

การแสดงคณะเสียงอีสาน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE PERFORMING ARTS OF SIANG ISAN COMPANY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Thai Dance
Department of Dance
FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS
Chulalongkorn University
Academic Year 2020
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การแสดงคณะเสียงอีสาน
โดย	นายปณทัต ลำเพ็ญ
สาขาวิชา	นาฏศิลป์ไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล โจรจนสุขสมบูรณ์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.บุษกร ปิณฑสันต์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ศักดา ปั่นแห่งเพ็ชร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล โจรจนสุขสมบูรณ์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาลินี อาชายุทธการ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิงวอน)

ปณิธาน ลำเพ็ญ : การแสดงคณะเสียงอีสาน. (THE PERFORMING ARTS OF SIANG ISAN COMPANY) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.อนุกุล โจรนสุขสมบูรณ์

วิทยานิพนธ์เรื่อง การแสดงคณะเสียงอีสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติคณะ การแสดง และการจัดการของคณะเสียงอีสาน วิธีดำเนินการวิจัยด้วยการ ค้นคว้าเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า คณะเสียงอีสานเป็นคณะแสดงสัญจรขนาดใหญ่แสดงไปทั่วประเทศ มีคนนิยมมากมานานถึง 45 ปี เริ่มแสดงเวลา 21.00 น. ด้วยการร้องเพลงลูกทุ่งกลุ่มนักร้องประกอบทางเครื่อง ต่อด้วยนกน้อย อุไรพร หัวหน้าคณะเป็นนักร้องนำออก แสดงเวลา 22.30 น. พร้อมความอลังการของชุดการแสดง เวลา 24.00 น. เป็นการแสดงตลกเสียดสีสังคมนาน 30 นาที จึงเริ่มการแสดงลำเรื่องต่อกลอน แสดงวิถีชีวิตของชาวบ้านอีสานแทรกคติธรรม จนถึงเวลา 04.00 น. แสดงเดี่ยวลาที่ศิลปินทุกคนออกแสดง อ้าลมผู้ชมให้จดจำและประทับใจ การรับงานมี 3 แบบ คือ งานจัดแสดงเอง งานเจ้าภาพจ้างแสดงให้คนดูฟรี และงานเจ้าภาพจ้างแสดงเพื่อเก็บค่าเข้าชม ในการแสดงเริ่มด้วยการจัดตั้งเวทีเสร็จใน 2 ชั่วโมง เวทียกพื้น 1.6 เมตร กั้นเป็นส่วนการแสดงและวงดนตรี มีหลังเวทีสำหรับเตรียมอุปกรณ์ ได้ฤกษ์เวทีเป็นที่เก็บ และเปลี่ยนชุดของทางเครื่องซึ่งใช้เวลาเปลี่ยนเพียง 2 นาที เมื่อแสดงจบทุกคนต้องเก็บอุปกรณ์ให้เสร็จใน 2 ชั่วโมงแล้วออกเดินทางไปยังที่ใหม่ คณะเสียงอีสานที่น่าทึ่งโดยนกน้อย อุไรพร ประสบความสำเร็จรุ่งเรืองมานานกว่า 45 ปี ด้วยการแสดงที่ความยิ่งใหญ่ทันสมัย ปรับปรุงการแสดงให้ถูกรสนิยมของผู้ชมทุกเพศทุกวัยและทุกวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่เสมอ มีการจัดการเรื่อง บุคลากร เวลาและวัสดุอุปกรณ์อย่างประหยัดมีคุณภาพและคุณธรรม สามารถฝ่าวิกฤติเศรษฐกิจได้ด้วยปัญญาภาวะผู้นำและความสามัคคี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา นาฏศิลป์ไทย
ปีการศึกษา 2563

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6280023735 : MAJOR THAI DANCE

KEYWORD: Siang Isan Company

Punnatut Lumfuay : THE PERFORMING ARTS OF SIANG ISAN COMPANY. Advisor:
Assoc. Prof. ANUKOON ROTJANASUKSOMBOON, Ph.D.

Thesis on The Performing Arts of Siang Isan Company at studying the history, performance and management of the company. Research method is based upon documentary, interviewing, and observation with and without participation.

The research found that Siang Isan Company is a large traveling troupe which has performed all over the country for 45 years. Performance starts at 9 pm with singers and dance chorus. Then is Mrs.Noknoi Uraiporn's show, the head of the company, singing and leading her extravagant show at 10:30 pm. The comic devices then starts at 12:30 am for half an hour and is followed by Mohlam Ruang To Klon, Isan folk drama, playing Isan folk lives and Dharma which ends at 4 am. The last show was Tei La, where every performer came on stage for the grand finale. The purpose was to leave a lasting impression as a farewell. The company earns its income in three following ways: self arrangements, sponsored performances which are free for the audience, and sponsored performance with entry fees. On the presentation day, the 1.6 meter high stage is set within 2 hours. The understage is used for keeping costumes as well a quick outfit change throughout the performance. After the show, everyone has to move everything out and leave within two hours to travel to the next destination. The company continues to improve to meet the taste of a variety of audience. Furthermore, manpower, time, and material management with economic consciousness enables the company to go through the economic crisis today.

Field of Study: Thai Dance

Student's Signature

Academic Year: 2020

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องการแสดงคณะเสียงอีสานนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความเมตตาความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณาจารย์ทุกท่าน รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายในการสนับสนุนให้วิทยานิพนธ์ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล โจรนสุขสมบูรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้คำแนะนำแนวทางต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ อาจารย์ผู้ให้ความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนการชี้แนะความคิดเห็นต่าง ๆ ทางด้านนาฏกรรม อีกทั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ได้แก่ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ศักดา ปันเหน่งเพ็ชร รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิงวอน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาลินี อาชายุทธการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณแม่กนน้อย อุไรพร บุคลากรของคณะเสียงอีสาน รวมไปถึงแฟนหมอลำคณะเสียงอีสานทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอบคุณเพื่อนร่วมหลักสูตรทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในด้านการศึกษา การดำเนินการวิจัย ทั้งเป็นแรงผลักดันให้กำลังใจซึ่งกันตลอดมา จนผลงานชิ้นนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบุคคลที่อยู่เบื้องหลัง บิดา มารดา ที่คอยให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจในการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทั้งยังให้การสนับสนุนด้านทุนทรัพย์มาโดยตลอด รวมถึง พี่ น้อง สมาชิกในคณะศิลปกรรมศาสตร์ทุกคน คอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือกระทั่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

คุณประโยชน์ทุกประการอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้แก่ บิดามารดา รวมถึงผู้มีพระคุณทุกท่าน ทั้งสถานศึกษาอันทรงเกียรติ คณาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่มีโอกาสกล่าวได้หมดทุกท่าน ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดความสำเร็จต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ปณิธาน ลำเพ็ญ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการแสดงหมอลำในภาคอีสาน.....	10
2.1.1 ประวัติความเป็นมาของการแสดงหมอลำ.....	10
2.1.2 ประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน.....	22
2.2 การบริหารจัดการการแสดงหมอลำในภาคอีสาน.....	25
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34
2.4 ทฤษฎีด้านการจัดการแสดงและนาฏยศิลป์.....	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	50

3.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	50
3.2 ขอบเขตงานวิจัย.....	51
3.3 วิธีการเก็บข้อมูล.....	53
3.4 เครื่องมือการรวบรวมข้อมูล.....	58
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	58
3.6 การนำเสนอข้อมูล.....	59
บทที่ 4 บทวิเคราะห์.....	61
4.1 ประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน.....	61
4.1.1 ความเป็นมาและพัฒนาการของคณะเสียงอีสาน.....	61
4.2 การออกแบบการแสดงและการบริหารจัดการคณะเสียงอีสาน.....	68
4.2.1 กลวิธีการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน.....	68
4.2.2 การบริหารจัดการของคณะเสียงอีสาน.....	86
4.3 รูปแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน 2561-2563.....	157
4.3.1 การแสดงคอนเสิร์ต 2561-2563.....	157
4.3.2 การแสดงตลก 2561-2563.....	170
4.3.3 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน 2561-2563.....	183
4.3.4 การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น 2561-2563.....	200
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	214
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	214
5.2 การอภิปรายผล.....	224
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	229
บรรณานุกรม.....	230
ภาคผนวก.....	234
ภาคผนวก ก เบื้องหลังการแสดงและการทำงานของคณะเสียงอีสาน.....	235

ภาคผนวก ข การลงพื้นที่และสังเกตการณ์.....	242
ประวัติผู้เขียน.....	248

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 พัฒนาการของคณะเสียงอีสาน.....	66
ตารางที่ 2 การจำหน่ายบัตรการชมการแสดง.....	91
ตารางที่ 3 คิวงานการแสดงเดือน ตุลาคม 2561	104
ตารางที่ 4 คิวงานการแสดงเดือน พฤศจิกายน 2561	105
ตารางที่ 5 คิวงานการแสดงเดือน ธันวาคม 2561	106
ตารางที่ 6 คิวงานการแสดงเดือน มกราคม 2562	107
ตารางที่ 7 คิวงานการแสดงเดือน กุมภาพันธ์ 2562.....	108
ตารางที่ 8 คิวงานการแสดงเดือน มีนาคม 2562.....	110
ตารางที่ 9 คิวงานการแสดงเดือน เมษายน 2562.....	111
ตารางที่ 10 ตารางวิเคราะห์การจัดลำดับการแสดงคณะเสียงอีสาน	125
ตารางที่ 11 ลำดับการแสดงคณะเสียงอีสานปี 2562 และ 2563.....	127
ตารางที่ 12 ช่วงการแสดงภายใต้ผลกระทบจากการแพร่ระบาดโควิด-19 ฤดูกาล 2562-2563.....	148
ตารางที่ 13 ช่วงการแสดงภายใต้ผลกระทบจากการแพร่ระบาดโควิด-19 ฤดูกาล 2563-2564.....	150
ตารางที่ 14 ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563.....	157
ตารางที่ 15 ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงตลกคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563.....	170
ตารางที่ 16 ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงลำเรื่องต่อกลอน 2561-2563.....	183
ตารางที่ 17 ตัวอย่างบทลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง วงเวียนชีวิต	187
ตารางที่ 18 ตัวอย่างบทลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง บุญนำกรรมแต่ง	191
ตารางที่ 19 ตัวอย่างบทลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง โควิดลิขิตรัก	195
ตารางที่ 20 ตารางวิเคราะห์การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563	200

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 หมอลำเรื่องต่อกลอนคณะเสียงอีสาน	18
ภาพที่ 2 หมอลำคอนเสิร์ตแพรวพราว แสงทอง	19
ภาพที่ 3 หมอลำชิงบัวผัน ทั้งโส	20
ภาพที่ 4 การแสดงวงดนตรีนักร้อง อุไรพร พ.ศ. 2528.....	24
ภาพที่ 5 การแสดงคณะเสียงอีสาน พ.ศ. 2545	24
ภาพที่ 6 การแสดงในยุคที่เสียงอีสานมีความรุ่งเรือง “เสียงอีสานพีเวอร์” พ.ศ. 2545.....	65
ภาพที่ 7 ภาพเวทีการแสดงซึ่งพัฒนาให้มีหลายสแต็ป	65
ภาพที่ 8 การติดป้ายประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของผู้สนับสนุน	88
ภาพที่ 9 การฝึกซ้อมการแสดงขอบคุณผู้สนับสนุนเครื่องตีมฆูกำลัง	89
ภาพที่ 10 การแสดงขอบคุณผู้สนับสนุนเครื่องตีมฆูกำลัง.....	89
ภาพที่ 11 จุดจำหน่ายบัตรชมการแสดงบริเวณหน้างาน.....	92
ภาพที่ 12 การจำหน่ายบัตรการแสดงผ่านระบบการโอนเงิน	93
ภาพที่ 13 การตั้งบูชขายสินค้าบริเวณหน้างานการแสดง	94
ภาพที่ 14 การประชาสัมพันธ์การขายปลาร้านนักร้อง อุไรพร ทางออนไลน์	95
ภาพที่ 15 การประชาสัมพันธ์สปูและกาแฟนักร้อง อุไรพร ทางออนไลน์	95
ภาพที่ 16 ป้ายไว้นิลสำหรับการประชาสัมพันธ์การแสดงคณะเสียงอีสาน.....	97
ภาพที่ 17 ภาพในการประชาสัมพันธ์ทางสื่ออินเทอร์เน็ต	98
ภาพที่ 18 เฟซบุ๊กแฟนเพจของคณะเสียงอีสาน	98
ภาพที่ 19 การประชาสัมพันธ์รับสมัครบุคลากรคณะเสียงอีสาน	114
ภาพที่ 20 ภาพการประชาสัมพันธ์เป็รับสมัครนักร้องคณะเสียงอีสาน	115
ภาพที่ 21 รถบรรทุกในการติดตั้งเวทีการแสดงของคณะเสียงอีสาน	116

ภาพที่ 22	ภาพการออกแบบเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน พ.ศ. 2562	117
ภาพที่ 23	แบบร่างการแบ่งสัดส่วนของฉากเวที	118
ภาพที่ 24	ขั้นตอนการร่างแบบลงบนไม้อัด.....	119
ภาพที่ 25	การติดผ้าฉากเพชรลงบนฉากเวทีการแสดง	120
ภาพที่ 26	ภาพตัวอย่างของการออกแบบของฉากหลัง	121
ภาพที่ 27	ภาพตัวอย่างการออกแบบโครงสร้างด้านข้างของเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน	122
ภาพที่ 28	ภาพตัวอย่างการออกแบบโครงสร้างด้านหน้าของเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน	123
ภาพที่ 29	การฝึกซ้อมการเดินพื้นฐานของทางเครื่อง	130
ภาพที่ 30	การฝึกซ้อมฝ่ายนักดนตรี	130
ภาพที่ 31	การฝึกซ้อมการร้องเพลงของนักร้อง	131
ภาพที่ 32	การฝึกซ้อมการแสดงตลก.....	131
ภาพที่ 33	การฝึกซ้อมเต้นระหว่งนักร้องกับทางเครื่อง	132
ภาพที่ 34	การฝึกซ้อมหมอลำเรื่องต่อกลอน.....	132
ภาพที่ 35	การซ้อมรวมฝ่ายของนักแสดง นักร้อง ทางเครื่อง นักดนตรี.....	133
ภาพที่ 36	การฝึกซ้อมรวมของทุกฝ่าย.....	134
ภาพที่ 37	บรรยากาศการเติมน้ำมันรถของคณะเสียงอีสาน.....	136
ภาพที่ 38	รถบรรทุกที่ใช้สำหรับเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ ของคณะเสียงอีสาน.....	136
ภาพที่ 39	แผนผังการจอดรถของคณะเสียงอีสานในการเดินสายทำการแสดง.....	137
ภาพที่ 40	บริเวณพื้นที่สำหรับผู้ชมการแสดง	138
ภาพที่ 41	บริเวณใต้ถุนเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน.....	139
ภาพที่ 42	ศิลปินหมอลำแต่งหน้าเตรียมแสดง	139
ภาพที่ 43	ช่วงการเตรียมเปิดทำการแสดง	140
ภาพที่ 44	ช่วงการแสดงคอนเสิร์ต.....	141
ภาพที่ 45	ช่วงการแสดงวัฒนธรรมร่วมสมัย	141

ภาพที่ 46 ช่วงการแสดงตลก.....	142
ภาพที่ 47 ช่วงการแสดงลำเรื่องต่อกลอน.....	142
ภาพที่ 48 ช่วงการแสดงเต้ยลา.....	143
ภาพที่ 49 การแสดงด้านหน้าเวทีสู่สายตาผู้ชมของคณะเสียงอีสาน.....	143
ภาพที่ 50 การจัดพื้นที่การแสดงภายใต้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด-19.....	151
ภาพที่ 51 บรรยากาศด้านหน้าเวทีของการแพร่ภาพสด.....	152
ภาพที่ 52 การควบคุมการทำงานการแพร่ภาพสดของคุณแม่นกน้อย อุไรพร.....	152
ภาพที่ 53 บรรยากาศการร้องเพลงไฟล์สดผ่านทางแฟนเพจคณะเสียงอีสาน.....	153
ภาพที่ 54 บรรยากาศร้านค้าบริเวณหน้าบ้านพักเสียงอีสาน.....	154
ภาพที่ 55 ประกาศขายบ้านเพื่อรักษาสามีและคณะเสียงอีสาน.....	154
ภาพที่ 56 การแสดงคอนเสิร์ตพ.ศ. 2561 ช่วงเมดเลนกันน้อย อุไรพร.....	161
ภาพที่ 57 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงโสดโสดตาย.....	162
ภาพที่ 58 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงชี้เหร่เสน่ห์แรง.....	163
ภาพที่ 59 การแสดงคอนเสิร์ตพ.ศ. 2562 เพลงผีจับหัว.....	164
ภาพที่ 60 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงอย่าด่วนรัก.....	165
ภาพที่ 61 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงวอนยานาคี ปุศรีสุทโธ.....	166
ภาพที่ 62 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงชีวิตหมอลำ.....	167
ภาพที่ 63 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงวอนพี่มีรักเดียว.....	168
ภาพที่ 64 การแสดงคอนเสิร์ต พ.ศ.2563 ช่วงเมดเลนกันน้อย อุไรพร.....	169
ภาพที่ 65 การแสดงตลก พ.ศ. 2561 เปิดฉากการแสดง.....	173
ภาพที่ 66 การแสดงตลก พ.ศ. 2561 ดำเนินเรื่อง.....	174
ภาพที่ 67 การแสดงตลก พ.ศ. 2561 สรุปรเรื่อง.....	175
ภาพที่ 68 การแสดงตลก พ.ศ. 2562 เปิดฉากการแสดง.....	176
ภาพที่ 69 การแสดงตลก พ.ศ. 2562 เปิดตัวนักแสดง.....	177

ภาพที่ 70 การแสดงตลก พ.ศ. 2562 ดำเนินเรื่อง	178
ภาพที่ 71 การแสดงตลก พ.ศ. 2562 สรุปรเรื่อง	179
ภาพที่ 72 การแสดงตลก พ.ศ. 2563 เปิดฉากการแสดง	180
ภาพที่ 73 การแสดงตลก พ.ศ. 2563 การดำเนินเรื่อง	181
ภาพที่ 74 การแสดงตลก พ.ศ. 2563 สรุปรเรื่อง	182
ภาพที่ 75 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน วงเวียนชีวิต 1	189
ภาพที่ 76 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน วงเวียนชีวิต 2	190
ภาพที่ 77 การแสดงลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง บุญนำกรรมแต่ง เปิดการแสดง	193
ภาพที่ 78 การแสดงลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง บุญนำกรรมแต่ง	194
ภาพที่ 79 การแสดงลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง โควิดลิขิตรัก 1	197
ภาพที่ 80 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน เรื่อง โควิดลิขิตรัก 2	198
ภาพที่ 81 การแสดงนางอัปสร อีสานใต้ เปิดการแสดง	203
ภาพที่ 82 การแสดงอัปสร อีสานใต้ ภาพจบการแสดง	204
ภาพที่ 83 การแสดงชุด วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ฟ้อนกลองตุ้ม	205
ภาพที่ 84 การแสดงชุด วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ 2	206
ภาพที่ 85 การแสดงชุด บุญคุณแผ่นดิน เปิดการแสดง	207
ภาพที่ 86 การแสดงชุด บุญคุณแผ่นดิน ร้องเพลงประกอบทางเครื่อง	208
ภาพที่ 87 บรรยากาศการพักระหว่างแสดง	236
ภาพที่ 88 บรรยากาศหลังเวทีขณะทำการแสดง	236
ภาพที่ 89 บรรยากาศการแต่งหน้าของนักแสดง	237
ภาพที่ 90 บรรยากาศการทำผมของศิลปินหมอลำ	238
ภาพที่ 91 บรรยากาศการทำสัญญาว่าเจ้าของคณะเสียงอีสาน	239
ภาพที่ 92 บรรยากาศการทำสัญญาผู้ให้การสนับสนุนการแสดงคณะเสียงอีสาน	239
ภาพที่ 93 สมุดจดบันทึกจ่ายรายของการเติมน้ำมันรถของคณะเสียงอีสาน	240

ภาพที่ 94 บรรยายภาพการแพร่ภาพสดในรูปแบบการแสดงออนไลน์.....	240
ภาพที่ 95 ยอดเงินจากการเก็บบัตรการแสดงผ่านกลุ่มปิดในเฟซบุ๊กของคณะเสียงอีสาน	241
ภาพที่ 96 บรรยายภาคด้านล่างเวทีการแสดง.....	243
ภาพที่ 97 บรรยายภาคหน้าเวที(คุณแม่นกน้อย อุไรพร).....	244
ภาพที่ 98 บรรยายภาคหน้าเวที(น้องแป้ง เสียงอีสาน).....	245
ภาพที่ 99 บรรยายภาคหน้าเวที(น้ำตาล วราภรณ์ เสียงอีสาน).....	246
ภาพที่ 100 บรรยายภาพการสัมภาษณ์คุณแม่นกน้อย อุไรพร	247

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของวิจัย

หมอลำ เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคอีสาน ซึ่งมีการใช้การขับร้องเพลงพื้นบ้าน ประกอบการรำ โดยตัวผู้แสดงต้องอาศัยการท่องจำบทกลอน และมีความชำนาญในการขับร้องกลอน ลำเป็นอย่างดี ซึ่งจะมีการประพันธ์บทขึ้นเป็นภาษาถิ่นอีสาน คำว่า “หมอ” คือ ผู้ชำนาญการแต่ละสาขา คำว่า “ลำ” หมายถึง สิ่งใดที่มีลักษณะทอดยาวออกไป เช่น ลำไม้ไผ่ ลำเรือ ลำราง ลำคลอง เป็นต้น คำว่า หมอลำ หมายถึงผู้ที่มีความชำนาญในศิลปะการ “ขับลำ” “ขับร้อง” กลอนลำศิลปะพื้นเมืองของภาคอีสาน เป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสำเนียงทำนองกลอนลำไปสู่ผู้ฟัง¹

หมอลำแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ หมอลำที่แสดงเพื่อความบันเทิง ได้แก่ หมอลำกลอน หมอลำพื้น หมอลำเรื่อง หมอลำเพลิน หมอลำที่แสดงในพิธีกรรม ได้แก่ หมอลำผีฟ้าเป็นการลำที่มีจุดประสงค์ 2 อย่างคือ รักษาคนป่วยและพยากรณ์ดินฟ้าอากาศ โดยส่วนใหญ่แล้วจะมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบหลัก หมอลำแต่ละประเภทจะมีลักษณะแตกต่างกัน เช่น หมอลำกลอน เป็นการโต้ตอบกลอนสด คล้ายการแสดงลำตัดทางภาคกลาง มีผู้แสดงเป็นคู่ชายกับชายหรือชายกับหญิง ลำโต้ตอบกัน หมอลำเพลิน จะเป็นกลอนลำที่มีทำนองและจังหวะที่เร็วสนุกสนานไม่มีการเอื้อนเสียงให้เกิดความครึกครื้นเข้ากับลีลาการเต้น โดยได้รับอิทธิพลจากเพลงลูกทุ่งและเพลงไทยสากล ลำเต้ย เป็นกลอนลำที่มีทำนองสั้นกระฉับกระเฉง ไม่เอื้อนเสียง ทำนองการลำแสดงอารมณ์รื่นเริงสนุกสนาน ส่วนใหญ่ใช้เกี่ยวพาราสี เป็นต้น

หมอลำเปลี่ยนความหมายที่มีเสียงและการประทับตราจากสังคม ที่มีการเหยียดหยามอาชีพ หมอลำว่าเป็นการ “เดินกินรำกิน” จากการเป็นอาชีพที่มีความรู้่น้อย เกิดจากการเป็นชาวไร่ชาวนามาก่อน โดยหมอลำได้พลิกกลับเปลี่ยนความหมายเสียใหม่ ให้มีความหมายที่แสดงเป็นรูปธรรม คือ อาชีพหมอลำเป็นอาชีพที่สุจริต สามารถหาเงินได้และได้อย่างมากถึงกับเป็นอาชีพอยู่ช้าวุ่นน้ำที่สามารถเลี้ยงคนทั้งบ้าน และเป็นแหล่งประกอบอาชีพที่ใคร ๆ ดูถูกไม่ได้อีกต่อไป นอกจากการถูกดูถูกว่าเดินกินรำกินแล้ว อาชีพหมอลำยังเป็นอาชีพที่คนส่วนใหญ่ดูถูกแม้กระทั่งการเลือกคู่ครองมักจะถูกกีดกันจากญาติพี่น้องไม่ให้รักใครชอบพอกับคนที่ทำอาชีพหมอลำ แต่หมอลำในปัจจุบันนั้นสามารถ

¹ ทิตโส สุตสะแนน "หมอลำยุคพัฒนา," วารสารทางอีสาน 3 (กุมภาพันธ์ 2558): 25.

เปลี่ยนความหมายให้เห็นว่า หากมีความมุ่งมั่นและความพยายาม ก็สามารถเป็นอาชีพที่สามารถก่อร่างสร้างตัว จนมีฐานะดีขึ้นและไม่ให้คนอื่นดูถูกได้ จนกลายเป็นอาชีพที่หารายได้ดีกว่าบางอาชีพ หมอลำได้ทำลายตราประทับของสังคมที่มีร่องรอยของการดูหมิ่นลงไปโดยสิ้นเชิง และสามารถสร้างประทับตราใหม่ขึ้นมาแทนที่ได้ว่า หมอลำเป็นอาชีพที่สุจริตและเลี้ยงครอบครัว หารายได้ดี ไม่แพ้อาชีพอื่น²

การแสดงหมอลำเป็นวัฒนธรรมบันเทิงในแถบภาคอีสานมาแต่โบราณ แม้ในปัจจุบันเกิดการหลังไหลของวัฒนธรรมข้ามชาติ และการรับเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้หมอลำเกิดการปรับเปลี่ยนอย่างเลือกสรรทั้งรูปแบบการแสดง จังหวะดนตรีและเนื้อหาของกลอนลำ สามารถรักษาความบันเทิงที่เท่าทันสังคมจนสามารถตอบสนองรสนิยมของผู้ชมไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันหมอลำได้นำกลวิธีแบบสมัยใหม่มาใช้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการสืบทอดและรักษามรดกองค์ความรู้ที่แฝงอยู่ในศิลปะการแสดง ดังนั้น การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมสมัยนิยมจึงกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของหมอลำในปัจจุบัน สะท้อนถึงไหวพริบในการปรับตัว รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นอันฝังรากลึกลงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวอีสาน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทุกหน่วยงานควรร่วมอนุรักษ์ สืบทอดและปลุกจิตสำนึกแก่นุชนให้ได้ประจักษ์ถึงภูมิปัญญาไทยด้านหมอลำให้คงอยู่³

ปัจจุบันการแสดงหมอลำได้มีการพัฒนาออกไปในเชิงธุรกิจ โดยการนำเสนอในรูปแบบของหมอลำหมู่ เป็นการลำที่มีผู้แสดงครบหรือเกือบจะครบตามจำนวนตัวละครในเรื่องที่ดำเนินการแสดง มีอุปกรณ์ประกอบ ทั้งฉาก เสื้อผ้าสมจริง และยังมีเครื่องดนตรีประกอบ แต่เดิมที่มีหลัก ๆ คือพิณ (ซุงหรือ ซิ่ง) แคน กลอง กลอนลำจะมี 2 แนวทางคือ ลำเวียง จะเป็นการลำแบบลำกลอน หมอลำจะแสดงเป็นตัวละครตามบทบาทในเรื่อง การดำเนินเรื่องค่อนข้างช้า แต่ได้อรรถรสของละครพื้นบ้าน หมอลำได้ใช้พรสวรรค์ของตัวเองในการลำ ทั้งทางด้านเสียงร้อง ปฏิภาณไหวพริบและความจำ เป็นที่นิยมในหมู่ผู้สูงอายุ ต่อมาเมื่อดนตรีลูกทุ่งมีอิทธิพลมากขึ้น จึงเกิดวิวัฒนาการของหมอลำหมู่อีกครั้ง โดยได้ประยุกต์กลายเป็น ลำเพลิน ซึ่งมีจังหวะที่เร้าใจชวนให้สนุกสนาน ก่อนการลำเรื่องในช่วงหัวค่ำ จะมีการนำเอารูปแบบของ วงดนตรีลูกทุ่งมาใช้เรียกคนดู กล่าวคือจะมีนักร้องมาร้องเพลงลูกทุ่งหรือ

² ประยูทธ วรรณอุดม, "กระบวนการต่อรองของหมอลำและผู้ชมหมอลำที่มีบทบาทและอิทธิพลของระบบอุตสาหกรรม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 412.

³ ชำคม พรประสิทธิ์และบุษกร บิณขสันต์, หมอลำ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), หน้า 95.

บางคณะหมอลำได้นำเพลงสตริงที่กำลังฮิตในขณะนั้นมาขับร้อง มีทางเครื่องต้นประกอบ และได้นำเอาเครื่องดนตรีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เช่น กีตาร์ คีย์บอร์ด แซ็กโซโฟน ทรัมเป็ตและกลองชุด เป็นต้น นำมาผสมผสานเข้ากับเครื่องดนตรีเดิม ได้แก่ พิณ แคน ทำให้ได้รสชาติของดนตรีที่แปลกออกไป ยุคนี้เชื่อว่าหมอลำเฟื่องฟูมากที่สุด คณะหมอลำที่มีชื่อเสียงส่วนใหญ่จะอยู่ในแถบจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม อุบลราชธานี อุดรธานี หมอลำเป็นองค์วิชาความรู้อย่างหนึ่ง ทำให้เราเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมได้ การแสดงหมอลำไม่ใช่แค่การอนุรักษ์ แต่ยังอธิบายความหมายและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในวงชาวบ้าน ซึ่งเป็นมูลขั้นต้นอย่างดีในเมื่อวัฒนธรรมอีสานได้มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน⁴

คณะเสียงอีสาน เป็นคณะหมอลำแนวหน้าของประเทศไทยที่มีชื่อเสียงและคนนิยมรับชมการแสดงเป็นอย่างมาก ทั้งบทประพันธ์กลอนลำที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตชาวอีสาน วิธีการเล่นตลกที่โดดเด่น การแต่งกายของศิลปินที่เลือกใช้ผ้าไหมพื้นบ้านของภาคอีสานมาตัดเย็บในรูปแบบสมัยนิยม ถือได้ว่าเป็นการพัฒนารูปแบบการแสดงหมอลำอีกขั้นให้กับผู้ชมได้เข้าถึงกลอนลำและการแสดง ความสำคัญของการแสดงที่เป็นเสน่ห์บทลำเรื่องต่อกลอนของคณะเสียงอีสานคือความเหมือนจริง ความสมจริงในบทบาทการแสดงของหมอลำ ทำให้ผู้ชมติดตามไปชมเป็นจำนวนมาก คณะเสียงอีสานเป็นวงหมอลำที่มีสมาชิกอยู่รวมกันร่วม 300 ชีวิต มีการบริหารและการจัดการคล้ายคลึงกับบริษัทแต่ยังคงลักษณะครอบครัวใหญ่ ภายในคณะแบ่งการทำงานเป็นฝ่ายต่าง ๆ คือ ฝ่ายเครื่องเสียง ฝ่ายเวที ฝ่ายดนตรี ฝ่ายหมอลำ ฝ่ายนักร้อง ฝ่ายทางเครื่อง ฝ่ายรถเสียบียงและอื่น ๆ ในระยะเวลา 1 ปี คณะเสียงอีสาน มีเจ้าภาพว่าจ้างทั้งหมด 8 เดือน หรือกว่า 240 งาน โดยการบริหารจัดการของคณะเสียงอีสานนั้นเป็นหน้าที่ของนายมัทธิง ฉิมหลวง และนางอุไร ฉิมหลวง(นกกน้อย อุไรพร) เป็นหัวหน้าคณะ⁵

นางอุไร ฉิมหลวง หรือรู้จักกันดีในนาม “นกกน้อย อุไรพร” เกิดเมื่อ 11 ตุลาคม 2500 ปัจจุบันอายุ 63 ปี เป็นผู้ชื่นชอบการร้องเพลงเป็นชีวิตจิตใจตั้งแต่วัยเด็ก นอกจากจะเป็นผู้มีความสามารถด้านการขับร้องเพลงและการร้องลำแล้ว ยังเป็นผู้ที่มีความสามารถด้านการประพันธ์เพลง ประพันธ์กลอนลำ จนทำให้มีคณะเสียงอีสานเกิดขึ้น นายมัทธิง ฉิมหลวง(ทิดตลอด)เป็นผู้จัดการวง นำทีมและกำกับการแสดงโดยนกกน้อย อุไรพร ซึ่งมีเพียงคณะเดียวในประเทศไทยที่เป็นผู้หญิงเป็นหัวหน้าวง

⁴ ศิริชัย ทัพพวา, “การพัฒนา รูปแบบการแสดงหมอลำหมู่เชิงธุรกิจ”, วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7 (ธันวาคม 2561): 25.

⁵ ภาณุพงศ์ จงศรี, เสียงอีสานลำเรื่องต่อกลอนสะท้อนคนรากหญ้า และคุณค่าของมนุษย์ในระบบทุนนิยม [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://isaanrecord.com/2019/05/27/isaan-molam-band> [25 กันยายน 2562]

ดนตรีลูกทุ่งหมอลำ นกน้อย อุไรพร เป็นผู้เสียสละและอุทิศตนเพื่อสังคม ได้ประยุกต์ความรู้ด้านศิลปะการแสดงหมอลำ เผยแพร่และสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคม นอกจากนี้ยังได้รับเชิญเป็นวิทยากรต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง บันทึกเสียงร้องรณรงค์การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งได้ร่วมสนับสนุนอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยเกียรติประวัติและความสามารถอันโดดเด่นด้านศิลปะการแสดงหมอลำทำให้นกน้อย อุไรพร ได้รับรางวัลมากมาย เช่น เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2559 "ศิลปินมรดกอีสาน" (สาขาศิลปะการแสดง หมอลำเรื่องต่อกลอน) ณ โรงละครคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 2 เมษายน 2561 ได้รับรางวัล "เหมราซ" บุคคลต้นแบบแห่งปี สาขาผู้นำด้านวัฒนธรรม

จากการก่อตั้งของคณะเสียงอีสานมานานกว่า 45 ปี (พ.ศ.2519-2563) ด้วยความทุ่มเทของนกน้อย อุไรพร ทำให้คณะเสียงอีสานเป็นที่ยอมรับของแฟนเพลงให้เป็นคณะหมอลำแนวหน้าของประเทศไทย โดยมีนายมัทธิง ภูมิหลวง เป็นผู้บริหารจัดการ และนกน้อย อุไรพร เป็นผู้นำทีมงาน ซึ่งเป็นศิลปินหมอลำที่มีความรู้และความสามารถรอบด้านที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการหมอลำ รวมไปถึงการประสานพันธ์ุทางการแสดงลำเรื่องต่อกลอนโดยนำเสนอการแสดงที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมของชาวอีสาน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าสมควรที่จะศึกษาและวิเคราะห์ประวัติคณะเสียงอีสาน รูปแบบการแสดงและการจัดการแสดงหมอลำคณะเสียงอีสาน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และเป็นแนวทางให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาในด้านการบริหารจัดการการแสดง ตลอดจนได้มีส่วนร่วมในการรักษา สืบสาน และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของภาคอีสาน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาประวัติคณะ ผลงานรูปแบบการแสดง และการจัดการแสดงหมอลำคณะเสียงอีสาน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์ประวัติการแสดงหมอลำคณะเสียงอีสานตั้งแต่ พ.ศ. 2519 ถึง พ.ศ. 2563
2. ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการแสดง และการจัดการหมอลำของคณะเสียงอีสาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2561 ถึง พ.ศ. 2563

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการแสดงคณะเสียงอีสาน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การพรรณนาความ เพื่อการอธิบายข้อมูลส่วนต่าง ๆ ซึ่งการรวบรวมข้อมูลมีวิธีดำเนินการดังนี้

1.4.1 การค้นคว้าทางเอกสาร (Documents) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1.4.1.1 สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4.1.2 ห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4.1.3 ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4.1.4 ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4.1.5 หอสมุดแห่งชาติ

1.4.1.6 อินเทอร์เน็ต

1.4.2 ศึกษาจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม (participant and non-participant observation) โดยเน้นศึกษาจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1.4.2.1 การสังเกตการณ์ การออกแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน

1.4.2.2 การสังเกตการณ์ การฝึกซ้อมการแสดงของคณะเสียงอีสาน

1.4.2.3 การสังเกตการณ์ การบริหารจัดการและการจัดการแสดงของคณะเสียงอีสาน

1.4.2.4 การสังเกตการณ์ การปฏิบัติงานเดินสายทำการแสดงของคณะเสียงอีสาน

1.4.3 ศึกษาจากการสัมภาษณ์ (Interviews) โดยใช้การสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคณะเสียงอีสานส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1.4.3.1 บุคลากรคณะเสียงอีสาน

1.4.3.2 ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน

1.4.3.3 ผู้ออกแบบตัดเย็บเครื่องแต่งกายคณะเสียงอีสาน

1.4.3.4 ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน

เมื่อรวบรวมข้อมูลด้วยกระบวนการต่าง ๆ เสร็จสิ้น ผู้วิจัยจะนำเสนอในรูปแบบวิทยานิพนธ์ ซึ่งแบ่งเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย
- 1.3 ขอบเขตของการวิจัย
- 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย
- 1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ
- 1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการแสดงหมอลำในภาคอีสาน
 - 2.1.1 ประวัติความเป็นมาของการแสดงหมอลำ
 - 2.1.2 ประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน
- 2.2 การบริหารจัดการการแสดงหมอลำในภาคอีสาน
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.4 ทฤษฎีด้านการจัดการแสดงและนาฏยศิลป์

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

- 3.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา
- 3.2 ขอบเขตงานวิจัย

3.3 วิธีการเก็บข้อมูล

3.4 เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 การนำเสนอข้อมูล

บทที่ 4 บทวิเคราะห์

4.1 การศึกษาประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน

4.1.1 ความเป็นมาและพัฒนาการของคณะเสียงอีสาน

4.2 การออกแบบการแสดงและการบริหารจัดการคณะเสียงอีสาน

4.2.1 กลวิธีการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน

4.2.2 การบริหารจัดการคณะเสียงอีสาน

4.3 รูปแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน พ.ศ. 2561-2563

4.3.1 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน พ.ศ. 2561-2563

4.3.2 การแสดงตลก พ.ศ. 2561-2563

4.3.3 การแสดงคอนเสิร์ต พ.ศ. 2561-2563

4.3.4 การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น พ.ศ. 2561-2563

บทที่ 5 บทสรุป

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.2 การอภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

หมอลำคณะเสียงอีสาน หมายถึง วงดนตรีหมอลำที่ประกอบไปด้วย การแสดงคอนเสิร์ตร้องเพลงลูกทุ่งประกอบทางเครื่อง การแสดงลำเรื่องต่อกลอนที่มีเนื้อหาสะท้อนสังคมชาวอีสาน และการแสดงตลก โดยรับงานการแสดงช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤษภาคม

งานปดวิก หมายถึง การเดินสายลงพื้นที่ทำการแสดงโดยมีวิธีเก็บค่าบัตรชมการแสดง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้หลักการในการแสดงของคณะเสียงอีสาน
2. แนวทางการบริหารจัดการความบันเทิงในเชิงพาณิชย์ของศิลปะการแสดงของภาคอีสาน
3. เป็นการทศเกียรติคุณศิลปินอีสานรวมทั้งคุณประโยชน์ในการอ้างอิงทางวิชาการ วิชาชีพรการแสดงและการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การแสดงคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยแบ่งตามวัตถุประสงค์เป็น 3 ข้อ ได้แก่

ข้อ 1 เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงหมอลำในภาคอีสาน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ประเด็นที่เกี่ยวกับการแสดงหมอลำและรูปแบบของการแสดงหมอลำประเภทต่าง ๆ รวมไปถึงประเด็นที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยของหมอลำ และประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน

ข้อ 2 เป็นการศึกษาการบริหารจัดการการแสดงหมอลำ แบ่งเนื้อหาออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ประเด็นแรกเกี่ยวกับการบริหารจัดการหมอลำ ประเด็นที่สองเกี่ยวกับการบริหารจัดการของคณะเสียงอีสานรวมถึงบทบาทของคณะเสียงอีสานในด้าน

ข้อ 3 เป็นการศึกษาหลักทฤษฎีด้านนาฏศิลป์หรือการแสดง โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องรวมถึงหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการของการแสดงรวมถึงหนังสือ “หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์” ในประเด็นที่กล่าวถึง นาฏยประวัติ นาฏยทฤษฎี นาฏยวรรณกรรม นาฏยอลังการ นาฏยประดิษฐ์ และนาฏยองค์การ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ สารคดี และเอกสารตีพิมพ์อื่น ๆ สามารถจำแนกออกเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่าง ๆ ที่อยู่ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาและ พัฒนาการของการแสดงหมอลำในภาคอีสาน

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของการแสดงหมอลำ

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน

2.2 การบริหารจัดการการแสดงหมอลำในภาคอีสาน

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4 ทฤษฎีด้านการจัดการแสดงและนาฏศิลป์

2.1 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการแสดงหมอลำในภาคอีสาน

เอกสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการแสดงหมอลำนี้ เพื่อใช้ในการอธิบายอัตลักษณ์ของหมอลำที่มีความสัมพันธ์กับประวัติความเป็นมาของการแสดงคณะเสียงอีสาน โดยจะแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1) ที่มาและประเภทของหมอลำ 2) การรับวัฒนธรรมอื่น ๆ มาผสมในการแสดงหมอลำ 3) กระแสความนิยมของหมอลำจากผู้ชม 4) ประวัติความเป็นมาหมอลำคณะเสียงอีสาน อธิบายดังนี้

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของการแสดงหมอลำ

“หมอลำ” เป็นศิลปะการแสดงที่ใช้ความสามารถของผู้แสดงหลายด้าน ทั้งด้านภาษา น้ำเสียง สรีการพ้องบุคลิกภาพไหวพริบ ความสามารถทางด้านการดนตรี เข้าใจองค์ประกอบของการแสดงตลอดจนทักษะความชำนาญในการร้องหรือที่เรียกว่า “การลำ” เป็นผู้มีความชำนาญในการลำ ชาวอีสานจึงเรียกว่า “หมอลำ” ส่วนดนตรีที่ใช้ประกอบ คือ แคน และผู้ที่มีความชำนาญในการเป่าแคน เรียกว่า “หมอแคน” ดังนั้น ทั้งหมอลำและหมอแคน จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์งานศิลปะการแสดงอันโดดเด่นของเพลงพื้นบ้านอีสาน เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งในท้องถิ่นอีสานและท้องถิ่นอื่น ๆ ปัจจุบันได้พัฒนาทำนองลำอีสาน เป็นเพลงลูกทุ่งหมอลำ ทำชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักกันทั่วไป หมอลำเป็นศิลปะการแสดงของคนในกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว นิยมแสดงมากในภาคอีสานของไทย⁶

หมอลำ เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม(cultural commodity) ข้ามพรมแดนรัฐชาติและพรมแดนทางวัฒนธรรมอย่างน่าสนใจ แม้ว่ายังไม่มีผลการศึกษาหรืองานวิจัยที่ชี้ประเด็นเรื่องหมอลำกับกระแสโลกาภิวัตน์หรือสินค้าทางวัฒนธรรมเลย อาจกล่าวได้ว่าเป็น “ชุด” ทางวัฒนธรรมจากภาคอีสานในยุคโลกาภิวัตน์อย่างเต็มตัว หมอลำที่อยู่ในรูปแบบของการแสดงสดของศิลปินและเทปบันทึกเสียง วิทยุทัศน์ แผ่นซีดี ฯลฯ ได้ทำหน้าที่มากกว่าการเป็นอัตลักษณ์ของคนอีสานหรือคนในวัฒนธรรมไทย-ลาวในโลกสมัยใหม่ เพราะหมอลำได้กลายมาเป็นอะไรอีกหลายอย่าง เช่น สินค้าสื่อบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจ แรงบันดาลใจ ความคิดคำนึงของอีสานหรือคนลาวกับตนเอง ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และบ้านเกิดเมืองนอนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความรู้สึกผูกพันกับชาติ จินตนาการในรัฐชาติสมัยใหม่⁷

⁶ สุพรรณิ เหลือบุญชู, "ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน," (วิทยานิพนธ์สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ ภาควิชาทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542), หน้า 80.

⁷ สุรียา สมทุคคุปต์, คนซึ่งอีสาน : ร่างกาย กามารมณ์ อัตลักษณ์ และเสียงสะท้อนของคนทุกชั้นในหมอลำซึ่ง (นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2544), หน้า 35.

การแสดงหมอลำจะมี ฝ่ายหญิง ฝ่ายชาย และมีแคนเป็นดนตรีประกอบ สถานที่แสดง เป็นเวทีสี่เหลี่ยมกว้างยาวประมาณ 5-6 เมตร ยกพื้นสูง 2 เมตร แสงสว่างจะใช้กระบอก หรือขี้ได้ มาจนถึงยุคตะเกียง การลำไม่มีเครื่องเสียงไมโครโฟน ใช้ร้องปากเปล่า จะเริ่มตั้งแต่หนึ่งท่มหรือสองท่ม ตอนหัวค่ำจะเป็นการแนะนำตัวและถามตอบกันระหว่างหมอลำหญิงชาย จากนั้นก็จะเป็นการทดสอบ ภูมิรู้โต้ตอบกันว่าใครจะเหนือกว่ากัน บางคู่ฝึกปากจัดจ้านก็จะโต้กันมัน จนทำให้ผู้ฟังลุ้นจนเครียด พอตึกหน้อยก็จะผ่อนคลายเป็นการลำเต้ย กลอนรักสนุก ๆ สลับกับการลำยาวลำล่องที่มีทำนองช้า ๆ โหยหวน ผู้ฟังบางคนก็กลัวว่าฟังลำเหงา ๆ ช้า ๆ จะพาลให้เหงาหาวนอน ก็จะมี “นักสอย” “สอย” คือการร้องแทรกเป็นประโยคสั้น ๆ ขณะที่หมอลำกำลังลำอยู่ การสอยนี้มีนัยยะว่าต้องการกระตุ้น ผู้ฟังลำที่กำลังเคลิบเคลิ้มไปกับทำนองลำที่เศร้าให้ตื่นตาหายง่วง คำสอยนี้จึงมักเป็นเรื่องราวที่สนุก ชำขัน เหตุผลที่หมอลำกลอนต้องลำกันโต้รุ่งเพราะสมัยโบราณ การจัดหมอลำขึ้นแต่ละหมู่บ้านตำบล เป็นความบันเทิงอย่างเดียวในสมัยนั้น นาน ๆ จะได้ฟังกันสักที หมู่บ้านไหนวัดไหนจัดหมอลำขึ้น ก็กระจายข่าวออกไป ชาวบ้านหมู่บ้านตำบลใกล้เคียงก็จะมาฟังลำกัน การคมนาคมใช้เดินกันมา ห่างไกล 3-6 กิโลเมตร ข้ามเขาข้ามห้วยผ่านดงผ่านป่ากันมาจนยามตกค่ำฟังลำกัน ถ้าหมอลำเล็ก ตอนเที่ยงคืนคนที่มาจากบ้านไกลก็กลับไม่ได้ การเดินทางกลางคืนอาจเจอสัตว์ร้ายหรืออันตรายอย่างอื่น ก็จะนั่งกันจนฟ้าสว่างแจ่ม มีแสงสว่างจึงจะเดินทางกลับได้ หมอลำจึงต้องลำให้สว่างคุ้มกับการ เดินทางมาไกล ซึ่งเป็นกุศโลบายให้เข้ากับวิถีชาวบ้านสมัยนั้น ต่อมาในราวปี 2500 ได้เกิดหมอลำอีก ชนิดหนึ่ง ซึ่งลำกันเป็นหมู่คณะประกอบด้วย 10-20 คน ลำเป็นเรื่องนิทานโบราณเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เช่นเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ท้าวกำกาดำ ศรีธน-มโนราห์ ใช้ทำนองลำที่เรียกว่า ลำเพลิน คนอีสาน เรียกว่า “หมอลำหมู่” หรือ “หมอลำเพลิน” แต่คนภาคกลางเรียกว่าลิเกลาว เพราะการแต่งกาย คล้ายลิเก มีเครื่องดนตรีบรรเลงคือ พิณ แคน และกลอง เป็นที่นิยมมากขึ้น จนราวปี 2510 ก็ได้เกิด หมอลำอีกชนิดหนึ่งขึ้นคือ “ลำเรื่องต่อกลอน” ตั้งเป็นคณะเหมือนกันแต่ตัวประกอบผู้แสดงมากกว่า อาจถึง 50 คน ลำเป็นเรื่องนิทานเช่นกัน แต่ทำนองลำจะเป็นแนว “ละเวียง” ทำนองช้า ภาษาสวย การพ่อนการเดินเหินจะละเมียดละไมกว่า การแต่งตัวก็คล้ายลิเก เป็นที่นิยมไม่แพ้คณะลำเพลิน⁸

อาชีพหมอลำ ส่วนใหญ่เกิดจากความชื่นชอบการทำนองอีสานเป็นสำคัญ คนรุ่นปู่ รุ่นย่า แสดงหมอลำเพื่อหารายได้เสริมระหว่างว่างเว้นจากอาชีพหลักคือการทำนา ท่วงทำนองของ การลำส่วนหนึ่งได้จากการเทศน์ลำของพระสงฆ์ การเทศน์ลำมีลักษณะการอ่านบทกวีทำนองเสนาะ เมื่อหมดยุคของปู่ย่า ตายาย ได้สืบเจตนารมณ์ ด้วยการตั้งคณะหมอลำย่อย ๆ ขึ้น โดยอาศัย

⁸ ทิตโส สุตตะแนน, “หมอลำยุคพัฒนา,” วารสารทางอีสาน, 3 (กุมภาพันธ์ 2558): 29.

การฝึกฝนหรือการเรียนรู้การเล่าจากญาติผู้ใหญ่ซึ่งทั้งมรดกไว้ก่อนจะจากไป ต่อมาได้มีการประยุกต์ หมอลำทั้งด้านกลอนลำ เครื่องดนตรีตลอดจนลีลาการลำ เพื่อดึงดูดความสนใจผู้ดูและเกิดความรู้สึก กับตัวเองว่าพัฒนาไปตามสมัยนิยม จึงเกิดหมอลำยุคใหม่ขึ้น มีดนตรีเสริมและมีการเต้นที่เร้าร้อน ซึ่งทำให้เกิดคณะหมอลำยุคใหม่ได้แก่หมอลำซิ่ง ดนตรีลูกทุ่งหมอลำ เป็นต้น⁹

จากกระแสสังคมที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้หมอลำต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและพัฒนา ลักษณะการแสดงเพื่อให้สามารถคงอยู่ได้ หากแบ่งตามขั้นตอนของวิวัฒนาการและลักษณะพิเศษ เฉพาะการแสดงแล้วแบ่งเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) หมอลำพื้น หมอลำพื้นเป็นหมอลำที่มีมาแต่ดั้งเดิมสันนิษฐานว่าน่าจะเก่าแก่ที่สุด เนื่องจากเป็นหมอลำที่ใช้ทำนองลำบรรยายเรื่องราวด้วยผู้แสดงเพียงคนเดียว แสดงเป็น ทั้งตัวพระ ตัวนาง และตัวประกอบอื่น ๆ บรรยายเรื่องราวด้วยความสามารถเฉพาะตัวตั้งแต่หัวค่ำจน รุ่งสว่าง โดยใช้ผู้ชายเป็นผู้แสดงเพราะผู้ชายเป็นผู้ที่มีโอกาสได้เล่าเรียนกับ พระที่วัด ดังนั้น แทนที่จะเล่าเรื่องเป็นนิทานชาดก คติสอนใจ สั่งสอนในทางศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นการใช้คำพูดเล่า เรื่องแต่ผู้แสดงจะลำเป็นทำนองบรรยายสาระดังกล่าวนั้น โดยทำนองที่นิยมนำมาลำ มี 3 ทำนอง คือ ทำนองลำทางสั้น ทำนองลำเดิน และทำนองลำทางยาว ทั้ง 3 ทำนองนี้ใช้เล่าเรื่องในวรรณกรรม พื้นบ้านอีสาน เช่น เรื่องการะเกด เรื่อง นางสิบสอง ชูนางอ้าว สิ้นชัย นางแดงอ่อน ผาแดงนางไอ่ จำปาสีต้น ปลาบู่ทอง เป็นต้น จากการที่นิยมลำเล่าเรื่องต่าง ๆ ในเชิงนิทานนั้นจึงมีชื่อเรียกอีกอย่าง หนึ่งว่า “ลำพื้น” คำว่า “พื้น” หรือ “เรื่อง” หมายถึง “นิทาน” หรือ “เรื่องราว” ดนตรีที่ใช้ประกอบ ใช้แคนเป่าประกอบการลำ โดยทั้งหมดแคนและหมอลำอาจแสดงบนพื้นลานวัดหรือยกเวทีสูงจากพื้น เล็กน้อย

2) หมอลำกลอน เป็นการลำที่มีความเป็นมาในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกับการลำพื้น เป็นการลำที่ใช้ทำนองจังหวะเข้ากับท่วงทำนองที่เป็นบทกลอนโดยมีการลำเป็นคู่ แต่เดิมเข้าใจ ว่าเป็นผู้ชาย 2 คนลำเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งเรียกว่า “ลำโจทย์แก้” ต่อมาเมื่อผู้หญิงมี บทบาทในสังคมมากขึ้นจึงเกิดมีการลำคู่ชาย-หญิง กลอนลำจะบรรยายเกี่ยวกับความรัก การเกี่ยวพา ราสี ดังนั้นจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ลำเกี่ยว” ทั้ง “ลำโจทย์แก้” และ “ลำเกี่ยว” ถือว่าเป็นลักษณะ ของการลำกลอน โดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะกล่าวถึง เรื่องราวต่าง ๆ ผสมผสานกันตามประเด็นที่กำหนดขึ้น

⁹ ประจักษ์ เเพ็งจางค์, "การประยุกต์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อใช้เครื่องมือในการสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์ ทัศนศึกษา: หมอลำอีสาน" (สารนิพนธ์สาขาการบริหารการสื่อสาร คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก, 2552).

เช่น เรื่องราวทางพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ การเมือง ตลอดจนเรื่องของความรักระหว่างชายและหญิงทำนองการลำ

3) หมอลำหมู่ เป็นการลำที่เป็นหมู่คณะ มีผู้แสดงครบตามบทบาทของตัวละครในเรื่อง เช่น พระเอก นางเอก พระรอง นางรอง ตัวตลก ผู้ร้าย ตัวประกอบ การลำนิยมลำเป็นเรื่องราวสะท้อนให้เห็นถึงสภาพวิถีชีวิตของมนุษย์ ในรูปแบบต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่เน้นสาระที่สำคัญได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับนิทานชาดก ตำนานวรรณคดีอีสาน เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ พุทธศาสนา นิทาน คติสอนใจเกี่ยวกับพุทธศาสนา เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การเมือง ตลอดจนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่สภาพสังคมของคนในสังคม และท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ หมอลำหมู่ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ลำเรื่อง” คือ แสดงเป็นเรื่อง ๆ ตั้งแต่ต้นเรื่องไป จนจบเรื่อง โดยมีผู้แสดงผลัดเปลี่ยนกันใช้บทบาทที่ตนได้รับ และลำตามบทกลอนลำ ต่อเนื่องกัน ไปตามเนื้อหาที่วางโครงเรื่องไว้ ดังนั้นบางครั้ง จึงเรียกหมอลำหมู่ว่า “ลำเรื่องต่อกลอน”

4) หมอลำเพลิน เป็นการลำประเภทหนึ่งที่เน้นความสนุกสนาน ครื้นเครง โดยพัฒนารูปแบบมาจากหมอลำหมู่และปรับปรุงองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การแต่งกาย เครื่องดนตรีประกอบจังหวะการลำ จำนวนผู้ลำ ตลอดจนการดำเนินเรื่อง ทั้งนี้เพื่อให้หมอลำเพลินเป็นที่นิยมของผู้ชมมากขึ้น การแสดงลำเพลิน นิยมแสดงเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน หรือเรื่องราวที่ผูกขึ้นเพื่ออบรมจิตใจผู้ชม โดยหมอลำเป็นผู้สะท้อนความรู้สึกนึกคิดแสดงบทบาทของตัวละครตามเนื้อเรื่อง ซึ่งมีฉากประกอบ การแต่งกายคล้ายกับหมอลำหมู่ แต่ส่วนใหญ่จะแต่งตามให้ทันสมัยมากขึ้น เช่น ผู้หญิงนุ่งกระโปรงสั้นให้เห็นท่อนขามากขึ้น บางครั้งจึงเรียกหมอลำชนิดนี้ว่า “ลำกชชาขาว” เรื่องที่นิยมนำมาแสดงคือเรื่องแก้วหน้าม้า จึงมีผู้นิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ลำแก้วหน้าม้า” ส่วนลีลาการแสดงประกอบนั้นนอกจากจะมีการพ้องด้วยลีลาที่รวดเร็วแล้ว ยังนิยมเต้นหมุ่นตัวท่าพลิกแพลงในการเต้นเข้ากับจังหวะ “ลำเพลิน” มากกว่าการแสดงลีลาท่าพ้องที่ประณีตบรรจง

5) หมอลำผีฟ้า มีจุดมุ่งหมายในการรักษาคนเจ็บป่วยให้หาย ถือเป็นความเชื่อของชาวอีสานแต่โบราณที่เชื่อว่า เสียงลำสามารถติดต่อกับผีสางเทวดาได้ ดังนั้นเมื่อมีคนเจ็บไข้ได้ป่วยในหมู่บ้าน จึงมีการจัดแสดงหมอลำขึ้นเพื่อการรักษาไข้ป่วยดังกล่าว ซึ่งตามหลักการศึกษาดนตรีเรียกว่า ดนตรีบำบัด (Music Therapy) แต่ด้วยความเชื่อของชาวอีสานบางคนเชื่อว่าโรคภัยไข้เจ็บเกิดจากการกระทำของผีเมื่อมีคณะหมอลำทำหน้าที่ติดต่อสื่อสารกับผีได้ จึงเรียกลำที่ใช้รักษานี้ว่า “หมอลำผีฟ้า” หรือ “หมอลำไทเทิง” หรือ บางท้องถิ่นเรียก “หมอลำผีแถน” ซึ่งคล้ายกับการลำใน

ถิ่นอีสานใต้ ที่เรียกว่า “รำแม่มด” หรือ “เรื่อมมะมัวต” ทั้งนี้จะมีเครื่องดนตรี คือ “แคน” ที่บรรเลงลายใหญ่ ประกอบการลำถือว่าเสียงแคนสามารถติดต่อกับผีसाงเทวดาได้¹⁰

พัฒนาการของหมอลำเป็นแบ่งออกเป็น 4 ยุค ดังนี้

1) หมอลำยุคโบราณ (ก่อน พ.ศ.2480) หมอลำที่แสดงก็คือ หมอลำพื้นและหมอลำกลอน เนื้อหาดนตรี ผู้แสดง การร้อง การเต้น เป็นแบบพื้นเมือง เรียกได้ว่าเป็นหมอลำในรูปแบบอีสานแท้ ๆ

2) หมอลำยุคปรับปรุงเปลี่ยนแปลง (ประมาณ พ.ศ.2480-2512) หมอลำเริ่มนำเอาศิลปะการแสดงพื้นเมืองของภาคอื่นมาผสมผสาน เช่น หมอลำหมู่ซึ่งดัดแปลงมาจากการแสดงลิเก มีการนำเอาเพลงลูกทุ่งและดนตรีลูกทุ่งเข้ามาผสมเป็นหมอลำเพลิน นอกจากนี้ก็ยังมีหมอลำซิ่งซู่ซึ่งเป็นลักษณะรูปแบบการปรับตัวของหมอลำกลอน ในยุคนี้เวทีการแสดงมีลักษณะที่เรียกว่า “ฮาน” เทคโนโลยี เช่น แสง สี เสียง ยังไม่ได้นำมาประกอบการแสดง ในยุคนี้หมอลำกลอนยังมีการแสดงแต่หมอลำพื้น เมื่อมีการหมอลำหมู่เกิดขึ้นมาก็เริ่มเสื่อมสูญไปจนเลิกการแสดงไปในที่สุด

3) หมอลำยุคใหม่ (พ.ศ.2512-2532) หมอลำในยุคใหม่ซึ่งผ่านการผสมผสานจากวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งวัฒนธรรมการแสดงจากลิเก วงดนตรีลูกทุ่งและเริ่มนำดนตรีสากล แสง สี เสียง เข้ามารวมแสดงในหมอลำหมู่การร้อง การเต้น ประกอบการแสดงเป็นรูปแบบสากล หมอลำที่แสดงในช่วงนี้คือหมอลำกลอน ซึ่งยังยึดรูปแบบการแสดงแบบเดิม หมอลำหมู่ซึ่งมีทั้งกลอนลำเรื่องต่อกลอนและหมอลำเพลิน

4) หมอลำในยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2532-ปัจจุบัน) กล่าวถึงหมอลำในรูปแบบที่ผ่านการผสมผสานจนมีลักษณะการแสดงคล้ายกับวงดนตรีลูกทุ่ง มีการดำเนินธุรกิจหมอลำแบบครบวงจร เป็นลักษณะของหมอลำสำเร็จรูป ซึ่งเมื่อเจ้าภาพจบไปแล้วหมอลำจะจัดการเองทุกอย่าง ทั้งเวที แสง สี เสียง ในช่วงนี้ได้กำเนิดหมอลำชนิดใหม่ขึ้นคือ หมอลำกลอนซิ่ง หรือหมอลำซิ่ง ซึ่งเป็นผลจากการปรับตัวของหมอลำกลอน¹¹

¹⁰ สุพรรณิ เหลือบุญชู, "ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน" (วิทยานิพนธ์สาขาดุริยางคศิลป์ ภาควิชาทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542), หน้า 81-90.

¹¹ พรสวรรค์ เถาว์ทวี, "พัฒนาการของหมอลำในเมืองอุบล" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543).

จากการศึกษาพบว่า การแสดงหมอลำ เป็นศิลปะการแสดงที่ใช้ความสามารถของผู้แสดง ต้องมีความชำนาญในการร้องลำ โดยต้องอาศัยทักษะการท่องจำ ซึ่งการแสดงหมอลำนั้นมักจะเป็นการแสดงในเวลากลางคืนจนถึงช่วงเช้า นับว่าเป็นกุศโลบายให้เข้ากับวิถีชีวิตชาวบ้านในราวปี 2500 เนื่องจากชาวบ้านไม่สามารถเดินทางกลับได้ในเวลากลางดึก จากท่วงทำนองการลำ ส่วนหนึ่งได้จากการเทศน์ของพระสงฆ์ที่มีลักษณะของทำนองเสนาะ ต่อมามีการประยุกต์ทั้งด้านกลอนลำ เครื่องดนตรี ลีลาการลำ พัฒนาจนเกิดเป็นการแสดงหมอลำประเภทต่าง ๆ คือ หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน และหมอลำไฟฟ้า ในการวิจัยเรื่องการแสดงคณะเสียงอีสานจัดอยู่ในประเภทของหมอลำหมู่ คือ การลำที่เป็นหมู่คณะซึ่งปรากฏอยู่ในช่วงการแสดงลำเรื่องต่อกลอน มีผู้แสดงครบตามบทบาทตัวละคร เป็นการแสดงที่สะท้อนถึงเรื่องราววิถีชีวิตของคนชาวอีสาน ปัจจุบันการแสดงหมอลำในภาคอีสานได้มีการประยุกต์โดยการนำศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคอื่น ๆ มาผสมผสาน นำเอาเพลงลูกทุ่งมาผสมกับหมอลำ การแต่งการของลิเกมาสวมใส่ในการแสดงหมอลำ และได้พัฒนานำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาปรับใช้ทั้งรูปแบบของเวที ระบบแสง สี เสียง

พัฒนาการของเพลงลูกทุ่งสู่เพลงลูกทุ่งหมอลำโดยอาจารย์นพดล ดวงพร เป็นผู้นำเอานวัตกรรมสมัยใหม่ที่ได้จากประสบการณ์ การสังเกต ทดลอง และปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้วงการหมอลำ และศิลปะการแสดงของอีสานพัฒนาไปอีกขั้น ในช่วงปี 2500 - 2520 กระแสเพลงลูกทุ่งถูกปรับประยุกต์จากเพลงไทยสากลมากขึ้น เห็นได้จากนักร้องคนสำคัญ เช่น ทูล ทองใจ สุรพล สมบัติเจริญ ชาย เมืองสิงห์ ไวพจน์ เพชรสุพรรณ กระแสในเมืองกรุงมีการแบ่งแยกระหว่างนักร้องผู้ดีและนักร้องเพลงตลาด เกิดกระแสลูกทุ่งและลูกกรุง โอกาสสำคัญของอาจารย์นพดล ดวงพร คือ การได้ร่วมงานกับบรรดาศิลปินลูกทุ่งในวงดนตรีลูกทุ่ง เขาเห็นรูปแบบการนำเสนอและลีลาการแสดง เมื่อเดินทางกลับอีสานจึงพัฒนาวงดนตรีของตัวเองขึ้น และเกิดกระแสการตอบรับจากชาวอีสานเป็นอย่างมาก เพราะรูปแบบการนำเสนอไม่ได้เป็นการลำเรื่องต่อกลอนเต็มรูปแบบ แต่เป็นการผสมผสานระหว่างวงดนตรีลูกทุ่งและคณะหมอลำ ความโดดเด่นที่ชัดเจน คือ แนวเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสานที่ประยุกต์จากเพลงสากล เช่น เพลงอยาก ในอัลบั้มรวมเพลงเด็ดจากเพชรพิณทอง ได้ใช้แนวเพลง Wipe Out ของ The Ventures ถือเป็นงานนำนวัตกรรมเพลงมาเปลี่ยนแปลงกระแสของกลอนลำจากขนบเดิม โดยปรับประยุกต์เป็นแนวเพลงลูกทุ่งอีสานมากขึ้น หลายเพลงเป็นบทเพลงอมตะ ติดหูชาวอีสานมาอย่างยาวนาน เช่น สัจจาหญิง, นกน้อยจำ, หมอลำบันลือโลก, ภาพถ่ายวิญญูณรัก, จากบ้านนา ด้วยรัก และ อีสานกู

พิณบ้านนา สู่พิณไฟฟ้า นายทองใส ทับถนุน มือพิณคณะเพชรพิณทอง ต้นฉบับลายปู่ป่าหลาน ทองใสเป็นมือพิณคนแรกที่ได้ใช้พิณไฟฟ้าตัวแรกของโลก อาจารย์นพดล ดวงพร เป็นคนพัฒนาขึ้นมา เพราะต้องการให้พิณสามารถเล่นประสมกับวงดนตรีได้ดี อาจารย์นพดล ดวงพร กล่าวว่า

“เวลาแสดงต้องให้เอาไมโครโฟนไปจ่อ บางทีคนเล่นพิณโยกตัวไปตามจังหวะอารมณ์ของเพลง ออกห่างจากไมค์ก็ไม่ได้ยินแล้ว ตอนนั้นเอลวิส เพรสลีย์กำลังดัง ผมเห็นเขาเอากีตาร์ต่อไฟฟ้า เสียงดังชัดดี ผมก็เอามาตัดแปลงบ้าง อาศัยความรู้เรื่องช่างอิเล็กทรอนิกส์ที่เรียนมา จนทำพิณไฟฟ้าได้สำเร็จเป็นตัวแรก” คำบอกเล่านี้ชี้ให้เห็นได้ว่าอาจารย์พดล ดวงพรเป็นผู้พัฒนาดนตรีพื้นบ้านให้ได้รับการยอมรับมากขึ้น อีกทั้งยังนำนวัตกรรมสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้สร้างมูลค่าให้กับเครื่องดนตรีท้องถิ่นอีกด้วย

หางเครื่อง เอกลักษณ์สำคัญของหมอลำ นอกจากกลอนลำและผู้แสดงแล้ว ในปัจจุบันหางเครื่องเป็นส่วนสำคัญที่สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ชม ทุกวันนี้หมอลำหลายคณะพัฒนากระทั่งเป็นการแสดงโชว์ที่ยิ่งใหญ่ตระการตา หากเรามองย้อนกลับไปในอดีต หางเครื่องได้รับการพัฒนาการมาพร้อมกับเพลงลูกทุ่ง เข้าสู่วงการหมอลำโดยคณะรังสิมันต์เป็นคณะแรกแต่รูปแบบของการแสดงยังไม่ชัดเจน ทำตัวยังเป็นการพออนรับประกอบจังหวะ ไม่ได้มีรูปแบบชัดเจน หลังปี 2515 วงเพชรพิณทอง นำหางเครื่องมาแสดงด้านหน้าเวที สร้างความสนใจให้กับผู้ชมเป็นอย่างมาก เพราะชุดที่มีสีสันสดใส จังหวะเด่นเร้าใจแปลกตา ทำทางประกอบดนตรีสากล กระทั่งหมอลำหมู่หลายคณะต้องมีการปรับตัวครั้งใหญ่ เช่น หมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์, หมอลำคณะอุบลพัฒนา, หมอลำคณะขวัญใจจักรวาล, คณะ ป. สามัคคี และคณะสารคามเพชรลาเพลิน ด้วยเหตุนี้ หมอลำในยุคต่อมาจึงจำเป็นต้องมีหางเครื่อง ด้วยอิทธิพลจากแนวคิดและการพัฒนาดังกล่าว เครื่องแต่งกายของหางเครื่องและทำเต็นท์ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างบรรยากาศความสนุกให้กับคณะหมอลำจนกระทั่งปัจจุบัน¹²

การที่สังคมชนบทได้รับอิทธิพลจากสังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลให้เพลงพื้นบ้านต่าง ๆ เลือนหายไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามเพลงพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่ยังคงดำรงอยู่อย่างมั่นคงท่ามกลางเพลงพื้นบ้านประเภทอื่นที่กำลังเสื่อมความนิยมไปคือ เพลงหมอลำพื้นบ้านของชาวอีสาน นั่นเป็นเพราะเพลงหมอลำมีการปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับยุคสมัยตลอดเวลา ทำให้เพลงหมอลำยังคงได้รับความนิยมจากชาวอีสานอย่างมากมาต่อเนื่อง นอกจากเพลงหมอลำสามารถครองใจชาวอีสานด้วยเอกลักษณ์ตัวตนของหมอลำแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา เพลงหมอลำยังได้พัฒนาปรับตัวให้เข้ากับสมัยนิยมของเพลงลูกทุ่งมากยิ่งขึ้น ด้วยการเอาทำนองของเพลงหมอลำมาประยุกต์ให้เข้ากับทำนองเพลงลูกทุ่ง นับว่าเพลงหมอลำได้เริ่มคืบคลานเข้ามาช่วงชิงความนิยมในวงการเพลงลูกทุ่งแล้ว ทั้งเทปเพลงและแผ่นเสียงของเพลงหมอลำล้วนขายดี แม้แต่รายการเพลงทางวิทยุก็เปิดเพลงหมอลำแทนเพลงลูกทุ่ง ในช่วงนั้นเพลงหมอลำเป็นที่นิยมอย่างสูง ซึ่งจะเรียกเพลงลูกทุ่ง

¹² ภาณุพงศ์ ธงศรี, เสียงอีสานลำเรื่องต่อกลอนสะท้อนคนรากหญ้า และคุณค่าของมนุษย์ในระบบทุนนิยม [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://isaanrecord.com/2019/05/27/isaan-molam-band> [25 กันยายน 2562]

ที่ปรับประยุกต์ให้มีกลิ่นไอของจังหวะทำนองดนตรีแบบหมอลำว่า ลูกทุ่งหมอลำ ด้วยความที่จังหวะทำนองดนตรีหลักของหมอลำคือ แคน สามารถปรับให้เข้ากับดนตรีไฟฟ้าสมัยใหม่ได้อย่างแนบเนียน เป็นธรรมชาติไม่ผิดเพี้ยนนี้เอง จึงทำให้กระแสลูกทุ่งหมอลำดำเนินสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังได้รับความนิยมมากกว่าเพลงหมอลำแท้ ๆ อีกด้วย สำหรับเพลงลูกทุ่งหมอลำนั้นจะเห็นได้ว่ามีผู้ร้องหรือนักร้องเพียงคนเดียว แต่มีผู้บรรเลงดนตรีเป็นจำนวนมากคอยบรรเลงเครื่องดนตรีสากลอยู่ด้านหลัง ต่างกับเพลงหมอลำที่มีหมอลำและหมอแคนยืนตำแหน่งด้านหน้าเวทีเหมือนกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสถานะของนักร้องและนักดนตรีของเพลงลูกทุ่งหมอลำแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะไม่ว่าเพลงจะโด่งดังสักเพียงใด ตัวนักร้องเท่านั้นที่ประชาชนจะรู้จักและสนใจ นักดนตรีจึงเป็นเสมือนฉากหลังของนักร้องเท่านั้น และในสมัยปัจจุบันที่เทคโนโลยีก้าวหน้า นักร้องสามารถออกมาร้องเพลงเพียงคนเดียวโดยไม่มีนักดนตรีก็ได้ เพราะใช้วิธีการเปิดเสียงดนตรีหรือเสียงคาราโอเกะแทนการบรรเลงดนตรีสดสำหรับทางเครื่องหรือแดนเซอร์นั้นเพลงลูกทุ่งหมอลำในปัจจุบันยังคงให้ความสำคัญ เพราะถือเป็นสีสันของเพลง และมักจะมีการออกแบบท่าเต้นให้มีเอกลักษณ์ประจำเพลงเพื่อช่วยให้เพลงนั้นเป็นที่จดจำเร็วขึ้น¹³

กระแสความนิยมของผู้ชมในการชมหมอลำปัจจุบันเหลือเพียง 3 ประเภท ได้แก่

1) หมอลำเรื่องต่อกลอน ได้มีการลงทุนทั้งอุปกรณ์ประกอบการแสดง เวที เครื่องเสียง เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรีและจำนวนบุคลากร ให้มีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งกลายเป็น 200-300 คน อย่างในปัจจุบัน สังเกตว่าลักษณะเฉพาะของหมอลำประเภทนี้ได้ คือ เป็นหมอลำที่มีชื่อเสียงในนามของคณะหมอลำทั้งคณะ คนรู้จักจากชื่อเสียงของหมอลำทั้งคณะ ประมาณ พ.ศ. 2500-2530 จะมีจำนวนหมอลำเรื่องต่อกลอนรวมกันนับร้อยคณะ กระจายกันอยู่ในหลาย ๆ จังหวัดทั่วภาคอีสาน แต่พอสถานะทางเศรษฐกิจถดถอย ค่าครองชีพสูงขึ้น จึงส่งผลกระทบต่อหมอลำเรื่องต่อกลอนหลาย ๆ คณะต้องปิดตัวเลิกลงไป เพราะไม่มีเงินลงทุนพัฒนาคณะหมอลำได้ต่อไป ด้วยเหตุนี้เราจึงได้ยินชื่อเสียงของหมอลำเรื่องต่อกลอนที่ยังคงหลงเหลืออยู่เพียงไม่กี่คณะ ซึ่งมีทั้งขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ หากเป็นหมอลำขนาดเล็กก็แทบจะไม่เป็นที่รู้จักเลย ส่วนใหญ่หมอลำเรื่องต่อกลอนที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปนั้นมักจะเป็นคณะที่มีขนาดใหญ่มีชื่อเสียงมาก เป็นคณะที่มีเงินลงทุนสูง ได้รับว่าจ้างไปแสดงบ่อยครั้งในแต่ละปี จึงมีรายได้มากพอสมควร ทำให้มีความสามารถที่จะยืนหยัดอยู่ต่อไปได้ในจำนวนเหล่านี้ มีบางคณะที่สังกัดค่ายใหญ่ บางคณะก็อยู่อย่างเป็นอิสระ

¹³ ณัฐสุด ภาระพันธ์, จุลสารรายไทยฉบับพิเศษ, (ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 7.

ภาพที่ 1 หมอลำเรื่องต่อกลอนคณะเสียงอีสาน

ที่มา: ชาวสารหมอลำ. เสียงที่เบา จนแทบจะไม่มีใครได้ยิน ของ เสียงอีสาน. [ออนไลน์]. 2563.

แหล่งที่มา : <https://morlamfestival.com/morlum-040863> [3 กรกฎาคม 2564]

2) หมอลำแบบคอนเสิร์ต เป็นหมอลำที่เกิดขึ้นในยุคอุตสาหกรรมวัฒนธรรม คือ เมื่อหมอลำเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น ก็มีการคัดเลือกหมอลำมาบันทึกเสียงเป็นรายบุคคล มีการโปรโมทผ่านสื่อมวลชน จนกระทั่งหมอลำมีชื่อเสียงโด่งดังในนามของบุคคลและส่วนใหญ่เป็นหมอลำที่สังกัดค่ายเทป เมื่อหมอลำเป็นที่รู้จักก็มีการตั้งคณะเพื่อตระเวนเดินสายเปิดการแสดง ดังนั้นหมอลำแบบคอนเสิร์ตที่มีชื่อเสียงมาก ๆ จึงเป็นหมอลำที่มีคณะหมอลำเป็นของตัวเองด้วย หมอลำแบบคอนเสิร์ตจึงเป็นหมอลำที่มีลักษณะคล้ายกับหมอลำเรื่องต่อกลอน ซึ่งจะมีการลงทุนทั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการแสดง เวที เครื่องเสียง เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรีและจำนวนบุคลากรเป็นจำนวนมาก อีกทั้งการแบ่งช่วงการแสดงก็เป็นแบบเดียวกัน ค่าจ้างหมอลำก็ใกล้เคียงกัน ต่างแต่เพียงการที่มีช่วงการแสดงสำคัญที่มีหัวหน้าคณะออกมาแสดง โดยการโชว์ผลงานที่ได้รับการบันทึกเสียงอันเป็นช่วงสำคัญที่สุดของหมอลำประเภทนี้ แม้ว่าหมอลำแบบคอนเสิร์ตจะเป็นหมอลำที่ไม่สามารถรักษาความเป็นคณะหมอลำได้นานเท่ากับหมอลำเรื่องต่อกลอนเนื่องจากเป็นหมอลำที่ต้องขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของตัวบุคคลเป็นสำคัญ ดังนั้นในช่วงโด่งดังหมอลำบางคนก็โด่งดังมาก แต่ในช่วงเสื่อมความนิยมชื่อของหมอลำบางคนก็จะหายไปจากวงการ ซึ่งขึ้นอยู่กับผลงานและความนิยมของผู้ชม

ภาพที่ 2 หมอลำคอนเสิร์ตแพรวพราว แสงทอง

ที่มา: สยามดารา. แพรวพราว" แชนถึงทรวง สมราคานางเอกสอด. [ออนไลน์]. 2559. แหล่งที่มา : <http://www.siamdara.com/entertain/music/1032628/album> [3 กรกฎาคม 2564]

3) หมอลำซึ่ง เป็นหมอลำน้องใหม่ล่าสุดที่เกิดขึ้นในยุคอุตสาหกรรมวัฒนธรรม โดยเป็นหมอลำที่มีการปรับเปลี่ยนจากหมอลำกลอนซึ่งปัจจุบันนี้ หมอลำกลอนเสื่อมความนิยมไปแล้ว หมอลำซึ่งจึงถือเป็นหมอลำรุ่นลูกรุ่นหลานของหมอลำกลอน ในยุคที่หมอลำซึ่งกำลังได้รับความนิยม ก็มีการคัดเลือกหมอลำมาบันทึกการแสดงสดเป็นคู่ และมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนจนกระทั่ง หมอลำมีชื่อเสียงโด่งดังในนามของหมอลำที่เป็นคู่ชายหญิง หมอลำประเภทนี้ไม่ได้เป็นหมอลำที่สังกัดค่ายเทพ หากแต่มีการเซ็นสัญญากับผู้ผลิตในระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรมให้บันทึกภาพการแสดงสด เพื่อผลิตเป็นวีดีทัศน์ วีซีดี เป็นครั้ง ๆ ไป ด้วยเหตุที่หมอลำซึ่งไม่ใช่หมอลำที่เป็นคณะ แต่มีการทำงานเป็นทีมที่ไม่ใหญ่มากนัก ส่วนใหญ่มีจำนวนบุคลากรเพียงไม่เกิน 20 คน และจะมารวมตัวกันเมื่อมีงานแสดงเท่านั้น ดังนั้นการลงทุนทั้งอุปกรณ์ประกอบการ แสดง เวที เครื่องเสียง เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรีจึงยังมีน้อย ค่าจ้างก็ไม่สูงเท่ากับหมอลำที่เป็นคณะ จากข้อจำกัดของหมอลำซึ่ง คือ เป็นหมอลำที่ไม่สามารถคงอยู่ได้นานมากนัก เนื่องจากเป็นหมอลำที่ต้องอาศัยความเป็นหนุ่มสาวและ

รูปร่างหน้าตาของตัวบุคคลเป็นสำคัญ ดังนั้นในช่วงที่ยังเป็นวัยรุ่นหนุ่มหล่อประเภทรุ่นนี้มักจะมีชื่อเสียงโด่งดังมาก แต่เมื่ออายุมากขึ้นก็จะเสื่อมความนิยมไปตามวันเวลา¹⁴

ภาพที่ 3 หมอลำชิงบัวผัน ทั้งโส

ที่มา: สยามดารา. จากയാจกสูเจ้าแม่ลำชิง "บัวผัน ทั้งโส. [ออนไลน์]. 2558. แหล่งที่มา :

<http://www.siamdara.com/entertain/music/1021966/album/201507120853951>

[3 กรกฎาคม 2564]

จะเห็นได้ว่าการแสดงหมอลำในภาคอีสานนั้น ได้พัฒนารูปแบบการแสดงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยอยู่เสมอ ทั้งวิธีการแสดงและองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดง ซึ่งในช่วงปี 2510 อาจารย์ นพดล ดวงพร หัวหน้าคณะเพชรพิณทองได้มีการผสมผสานระหว่างวงดนตรีลูกทุ่งและคณะหมอลำเข้าด้วยกัน และได้นำเอาทางเครื่องเข้ามาร่วมแสดง สร้างความแปลกใหม่ให้กับวงการการแสดงหมอลำเป็นอย่างมาก นอกจากกลอนลำและผู้แสดงในปัจจุบันทางเครื่องเป็นส่วนที่สำคัญที่สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ชม การแสดงหมอลำได้มีการพัฒนารูปแบบการแสดงอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้ชมการแสดง ในปัจจุบันกระแสความนิยมของผู้ชมการแสดงหมอลำ

¹⁴ ประยูทธ วรรณอุดม, “กระบวนการต่อรองของหมอลำและผู้ชมหมอลำที่มีต่อบทบาทและอิทธิพลของระบบอุตสาหกรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 42.

มี 3 ประเภท คือ หมอลำเรื่องต่อกลอน หมอลำคอนเสิร์ต และหมอลำซิ่ง การแสดงคณะเสียงอีสาน จัดอยู่ในประเภทของการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ซึ่งได้มีการลงทุนสร้างสรรค์ผลงานการแสดง ทั้งรูปแบบของเวที บทลำเรื่องต่อกลอน เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องเสียง รวมถึงจำนวนสมาชิกภายในคณะ ในขณะที่คณะเสียงอีสานยังมีการแสดงในรูปแบบคอนเสิร์ตประกอบอยู่ในโชว์ด้วย เป็นการพัฒนาออกแบบการแสดงเพื่อเอาใจผู้ชมในทุกเพศทุกวัย

รูปแบบการแสดงหมอลำหมู่เชิงธุรกิจ โดยการพัฒนาแต่ละด้านจะได้แนวทางในการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งยึดหลักการดังนี้ 1. ด้านการแสดงและเครื่องแบบการแสดง ควรปรับเปลี่ยนประยุกต์วัฒนธรรมการแสดงที่มีอยู่เดิม เข้ากับสมัยใหม่มากขึ้น เพื่อตอบรับกลุ่มผู้ชมวัยรุ่นอีสานสมัยใหม่ เครื่องแบบการแสดงเน้นการประยุกต์วัฒนธรรมใหม่และวัฒนธรรมเก่าให้เป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย เพื่อสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ให้แก่ผู้ชม 2. ด้านการจัดเวที แสง สี เสียง ปรับเวทีให้เข้ากับผ้าฉากแต่ละฉากที่แสดง ฉากแต่ละฉากให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่แสดง ทั้งนี้การสร้างเวทีนั้นก็ควรขึ้นอยู่กับศิลปินหมอลำจะจัดหาตามความเหมาะสม และเวทีควรจะไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไปพื้นที่พอเหมาะกับการแสดง ทั้งดนตรี หางเครื่อง หมอลำ ในด้านแสง สี เสียง สำหรับแสงสว่างที่ใช้บนเวที ออกงาน แต่ละครั้งควรคำนึงถึงต้นทุนเพราะเมื่อลงทุนไปมากหากเกิดอุบัติเหตุ ระหว่างเดินทาง หรือสภาพอากาศแปรปรวน จะเป็นผลกระทบต่องานแสดงและผู้ลงทุน ควรบริหารจัดการอย่างเข้มงวด ทั้งนี้ควรมีการปรึกษานักออกแบบการแสดงเพื่อความสอดคล้องกับด้านเศรษฐกิจของผู้ว่าจ้าง 3. ด้านวรรณกรรมคำกลอน ผู้ประพันธ์บทกลอนและศิลปินนักแสดงควรจะนำวรรณกรรมคำกลอนพื้นบ้านอีสานมาใช้แสดง เรื่องที่นำมาแสดงควรสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตามจารีตประเพณี สื่อถึงผู้ชมผู้ฟังเกิดความสมัคสมานสามัคคีมีความเมตตากรุณาในสังคมอีสาน ภาษาที่ใช้ประพันธ์ควรใช้ภาษาที่ไม่เก่าและไม่ใหม่จนเกินไป และต้องมีความงามทางภาษาที่ประพันธ์ เพื่อเป็นการสื่อให้ผู้ชมรับฟังได้โดยทั่วกัน 4. ด้านดนตรีและทำนองลำ แนวทางการพัฒนาการแสดงหมอลำหมู่ในเรื่องดนตรีที่นำมาประกอบการขับร้อง ควรจะบูรณาการระหว่างเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานและเครื่องดนตรีสากล และแบ่งเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นประกอบลำและเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นประกอบการร้องเพลงในการแสดงแต่ละฉาก เพื่อสร้างอารมณ์สุนทรีย์แก่ผู้ฟัง ส่วนที่เป็นช่วงที่หมอลำจะร้องในจังหวะเร็วที่หรือตอนลำเดินควรจะใช้พิณและเครื่องดนตรีฝรั่งเข้ามาประกอบการแสดง ในเรื่องของทำนองลำควรอนุรักษ์ทำนองดั้งเดิมไว้ในการขับร้อง และพัฒนาทำนองดั้งเดิมให้มีความร่วมสมัย นอกจากนี้การที่จะทำให้การแสดงดนตรีให้ผู้ฟังความสนุกสนานสร้างสุนทรียภาพให้เกิดแก่ผู้ชมนั้น สิ่งสำคัญคือนักแสดงต้องหมั่นฝึกซ้อมอยู่เสมอเพื่อรักษามาตรฐานของตัวนักแสดงเอง 5. ด้านพัฒนาการแสดงทางเครื่อง

การพัฒนาแบบทำเต็นท์ หัวใจหลักคือครูผู้สอนต้นตอต้องเข้าใจหลักของวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งทำเต็นท์แต่ละทำครูผู้สอนต้องศึกษาทำเต็นท์ให้ทันสมัยนิยมมีความเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย ควรมีการแปรแฉวงผสมในทำเต็นท์ ควรมียุคกรรม เช่น ทางนทกรรมหรือกลีบดอกบัวจำลองที่มีลักษณะใหญ่พอสมควรพอที่จะให้ผู้ชมมองเห็นแปรแฉวงเป็นวงรอบตัวนักร้องเป็นรูปของบัวตูมบัวบาน และเครื่องแต่งกายนักร้องต้นตอควรจะประยุกต์ เช่น ชุดไทยเป็นชุดไทยประยุกต์ ในบทเพลงส่วนใหญ่จะกล่าวถึงความรัก ควรจะมีการเกี่ยวพาราสิทธิ์ระหว่างฝ่ายชายกับฝ่ายหญิงเพื่อสื่อความหมายของเพลงและวิถีชีวิตคนอีสาน¹⁵

จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าการแสดงหมอลำในภาคอีสานได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการแสดงและเครื่องแบบการแสดง ด้านการจัดเวที แสง สี เสียง ด้านวรรณกรรม คำกลอน ด้านดนตรีและทำนองลำ ด้านพัฒนาการแสดงทางเครื่อง ทั้งนี้ก็เพื่อความอยู่รอดในด้านธุรกิจความบันเทิงของการแสดงหมอลำภาคอีสาน คณะเสียงอีสานเป็นอีกหนึ่งคณะที่ได้มีการพัฒนารูปแบบการแสดงอยู่ตลอดเวลาเพื่อเอาใจผู้ชมในทุกเพศทุกวัย แม้ว่ารูปแบบการแสดงหรือวิธีการนำเสนอหมอลำจะถูกพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป คณะเสียงอีสานยังคงดำรงไว้คือการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของการแสดงหมอลำ

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน

เอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาการแสดงคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของคณะเสียงอีสานโดยจะอธิบายถึงประวัติพอสังเขปของนกกน้อย อุไรพร ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะเสียงอีสาน และส่วนที่ 2 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของคณะเสียงอีสาน

นกกน้อย อุไรพร มีชื่อจริงว่า นางอุไร ฉิมหลวง (สกุลเดิม สีหะวงษ์) เกิดวันที่ 11 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2500 เกิด ณ บ้านเลขที่ 61 บ้านจอมพระ ตำบลยางชุมนอย อำเภอยางชุมนอย จังหวัดศรีสะเกษ มีพี่ร่วมบิดามารดา 5 คน นางอุไร ฉิมหลวง เป็นบุตรคนที่ 5 ของ นายสม สีหะวงษ์ กับ นางบัวผัน สีหะวงษ์ นางอุไร ฉิมหลวง(นกกน้อย อุไรพร) ได้สมรสกับนายมัทธิง ฉิมหลวง โดยปัจจุบันมีภูมิลำเนา อยู่บ้านเลขที่ 555 บ้านหนองใส ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมืองอุตรธานี จังหวัดอุตรธานี 41000

¹⁵ ศิริชัย ทัพขวา, “การพัฒนารูปแบบการแสดงหมอลำหมู่เชิงธุรกิจ,” วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7 (ธันวาคม 2561): 32.

ด้านผลงาน นกน้อย อุไรพร เริ่มเข้าสู่วงการครั้งแรกปี 2514 โดยการสมัครเป็นทางเครื่องประจําวงดนตรีคณะเพชรพิณทองของอาจารย์นพดล ดวงพร ได้ร้องเพลงบันทึกแผ่นเสียงครั้งแรก ด้วยเพลงคอยรักจากเสียงพิณ และภาพถ่ายวิญญูณรัก ในปี 2516 ก็ได้บันทึกแผ่นเสียงอีกครั้งด้วยเพลง ดាំซีลีกับเพลง สัจจาหญิง ต่อมาปี 2518 ได้ย้ายไปร่วมงานกับหมอลำคณะสะอาดนาฏศิลป์ที่มีนายสะอาด สีตะบุตร เป็นหัวหน้าคณะ จากนั้นในปี 2519 ได้ร่วมกับนายมัทธิง ฉิมหลวงหรืออ่าวทิดตลอด ก่อตั้งวงดนตรี หมอลำคณะเสียงอีสานขึ้น โดยมีนายมัทธิง ฉิมหลวงเป็นผู้จัดการ และนางอุไร ฉิมหลวง(นกน้อย อุไรพร) เป็นหัวหน้าวง

ด้านการงานอาชีพและผลงานเพลง การสร้างสรรค์และเผยแพร่มีผลงานเพลงทั้งหมดจำนวน 13 ชุด ลำเรื่องต่อกลอน 8 เรื่อง การบันทึกการแสดงสดตลก จำนวน 21 ชุด และมีการประพันธ์เพลงทั้งร้องเองให้คนอื่นร้องจำนวน 7 เพลง ด้านเกียรติคุณที่ได้รับ นกน้อย อุไรพร ได้รับเกียรติคุณ และโล่รางวัลผู้ทำความดีแก่สังคมตั้งแต่ปี 2547 ถึง 2552 จากทั้งหน่วยงานของเอกชนและของรัฐตลอดจนสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

บทบาทด้านการให้บริการสังคม ได้รับเชิญไปแสดงในงานต่าง ๆ วงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสานทำหน้าที่ให้ความบันเทิง เป็นการให้บริการสังคมด้านการติดต่อไปแสดง 2 แห่ง คือติดต่อที่บริษัท ทีโอปโกลด์ไดมอนด์ และสำนักงานบ้านเลขที่ 555 บ้านหนองใส ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ทางคณะเสียงอีสานเตรียมความพร้อมทั้งหมดเกี่ยวกับการแสดง เรื่องอาหาร เครื่องเสียง และเวทีการแสดง คณะเสียงอีสานเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนเจ้าภาพจ่ายค่าตอบแทนอย่างเดียว

บทบาทด้านการประพันธ์บทกลอนลำและเพลง คณะเสียงอีสานได้ให้บริการสังคมเกี่ยวกับการประพันธ์บทกลอนลำและเพลงด้วยภาษาเรียบง่ายสะท้อนสังคมนำเหตุการณ์ในสังคมมาตีแผ่มีทั้งแต่งคำร้องทำนองเอง ให้สมาชิกในวงร้องลำ และแต่งให้นักร้องหมอลำคณะอื่นนำไปร้องหรือลำด้วย ด้านการสอนลำแก่เยาวชน ได้เปิดโอกาสให้เยาวชนผู้มีความสนใจในศิลปะการแสดงพื้นบ้านเข้ามาเรียนรู้รับการถ่ายทอดการลำการร้องเพลงตลอดจนการแสดงหน้าเวที¹⁶

¹⁶ จรัมโม ศรีหงส์ทอง, "ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสานนกน้อย อุไรพร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553), หน้า 14-72.

ภาพที่ 4 การแสดงวงดนตรีนกน้อย อุไรพร พ.ศ. 2528

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

ภาพที่ 5 การแสดงคณะเสียงอีสาน พ.ศ. 2545

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

2.2 การบริหารจัดการการแสดงหมอลำในภาคอีสาน

เป็นเอกสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการแสดงหมอลำในภาคอีสาน ประเด็นแรกที่สำคัญต่อการศึกษา คือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของคณะหมอลำ และประเด็นที่สองคือข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการแสดงของคณะหมอลำ ผู้วิจัยนำเสนอเนื้อหาเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์เพื่ออธิบายตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยเรื่องการแสดงคณะเสียงอีสาน

การบริหารจัดการวงหมอลำ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการมีผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ มีไหวพริบหรือทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน ที่จะสามารถวางแผนหรือมีแนวทางในการรับมือให้ทันต่อสถานการณ์ แต่อย่างไรก็ตามในการบริหารจัดการจะพึ่งแต่ผู้บริหารอย่างเดียวไม่ได้ ทุกส่วน ทุกฝ่ายต้องเป็นหูเป็นตาช่วยกันสอดส่องดูแลและหาทางออก เพื่อให้ตนสามารถอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในกระแสต่าง ๆ เช่นในปัจจุบันมีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามามากมาย ดังนั้น วงหมอลำต้องมีการกระตุ้นพยายามผลักดัน รวมไปถึงการเปิดโอกาสให้ตัวเองอยู่ตลอดเวลาท่ามกลางกระแส นั้น ๆ เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง¹⁷

การบริหารจัดการวงหมอลำโดยแบ่งประเด็นการพิจารณาออกเป็น 7 ด้าน ตามหลักแนวคิดหลักการบริหาร 7M ไว้ดังนี้

1) การบริหารคน (Man) ปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจเข้าทำงานกับองค์กร คือการมีภาพลักษณ์ขององค์กรที่ดี และการได้ร่วมงานกับบริษัทที่มีชื่อเสียงก็เปรียบเสมือนการได้สร้างเกียรติยศชื่อเสียงให้ตนเอง

2) การบริหารเงิน (Money) การลงทุนด้านเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องมีความเหมาะสม ทั้งนี้รายรับของวงนั้นต้องเพียงพอต่อรายจ่ายและถือว่ามีเหมาะสม

3) การบริหารเครื่องมือ (Material) ในการเดินสายออกทำการแสดงต้องมีการเคลื่อนย้ายเครื่องมือและอุปกรณ์ ดังนั้นต้องมีความระมัดระวังไม่ให้เกิดการชำรุดเสียหายและทำการดูแลรักษาอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ

¹⁷ วิรุษา ศรีพุทธา "การบริหารจัดการวงหมอลำระเบียบวาทะศิลป์ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์," การประชุมวิชาการเสนองานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและสังคมศาสตร์, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2562).

4) การบริหารการจัดการ (Management) ต้องมีการวางแผนจากหัวหน้าวง จากนั้นดำเนินงานที่เป็นระบบ ประกอบด้วย การควบคุม การสั่งการ การรายงานผล และมีการประสานงานกันในฝ่ายต่าง ๆ

5) การบริหารการตลาด (Marketing) เป็นการศึกษากลุ่มเป้าหมาย กลุ่มผู้สนับสนุน ทางด้านการแสดง และหาช่องทางต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมทางการตลาด เพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายรู้จักชื่อเสียงของวงมากขึ้น

6) การบริหารและขวัญกำลังใจ (Morele) เป็นการทำงานร่วมกันมีความสมานฉันท์ ให้มีความเคารพนับถือกันแบบพี่น้อง ครอบครัว และบุคลากรมีความเชื่อถือในความเป็นผู้นำของหัวหน้าวง จึงจะสามารถทำงานร่วมกับวงได้อย่างยาวนาน

7) การบริหารวิธีปฏิบัติ (Method) เป็นการจัดวางแผนเพื่อรองรับถึงปัญหาในสถานการณ์ในอนาคต¹⁸

วิธีการบริหารและการจัดการของวงดนตรีลูกทุ่งในประเทศไทย มีวิธีการบริหารจัดการตามหลักการบริหารแบบ 4M อธิบายไว้ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านบุคลากร (Man)

1) การสรรหามบุคลากร บุคลากรที่เป็นส่วนหนึ่งของวงดนตรีลูกทุ่ง ได้มาด้วยวิธีการ ดังต่อไปนี้

1.1) คัดเลือกจากการชักชวน เมื่อเห็นว่าเป็นผู้มีความสามารถ ซึ่งจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่า วงดนตรีลูกทุ่งทุกวงดนตรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้สมาชิกผู้เข้าร่วมวงดนตรีด้วยวิธีการชักชวน โดยเป็นผู้ที่มีความสามารถเข้าร่วมวงดนตรี

1.2) การรับสมัครวงดนตรีลูกทุ่งทุกวงดนตรี โดยมีวิธีการรับสมัครที่แตกต่างกันไป ทั้งการประกาศรับสมัครหน้าเวทีการแสดง การประกาศรับสมัครทางสื่อต่างๆ จากนั้นจึงได้คัดเลือกตามความสามารถของเครื่องดนตรีที่ทางวงดนตรีลูกทุ่งต้องการ

¹⁸ สมาน แสนสุภาและอนุรักษ์ บุญแจจะ, "การบริหารจัดการวงดนตรีลูกทุ่ง: กรณีศึกษา วงดนตรีลูกทุ่งบ้านทุ่งน้อย, ต.บ้านทุ่งน้อย, อ.บ้านไร่, จ.อุทัยธานี,"วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 12 (มกราคม 2563): 40-45.

2) การบริหารจัดการ วงดนตรีลูกทุ่งทุกวงดนตรี มีหลักในการบริหารจัดการ บุคลากรในวง โดยการกระจายอำนาจในการควบคุมดูแล และเสริมสร้างกำลังใจโดยการกระจายอำนาจ ศิลปินเจ้าของวงดนตรีจะเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งการต่าง ๆ ผ่านการประชุมลงมติ และถ่ายทอดสู่บุคลากรแผนกต่าง ๆ ในวงดนตรีใน

ด้านที่ 2 ด้านการบริหารจัดการการเงิน (Money)

การบริหารจัดการการเงินของวงดนตรีลูกทุ่ง มีวิธีการบริหารจัดการด้วยวิธีการและรูปแบบ ดังนี้

1) หลักการบริหารในรูปแบบของบริษัท

1.1) รูปแบบบริษัทของตนเอง พบว่า วงดนตรีลูกทุ่งที่มีหลักการบริหารในรูปแบบบริษัท คือ 1) วงดนตรีลูกทุ่งเอกชัย ศรีวิชัย โดยมีรูปแบบการดำเนินงานภายใต้ มีฝ่ายการตลาดรับผิดชอบเรื่องรายรับและรายจ่าย ตลอดจนจัดหาผู้สนับสนุนการเงินจากหน่วยงานเอกชน เช่น เครื่องดื่มฉลาม และธนาคารธนชาติ 2) อาภาพร นครสวรรค์ เปิดบริษัทเป็นของตนเองเพื่อบริหารจัดการโชว์ต่าง ๆ ชื่อบริษัท ฮายโชว์

1.2) รูปแบบการบริหารการเงินเองภายใต้สัญญาของบริษัท ได้แก่ วงดนตรีลูกทุ่งเสียงอีสานนกันน้อย อุไรพร โดยนกันน้อย อุไรพร อยู่ภายใต้สัญญากับบริษัทที่ออนไลน์โมเมนต์

2) หลักการบริการโดยมีอำนาจเด็ดขาดอยู่ที่ศิลปินเจ้าของวงดนตรีรูปแบบธุรกิจครอบครัว ศิลปินเจ้าของวงดนตรีลูกทุ่งเป็นผู้บริหารจัดการเอง โดยมีการแต่งตั้งผู้ช่วยในการบริหารจัดการด้านการเงิน ได้แก่ วงดนตรีลูกทุ่งบุญศรี รัตน์ง

ด้านที่ 3 การบริหารจัดการด้านวัสดุ อุปกรณ์ (Material)

1) เครื่องดนตรี ด้านเครื่องดนตรีหลักการบริหารจัดการ ทุกวงดนตรีมีการจัดแบ่งหน้าที่ในการบริหารจัดการให้หัวหน้านักดนตรีดูแลควบคุม และดำเนินการตรวจสอบซ่อมแซม ในกรณีที่เครื่องดนตรี บุคคลชำรุดสามารถดำเนินการเบิกค่าซ่อมแซมหรือจัดการซ่อมแซมของบุคคลนั้น โดยในการนี้วงดนตรีลูกทุ่งบุญศรี รัตน์ง มีการสร้างเครื่องดนตรีพื้นบ้านเพื่อใช้และซ่อมเอง เป็นไปในทางเดียวกับวงดนตรีเสียงอีสาน นกันน้อย อุไรพร ที่นกันน้อยเป็นผู้ดำเนินการจัดหาและดำเนินการส่งซ่อม

2) เวที แสง สี เสียง ด้านการดำเนินการเรื่อง เวที แสง สี เสียง หลักการบริหารจัดการ ทุกวงดนตรีมีการจัดแบ่งหน้าที่ในการบริหารจัดการให้หัวหน้าฝ่ายเวที แสง สี เสียง ดูแลควบคุมและดำเนินการตรวจสอบ จัดซ่อมแซมในกรณีที่ชำรุด ทั้งในรูปแบบบริษัทและการดำเนินการบริหารจัดการวงดนตรีที่เป็นของตนเอง

3) บท และ คิวการแสดง ในส่วนของการบริหารจัดการเรื่องบทและคิวการแสดง ทุกวงดนตรีลูกทุ่งมีศิลปินเจ้าของวงเป็นผู้วางรูปแบบการแสดง คิวการแสดงด้วยตนเอง โดยมอบหมายหน้าที่ขั้นต้นให้ผู้จัดการส่วนตัวเป็นผู้รับคิวการแสดงต่างๆไว้และปรึกษา เพื่อทราบและดำเนินการ ยกเว้นวงดนตรีลูกทุ่งบุญศรี รัตนัง โดยบุญศรี รัตนัง เป็นผู้รับงานดนตรีและจัดคิวการแสดงเอง

ด้านที่ 4 การบริหารจัดการวงดนตรี (Management)

การบริหารจัดการภายในวงดนตรีลูกทุ่งทุกวงดนตรี มีรูปแบบการบริหารจัดการไปในรูปแบบเดียวกัน คือ กระจายอำนาจหน้าที่การบริหารงานไปให้หัวหน้างานฝ่ายต่างๆ ในการบริหารจัดการและประสานทำความเข้าใจ เพื่อการประหยัดเวลาและรวดเร็วในการดำเนินงาน ตลอดจนทำให้งานมีคุณภาพตามที่วางแผนไว้¹⁹

การบริหารงานด้านบุคคลของคณะเสียงอีสาน ในการอยู่ร่วมกันของคนหมู่มากนั้นย่อมมีปัญหามาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้แต่ในสมัยพุทธกาลเมื่อพุทธองค์ประกาศพระศาสนาผู้เลื่อมใสศรัทธา และเข้ามาบวชเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่ตามมาคือ ภิกษุบางพวกบางรูปมีการประพฤติปฏิบัติตามแนวที่ตนเองเคยปฏิบัติ และส่อไปในทางเสื่อมเสียแก่พระศาสนา พระพุทธองค์ต้องมีพุทธบัญญัติหรือข้อห้ามเอาไว้ ตลอดจนกฎเกณฑ์ของผู้ที่จะเข้ามาสู่พระธรรมวินัยเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมพระศาสนาอันใดก็ดี วงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสานระยะแรก ๆ สมาชิกไม่มากปัญหาก็ไม่ปรากฏ เมื่อมีชื่อเสียงใครก็ต้องการมาอยู่ร่วมจึงเป็นปกติธรรมดาที่ต้องมีกฎกติกาในการเข้ามาอยู่ร่วมกัน มีระเบียบปฏิบัติดังนี้

¹⁹ วีระ บำรุงศรี, “การบริหารจัดการวงดนตรีลูกทุ่งในประเทศไทย กรณีศึกษาวงดนตรีลูกทุ่ง บุญศรี รัตนัง นกน้อย อุไรพร อภาพร นครสวรรค์ เอกชัย ศรีวิชัย”, วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 16 (มกราคม 2558): 5.

1) การคัดเลือกบุคลากร การคัดเลือกบุคลากรเข้าอยู่ในวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสาน มีขั้นตอนและเกณฑ์ในการคัดเลือกแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ของผู้ที่มีสมัคร คือ 1. ชายหญิงที่บรรลุนิติภาวะ 2. เด็กชายหญิงที่ไม่บรรลุนิติภาวะ ชาย-หญิงที่บรรลุนิติภาวะนั้นจะต้องผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติของบุคคลผู้ที่ต้องการเข้ามาอยู่ในวงแต่ละฝ่าย ซึ่งทางวงมีข้อกำหนดไว้ชัดเจน สำหรับเด็กชายหญิงที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องมีบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาฝาก และรับรองให้ร่วมคณะ โดยการคัดเลือกนั้นจะมีนายมัฆกิจ นิยมหลวง ผู้จัดการวงและคุณนงน้อย อุไรพร เป็นผู้คัดเลือก เมื่อผ่านกระบวนการคัดเลือกหรือเข้าอยู่แล้วทางออก จะต้องส่งรายชื่อแจ้งไปให้กับบริษัทที่ออนไลน์ ไดมอนด์ แล้วจึงได้ทำหน้าที่ในคณะตามผู้สมัครยื่นความประสงค์ไว้

2) คุณสมบัติบุคลากร ผู้บริหารวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสาน ได้กำหนดคุณสมบัติของบุคลากรในคณะไว้ตามแผนกหรือหน้าที่ในคณะ โดยภาพรวมต้องมีคุณสมบัติ หน้าตาดี เสียงดี ความอดทนสูง อ่อนน้อมถ่อมตน มีความรู้ด้านใดด้านหนึ่ง แต่ถ้าแยกเป็นแผนกหรือฝ่ายมีคุณสมบัติ ดังนี้

- ฝ่ายหมอลำ หรือ นักร้อง ต้องมีหน้าตาดี เสียงดี ใช้ภาษาไทยได้ดีถูกต้อง มีความ อดทนสูง มีสัมมาคารวะ

- ฝ่ายคอนวอย หรือ พนักงานแบกของ ต้องมีร่างกายที่แข็งแรง มีความ อดทนสูง พุดจาไพเราะมีความสุขภาพ

- ฝ่ายแต่งหน้าแต่งผม ต้องเป็นผู้ที่จบจากโรงเรียนสอนแต่งผมแต่งหน้าที่ ทางรัฐบาล รับรอง

- ฝ่ายเครื่องแต่งกาย ต้องเป็นผู้ที่จบจากสถาบันออกแบบเครื่องแต่งกาย ชั้นสูง

- ฝ่ายนักดนตรี ต้องเป็นผู้ที่จบจากโรงเรียนสอนดนตรีหรือมีประสบการณ์ เป็นที่ยอมรับทั่วไป

- ฝ่ายเครื่องเสียง ต้องเป็นผู้ที่จบด้านอิเล็กทรอนิกส์โดยตรง

- ฝ่ายพาหนะ หรือรถยนต์ ต้องเป็นผู้จบด้านช่างยนต์หรือมีประสบการณ์ ด้านเครื่องยนต์

- ฝ่ายอาหารหรือพ่อครัว ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากการทำอาหาร

3) การอยู่ร่วมกันของบุคลากร การบริหารจัดการเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของบุคลากรทางคณะมีกฎระเบียบที่ต่อปฏิบัติร่วมกัน คือ ต้องมีการไหว้พระสวดมนต์ การออกกำลังกาย การพักผ่อน ผู้ชาย ผู้หญิงจะอยู่คนละส่วนไม่ให้อยู่ร่วมกัน โดยภาพรวมคืออยู่ร่วมกันแบบครอบครัวแบบพ่อแม่พี่น้องและลูก แต่ก็ยังมีกฎข้อบังคับที่ห้ามมิให้สมาชิกในวงประพาศติพิตเป็นอันขาด คือ ห้ามเป็นชู้สาวกันในคณะใครฝ่าฝืนก็มีบทลงโทษตามแต่กรณี²⁰

สมคิด สุขเอิบ ได้อธิบายเกี่ยวกับการวางแผนการตลาดเพื่อจัดการเชิงพาณิชย์ของตลกหมอลำไว้ว่า การวางแผนการตลาดเพื่อการจัดการเชิงพาณิชย์ของตลกหมอลำ หรือตลกอีสานผ่านสื่อต่าง ๆ นั้น ก็ต้องอาศัยหลักการต่าง ๆ เช่นกัน เพื่อให้เกิดการแข่งขันด้านตลาด และเพิ่มรายได้ให้กับคณะหมอลำของตนเอง โดยคณะหมอลำและตลกอีสานได้ใช้ กลยุทธ์ทางการตลาดนั้นที่เป็นพื้นฐานที่สุดคือการใช้ 4P (Product Price Place Promotion) ซึ่งหลักการใช้คือการวางแผนในแต่ละส่วนให้เข้ากัน และเป็นที่ต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เราเลือกเอาไว้ให้มากที่สุด การจัดการเชิงพาณิชย์ของตลกหมอลำค่อย ๆ ปรับกลยุทธ์จนได้ส่วนผสมทางการตลาดที่เหมาะสมดังต่อไปนี้ 1) ผู้แสดงตลกเอง หรือ สินค้าในทางธุรกิจ(Product) ก็คือสินค้าหรือบริการที่เราจะเสนอให้กับลูกค้า แนวทางการกำหนดตัวตลกให้เหมาะสมก็ต้องดูว่ากลุ่มเป้าหมายต้องการอะไร เช่น มุขตลกใหม่ ๆ แบบคาดไม่ถึง หรือมุขที่ง่าย ๆ แต่ต่างมุมมอง ลักษณะเช่นนี้ผู้แสดงตลกต้องคิดหาอะไรใหม่ ๆ มานำเสนอ โดยไม่ซ้ำกับคณะอื่น 2) ราคาหรือราคาการว่าจ้าง(Price) จะแบ่งออกเป็นสองประเภท ประเภทแรกคือการกำหนดราคาตามลูกค้าผู้จ้างหมอลำ เป็นการกำหนดราคาตามที่เราคิดว่าเจ้าภาพผู้จ้างจะเต็มใจจ่าย ซึ่งอาจจะได้มาจากการสำรวจหรือแบบสอบถาม ประเภทที่สองคือกำหนดราคาตามท้องตลาด คือการกำหนดราคาตามคู่แข่งในตลาดหรือคณะหมอลำคณะอื่น ๆ ซึ่งอาจจะต่ำมากจนเราจะมีกำไรน้อย ดังนั้นหากเราคิดที่จะกำหนดราคาตามคณะหมอลำอื่น ๆ เราอาจจะต้องคิดคำนวณย้อนกลับว่าต้นทุนรายจ่ายต่อจำนวนคนในคณะเหมาะสมตามที่ตั้งเป้าไว้หรือไม่ 3) การนำการแสดงสู่สายตาประชาชน (Place) คือวิธีการนำสินค้าหรือการแสดงของตลกไปสู่มือของลูกค้าหรือคนดู หากเป็นการแสดงที่จะแสดงไปหลาย ๆ ที่ วิธีการขายหรือการนำเสนอจะมีความสำคัญมาก หลักของการนำเสนอการแสดงนั้นไม่ใช่แนะนำให้มากสถานที่ที่ดีที่สุดเสมอเพราะมันขึ้นอยู่กับว่า การแสดงหรือการนำเสนอของท่าน

²⁰ จรัมโม ศรีหงส์ทอง, “ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการวงดนตรีหมอลำ คณะเสียงอีสานนกอ้อย อุไรพร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553), หน้า 58.

คืออะไรและกลุ่มเป้าหมายท่านคือใคร 4) การประชาสัมพันธ์(Promotion) คือการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบอกลูกค้าหรือกลุ่มเจ้าภาพผู้จ้างงาน เช่นโฆษณาในสื่อต่าง ๆ หรือการทำกิจกรรมที่ทำให้คนมาเลือกจ้างหมอลำคณะเรา เช่นการทำกรลดราคาCD หรือ VCD หากจะพูดในแง่ของธุรกิจการแสดง การโฆษณาอาจจะเป็นสิ่งที่เกินความจำเป็น เพราะจะต้องใช้เงินจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับช่องทางที่เราจะใช้ที่จะดีและอาจจะฟรีคือสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งมีผู้ใช้เพิ่มจำนวนขึ้นมากในแต่ละปี สื่ออื่น ๆ ที่ถูก ๆ ก็จะเป็นพวกใบปลิว โปสเตอร์ หากเป็นสื่อท้องถิ่นก็จะมีรถแห่ วิหขุท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิธีในการเลือกสื่อนอกจากจะดูเรื่องค่าใช้จ่ายแล้วควรดูเรื่องการเข้าถึงของกลุ่มเป้าหมายด้วย²¹

การบริหารจัดการการแสดงหมอลำหมู่เชิงธุรกิจกล่าวถึง 2 ประเด็น ที่สำคัญ คือ ด้านการบริหารจัดการวงและด้านการบริหารรายได้ ด้านการบริหารจัดการวง มีการแบ่งหน้าที่ในวงได้แก่ หัวหน้าคณะ มีหน้ารับงานแสดง ดูแลค่าใช้จ่าย ของวงทั้งหมดในวง หัวหน้าฝ่ายอาหาร มีหน้าที่จัดหาอาหาร หัวหน้าฝ่ายนักดนตรี ดูแลการฝึกซ้อม การแกะเพลง ดูแลซ่อมแซมเครื่องดนตรี หัวหน้านักร้องหมอลำ ทำหน้าที่ฝึกซ้อมนักแสดงให้เกิดทักษะ หัวหน้าฝ่ายทางเครื่อง ควบคุมการฝึกซ้อมให้เข้าจังหวะดนตรี ฝึกซ้อมท่าเต้นให้หลากหลายและเข้ากับ สมัยนิยมท่าเต้นควรจะสอดคล้องและสื่อถึงวัฒนธรรมอันดีงามของชาวอีสานฝ่ายออกแบบและจัดการ เครื่องแต่งกายนักแสดง จัดการเรื่องเสื้อผ้า ฝ่ายเวทีไฟฟ้าแสง สีเสียง ควบคุมการตั้งเวทีและแสงสีเสียง ควบคุมในด้านการแสดงทั้งหมดในเวที เพื่อให้ในวงมีการแบ่งอำนาจหน้าที่บริหารจัดการแต่ละฝ่ายอย่างมี ประสิทธิภาพ ง่ายต่อการควบคุม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในวง ด้านการบริหารรายได้ มีการบริหารจัดการรายได้ที่ทันสมัย ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมา ประยุกต์เข้ากับการบริหารรายได้ของวง ควรการบันทึกข้อมูลรายรับ รายจ่าย ในแต่ละงาน ต่อเดือน ต่อปี บันทึกข้อมูลตารางงานประจำเดือน ประจำปี ลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อสะดวกในการบริหารจัดการ ซึ่งปลอดภัยกว่าการเก็บข้อมูลแบบเก่า การบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์จะทำให้ข้อมูลไม่สูญหาย เพราะมีระบบหน่วยความจำในการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ ควรมีการบันทึกภาพและเสียงของการแสดงในแต่ละที่เพื่อนำมาเผยแพร่ผ่านซีดี ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย เช่น ยูทูป เพื่อประชาสัมพันธ์วง ซึ่งช่วยขยายฐานแฟนคลับ ขยายตลาดเพื่อสร้างรายได้เพิ่มจากยอดคนดู และจากแผ่นซีดี²²

²¹ สมคิด สุขเอิบ, “ตลกอีสาน การดำรงอยู่และการจัดการพาณิชย์”, วารสารความหลากหลายทางวัฒนธรรม, 12 (กันยายน 2556): 334.

²² ศิริชัย ทัพขวา, “การพัฒนารูปแบบการแสดงหมอลำหมู่เชิงธุรกิจ”, วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7 (ธันวาคม 2561): 33.

การบริหารจัดการเชิงพุทธและหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการของวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสาน ผู้จัดการวงและหัวหน้าวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสาน ได้นำหลักพุทธวิธีการบริหารมาประยุกต์ใช้ โดยยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญใช้บริหารด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งเป็นอัตตาธิปไตย (การถือตนเองเป็นใหญ่) และโลกาธิปไตย (การถือคนอื่นเป็นใหญ่) ได้นำหลักการการบริหารองค์กรผู้นำเชิงพุทธที่มีหลักธรรมประกอบด้วยเครื่องมือแห่งความสำเร็จ 4 ข้อ (ปสทธิธัมมุปรณกถา) ได้แก่ ศรัทธา ทำให้ข้ามโอชะได้ ความไม่ประมาท ทำให้ข้ามอรรณพได้ ความเพียร ทำให้ล่วงทุกข์ได้ และปัญญา ทำให้บริสุทธิ์ สำหรับหลักการบริหารเชิงพุทธ ผู้บริหารต้องประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการคือ จักขุมา มีปัญญามองการณ์ไกล วิธูโร มีการจัดการธุระได้ดีมีความชำนาญ และนิสสยสัมปันโน มีการพึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ และการบริหารจัดการด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 นักบริหารต้องเป็นคนมีเหตุผลรู้จักประมาณตนเองว่า การบริหารงานบกพร่องตรงไหนเกินกำลังหรือไม่ ผู้บริหารควรยึดหลักธรรมทั้ง 7 และเลือกหลักธรรมแต่ละข้อให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ผลการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการของวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสาน และบทบาทที่มีต่อวิถีชีวิตชาวอีสาน พบว่า มีการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เหมาะสมแก่การบริหารจัดการ

ด้านการบริหารจัดการเชิงพุทธของวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสาน แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ หลักการบริหารจัดการวางที่ดี ผู้บริหารหรือผู้จัดการต้องเป็นผู้ที่มีความฉลาด มีความมุ่งมั่นหนักแน่นเตรียมพร้อมตลอดเวลา และรู้จักประเมินสถานการณ์รู้จักปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ทันเหตุการณ์เหมาะสมกับบุคคลเวลาและสถานที่ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากรและกติกาการอยู่ร่วมกันของสมาชิก การคัดเลือกจะรับทั้งผู้ที่บรรลุนิติภาวะและผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ผู้ที่ไม่บรรลุนิติภาวะต้องมีบิดามารดาหรือผู้ปกครองนำมาฝาก และต้องมีคุณสมบัติตามที่คณะได้กำหนดไว้ ส่วนการอยู่ร่วมกันจะเป็นแบบครอบครัวมีข้อปฏิบัติคือต้องออกกำลังกาย ไหว้พระสวดมนต์เป็นประจำ มีข้อห้ามคือผู้หญิงกับผู้ชายห้ามอยู่ร่วมกันต้องพักคนละส่วน ห้ามมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาว

บทลงโทษผู้ฝ่าฝืนและแนวทางสำหรับแก้ปัญหาของวงดนตรีคณะเสียงอีสาน มีการทำโทษผู้ฝ่าฝืนตามกฎกติกาที่ตั้งไว้ คือ การพูดคุยสนทนาสอบสวนว่ากล่าวตักเตือนอบรมสั่งสอนไม่ให้กระทำผิดอีก แต่ถ้ากระทำผิดซ้ำอีกถึงสามครั้งอาจให้พักการแสดงหรือหากมีโทษร้ายแรงก็ให้ออกจากวงไป ส่วนแนวทางแก้ปัญหา คือ ให้ทุกคนปฏิบัติตามระเบียบและแก้ไขตามขั้นตอนของกติกา สำหรับการบริหารกลยุทธ์ด้านการตลาดและงานประชาสัมพันธ์ ทางบริษัทท็อปไลต์ไดมอนด์เป็นผู้ดำเนินการวางแผนกลยุทธ์การตลาด การจัดจำหน่ายเทปซีดีตลอดจนการจัดคิวการแสดง ส่วนทางคณะเสียงอีสานมีหน้าที่ควบคุมวงเตรียมการแสดงตามคิวที่จัดไว้ สำหรับงานประชาสัมพันธ์ทางคณะมีฝ่ายประชาสัมพันธ์และสถานีวิทยุโทรทัศน์คลื่นความถี่ของตนเองคลื่น NN RADIO ที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสกลนคร และจังหวัดอุบลราชธานี²³

จากการศึกษาการบริหารจัดการการแสดงหมอลำในภาคอีสาน พบว่าการบริหารจัดการการแสดงหมอลำนั้น หัวหน้าคณะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ทันต่อสถานการณ์ บ้านเมืองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังสามารถดูแลและแก้ไขปัญหาของสมาชิกภายในคณะ ซึ่งมีหลักการบริหารทั้งด้านแนวคิดหลักของการบริหารและการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในคณะ คณะเสียงอีสานเป็นคณะหมอลำที่มีขนาดใหญ่สมาชิกประมาณ 200-300 คน ได้นำหลักแนวคิดการบริหารมาใช้ในการจัดการ ได้แก่ การบริหารคน(Man) การบริหารเงิน(Money) การบริหารเครื่องมือ(Material) การบริหารจัดการ(Management) การบริหารการตลาด(Marketing) การบริหารวิธีปฏิบัติ(Method) ในส่วนของการบริหารการแก้ปัญหาด้านบุคคลหรือสมาชิกภายในคณะ ทางคณะเสียงอีสานได้นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานและการดำเนินชีวิต หากสมาชิกกระทำผิดต่อข้อตกลงจึงมีบทลงโทษ

²³ จรรย์มโหม ศรีหงส์ทอง, “ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสานนกอ้อย อุไรพร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2553), หน้า 60-61.

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 งานวิจัยเรื่อง กลวิธีการลำกลอน หมอลำฉวีวรรณ พันธุ โดย ราชนัน เจริญแก่นทราย มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อ ศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับการขับร้องหมอลำ ศึกษากลวิธีการ ตกแต่งทำนอง โอกาสที่นำไปใช้ และเพื่อศึกษาระเบียบวิธีการแสดงหมอลำกลอน ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ

ผลการวิจัยพบว่า กำเนิดของหมอลำนั้นแบ่งออกเป็น 3 แนวคิดคือ หมอลำเกิดจากการเทศน์ เกิดจากพิธีกรรมและเกิดจากการเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว ประเภทของหมอลำสามารถแบ่งออก ได้ 5 ประเภท คือ หมอลำผีฟ้า หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน และหมอลำซิ่ง ทำนองการลำกลอนหมอลำฉวีวรรณ พันธุ ที่ใช้ในการแสดง มี 6 ทำนองที่ คือ ทำนองลำทางสั้น ทำนองลำทางยาว ทำนองเตี้ยธรรมดา ทำนองเตี้ยโขง ทำนองเตี้ยพม่ารำชวาน และทำนองเตี้ยหัวโนนตาล เป็นทำนองที่ใช้ในการลำประกอบการแสดง ขั้นตอนในการแสดงหมอลำกลอนของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ แบ่งออกเป็นการแสดงหมอลำกลอน และการแสดงเฉพาะกิจ ขั้นตอนการแสดงหมอลำกลอนนั้น พบขั้นตอนทั้งก่อนการแสดง คือการไหว้ครู ยกที่ 1 เริ่มการแสดงด้วยการลำทำนองลำทางสั้นบทไหว้ครู ยกที่ 2 ลำทำนองลำทางสับทยอศรัทธา ยกที่ 3 ลำทางสั้นยกที่ 4 ลำทางยาวแล้วต่อท้ายด้วยการลำเตี้ย ประกอบด้วย เตี้ยโขง เตี้ยพม่ารำชวาน เตี้ยธรรมดา ส่วนลำเฉพาะกิจนั้นจะขับร้องบทที่เกี่ยวข้องกับงานนั้น ๆ โครงสร้างลักษณะเด่นของทำนองลำทางยาวพบมีการโอ้ ดำเนินทำนองและลงจบ ลำทางสั้นพบการโอ้ดำเนินทำนองลงจบด้วย “สีนาวล ลำเตี้ยธรรมดา พบคำขึ้นต้นด้วย โอ้ยพี่หมอลำหรือไม่ต้องคำขึ้นต้นก็ได้เตี้ยหัวโนนตาล พบคำขึ้นต้น “โอเด”²⁴

2.3.2 งานวิจัยเรื่อง กระบวนการต่อรองของหมอลำและผู้ชมหมอลำที่มีต่อบทบาทและอิทธิพลของระบบอุตสาหกรรมของ ประยูทธ วรรณอุดม มีการวิเคราะห์ประเด็นหลัก ประเด็น คือ 1 เส้นทางสายวัฒนธรรมของหมอลำมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนมาสู่ยุคอุตสาหกรรม วัฒนธรรมในปัจจุบันทำให้หมอลำอยู่ในวัฏจักรแบบอุตสาหกรรมทั้ง 3 ขั้นตอน คือ กระบวนการผลิต (Production) กระบวนการกระจายสินค้า (Distribution) และกระบวนการบริโภค(Consumption) หมอลำ 3 ประเภทย่อย(sub genre) ที่ยังคงอยู่รอดได้ในยุคอุตสาหกรรมวัฒนธรรม คือ หมอลำเรื่อง

²⁴ ราชนัน เจริญแก่นทราย, "กลวิธีการลำกลอน หมอลำฉวีวรรณ พันธุ," (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554). บทคัดย่อ

ต่อกลอน หมอลำแบบคอนเสิร์ต และหมอลำซิ่ง ซึ่งทั้งหมดนี้ก็มีแบบแผนการเลือกสรรทางวัฒนธรรม คล้ายกัน จึงทำให้เป็นสินค้าของระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรมได้ 2. ต้นทุนทางวัฒนธรรมของหมอลำ มี 2 แบบคือต้นทุนที่เป็นรูปธรรมและต้นทุนที่เป็นนามธรรม ซึ่งหมอลำก็ต้องมีการสร้างและการครอบครองต้นทุน มีการรักษาและการต่อยอดต้นทุนหมอลำ มีการใช้ต้นทุนเพื่อการต่อรองกับระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรม ขณะเดียวกันหมอลำก็มีปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ต้นทุนทางวัฒนธรรมของหมอลำลดลง 3 การต่อรองของหมอลำ ซึ่งมีการต่อรอง 3 อย่างคือ การต่อรองด้านเพศ สภาพ ชนชั้น และเชื้อชาติ จากการทำหมอลำมีต้นทุนทางวัฒนธรรมอยู่อย่างมากทั้งต้นทุนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม จึงเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้หมอลำสามารถต่อรองกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรมได้ 4. การต่อรองของผู้ชมหมอลำโดยการเป็นผู้ชมที่ชาญฉลาด สามารถต่อรองกับหมอลำในระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรม โดยการสร้างความหมายใหม่และการวิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะการแสดงหมอลำอย่างเป็นประชาธิปไตย²⁵

2.3.3 งานวิจัยเรื่อง การพ่อนอีสาน เป็นวิทยานิพนธ์ที่มุ่งศึกษาลักษณะเด่นของการพ่อนอีสาน โดยใช้ข้อมูลการพ่อนที่ปรากฏในการแสดงหมอลำผีฟ้า หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน หมอลำประยุกต์ และการพ่อนซึ่งเป็นผลงานการประดิษฐ์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ และสถาบันราชภัฏซึ่งแสดงในระหว่างปี พ.ศ. 2536 ถึง พ.ศ. 2538 วิธีการค้นคว้าใช้การศึกษาจากเอกสาร การดูการแสดง การศึกษาจากตัวอย่างในวิดีโอ การสัมภาษณ์ศิลปินและผู้ทรงคุณวุฒิ และจากประสบการณ์ของผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์มาเป็นเวลา 15 ปี

การวิจัยพบว่า การพ่อนอีสานดั้งเดิมน่าจะเป็นพ่อนแบบง่าย ๆ ในพิธีผีฟ้าซึ่งเป็นพิธีกรรมโบราณในการรักษาโรคต่อมาคงพัฒนาเป็นการพ่อนในพิธีเซ็งบังไฟ ซึ่งทำพ่อนที่มีรูปแบบชัดเจนและหลากหลายขึ้น การพ่อนเป็นส่วนหนึ่งที่ขาดมิได้ในการแสดงหมอลำพื้นและพัฒนาเป็นการพ่อนที่สลับซับซ้อนขึ้นพร้อมกับการพัฒนาหมอลำ จนถึงการแสดงหมอลำประยุกต์ในปัจจุบันอันมีอิทธิพลภายนอก 2 ชนิดเข้าไปปะปน คือ ลิเก และลูกทุ่ง ดนตรีที่ใช้ทั่วไปมีลักษณะเหมือนกัน เรียกว่า วงพิน แคน ซอ และโปงลาง การพ่อนอีสานมีลักษณะเด่นคือ การจับนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ไม่จรดกัน การพรมนิ้ว การม้วนมือ การรุกหรือการป้องของฝ่ายชาย การพ่อนบัตของฝ่ายหญิง การก้าวเท้าและย่อเท้าสม่ำเสมอ การขย่มลำตัวและหัวเข่าสม่ำเสมอ ฝ่ายหญิงมีการก้าวไขว้ ลำตัวแข็ง

²⁵ ประยูท วรรณอุดม, “กระบวนการต่อรองของหมอลำและผู้ชมหมอลำที่มีต่อบทบาทและอิทธิพลของระบบอุตสาหกรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), บทคัดย่อ.

และเอนไปทั้งตัว ผู้พ่อนจะวาดลวดลายพิเศษ เฉพาะตัวเมื่อมีโอกาสโดยเฉพาะเวลาไม่วาดลำ คือ ไม่ซ้ำร่อง การวิจัยพบว่า การพ่อนอีสานมีท่าทางต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า 48 ท่า แต่ละท่าอาจเรียกชื่อต่างกัน ท่าส่วนใหญ่เป็นท่าเลียนแบบกริยาของสัตว์ คน ธรรมชาติ และมีท่าที่อ้างตัวละครในวรรณคดีบ้าง การพ่อนอีสานที่แสดงโดยชาวบ้านพบว่า ยังคงใช้ท่าดั้งเดิมของอีสานนำมาเรียงร้อยใหม่ในการแสดงแต่ละครั้งและอาจมีท่าใหม่ ๆ เกิดขึ้นบ้าง ส่วนการพ่อนของสถาบันการศึกษาพบว่ามี การปรับปรุงของเดิมให้กะทัดรัดมีการแปรแถวและมีอิทธิพลของนาฏศิลป์ภาคกลาง อันเกิดจากการประดิษฐ์ และการถ่ายทอดโดยครูที่มีพื้นนาฏศิลป์ภาคกลาง การพ่อนอีสานยังคงมีการประดิษฐ์คิดค้นต่อไปไม่หยุดยั้งทั้งภาคเอกชนและสถาบัน²⁶

จากการศึกษาข้อมูลวิทยานิพนธ์เรื่อง กลวิธีการลำกลอน หมอลำฉวีวรรณ พันธุ และ วิทยานิพนธ์เรื่อง การพ่อนอีสาน ผู้วิจัยพบว่าประเด็นการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับบริบทที่เกี่ยวข้องกับการขับร้องหมอลำ และลักษณะเด่นของการพ่อนอีสาน โดยใช้ข้อมูลการพ่อนที่ปรากฏในการแสดง หมอลำผีฟ้า หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน หมอลำประยุกต์ เป็นประโยชน์ต่อ งานวิจัยการแสดงคณะเสียงอีสาน ด้วยเพราะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของรูปแบบการแสดงหมอลำ ประเภทต่าง ๆ จากการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์เรื่องกระบวนการต่อรองของหมอลำและผู้ชมหมอลำ ที่มีต่อบทบาทและอิทธิพลของระบบอุตสาหกรรม เป็นข้อมูลพื้นฐานที่เชื่อมโยงต่อการวิเคราะห์ความ เป็นมาของการแสดงคณะเสียงอีสาน รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการแสดงหมอลำของ คณะเสียงอีสาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁶ ยุทธศิลป์ จุฑาวิจิตร, "การพ่อนอีสาน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ บัณฑิต วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), บทคัดย่อ.

2.4 ทฤษฎีด้านการจัดการแสดงและนาฏศิลป์

ด้วยการศึกษาเรื่องการแสดงคณะเสียงอีสาน ประเด็นแรกที่สำคัญต่อการศึกษานี้ คือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ความรู้ด้านการแสดง และอีกส่วนหนึ่งคือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักองค์ประกอบ การแสดง ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

หลักของการแสดง คือการเล่นสมมุติ การจะตัดสินว่านักแสดงคนไหนแสดงได้ดีนั้นก็ เป็นเรื่องที่ไม่อาจสรุปกันได้ชัดเจน เนื่องจากการแสดงเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม เกินกว่าที่จะมีสูตรตายตัวที่พิสูจน์ให้เห็นว่าการแสดงของนักแสดงคนไหนยอดเยี่ยมดีเลิศ เพราะการแสดงมีเรื่องของความรู้สึกของความรู้สึกส่วนตัว ทักษะ ทศนิยม และอารมณ์ของผู้ชมในขณะที่ชมการแสดงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นการจะตัดสินว่าการแสดงของใครยอดเยี่ยมนั้นคงต้องใช้เกณฑ์การตัดสินว่าใครสามารถถ่ายทอดศิลปะการแสดงออกมาได้ดีเยี่ยม จนสามารถโน้มน้าวให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมได้ สำเร็จ²⁷

ศึกษาข้อมูลจากหนังสือเรื่อง “หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์” โดยสุรพล วิรุฬห์รักษ์ เอกสารฉบับนี้เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ด้านศิลปะการแสดงหลายมิติ ประกอบไปด้วยศิลปะและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงในลักษณะต่าง ๆ การมีบทบาทของการแสดงในบริบททางสังคม วัฒนธรรม องค์ความรู้สำคัญที่ปรากฏในเอกสารนี้ คือ หลักการและทฤษฎีด้านการแสดง โดยผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหา เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์เพื่ออธิบายตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยเรื่องการแสดง คณะเสียงอีสาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

หนังสือเรื่อง “หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์” โดยสุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้นำหลักนาฏยศาสตร์ของภรตมุณี ซึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับความสำเร็จของการแสดง โดยผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหา เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์เพื่ออธิบายตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยเรื่องการแสดงคณะเสียงอีสาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

²⁷ นพมาส แวหวงส์, ปริทัศน์ศิลปะการละคร ภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), หน้า 96-100.

ความสำเร็จของการแสดง

ความสำเร็จของการแสดงละคร เรียกว่า สิทธีซึ่งขึ้นอยู่กับหลัก 3 ประการ คือ ปาตระ ประยูกะ และ สัมฤทธิ

ปาตระ หมายถึง ความสามารถของผู้แสดงที่จะทำให้ การแสดงประสบความสำเร็จ นั่นคือ ผู้แสดงต้อง เฉลียวฉลาด บุคลิกดีมีจังหวะจะโคน มีความรู้ ในเรื่องภาวะและรสเหมาะสมกับ บทบาทที่ได้รับ เข้าใจบทได้ลึกซึ้ง สามารถแสดงทั้งบทรับและ บทส่งได้ดี มีเสียงชัดเจน มีความกระตือรือร้น เหล่านี้เป็นต้น ternatio

ประยูกะ หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ผสมกันจนเกิด ความเหมาะสม เช่น เสียงเพลงร้อง เพลงบรรเลง บทเจรจาการแสดงอารมณ์เหล่านี้ที่แสดงออกมาอย่างสมเหตุสมผล

สัมฤทธิ หมายถึง การประดับประดาการแสดงให้ เหมาะแก่ ท้องเรื่อง เช่น การแต่งกายการตกแต่งฉาก การจัดอุปกรณ์ที่เหมาะสม

เมื่อมีปัจจัยทั้งสามอย่างดังกล่าวอย่างครบถ้วนแล้ว การแสดงก็น่าจะประสบความสำเร็จ เนื่องจากการแสดงเป็นการ ทำงาน หรือสภาพการร่วมระหว่างคนดูกับผู้แสดง ดังนั้น ความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับทั้งสองฝ่ายคือ ผู้แสดงต้องเก่ง เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง และ คนดูต้องเป็นกลุ่มคนที่มีสมาธิและภูมิปัญญา และแสดงความนิยมชมชอบให้ปรากฏเช่น หัวเราะ หรือปรบมือ เป็นต้น

นาฏยประวัติ

นาฏยประวัติ เป็นกระบวนการเกิด การคงอยู่ การเสื่อมสลาย และการเปลี่ยนไปของนาฏยศิลป์ แต่ละชนิดในแต่ละกาลเทศะ นาฏยศิลป์เป็นศิลปะที่มีการเคลื่อนไหวเป็นธรรมชาติของตน อีกทั้งการบันทึกผลงานทางศิลปะ ยังปรากฏขณะแสดงเท่านั้น นอกนั้นอยู่ในความทรงจำของผู้แสดงเป็นส่วนใหญ่ นาฏยศิลป์ดำรงอยู่ได้ด้วยผู้แสดง ผู้ดู และผู้สนับสนุน คนเหล่านี้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเปลี่ยนรสนิยมไปตามการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคมของตน จึงส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนาฏยศิลป์ของสังคมนั้นเสมอ นาฏยศิลป์จึงไม่สามารถดำรงอยู่ในสภาพเดิมได้ตลอดไป ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาบ้างน้อยบ้างแล้วแต่กรณี การศึกษานาฏยศาสตร์ หรือ นาฏยประวัติ จึงมิใช่แต่เพียงการพิจารณาเฉพาะตัวผลงานนาฏยศิลป์เท่านั้น

แต่ยังต้องพิจารณาจากองค์ประกอบ ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกไปพร้อมๆ กัน จึงจะเข้าใจถึงสาเหตุแห่งการเกิด การคงอยู่ การเสื่อมสลาย และการเปลี่ยนไปของนาฏยศิลป์นั้นๆ ได้อย่างชัดเจน²⁸

นาฏยทฤษฎี

นาฏยทฤษฎี แม้จะมีความแตกต่างกันในเรื่องของวัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้ในการแสดงนาฏยศิลป์ต่างรูปแบบและต่างกาลเทศะ แต่ก็มีความคล้ายคลึงกันในสาระของทฤษฎีดังนี้คือ มีการกล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของการแสดง ซึ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่างานด้านนาฏยศิลป์ไม่ใช่งานที่ทำได้ด้วยคนเพียงคนเดียว และจะเกิดขึ้นได้ต้องมีทั้งผู้แสดงและผู้ดู ทุกทฤษฎีเน้นเรื่องของศิลปะในการเลียนแบบด้วยกลวิธีต่าง ๆ กัน แต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือผู้แสดงต้องมีความสามารถอย่างดีในการสวมบทบาท หรือสวมวิญญาณของตัวละครที่ตนทำหน้าที่แสดงแทนอยู่ในขณะนั้นการเลียนแบบนี้ต้องใช้ทั้งกาย วาจา ใจ จึงจะบังเกิดสัมฤทธิ์ผลและที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้แสดงต้องใช้จินตนาการ สร้างสมมติภาวะบนเวที ทั้งนี้เพื่อให้การเลียนแบบดูสมจริง นาฏยทฤษฎีเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าผลของการแสดงนาฏยศิลป์ที่ผู้ดูจึงได้รับก็คือ อรรถรส หรือเนื้อหาสาระและความบันเทิงใจในระดับที่อาจเรียกได้ว่าสุนทรียภาพและสุนทรียรสอันเกิดประโยชน์แก่ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น²⁹

นาฏยอลังการ

นาฏยอลังการ อันได้แก่ ฉาก เครื่องแต่งกาย แสง สี เสียง และเทคนิคพิเศษ เป็นสิ่งสำคัญในการแสดงนาฏยศิลป์ เพราะเป็นเครื่องเสริมให้การแสดงสื่อความหมายในด้านเนื้อหาและอารมณ์ได้สมจริงและชัดเจนยิ่งขึ้นภาพและเสียง ซึ่งเกิดขึ้นจากนาฏยอลังการเป็นสภาพแวดล้อมของตัวแสดงที่ช่วยให้การสวมบทบาทตัวละครแนบเนียนและลุ่มลึกมากขึ้น แม้ว่านาฏยอลังการจะได้รับการจัดอันดับความสำคัญไว้รองจากการแสดง แต่ก็เป็นที่จำเป็นมากเพราะคนดูก็ยังพึงพอใจกับความอลังการของฉาก เครื่องแต่งกาย แสง สี ที่ทำให้มายาการของการแสดงขณะนั้นดูสมจริงมากที่สุด

ความสมจริงที่สร้างขึ้นด้วยฉาก เครื่องแต่งกาย แสง สี และเทคนิคพิเศษดังนี้ จึงต้องอาศัยความถูกต้องของสถานที่จริง บรรยากาศจริง การแต่งกายแห่งยุคนั้น ๆ จริง ซึ่งจะกระทำได้ด้วยการศึกษาค้นคว้าอย่างรอบคอบ เพราะคนดูอาจทักท้วงเอาว่าสิ่งที่ตนได้ เห็นจากการแสดงเป็นจริง

²⁸ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 25-44.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75-134.

หรือใกล้เคียงกับความจริง แม้แต่ฉากจินตนาการ ก็ต้องอาศัยหลักตรรกวิทยาหรือหลักเหตุผล และหลักแห่งความเป็นไปได้ทางวิทยาศาสตร์มาเป็นเครื่องตัดสินใจในการทำงาน ฉากและเครื่องแต่งกายเชิงจินตนาการจึงจะเป็นที่ยอมรับ

นาฏยอลังการด้านการแสดง ดังนั้น รูปแบบ การก่อสร้าง และการปฏิบัติการจึงต้องมีความชัดเจนตั้งแต่ต้น เพื่อให้นาฏยอลังการทำหน้าที่สนับสนุนการแสดงได้อย่างเต็มที่ ไม่เด่นหรือข่มการแสดง และไม่เดินคนละแนวกับการแสดง ทั้งนี้ให้การแสดงนาฏยศิลป์งดงามและมีเอกภาพ³⁰

นาฏยประดิษฐ์ (Choreography)

นาฏยประดิษฐ์ เป็นการประมวลปัจจัยต่าง ๆ ของการแสดงมาสร้างสรรค์เป็นนาฏยศิลป์ นาฏยประดิษฐ์แม้จะเป็นศิลปะสร้างสรรค์ ที่ต้องการความแปลกความใหม่ แต่ก็ยังต้องอาศัยปัจจัยของนาฏยจารีตจากอดีตเป็นฐาน วัตถุประสงค์ ความคิด วิธีการ การศึกษา และเรียนรู้ตัวอย่างจากอดีตยังมีมากและหลากหลายเพียงใดก็ย่อมทำให้นักนาฏยประดิษฐ์มีโอกาส สร้างสรรค์งานนาฏยศิลป์ได้กว้างไกลเพียงนั้น เพราะนักนาฏยประดิษฐ์สามารถนำสิ่งที่ได้พบ ได้เห็น มาใช้ในงานออกแบบของตนได้มากประการหนึ่ง และสามารถหลีกเลี่ยงไม่ออกแบบซ้ำกับผลงานที่มีอยู่แล้วอีกประการหนึ่งทั้งสองประการนี้จะทำให้ผลงานสร้างสรรค์ของนักนาฏยประดิษฐ์มีความแปลกใหม่และโดดเด่นอย่างแท้จริง

ทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว (Kenetology) คือ หลักการที่มนุษย์ใช้ร่างกายเคลื่อนไหวให้เกิดอิริยาบถต่าง ๆ ขณะที่เกิดการเคลื่อนไหวนั้นมีองค์ประกอบสำคัญอะไรบ้าง และการเคลื่อนไหวเหล่านั้น สื่อและความหมายในเชิงความรู้สึก หรืออารมณ์อย่างไรได้บ้าง หัวข้อสำคัญของทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหวที่ใช้เป็นพื้นฐานในนาฏยประดิษฐ์ คือ การใช้พลัง และ การใช้ที่ว่าง

1. การใช้พลัง มนุษย์ต้องใช้พลังในการเคลื่อนไหวร่างกายด้านกับแรง โน้มถ่วงของโลก การใช้พลังเพื่อการแสดงนาฏยศิลป์ มี 3 ประเภท คือ ก. ความแรงของพลัง ข. การเน้นพลัง ค. ลักษณะของการใช้พลัง

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 193-224.

ก. ความแรงของพลัง ในขณะที่ผู้แสดงเคลื่อนไหว มีการใช้พลัง เกิดขึ้น ปริมาณของพลังที่ใช้มีตั้งแต่น้อยจนแทบสัมผัสสัมผัสได้ไปจนถึงรุนแรงประหนึ่งเป็น ร่างกายจะระเบิด การ ฟ้อนรำด้วยพลังแรงมาก ๆ ย่อมทำให้เห็นอาการที่กระปรี้กระเปร่า แข็งแรง รุกฉุน ในทางตรงข้าม การเคลื่อนไหวด้วยพลังน้อยย่อมเป็นตัวเปรียบเทียบให้การ เคลื่อนไหวด้วยพลังมากมีความหมายมากขึ้น ชัดเจนขึ้น และการเคลื่อนไหวด้วยพลังน้อย ให้ความรู้สึกที่ นุ่มนวล อ่อนโยน เชื่องช้า หนักแน่น เป็นความรู้สึกลึก ๆ ที่แฝงเร้นอยู่ภายใน อย่างไรก็ตามมีข้อเตือนใจว่า การเคลื่อนไหวที่ใช้พลังมากไม่ จำเป็นต้องใช้เนื้อที่มากไปกว่า การเคลื่อนไหวที่ใช้พลังน้อยแต่อย่างใด

ข. การเน้นพลัง หมายถึง การเร่งหรือการลดความแรงของการ ใช้พลังเพื่อการ เคลื่อนไหวในขณะใดขณะหนึ่งอย่างกะทันหัน ซึ่งเป็นการกระทำอย่าง ใดอย่างหนึ่งต่างไปจากสิ่งที่ กำลังกระทำอยู่ขณะนั้น การเน้นพลัง เป็นศิลปะในการเรียกร้อง ความสนใจจากคนดู การเน้นพลัง เป็นวิธีจำแนกให้เห็นรูปลักษณะของการฟ้อนรำอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องของจังหวะ การที่ผู้ แสดงเน้นด้วยจังหวะที่สม่ำเสมอ ทำให้เกิดความรู้สึก คงที่ และหนักแน่น การเน้นที่ไม่สม่ำเสมอ ด้วย พลังที่มีความแรงต่างกัน ทำให้เกิด สมดุล ความรู้สึกที่ไม่คงที่ ตื่นเต้น สับสน การเน้นพลังของ นาฏยศิลป์ไทย อาจหมายถึง การ กระทบจังหวะ การเดาะแขน การข่มเข่า และการย่อท่า

ค. ลักษณะของการใช้พลัง หมายถึง ลักษณะของการใช้พลังในการ เคลื่อนไหว ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท คือ 1. การแกว่งไกว 2. การระเบิด 3. การสืบเนื่อง 4. การสั้นพลั่ว และ 5. การลอยตัว การใช้พลังทั้ง 5 ประเภทนี้มิได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด เพียงแต่ผู้แสดง และนักนาฏยประดิษฐ์ประสงค์จะใช้พลังแบบใด เมื่อใด หรือผสมผสานกัน ต่อเนื่องเป็นรูปแบบของ นาฏยศิลป์ขึ้นมาได้

2. การใช้ที่ว่าง การเคลื่อนไหวใด ๆ ต้องอาศัยที่ว่างเป็นปริมาตร คือ มีทั้งความ กว้าง ความยาว และความสูง ที่ว่างมีความสำคัญในการกำหนด ก ตำแหน่ง ข. ขนาด และ ค. ทิศทาง

ก. ตำแหน่ง คือ การจัดที่ผู้แสดงหยุดอยู่บนเวที ในขณะใดขณะหนึ่ง ก่อนที่จะ เคลื่อนที่ไป ณ จุดนั้น ผู้แสดงอาจทำท่าหนึ่ง หรือเคลื่อนไหวเป็นท่าทางต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องก็ได้ แต่ไม่ เคลื่อนเท้าไปจากจุดยืนของตน นักนาฏยประดิษฐ์มักออกแบบให้ ผู้แสดงหยุด ณ ที่ใดที่หนึ่งเป็นระยะ เพื่อเป็นจุดเปลี่ยนกระบวนท่า หรือแสดงการจบก่อน หนึ่งในกระบวนฟ้อนรำ ผู้แสดงหยุดอยู่ ณ จุด นั้น ๆ นานเพียงใดขึ้นอยู่กับกรออกแบบ นาฏยประดิษฐ์

ข. ขนาด หมายถึง การที่ผู้แสดงสามารถเคลื่อนไหวร่างกายโดย การออกท่าทางให้กว้างหรือแคบ และเคลื่อนที่ไปยังจุดอื่น ๆ บนเวทีได้กว้างและไกลเพียง ไตก็ขึ้นอยู่กับที่ว่างที่อำนวยให้ หากมีที่ว่างมากผู้แสดงก็ออกท่าและเคลื่อนที่ไปมาได้มากแต่เมื่อเพิ่มจำนวนผู้แสดงเข้าไปมาก ที่ว่างต่อผู้แสดงคนหนึ่งก็ย่อมลดลงเพราะผู้อื่นแบ่งไป และหากผู้แสดงอื่นหยุดอยู่กับที่ก็จะทำให้ผู้แสดงที่เคลื่อนไหวไปมาอยู่คนเดียวมีที่ว่างมากขึ้น

ค. ทิศทาง หมายถึง แนวที่ผู้แสดงเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุด หนึ่ง เช่น การแปรแถว ผู้แสดงสามารถเคลื่อนที่ไปบนเวทีได้ใน 8 ทิศ ซึ่งสัมพันธ์กับ ตำแหน่งของคนดู คือ 1. การเข้าหาคนดู 2. การถอยออกจากคนดู 3. การขนานกับคนดู 4. การทแยงมุมกับคนดู 5. การวนเป็นวงหน้าคนดู 6. การฉวัดเฉวียนหรือเลี้ยวไปมา แบบฟันปลา 7. การยกสูง และ 8. การกด การเคลื่อนไหวไปในทิศทางดังกล่าวอาจ ผสมผสานกันให้ดูซับซ้อนขึ้นก็ได้ เช่น การถอยหลังแบบทแยงมุมหรือการวนเป็นวงกลม สลับฟันปลา การเคลื่อนไหวไปในทิศทางต่าง ๆ กัน ย่อมให้ความรู้สึกแก่คนดูแตกต่างกัน ด้วย โดยอาศัยมุมมองคนดูเป็นแกน³¹

นาฏยองค์กร (Dance Production)

นาฏยองค์กร เป็นการจัดรูปแบบองค์กรและกำหนดหน้าที่ของหน่วยงานในองค์กรให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพการผลิตผลงานด้านนาฏยศิลป์ต้องใช้คนหมู่มาก ซึ่งต่างมีความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง จึงต้องมีความชัดเจนในเรื่องอำนาจ หน้าที่ระเบียบปฏิบัติอันเป็นกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ เพื่อความสมัครสมานสามัคคีในการทำงาน ต้องมีการประชุมกันเป็นเนืองนิตย์ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก ข่าวสาร ข้อมูล อันก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือ ร่วมใจ ในการทำงาน

การทำงานนาฏยศิลป์ คือการทำงานที่หวังผลงานที่สวยงาม ประณีต สร้างสรรค์ในเวลาดำเนินการที่รวดเร็ว เป็นระบบ มีระเบียบแบบแผน และเทคนิคที่ชัดเจน การทำงาน นาฏยศิลป์ต้องใช้ทั้งเหตุผล และอารมณ์ ดังนั้น การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราในการทำงาน ร่วมกันกับคนหมู่มาก จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานในระดับหัวหน้านอกจากจะมีความเข้มแข็งแล้วยังต้องอาศัยความโอบอ้อมอารี และการรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงานอยู่เสมอ เพื่อขจัดช่องว่างที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง อันเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ในการทำงาน นอกจากนี้ แม้การทำงานจะมีนโยบาย

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 246-249.

วัตถุประสงค์ และวิธีทำงานอย่าง ชัดเจนอยู่แล้วตั้งแต่แรกเริ่ม ครั้นลงมือทำงานไปแล้วอาจมีความคิดที่ดีกว่า มีวิธีการที่เหมาะสมกว่าเกิดขึ้นจากคณะผู้ร่วมงาน ผู้อำนวยการ ผู้กำกับการแสดง ผู้ออกแบบ ฯลฯ ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายก็ควรรับฟัง และหากทดลองแล้วเห็นผลดีจริงตามที่เสนอแนะ ก็ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไข คนร่วมงาน คนที่เสนอความคิดเห็นก็จะภาคภูมิใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ จึงจะทุ่มเทพลังกาย พลังใจ และพลังปัญญาให้กับงาน ผลลัพธ์ของงานการแสดงนาฏยศิลป์ก็จะดีและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน

นาฏยวรรณกรรม

นาฏยวรรณกรรม เป็นบทประพันธ์ที่ใช้เพื่อการแสดงใน 4 ลักษณะคือ เนื้อเรื่อง บทระบำ บทประกอบการแสดง และบทละครเป็นสาระสำคัญของการแสดงนาฏยศิลป์ชุดหนึ่งๆ บทระบำแต่งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์หนึ่งโดยเฉพาะ ไม่มีตัวละคร ไม่มี การดำเนินเรื่อง จึงมักมีความยาวเพื่อการแสดงเพียง 15-20 นาทีต่อชุด บทประกอบการแสดงเป็นการนำวรรณศิลป์มาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงโดยอาศัยการตีความโดยรวมนิไม้อะไร การออกท่าทางตามคำประพันธ์อย่างบทระบำ บทละครเป็นนาฏยวรรณกรรมที่มีตัวละคร มีเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างตัวละคร ซึ่งประสงค์สิ่งเดียวกันหรือต้องการล้มล้างกันและกัน เนื่องจากผลประโยชน์ขัดกัน การสร้างตัวละครและสถานการณ์ต้องสมเหตุสมผลตาม ธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นไปตามขนบธรรมเนียมหรือบัญญัตินิยมของวัฒนธรรมทางการละครในแต่ละแห่ง บทละครเป็นหัวใจของการแสดงละครอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการจำลองเสี้ยวหนึ่งของชีวิตของตัวละครผู้เขียนบทละครจึงต้องเข้าใจความเป็นไปตามธรรมดาโลก จึงสามารถสร้างนาฏยวรรณกรรมที่ดี ในทำนองเดียวกัน นาฏยวรรณกรรมจะมีคุณค่าเมื่อสามารถให้สิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิต

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการประพันธ์บทละคร เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน ในการประพันธ์บทกลอนเรื่องต่อกลอน ผู้วิจัยได้หาข้อมูลจากหนังสือ “หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์” โดยสุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวว่า บทละคร แบ่งออกตามเนื้อได้ 2 ชนิด ได้แก่

1) โลกธรรม เป็นบทที่มีเนื้อหาที่เป็นสภาพสมจริงตามธรรมชาติ การดำเนินเรื่อง เป็นไปปกติวิสัยของมนุษย์ อาจเป็นเรื่องราวในอดีตหรือปัจจุบันก็ได้ โลกธรรมเป็นเรื่อง ราวที่แสดงความเป็นไปตามธรรมดาโลก

2) นาฏยธรรม เป็นบทที่มีเนื้อหาต่างไปจากธรรมดาโลก มีตัวละครที่แปลกประหลาดไปจากมนุษย์ธรรมดา มีเหตุการณ์ที่เป็นอิทธิฤทธิ์นอกเหนือปรากฏการณ์ธรรมชาติ มีสถานที่และเครื่องนุ่งห่มที่วิจิตรเหนือความเป็นจริง

การประพันธ์บทละคร มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอด้านเนื้อหาที่แตกต่างกันจึงอาจแบ่งบทละครออกตามลักษณะเนื้อหาได้ 4 ประเภท ดังนี้

1) บทละครแนวประวัติศาสตร์ หมายถึง บทละครที่แสดงเรื่องราวในอดีต เช่น ประวัติบุคคล ประวัติเหตุการณ์ ตำนาน และพงศาวดาร บทละครประเภทนี้มักมีตัวเอกเป็น วีรบุรุษ หรือวีรสตรี และมักมีเหตุการณ์ในท้องเรื่องเป็นวีรกรรมในการต่อสู้ เพื่อกอบกู้หรือ ปกป้องบ้านเมือง การดำเนินเรื่องจึงมักเกี่ยวกับการรบพุ่งมากกว่าการชิงรักหักสวาท บทละครประเภทนี้มักมีตัวละคร ซึ่งเคยหรือเชื่อว่าเคยมีชีวิตอยู่ในประวัติศาสตร์ ตัวละครนี้เป็น ตัวแทนของผู้ที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ บางอย่างเพื่อส่วนรวม เช่น ความเสียสละหรือความกตัญญู เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้ เจริญรอยตาม

2) บทละครปรัชญาชีวิต หมายถึง บทละครที่แสดงเรื่องราวในอดีตหรือปัจจุบันที่ เน้นความคิดของมนุษย์ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง โดยอาศัยการตัดสินใจ ลงมือ กระทำ หรือไม่ กระทำการใด ๆ บนพื้นฐานของปรัชญาทางศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ หรือ หาเหตุผลแห่งการดำรงอยู่ ชั้นพื้นฐาน ละครเชิงปรัชญาชีวิตมักแสดงถึงเหตุการณ์สำคัญ ของชีวิต หรือเสี้ยวหนึ่งของชีวิตตัวละคร เพื่อเป็นสถานการณ์จำลองให้คนดู มี ประสบการณ์จำลองแล้วนำไปเป็นอุทาหรณ์ของตนต่อไป ดังเช่นบทละครกาบูกิ ของ ญี่ปุ่น

3) บทละครแนวชั้นนำหรือสะท้อนสังคม หมายถึง บทละครที่แสดงเรื่องราว อันเป็นปัญหาสังคม ซึ่งมีผลกระทบรุนแรงต่อบุคคลหรือชุมชน ปัญหาสังคมที่สำคัญมัก เกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจและการเมืองซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างสลับซับซ้อน เช่น ปัญหาความยากจน โสเภณีเด็ก ยาเสพติด มลพิษ ฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นต้น บทละครเหล่านี้มักไม่มีคำตอบ หรือทางออกที่ชัดเจนให้ตัวละครซึ่งตกอยู่ในปัญหานั้น ๆ แต่มักเสนอแนะแนวคิดให้ทุกฝ่าย ร่วมกันป้องกัน หรือแก้ปัญหานั้นอย่างจริงจังดังเช่น

4) บทละครแนวจินตนาการ หมายถึง บทละครที่แสดงจินตนาการอัน สร้างสรรค์ในเชิงศิลปะของมนุษยชาติ ตัวละคร เหตุการณ์ สถานที่ ล้วนเป็นจินตนาการของ กวีที่มุ่งแสดงพลังแห่งจินตนาการอันไม่มีขีดจำกัด ในทางวรรณศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ทัศนศิลป์ และนาฏยศิลป์ ความแปลกประหลาด ความมหัศจรรย์ ความตระการตา เหล่านี้ เป็นสิ่งธรรมดาและยอมรับได้ ในบทละครประเภทนี้ อาทิ เทพนิยาย เรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เรื่องวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีในอนาคต

โครงสร้างบทละคร

การประพันธ์บทละครต้องมีโครงสร้างกำกับให้บทอยู่ในกรอบของการดำเนินเรื่องที่เหมาะสม โครงสร้างบทละครมีลักษณะเป็นสากล คือ มีการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบโดยแบ่งออกเป็น 7 ส่วนสำคัญ ดังนี้

1) การเริ่มเรื่อง คือการดำเนินเรื่องในตอนต้นให้คนดูเข้าใจ ความเป็นมาแต่เดิม ของเรื่องที่จะแสดงต่อไป รวมถึงการแนะนำภูมิธรรมของตัวละครสำคัญบางตัว เช่น พินเพเดิม นิสัยใจคอ รสนิยม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้คนดูเกิดความรู้ความเข้าใจและสนใจติดตาม การเริ่มเรื่องจะใช้เวลา มาก หรือน้อยขึ้นอยู่กับคนดูว่ามีความคุ้นเคยกับเรื่องราวและตัวละคร นั้น ๆ เพียงใด ถ้าคุ้นเคยมากก็อาจใช้เวลาเริ่มเรื่องแต่น้อย แต่ถ้ามีกลวิธีทำให้คนดูเข้าใจ เรื่องใหม่และตัวละครใหม่ได้ง่ายและรวดเร็ว เช่น ตีพิมพ์บทบรรยายนำ ในสูจิบัตร การเริ่ม เรื่องก็ไม่จำเป็นต้องใช้เวลานาน นอกจากนี้การเริ่มเรื่องบางครั้งแทนที่จะเป็นการอธิบาย ไขความกระจ่างให้คนดูติดตามเรื่องได้ชัดเจนกลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือการเก็บงำความ จริงบางอย่างไว้ แล้วเริ่มเรื่องให้คนดูฉงนใจ หรือตกใจ เพื่อเร้าอารมณ์ให้คนดูติดตามชม อย่างใกล้ชิด

2) การเกิดความขัดแย้ง หัวใจอย่างหนึ่งของการแสดงละคร คือการแสดงปัญหาหรือความขัดแย้ง และการแก้ปัญหา คือทำให้ความขัดแย้งหมดไป โดยปกติความขัดแย้ง เกิดจากบุคคลสองฝ่าย มีความต้องการจะครอบครองสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้เป็นของตน สิ่งทั้งสอง ฝ่ายต้องการ อาจ

เป็นคนรัก ประชาชน คน ทรัพย์ อำนาจ หรือหลาย ๆ อย่างปะปนกัน และเพื่อให้คนดูเข้าใจได้ง่าย จึงมักแบ่งตัวละคร 2 ฝ่าย ออกเป็นฝ่ายดีกับฝ่ายร้าย แต่ใน ละครบางเรื่องก็อาจแบ่งได้ชัดเจน เพราะต่างฝ่ายต่างมีข้อดีข้อเสียปะปนกัน ไม่ใช่ต่างกัน ราวขาวกับดำ ในช่วงนี้เองที่ความขัดแย้งของ ทั้งสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายปะทุขึ้นอย่างชัดเจน

3) การพัฒนาเรื่องซับซ้อน หมายถึง ช่วงของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้พัฒนา ไปใน ทิศทางที่รุนแรง ลึกลับ สลับซับซ้อนอ่อนเงื่อนมากขึ้นทุกที ตัวละครสองฝ่ายที่ต้องการ ช่วงชิง ผลประโยชน์ หรือสิ่งที่ตนปรารถนาต่างดำเนินอุบายช่วงชิงกันรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ มี ตัวละครที่เป็น พวกของทั้งสองฝ่ายเข้ามาร่วมวงมากขึ้น การดำเนินเรื่องในช่วงนี้จะเข้มข้น เกลียวจนถึงจุดหักเหของ เรื่อง โดยที่ฝ่ายหนึ่งมีสถานภาพเหนือกว่าหรือเป็นต่อ

4) การหักเหของเรื่อง หมายถึง ช่วงที่มีเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เรื่องพลิกผัน มี ข้อมูล ใหม่ พยานหลักฐานใหม่เกิดขึ้นและเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สถานการณ์ของฝ่ายที่เสียเปรียบหรือเป็น รองเริ่มเห็นช่องทางที่จะเอาชนะคู่ต่อสู้ของตนได้ การหักเหนี้มักเกิดขึ้นเมื่อความ ลับบางอย่างเริ่ม เปิดเผยความทรงจำ วัตถุประสงค์ของผู้คนในอดีตกลับคืนมา หรือมีสิ่งบังชี้บางอย่าง ไปในทิศทางตรงกัน ข้าม

5) การคลี่คลายเรื่อง หมายถึง ช่วงที่สถานการณ์ค่อย ๆ คลี่คลายไปในทางที่ดี ขึ้น ฝ่ายร้ายเริ่มจนแต้ม ความเข้าใจผิดค่อย ๆ หดไป ความช่วยเหลือใกล้จะสำเร็จ การ สืบหาฆาตกร ใกล้ตัวจริงเข้าไปทุกที ซึ่งหมายความว่าฝ่ายดี ฝ่ายธรรมะ หรือฝ่ายพระเอก ใกล้บรรลุเป้าหมายของ ตนเข้าไปทุกขณะ อย่างไรก็ตาม การคลี่คลายเรื่องมิได้หมายความว่า การดำเนินเรื่องจะเชื่องช้าหรือผ่อน คลาย แต่กลับกระชับและเคร่งเครียดมากขึ้น เพราะ ใกล้ถึงจุดวิกฤต

6) วิกฤตการณ์ หรือ ไคลแมกซ์ หมายถึง ช่วงที่ทั้งสองฝ่ายปะทะกันอย่างสุด กำลัง ด้วยเหตุผล ด้วยฝีมือ ด้วยกำลัง หรือด้วยเล่ห์กลต่าง ๆ เท่าที่แต่ละฝ่ายจะสรรหามา สู้กัน ในกรณีที่เป็น การหนีเอาตัวให้รอดจากสถานการณ์อันเลวร้าย ตัวละครที่ตกอยู่ใน อันตรายต้องใช้กำลังกาย กำลังปัญญา เท่าที่มีต่อสู้เพื่อให้ตนหรือคนอื่นรอดให้จงได้ หาก เป็นศัตรูผู้มีฤทธิ์เดชมาก ก็จะถูก ทำลายลงในช่วงนี้

7) การสรุปเรื่อง หมายถึง ช่วงสุดท้ายของละคร เมื่อวิกฤตการณ์ผ่านพ้นไป โลก และชีวิตกลับเข้าสู่ดุลยภาพอีกครั้งหนึ่ง มีความสงบ ความสันติสุข การสรุปเรื่องหรือการจบ มีกลวิธีต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับความประสงค์ที่จะสร้างความประทับใจแก่คนดูในช่วงสุดท้ายนี้ เรื่อง ทั้งในด้านเนื้อหาและภาพการแสดง ซึ่งอาจ ซึ่งอาจจะเป็นการจบแบบยิ่งใหญ่ สนุกสนานตระการตา จบแบบหวานซึ่งเฉพาะพระเอกนางเอก จบแบบเศร้าสร้อย สุกงอมหรือพลัดพราก หรือจบแบบแสดงให้เห็นว่ายังมีตอนต่อไปในอนาคต³²

จากการศึกษาพบว่า การที่คณะเสียงอีสานประสบความสำเร็จในสายอาชีพการแสดงหมอลำนั้น นักแสดงทุกคนต้องอาศัยประสบการณ์ การฝึกซ้อมการแสดงให้เกิดความชำนาญ เพื่อให้เข้าถึงบทบาทต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย จุรกิจความบันเทิงการแสดงหมอลำมีการแข่งขันกันเป็นอย่างมาก ทำให้หัวหน้าคณะและสมาชิกทุกคนพัฒนาศักยภาพของตนเองสม่ำเสมอ เพื่อที่จะสามารถร้องใจแฟนเพลงได้ ซึ่งผู้ชมมักจะเกิดความคาดหวังเสมอเมื่อชมการแสดง คณะเสียงอีสานยังคงนำเสนอการแสดงลำเรื่องต่อกลอนเพื่อเอาใจผู้ชม โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับเรื่องราวของชาวอีสาน มีการใช้ภาษาที่มีความเรียบง่าย ทำให้ผู้ชมเข้าถึงบทบาทของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง โดยการประพันธ์บทของนักน้อยอุไรพร มีหลักการประพันธ์บทตรงกับโครงสร้างบทละครโดยแบ่งออกเป็น 7 ส่วน คือ การเริ่มเรื่อง การเกิดความขัดแย้ง การพัฒนาเรื่องซับซ้อน การหักเหของเรื่อง การคลี่คลายเรื่อง วิกฤตการณ์ และการสรุปเรื่อง เพื่อให้ผู้ชมการแสดงได้เข้าถึงบทบาทของการแสดง

สรุป

ในกระบวนการการกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กล่าวอธิบายถึงเนื้อหาของเอกสารที่นำมาใช้ในการศึกษา เพื่ออธิบายตามวัตถุประสงค์ โดยจำแนกเอกสารเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงหมอลำ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหมอลำและรูปแบบของการแสดงหมอลำประเภทต่าง ๆ รวมไปถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยของหมอลำ และประวัติของคณะเสียงอีสาน กลุ่มที่ 2 เป็นการศึกษาการบริหารจัดการการแสดงหมอลำ กลุ่มที่ 3 เป็นการศึกษาหลักทฤษฎีด้านนาฏยศิลป์หรือการแสดง ในประเด็นที่กล่าวถึง นาฏยประวัติ นาฏยทฤษฎี นาฏยวรรณกรรม นาฏยอลังการ นาฏยประดิษฐ์ และนาฏยองค์กร

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 259-284.

หมอลำ เกิดขึ้นจากการเล่านิทาน เมื่ออดีตผู้ที่มีความรู้สามารถอ่านหนังสือได้คือ พระภิกษุ หรือผู้ที่เคยบวชเรียน จากเป็นการเล่าแบบธรรมดา ก็ได้มีการสร้างสรรค์เพลงให้เกิดความน่าสนใจ ซึ่งลักษณะการลำแบบนี้เรียกว่า “ลำพื้น” ต่อมาได้พัฒนาเป็นหมอลำอีกหลายประเภท เช่น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน หมอลำผีฟ้า หมอลำหมู่ซึ่งได้รับความนิยมมาก เนื่องจากมีตัวแสดงหลายคน แสดงตามบทบาทนั้น ๆ นอกจากแคนที่เป็นเครื่องดนตรีหลักแล้ว ยังได้มีการนำเอาโทนและพิณเข้ามา ด้วย ต่อมาได้นำเอาเพลงลูกทุ่งเข้ามามีบทบาท โดยการนำดนตรีตะวันตกเข้ามาผสมด้วย นับว่าเป็น สิ่งที่ทำให้การแสดงหมอลำได้มีการพัฒนา

การแสดงหมอลำ เป็นศิลปะการแสดงที่ใช้ความสามารถของผู้แสดง ต้องมีความชำนาญในการร้องลำ โดยต้องอาศัยทักษะการท่องจำ ซึ่งการแสดงหมอลำนั้นมักจะเป็นการแสดงในเวลา กลางคืนจนถึงช่วงเช้า นับว่าเป็นยุคโลบายให้เข้ากับวิถีชีวิตชาวบ้านในราวปี 2500 เนื่องจากชาวบ้าน ไม่สามารถเดินทางกลับได้ในเวลากลางคืน จากท่วงทำนองการลำ ส่วนหนึ่งได้จากการเทศน์ของ พระสงฆ์ที่มีลักษณะของทำนองเสนาะ ต่อมามีการประยุกต์ทั้งด้านกลอนลำ เครื่องดนตรี ลีลาการลำ และได้พัฒนาจนเกิดเป็นการแสดงหมอลำประเภทต่าง ๆ คือ หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน และหมอลำผีฟ้า ในการวิจัยเรื่องการแสดงคณะเสียงอีสานจัดอยู่ในประเภทของหมอลำ หมู่ คือการลำที่เป็นหมู่คณะซึ่งปรากฏอยู่ในช่วงการแสดงลำเรื่องต่อกลอน มีผู้แสดงครบตามบทบาท ตัวละคร เป็นการแสดงที่สะท้อนถึงเรื่องราววิถีชีวิตของคนชาวอีสาน ปัจจุบันการแสดงหมอลำในภาค อีสานได้มีการประยุกต์โดยการนำศิลปะการแสดงพื้นบ้านของภาคอื่น ๆ มาผสมผสาน นำเอาเพลง ลูกทุ่งมาผสมกับหมอลำ การแต่งการของลิเกมาสวมใส่ในการแสดงหมอลำ และได้พัฒนานำเอา เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาปรับใช้ทั้งรูปแบบของเวที ระบบแสง สี เสียง ซึ่งการแสดงหมอลำในภาค อีสานนั้น ได้พัฒนารูปแบบการแสดงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยอยู่เสมอ ทั้งวิธีการแสดงและองค์ประกอบ ต่าง ๆ ของการแสดง ซึ่งในช่วงปี 2510 อาจารย์นพดล ดวงพร หัวหน้าคณะเพชรพิณทองได้มีการ ผสมผสานระหว่างวงดนตรีลูกทุ่งและคณะหมอลำเข้าด้วยกัน และได้นำเอาทางเครื่องเข้ามาร่วมแสดง สร้างความแปลกใหม่ให้กับวงการการแสดงหมอลำเป็นอย่างมาก นอกจากกลอนลำและผู้แสดงใน ปัจจุบันทางเครื่องเป็นส่วนที่สำคัญที่สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ชม การแสดงหมอลำได้มีการพัฒนา รูปแบบการแสดงอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้ชมการแสดง ในปัจจุบัน กระแสความนิยมของผู้ชมการแสดงหมอลำ มี 3 ประเภท คือ หมอลำเรื่องต่อกลอน หมอลำคอนเสิร์ต และหมอลำซิ่ง การวิจัยคณะเสียงอีสาน จัดอยู่ในประเภทของการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ซึ่งได้มีการ ลงทุนสร้างสรรค์ผลงานการแสดง ทั้งรูปแบบของเวที บทลำเรื่องต่อกลอน เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องเสียง รวมถึงจำนวนสมาชิกภายในคณะ ในขณะที่เดียวกันคณะเสียงอีสานยังมีการแสดงใน

รูปแบบคอนเสิร์ตประกอบอยู่ในโชว์ด้วย เป็นการร้องเพลงประกอบทางเครื่อง นับว่าเป็นที่นิยมมากของผู้ชมการแสดงในหมู่วัยรุ่น

จากการแสดงหมอลำพื้นบ้านสู่การพัฒนาการแสดงในเชิงธุรกิจ การจัดการแสดงหมอลำได้มีการประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้มีความร่วมสมัยมากขึ้น ทั้งรูปแบบการจัดเวที แสง สี เสียง ที่แปลกใหม่ การถ่ายทอดการแสดงด้านวรรณกรรมก็นำเอาคำกลอนแบบชาวบ้านมาใช้แสดง สะท้อนชีวิตของคนในสังคมสอดแทรกคติสอนใจ บูรณาการด้านดนตรีระหว่างดนตรีพื้นบ้านและดนตรีสากล พัฒนาลีลาท่าทางของนักแสดงให้มีความทันสมัยมากขึ้น ภายใต้การจัดการขององค์กรคณะหมอลำ โดยการนำแนวคิดของการบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้ การบริหารจัดการการแสดงหมอลำนั้น หัวหน้าคณะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ทันต่อสถานการณ์บ้านเมืองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังสามารถดูแลและแก้ไขปัญหาของสมาชิกภายในคณะ ซึ่งมีหลักการบริหารทั้งด้านแนวคิดหลักของการบริหารและการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในคณะ คณะเสียงอีสานเป็นคณะหมอลำที่มีขนาดใหญ่สมาชิกประมาณ 200-300 คน ได้นำหลักแนวคิดการบริหารมาใช้ในการจัดการ ได้แก่ การบริหารคน(Man) การบริหารเงิน(Money) การบริหารเครื่องมือ(Material) การบริหารจัดการ (Management) การบริหารการตลาด(Marketing) การบริหารวิธีปฏิบัติ(Method) ในส่วนของการบริหารการแก้ปัญหาด้านบุคคลหรือสมาชิกภายในคณะ ทางคณะเสียงอีสานได้นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานและการดำเนินชีวิต หากสมาชิกกระทำผิดต่อข้อตกลงจึงมีบทลงโทษ

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลวิทยานิพนธ์เรื่อง กลวิธีการลำกลอน หมอลำฉวีวรรณ พันธุ์ และวิทยานิพนธ์เรื่อง การพ่อนอีสาน ผู้วิจัยพบว่าประเด็นการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับบริบทที่เกี่ยวข้องกับการขับร้องหมอลำ และลักษณะเด่นของการพ่อนอีสาน โดยใช้ข้อมูลการพ่อนที่ปรากฏในการแสดงหมอลำผีฟ้า หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน หมอลำประยุกต์ เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยการแสดงคณะเสียงอีสาน ด้วยเพราะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของรูปแบบการแสดงหมอลำประเภทต่าง ๆ จากการศึกษาข้อมูลวิทยานิพนธ์เรื่องกระบวนการต่อรองของหมอลำและผู้ชมหมอลำที่มีต่อบทบาทและอิทธิพลของระบบอุตสาหกรรม เป็นข้อมูลพื้นฐานที่เชื่อมโยงต่อการวิเคราะห์ความเป็นมาของการแสดงคณะเสียงอีสาน รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการแสดงหมอลำของคณะเสียงอีสาน และได้ศึกษาหลักทฤษฎีด้านนาฏศิลป์หรือการแสดง โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องรวมถึงหนังสือ “หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์” เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็น

ต่าง ๆ ในประเด็นที่กล่าวถึง คือ นาฎยประวัติ นาฎยทฤษฎี นาฎยวรรณกรรม นาฎยอลังการ
นาฎยประดิษฐ์ และนาฎยองค์กร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ระบุถึงแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แหล่งข้อมูล ประเภทเอกสาร สื่อออนไลน์และประเภทบุคคล ขอบเขตงานวิจัยมีขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านพื้นที่ และด้านเวลา ศึกษาข้อมูลแบบวิจัยเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วยการค้นคว้าเอกสาร มุ่งเน้นความสำคัญ ในการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ โดยใช้อุปกรณ์ในการบันทึกภาพและบันทึกเสียงเป็น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมไปถึงแบบสัมภาษณ์ผู้ม้องค์ความรู้และแบบสังเกตการณ์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบวิทยานิพนธ์ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

3.1.1 สํารวจข้อมูลจากเอกสาร

3.1.1.1 เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหมอลำ ประวัติของ คณะเสียงอีสาน การบริหารจัดการคณะหมอลำในภาคอีสาน โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจาก แหล่งต่าง ๆ ดังนี้

- 1) สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2) ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 3) ห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 4) ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 5) หอสมุดแห่งชาติ

3.1.1.2 สื่อออนไลน์ ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการแสดงหมอลำคณะเสียงอีสาน ทั้งอดีตและปัจจุบัน เพราะรูปภาพในบางกรณีเป็นภาพที่ยากแก่การเข้าถึง ผู้วิจัยจึงใช้เทคโนโลยีสื่อ ออนไลน์ในการค้นคว้ารูปภาพประกอบงานวิจัย การเลือกใช้ข้อมูลจากสื่อออนไลน์จึงจำเป็นต้องใช้ วิจารณญาณอย่างมาก ต้องตรวจสอบรายละเอียดของแหล่งที่มาให้ชัดเจนก่อนจะนำข้อมูลมาใช้ในการ อ้างอิง เนื่องจากสื่อออนไลน์เป็นสื่อที่มีการบันทึกหรือแก้ไขข้อมูลภายในเว็บไซต์ได้ เช่น วิกิพีเดีย เป็นต้น อาจส่งผลให้เกิดข้อผิดพลาดต่อข้อมูลได้

3.1.2 แหล่งข้อมูลประเภทวีดิทัศน์ในสื่อออนไลน์

ผู้วิจัยได้ศึกษาแหล่งข้อมูลประเภทนี้ จากรายการ คนค้นคน มนต์เพลงเสียงอีสาน เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน การบริหารจัดการ เบื้องหลังการสร้างสรรค์ผลงาน รูปแบบการแสดงของคณะเสียงอีสานทั้งในอดีตและปัจจุบันในรูปแบบวีดิทัศน์ บันทึกการแสดงสดทั้งอดีตและปัจจุบัน

3.1.3 แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

ผู้วิจัยได้ศึกษาแหล่งข้อมูลจากบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับคณะเสียงอีสานโดยตรง โดยบทสัมภาษณ์ที่ได้นั้นจะมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ ประวัติของนักร้องอุไรพร ประวัติคณะเสียงอีสาน องค์ประกอบของการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การฝึกซ้อมการแสดง การออกการแสดง ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับการแสดงคณะเสียงอีสาน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 นักแสดงคณะเสียงอีสาน

กลุ่มที่ 2 ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน

กลุ่มที่ 3 ผู้ออกแบบและตัดเย็บเครื่องแต่งกายคณะเสียงอีสาน

กลุ่มที่ 4 บุคคลที่รับชมการแสดงคณะเสียงอีสาน

3.2 ขอบเขตงานวิจัย

3.2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้แบ่งออกเป็นเนื้อหาออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 คือศึกษาประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน ประเด็นที่ 2 คือศึกษาการบริหารจัดการคณะหมอลำคณะเสียงอีสาน รวมถึงกลวิธีในการออกแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน ประเด็นที่ 3 คือศึกษารูปแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน ซึ่งเนื้อหาทั้งหมดมีขอบเขตดังนี้

ประเด็นที่ 1 เป็นการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการแสดงหมอลำในภาคอีสาน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ประเด็นที่เกี่ยวกับการแสดงหมอลำและรูปแบบของการแสดงหมอลำประเภทต่าง รวมไปถึงประเด็นที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยของหมอลำ และประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน

ประเด็นที่ 2 เป็นการศึกษาการบริหารจัดการของคณะเสียงอีสาน ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วนดังนี้ 1) การจัดการแสดงคณะเสียงอีสาน โดยเริ่มจากการเขียนแนวคิด การลำดับการแสดงเลือกบทเพลงที่จะนำเสนอ 2) การคัดเลือกนักแสดง คณะเสียงอีสานจะเปิดรับสมัครผู้ที่มีความสามารถในการร้องและการเต้นและตำแหน่งอื่น ๆ ในช่วงเดือนมิถุนายน-เดือนสิงหาคมของทุกปี ทางคณะเสียงอีสานมักจะให้โอกาสทุกคนที่เข้ามาสมัคร 3) การฝึกซ้อมการแสดง คณะเสียงอีสานจะเริ่มทำการฝึกซ้อมการแสดงตั้งแต่เดือนสิงหาคม-เดือนกันยายนของทุกปี ซึ่งมีทางเครื่อง นักดนตรี ศิลปินนักร้อง โดยจะทำการซ้อมแยกในช่วงเดือนสิงหาคมและจะมารวมตัวกันในช่วงเดือนกันยายน 4) สนับสนุนการแสดง ทางคณะได้มีการหาสปอนเซอร์เพื่อมาสนับสนุนคณะเพื่อจะมีทุนทรัพย์ในการสร้างสรรค์ผลงานและได้ทำการประชาสัมพันธ์คิวการแสดงล่วงหน้าก่อนทำการแสดงอย่างน้อย 1 เดือน เพื่อให้แฟนเพลงได้รับทราบและได้มารับชมในวันทำการแสดง 5) สวัสดิการ ทางคณะเสียงอีสาน มีฝ่ายสวัสดิการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรทุกคนขณะเดินทางทำการแสดง

ประเด็นที่ 3 รูปแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน ซึ่งประกอบไปด้วย การแสดงคอนเสิร์ตร้องเพลงลูกทุ่งประกอบทางเครื่อง การแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน การแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านท้องถิ่น การแสดงตลก ทำให้คณะเสียงอีสานมีผู้ติดตามชมการแสดงเป็นจำนวนมากและเป็นที่ยอมรับให้เป็นคณะหมอลำแนวหน้าของประเทศไทย

3.2.2 ขอบเขตด้านเวลา

ในการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินวิจัยได้ 1 ปี 11 เดือน โดยเริ่มต้นตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 และสิ้นสุดลงในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงาน ดังนี้

1. เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 ค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้พิจารณาเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์ จากนั้นจัดทำโครงร่างวิทยานิพนธ์เสนอต่ออาจารย์
2. เดือนกันยายน พ.ศ. 2562 ปรับแก้โครงร่างวิทยานิพนธ์ จัดทำบทที่ 1
3. เดือนตุลาคม พ.ศ. 2562 ปรับแก้บทที่ 1 และค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัย วารสาร เพื่อจัดทำบทที่ 2
4. เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562 ปรับแก้บทที่ 2 และจัดทำบทที่ 3
5. เดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ปรับแก้บทที่ 3 และส่งโครงร่างวิทยานิพนธ์ทั้ง 3 บท

6. เดือนมกราคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพิ่มเติมและปรับแก้โครงร่างวิทยานิพนธ์ บทที่ 1-3
7. เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563 สอบโครงร่างวิทยานิพนธ์กับคณาจารย์กรรมการหลักสูตร และพบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงแก้ไขโครงร่างวิทยานิพนธ์
8. เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 สอบโครงร่างวิทยานิพนธ์กับคณาจารย์ กรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
9. เดือนกันยายน-ธันวาคม พ.ศ. 2563 ลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์และสัมภาษณ์
10. เดือนมกราคม พ.ศ. 2564 วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด
11. เดือนกุมภาพันธ์-เมษายน พ.ศ. 2564 ปรับแก้รูปเล่มวิทยานิพนธ์
12. เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564 นำเสนอผลการศึกษาวิทยานิพนธ์กับคณาจารย์กรรมการหลักสูตร
13. เดือนมิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ. 2564 ปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ ฉบับสมบูรณ์

3.3 วิธีการเก็บข้อมูล

การศึกษาการแสดงคณะเสียงอีสานในครั้งนี้ นอกจากผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลประเภทเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหมอลำ ประวัติของคณะเสียงอีสาน การบริหารจัดการคณะหมอลำในภาคอีสาน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวไปเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ร่วมกับการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีองค์ความรู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสังเกตการณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีองค์ความรู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงเสียงอีสาน ทำให้ได้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยฉบับนี้ ประกอบด้วย ประวัติของนกอ้อย อุไรพร ประวัติคณะเสียงอีสาน องค์ประกอบในการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การฝึกซ้อมการแสดง การออกการแสดง การบริหารจัดการของคณะเสียงอีสาน ตลอดจนทัศนคติของผู้ชมเกี่ยวกับรูปแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน โดยแบ่งวิธีการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

3.3.1.1 สัมภาษณ์แบบกลุ่ม

กลุ่มที่ 1 บุคลากรคณะเสียงอีสาน โดยส่วนมากเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับคณะเสียงอีสาน เป็นบุคคลที่มีใจรักในการแสดงคณะเสียงอีสานและได้เข้ามาสมัครเพื่อร่วมสร้างสรรค์ผลงานด้านหน้าเวทีออกสู่สายตาผู้ชม สมาชิกบางคนไม่มีทักษะด้านการแสดงแต่มีใจรักในการเต้น รุ่นพี่จะช่วยฝึกฝนให้ได้เป็นทางเครื่อง สมาชิกในคณะเสียงอีสานจะมีอายุ

ตั้งแต่ 1-30 ปี เป็นเหตุให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าบุคคลกลุ่มนี้จะสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการบริหารจัดการคณะเสียงอีสานได้อย่างชัดเจน โดยในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้แจ้งแก่ผู้ให้สัมภาษณ์แล้วว่า การสัมภาษณ์ถูกจัดขึ้นเพื่อนำมาประกอบการศึกษาวิจัยเท่านั้นและทุกท่านได้กรุณาอนุเคราะห์ข้อมูลด้วยความสมัครใจ การสัมภาษณ์ถูกแบ่งเป็น 4 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2562

ครั้งที่ 2 วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562

ครั้งที่ 3 วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2563

ครั้งที่ 4 วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563

กลุ่มที่ 2 ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน การแสดงด้านหน้าเวทีในแต่ละปีนั้นที่ขาดไม่ได้คือผู้การสร้างสรรค์ผลงานการแสดง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่มากประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดง โดยจะสร้างสรรค์ผลงานการแสดงให้สะท้อนวิถีชีวิตของคนภาคอีสานตลอดจนพัฒนารูปแบบการแสดงให้มีความทันสมัยให้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมทุกช่วงวัย ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าบุคคลกลุ่มนี้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการรูปแบบการแสดงคณะเสียงอีสานได้ชัดเจน และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเก็บข้อมูลการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แจ้งแก่ผู้ให้สัมภาษณ์แล้วว่า การสัมภาษณ์ถูกจัดขึ้นเพื่อนำมาประกอบการศึกษาวิจัยเท่านั้นและทุกท่านได้กรุณาอนุเคราะห์ข้อมูลด้วยความสมัครใจ การสัมภาษณ์ถูกแบ่งเป็น 2 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563

ครั้งที่ 2 วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2563

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ออกแบบตัดเย็บเครื่องแต่งกายของคณะเสียงอีสาน ผู้ออกแบบและตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นกลุ่มผู้อยู่เบื้องหลังที่สำคัญหน้าที่หนึ่ง เพราะเป็นบุคคลที่มีใจรักในการออกแบบสร้างสรรค์การแสดง ทั้งยังนำความรู้แขนงด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อความแปลกตาและทันสมัยอยู่เสมอสามารถตอบสนองตามความต้องการของผู้ชมหมอลำ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าบุคคลกลุ่มนี้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบและตัดเย็บเครื่องแต่งกายได้ชัดเจน การเก็บข้อมูลการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แจ้งแก่ผู้ให้สัมภาษณ์แล้วว่า การสัมภาษณ์ถูกจัดขึ้นเพื่อนำมาประกอบการศึกษาวิจัยเท่านั้นและทุกท่านได้กรุณาอนุเคราะห์ข้อมูลด้วยความสมัครใจ การสัมภาษณ์ถูกแบ่งเป็น 3 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2563

ครั้งที่ 2 วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563

ครั้งที่ 3 วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2563

กลุ่มที่ 4 ผู้ชมที่รับชมการแสดงคณะเสียงอีสาน ประกอบไปด้วยบุคคลที่ชื่นชอบการแสดงคณะเสียงอีสาน บุคคลที่ได้รับชมการแสดงเสียงอีสานเป็นครั้งแรก ในการสัมภาษณ์จะได้ความคิดเห็นที่มีความแตกต่างหลากหลายของผู้ชม และเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการพัฒนาการแสดงให้กับคณะเสียงอีสานต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าบุคคลกลุ่มนี้จะสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลตอบรับจากการชมการแสดงคณะเสียงอีสานได้ชัดเจน ในการเก็บข้อมูลการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แจ้งแก่ผู้ให้สัมภาษณ์แล้วว่าการสัมภาษณ์ถูกจัดขึ้นเพื่อนำมาประกอบการศึกษาวิจัยเท่านั้นและทุกท่านได้กรุณาอนุเคราะห์ข้อมูลด้วยความสมัครใจ การสัมภาษณ์ถูกแบ่งเป็น 4 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2562

ครั้งที่ 2 วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562

ครั้งที่ 3 วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2563

ครั้งที่ 4 วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563

3.3.1.2 การสัมภาษณ์แบบรายบุคคล

การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์อีกส่วนหนึ่ง ผู้วิจัยต้องการข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประสบการณ์ตรงจากบุคคลในความหลากหลายหน้าที่และอายุการทำงานภายในคณะเสียงอีสาน ซึ่งเลือกเส้นทางอาชีพของตนเองด้วยการเป็นนักแสดงหมอลำคณะเสียงอีสาน รวมไปถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคณะเสียงอีสาน เพื่อนำข้อมูลจากบุคคลเหล่านี้มาเรียบเรียงและวิเคราะห์ เพื่อใช้อธิบายความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน รวมทั้งการบริหารจัดการการแสดงคณะเสียงอีสาน โดยผู้วิจัยแบ่งผู้ให้สัมภาษณ์แบบรายบุคคลนี้เป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักแสดงคณะเสียงอีสาน ซึ่งเป็นบุคคลทำงานอยู่ในช่วงปี 2561-2563 และมีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 5 ปี ซึ่งมีบทบาทสำคัญของการแสดงหมอลำคณะเสียงอีสาน ประกอบด้วย

1. นางอุไร ฉิมหลวง เป็นที่รู้จักกันในนาม คุณแม่นกน้อย อุไรพร ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะเสียงอีสาน เป็นบุคคลที่บริหารจัดการคณะเสียงอีสานในทุก ๆ ฝ่าย
2. นางบานเย็น มุกตาม่วง เป็นที่รู้จักกันในนาม จี๊จั่น ดาวไพร ซึ่งเป็นศิลปินหมอลำคณะเสียงอีสานที่มีสร้างชื่อเสียงให้กับคณะ ในบทบาทการแสดงเป็น “นางร้าย” ที่มากประสบการณ์กว่า 30 ปี

3. นางสาวณัฐธิดาพร ชันคำ เป็นที่รู้จักกันในนาม น้องแป้ง เสียงอีสาน ซึ่งเป็นนักแสดงคณะเสียงอีสาน ปัจจุบันมีบทบาทช่วยเหลือหัวหน้าคณะเสียงอีสาน(นกกน้อย อุไรพร) ในการบริหารจัดการคณะเสียงอีสาน
4. นางสาวสุพิศ เกตดี เป็นที่รู้จักกันในนาม วิ สุพิศตรา ซึ่งเป็นนักแสดงของคณะเสียงอีสาน มีประสบการณ์การเป็นศิลปินสังกัดคณะเสียงอีสานกว่า 20 ปี
5. นายชิวิน ศิริวิชัย เป็นที่รู้จักกันในนาม ท้อพพี เสียงอีสาน ซึ่งเป็นนักแสดงของคณะเสียงอีสาน เป็นทางเครื่องผู้ชายรุ่นแรกของคณะเสียงอีสาน ปัจจุบันทำหน้าที่เป็นศิลปินหมอลำของคณะเสียงอีสาน
6. นายอภิสิทธิ์ ปาปะกะ เป็นที่รู้จักกันในนาม ยอดไผ่ เสียงอีสาน ซึ่งเป็นนักแสดงของคณะเสียงอีสาน เป็นพิธีกรประจำคณะเสียงอีสาน และมีหน้าที่เป็นศิลปินนักร้องหมอลำของคณะเสียงอีสาน
7. นางสาววราภรณ์ คำเคน เป็นที่รู้จักกันในนาม น้ำตาล วราภรณ์ ซึ่งเป็นนักแสดงของคณะเสียงอีสาน ทำหน้าที่เป็นศิลปินหมอลำคณะเสียงอีสาน
8. นางสาวน้ำอ้อย เย็นสบาย เป็นที่รู้จักกันในนาม น้ำอ้อย เสียงอีสาน ภรณ์ ซึ่งเป็นนักแสดงของคณะเสียงอีสาน ทำหน้าที่เป็นศิลปินหมอลำ
9. นายกัลป์ยกร ระวังคำ เป็นหัวหน้าฝ่ายทางเครื่องของคณะเสียงอีสาน ทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบทำเต็น และเป็นทางเครื่องของคณะเสียงอีสาน
10. นายบุญล้อม หงส์ทอง ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายตลกของคณะเสียงอีสาน ทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบการแสดงตลกและเป็นนักแสดงตลก
11. นายจักรพรรดิ บุตติคง เป็นหัวหน้าฝ่ายดนตรีของคณะเสียงอีสาน ทำหน้าที่เป็นผู้เรียบเรียงทำนองเพลงและฝึกซ้อมดนตรี และเป็นศิลปินหมอลำของคณะเสียงอีสาน

กลุ่มที่ 2 ผู้ออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานของคณะเสียงอีสาน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานของคณะเสียงอีสาน อาทิ ลำดับการแสดง การเลือกเพลงในการแสดง รูปแบบเวที รูปแบบการแสดง เครื่องแต่งกายนักแสดง การออกแบบทำเต็น เรียงคำร้องและทำนองเพลง ผู้ออกแบบเทคนิคแสงและเสียง ประกอบด้วย

1. นายธนวรรณ เมธาวงศ์ ผู้จัดการคณะเสียงอีสาน เป็นผู้รับงานการ
แสดงของคณะเสียงอีสาน ผู้ออกแบบเวทีการแสดงของคณะเสียงอีสาน
ผู้ออกแบบและตัดเย็บเสื้อผ้าการแสดงของคณะเสียงอีสาน
2. นายกัลยวรรณ อ่อนเฉวียง ทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบลำดับการแสดง
ของคณะเสียงอีสานและเป็นช่างทำผมให้กับศิลปินของคณะเสียงอีสาน
3. นางสาวอัชมาวดี จิตรจำเริญ ทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบท่าเต้นและ
การแสดงให้กับคณะเสียงอีสาน
4. นายจักรพรรดิ บุตติคง ทำหน้าที่ ในการเรียบเรียงและออกแบบ
ทำนองเพลงในทุกช่วงของการแสดงคณะเสียงอีสาน
5. นายนพดล กาละพันธุ์ ทำหน้าที่ เป็นผู้ออกแบบแสงสีเสียงให้แก่คณะ
เสียงอีสาน

3.3.2 การสังเกตการณ์

การสังเกตการณ์เพื่อเก็บข้อมูล สำหรับนำไปใช้วิเคราะห์และอธิบายเนื้อหาส่วน
ต่าง ๆ ของการศึกษานี้ ผู้วิจัยอาศัยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม โดย
การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมออกแบบสร้างสรรค์ชุดการแสดงของศิลปิน
นักร้อง เพื่อใช้ประกอบการแสดง ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานนอกสถานที่ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วน
ร่วม ผู้วิจัยได้เข้าชมการแสดงคณะเสียงอีสานการแสดงสดด้านหน้าเวที การบันทึกการแสดงสด ทั้งใน
รูปแบบการแสดงแบบเต็มรูปแบบ 8 ชั่วโมง และการแสดงแบบ 4 ชั่วโมง โดยมีรายละเอียดในการ
สังเกตการณ์ดังนี้

3.3.2.1 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

ด้วยในขณะที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้รับโอกาสในการออกแบบ
สร้างสรรค์ชุดศิลปินนักร้องเพื่อใช้ประกอบในการแสดง ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานภายนอกสถานที่ การ
ทำงานในครั้งนี้ ซึ่งล้วนเป็นประโยชน์ต่อการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมทั้งสิ้น
จากการทำงานการออกแบบชุดการแสดงของคณะเสียงอีสาน ต้องคำนึงเนื้อหาคำร้องและทำนอง
เพลงเป็นสำคัญ โดยในบทเพลงนี้จะเป็นทำนองเพลงลูกทุ่งสมัยใหม่เนื้อหาที่เกี่ยวกับความรักมีจังหวะ
ทำนองเพลงที่มีความสนุกสนาน รวมไปถึงความต้องการของศิลปินที่จะต้องการสวมใส่ชุดการแสดงใน
รูปแบบใด อีกทั้งยังต้องศึกษาสีพื้นหลังของเวทีเพื่อเลือกใช้วัสดุที่ไม่กลืนกับสีพื้นหลังของเวที

3.3.2.2 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

ในการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อเป็นการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าชมการแสดงคณะเสียงอีสานการแสดงสดด้านหน้าเวที และการบันทึกการแสดงสด ทั้งในรูปแบบการแสดงแบบเต็มรูปแบบ 8 ชั่วโมง และการแสดงแบบ 4 ชั่วโมง ซึ่งเป็นการเข้าชมในฐานะผู้ชม โดยเฉลี่ยประมาณ 1 เดือน ต่อการชมการแสดง 1 ครั้ง ในการชมการแสดงคณะเสียงอีสานนั้น ผู้วิจัยแบ่งประเด็นเพื่อสังเกตการณ์ออก ส่วนได้แก่

1. รูปแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน
2. องค์ประกอบของการแสดงคณะเสียงอีสาน
3. การบริหารจัดการของคณะเสียงอีสาน
4. ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน

3.4 เครื่องมือการรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึก และในการสังเกตการณ์การแสดงคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยได้ใช้กล้องบันทึกภาพนิ่งบันทึกภาพการแสดง องค์ประกอบและรายละเอียดต่าง ๆ ของคณะเสียงอีสาน รวมไปถึงการบันทึกภาพเคลื่อนไหวเมื่อได้รับอนุญาตเพื่อใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบของการแสดง และได้ทำการส่งต่อข้อมูลเข้าสู่คอมพิวเตอร์ในภายหลัง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการณ์ โดยแบ่งตามลักษณะในการเก็บข้อมูล ดังนี้ แบบสัมภาษณ์แบบกลุ่ม

1. แบบสัมภาษณ์แบบรายบุคคล
2. แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
3. แบบสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลร่วมกับการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร เพื่อเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลและแหล่งข้อมูลการศึกษาการแสดงหมอลำของคณะเสียงอีสาน อันเป็นการดำเนินการตามกระบวนการวิจัย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.6 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลด้วยกระบวนการต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ ในลำดับต่อไปผู้วิจัยใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ จนเกิดเป็นผลการศึกษาในลักษณะการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ โดยนำเสนอในรูปแบบวิทยานิพนธ์ ซึ่งแบ่งเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย 1) ความเป็นมาและความสำคัญของวิจัย 2) วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) ขอบเขตของการวิจัย 4) วิธีดำเนินการวิจัย 5) นิยามศัพท์เฉพาะ 6) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยเอกสารที่แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ประเด็น 1) ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการแสดงหมอลำในภาคอีสานและความเป็นมาคณะเสียงอีสาน 2) เอกสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการการแสดงหมอลำในภาคอีสาน 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4) ทฤษฎีด้านการจัดการแสดงและนาฏศิลป์

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 1) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา 2) เอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมอลำ รูปแบบการแสดงหมอลำ การบริหารจัดการการแสดงหมอลำ 3) วิธีการเก็บข้อมูล 4) เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล 5) การเก็บรวบรวมข้อมูล 6) การวิเคราะห์ข้อมูล 7) การนำเสนอข้อมูล

บทที่ 4 บทวิเคราะห์ ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน 1) ความเป็นมาและพัฒนาการของคณะเสียงอีสาน 2) การจัดการออกแบบการแสดงและการบริหารจัดการคณะเสียงอีสาน 3) รูปแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย การสรุปผลศึกษา การอภิปรายผล การศึกษา และข้อเสนอที่เกิดจากการศึกษาของการวิจัยเรื่องการแสดงคณะเสียงอีสาน

สรุป

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงคณะเสียงอีสาน 1. ความเป็นมาและพัฒนาการการแสดงของคณะเสียงอีสาน 2. การจัดการแสดงและการบริหารจัดการคณะเสียงอีสาน 3. รูปแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน โดยได้ระบุถึงแหล่งที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยแหล่งข้อมูลประเภทเอกสารและสื่อออนไลน์ ประเภทวีดิทัศน์ ในสื่อออนไลน์ ประเภทบุคคล ส่วนขอบเขตงานวิจัยประกอบด้วยขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านพื้นที่และด้านเวลา และวิธีการเก็บข้อมูลประกอบด้วยการค้นคว้าเอกสาร การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และสังเกตการณ์จากการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยอุปกรณ์ที่ช่วยในการบันทึกภาพและเสียง รวมทั้งแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการณ์ จากนั้นจึงทำการการวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล ในลำดับสุดท้ายจึงทำการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบวิทยานิพนธ์ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 บท โดยใช้การการวิเคราะห์สาระ และ วิเคราะห์เชิงพรรณนา ในการอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาประวัติคณะ ผลงานรูปแบบการแสดง และการจัดการแสดงหมอลำคณะเสียงอีสาน

บทที่ 4

บทวิเคราะห์

จากการรวบรวมข้อมูลด้วยกระบวนการค้นคว้าเอกสารประเภทต่าง ๆ การลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการประมวลข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ในบทนี้ โดยแบ่งเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินการศึกษา ได้แก่ การศึกษาประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน รูปแบบการแสดงและจัดการหมอลำคณะเสียงอีสาน โดยผู้วิจัยแบ่งการอธิบายเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

4.1 ประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน

4.1.1 ความเป็นมาและพัฒนาการของคณะเสียงอีสาน

4.2 การจัดการออกแบบการแสดงและการบริหารจัดการคณะเสียงอีสาน

4.2.1 กลวิธีการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน

4.2.2 การบริหารจัดการคณะเสียงอีสาน

4.3 รูปแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน 2561-2563

4.3.1 การแสดงคอนเสิร์ต 2561-2563

4.3.2 การแสดงตลก 2561-2563

4.3.3 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน 2561-2563

4.3.4 การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น 2561-2563

4.1 ประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน

4.1.1 ความเป็นมาและพัฒนาการของคณะเสียงอีสาน

นางอุไร ฉิมหลวง (นกน้อย อุไรพร) เกิดเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2500 ที่จังหวัดศรีสะเกษ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านจอม ตำบลบึงบอน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ โดยอาศัยอยู่กับคุณแม่ผัน สีหะวงศ์ มีอาชีพทำนา นางอุไร ฉิมหลวง ได้เริ่มต้นการเข้าสู่วงการโดยเข้าประกวดร้องเพลงที่สถานีวิทยุได้รับรางวัลชนะเลิศมาทุกเวที ด้วยคะแนนที่เป็นเอกฉันท์ และได้มาสมัครเป็นนักร้องในวงเพชรพิณทอง โดยมีอาจารย์นพดล ดวงพรเป็นหัวหน้าวง ในขั้นแรกได้รับตำแหน่งเป็นหางเครื่อง ในเวลาต่อมาได้เป็นนักร้องของวงเนื่องจากได้ร้องเพลงแทนรุ่นพี่ภายในวง ด้วยเพลง นกจำ ในขณะที่นั้นเพลงนกจำได้รับความนิยมสูงสุด ต่อมาจึงได้ชื่อว่า “นกน้อย อุไรพร” โดยมีอาจารย์นพดล ดวงพรเป็นผู้ตั้งให้ จากการนำเพลงนกจำ มาเป็นตัวแทนก็คือ นกน้อย และเอาชื่อจริง

คือ อุไร มาบวกกับคำสุดท้ายของนามสกุลของอาจารย์นพดล ดวงพร คือคำว่า พร มารวมกันจนกลายเป็น “นกน้อย อุไรพร”

ในปีพ.ศ. 2519 วงดนตรีเสียงอีสานได้ออกทำการแสดงและสร้างความบันเทิงแก่ผู้ชม แต่เดิมคณะเสียงอีสานมีชื่อว่า วงดนตรี นกน้อย อุไรพร การแสดงในช่วงนั้นเป็นเพียงการร้องเพลงในอัลบั้มของ นกน้อย อุไรพร การแสดงเริ่มเวลาประมาณ 20.00 น. และการแสดงสิ้นสุดเวลาประมาณ 22.00-23.00 น. การแสดงครั้งนั้นวงดนตรีนกน้อย อุไรพรไม่ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้ต้องยุบวงและเป็นเช่นนี้ 2 ครั้ง ในการแสดงครั้งที่ 3 นั้น เกิดขึ้นได้เนื่องจากในขณะนี้นายมัทธิง ฉิมหลวง (อ่าวทิดหลอด) ทำหน้าที่รับคิวการแสดงอยู่ที่สำนักงานนั้น ฝ่ายนกน้อย อุไรพรได้เป็นนักร้องรับเชิญบนเวทีหมอลำหลาย ๆ คณะ คณะผู้จ้างได้ทำการว่าจ้างนกน้อย อุไรพร ให้ไปร้องเพลงอยู่บ่อยครั้ง จึงเป็นเหตุให้นายมัทธิง ฉิมหลวงและนกน้อย อุไรพรมีความเห็นว่าจะจัดตั้งวงดนตรีขึ้นใหม่อีกครั้ง

คณะเสียงอีสานเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาจากความตั้งใจของนายมัทธิง ฉิมหลวง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เดิมมีชื่อวงว่าวงดนตรีนกน้อย อุไรพร มีเพียงการแสดงดนตรีอย่างเดียวยังไม่มีการแสดงหมอลำ มีสมาชิกในวงประมาณ 35 คน ช่วงแรกมีรถมินิบัสเพียงคันเดียวเป็นยานพาหนะในการอำนวยความสะดวกทุกคน เพราะมีทางเครื่องเพียง 6-8 คนเท่านั้น ในปีพ.ศ. 2519 ยังไม่มีอุปกรณ์ประกอบการแสดงมาก มีเพียงเครื่องปั่นไฟ ลำโพงฮอน ฟ้าฉาก 1 ม้วน และเครื่องดนตรี เช่น แคน กลองทอมบ้า กีตาร์ 1 ตัว มีรูปแบบวงดนตรีและการแสดงที่ไม่ต่างจากวงดนตรีอื่น ๆ ทั่วไปในสมัยนั้น ในยุคแรกเริ่มต้องอาศัยยืมโต๊ะจากโรงเรียนมาเป็นเวที บัตรราคา 10 บาท เก็บค่าบัตรเข้าชมได้ 4,000-5,000 บาท ต่อคืน นับว่ามากสำหรับช่วงเวลาในขณะนั้น ปีพ.ศ. 2519-2520 เป็นการรับช่วงวงต่อจากนายสะอาด ลีตะบุตร ต้องเช่าชุดการแสดง เครื่องดนตรี เครื่องเสียงรวมทั้งเวทีการแสดง ที่ใช้ในการแสดงรับราคาว่าจ้าง 2,500-3,000 บาท นับว่าเป็นเงินจำนวนมาก

นกน้อย อุไรพร คือนักร้องที่เป็นที่รู้จักพอสมควรจากวงเพชรพิณทอง แต่เมื่อมีวงดนตรีของตัวเองและทำการแสดงได้ 2 ปี นายมัทธิง ฉิมหลวง เริ่มเห็นว่าวงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงปรับมุมมองด้านการตลาดใหม่ โดยตั้งข้อสังเกตว่าธรรมดาวงดนตรีลูกทุ่งนิยมแสดงจบภายในเวลา 02.00 น. ซึ่งโดยส่วนใหญ่ชาวอีสานนิยมชมการแสดงที่แสดงกันจนถึงรุ่งเช้า กลุ่มผู้ชมที่มาดูดนตรีเพียงอย่างเดียวมีกลุ่มน้อยกว่า เป็นกลุ่มวัยรุ่นเท่านั้น แต่กลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่ ซึ่งได้แก่กลุ่มคนวัยทำงาน กลุ่มผู้เฒ่า ต้องการชมการแสดงที่มากกว่าการแสดงดนตรีเพียงอย่างเดียว นายมัทธิง ฉิมหลวง จึงได้คิดวางแผนปรับปรุงครั้งใหญ่ เพื่อให้การแสดงของวงสามารถถูกใจคนทุกกลุ่มทุกเพศและทุกวัย จึงได้

สนับสนุนให้ชนน้อย อุไรพร ฝึกหัดการแสดงหมอลำกับหมอลำที่มีชื่อเสียงในจังหวัดขอนแก่น คือ คุณครูทองดำ เเด่นดวง โดยจ้างให้ครูที่มาสอนที่บ้านพักหลังจากที่ชนน้อย อุไรพรได้ลำเป็น จึงทำการสอนสมาชิกภายในคณะและได้พัฒนารูปแบบของการแสดงของคณะเสียงอีสานตั้งแต่ปี พ.ศ.2521 มาจนถึงปัจจุบัน

การทำวงดนตรีคณะเสียงอีสานในช่วงแรก ๆ นั้น เป็นวงดนตรีที่มีขนาดเล็กและไม่มีเงินสำหรับการลงทุนมากนัก อีกทั้งยังต้องจ่ายค่าเช่าบ้าน 2 หลัง ซึ่งแบ่งเป็นหลังผู้หญิงและหลังผู้ชาย เมื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบวงแล้ว หลังจากระยะเวลาผ่านไป 4 ปี วงยังไม่มีความสำเร็จเท่าที่ควร อีกทั้งยังมีปัญหามากมายเกิดขึ้นภายในวง ด้วยชนน้อย อุไรพร มีประสบการณ์ไม่มากพอในการบริหารจัดการจึงไม่สามารถแก้ปัญหาที่ลูกวงได้จึงยกเลิกการทำวงดนตรีลงอีกครั้ง แต่ยังรับงานเป็นศิลปินรับเชิญเป็นเพียงบางงานเท่านั้น ส่วนนายมัทธิง ฉิมหลวง ยังคงทำงานที่สำนักงานแต่ยังมีอาชีพเสริมคือเลี้ยงปลา ทำได้เพียงประมาณ 4-5 ปี จึงหยุดไป ชนน้อย อุไรพร กล่าวว่า ความอดทนของตน ไม่เพียงพอสำหรับผู้ที่จะบริหารและก็ประสบกับระบอบการปกครองในครั้งนั้น และมองว่าทุกวันนี้ตลาดผู้บริโภคมีความต้องการที่หลากหลาย ต้องทุ่มเททั้งร่างกายแรงใจ ต้องมีความอดทน ด้วยคำเรียกร้องจากเจ้าภาพงานต่าง ๆ ทำให้นายมัทธิง ฉิมหลวงและชนน้อย อุไรพรตัดสินใจเริ่มทำวงขึ้นมาใหม่อีกครั้ง โดยเริ่มจากตั้งสมาชิกเก่ามาร่วมงานด้วยเช่นเดิม เมื่อทั้งสองคนมีความเห็นที่จะกลับมาทำวงดนตรีอีกครั้ง ครั้งนี้เป็นการกลับมาในจุดที่ส่งให้ คณะเสียงอีสาน เริ่มเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง จากพาหนะที่เป็นรถมินิบัสคันเดียว มีทางเครื่องในวงมากที่สุด 8 คน ก็มีสมาชิกเพิ่มขึ้นทางเครื่องเพิ่มเป็น 10 คน จากนั้นเพิ่มเป็น 15 คน และได้เพิ่มเป็น 25 คนในเวลาต่อมา

ปีพ.ศ.2528 ในช่วงนั้นทางเครื่อง 25 คนถือว่าเป็นมากกว่าหมอลำทุกคณะในภาคอีสานแล้ว เป็นเหตุให้ต้องขยายพาหนะ เป็นรถมินิบัส 1 คัน ต่อมาจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 30 คน 40 คน ถือว่าเป็นจำนวนที่มากที่สุดในสมัยนั้นก็ยิ่งเพิ่มจำนวนสมาชิกขึ้นอย่างต่อเนื่องสู่ 60 คน และสู่ 80 คน ถือเป็นการประสบความสำเร็จอย่างยิ่งของวง จนมาถึงปี พ.ศ.2546 มีทางเครื่องมากที่สุดเท่าที่เคยมีมาคือ 180 คน รถที่ใช้เป็นพาหนะก็ขยายขึ้นมาเป็นรถทัวร์และรถตู้คอนเทนเนอร์ที่เรียกว่าคอนวอยตามลำดับ รวมทั้งสิ้นประมาณ 23 คัน

ภายหลังจากกลับมาก่อตั้งวงใหม่ ทีมงานคณะเสียงอีสาน โดยนายมัทธิง ฉิมหลวงและชนน้อย อุไรพร ได้มีการปรับทั้งรูปแบบเวที ชุดทางเครื่อง รูปแบบการแสดง เพื่อให้ยิ่งใหญ่อลังการ ผลิตศิลปินนักร้อง และตลกที่สร้างชื่อเสียงให้กับคณะเสียงอีสานขึ้นเป็นจำนวนมาก ในปีพ.ศ.2538 คณะ

เสียงอีสานได้เข้าทำสัญญากับบริษัทท็อปไลน์มิวสิค ได้มีการทำเพลงและบันทึกการแสดงสดคอนเสิร์ต ตลก ลำเรื่องต๋อกลอน และอัลบั้มเพลงของศิลปินและเนื่องในโอกาสต่าง ๆ มีการจัดคอนเสิร์ตใน วาระพิเศษ เช่น คอนเสิร์ตวันพ่อ วันแม่ เป็นต้น

ปีพ.ศ.2545 คือช่วงเวลาที่คณะเสียงอีสานมีความรุ่งเรือง ทั้งความลงตัวในการแสดงและ ชื่อเสียงของศิลปินในทีมงาน ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปได้ด้วยดีไม่ว่าจะเป็นเรื่องสปอนเซอร์หลักบริษัท เครื่องดื่มชูกำลังชื่อดัง คิวงานที่จองกันข้ามล่วงหน้า 2-3 ปี ในสมัยนั้นจึงเรียกปรากฏการณ์ “เสียงอีสานฟีเวอร์” ชื่อเสียงของคณะเสียงอีสานเริ่มขยายวงกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ ด้วยทีมงานที่ยิ่งใหญ่ ขบวนการนวยที่ยาวเหยียด เวที แสง สี เสียง และการแสดงที่ตื่นตาตื่นใจ รวมทั้งการแจ้งเกิดของศิลปินอีกมากมาย เช่น ลูกแพร-ไหมไทย อุไรพร ปอยฝ้าย มาลัยพร คำมอด พรชุนเดช น้องแกละ เสียงอีสาน สายใย-ไหมพรม อุดมพร และอีกหลายคน เมื่อถึง ในช่วงต้นฤดูฝน(มิถุนายน-กันยายน) ทีมงานเสียงอีสานจะเริ่มเข้าบ้านพักเพื่อพักผ่อนและฝึกซ้อม การแสดงชุดใหม่ เช่น เวที โชว์การแสดง ชุดทางเครื่อง และอีกมากมายเพื่อให้ได้โชว์ที่ยิ่งใหญ่ ไม่ซ้ำแบบเดิม

ปีพ.ศ.2547- 2548 คณะเสียงอีสาน ได้พัฒนาแบบพลิกวงการแสดงหมอลำไปอีกขั้นโดย พัฒนาเวทีให้เป็นแบบสเต็ปเวที ชุดทางเครื่อง โชว์การแสดง ในส่วนของการออกแบบเวทีนั้น ทางคณะเสียงอีสาน ได้นำผ้ากากเพชรเข้ามาใช้ในการออกแบบป้ายและฉากของเวที นอกจากนั้นในทุกฤดูกาลการแสดงแต่ละปีจะมีการเปลี่ยนขึ้นเวทีให้แตกต่างกันไป เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบให้มีความยิ่งใหญ่และเหมาะสมกับยุคสมัยพร้อมโชว์เปิดสุดอลังการ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2553 ทางคณะได้เปลี่ยนมาใช้รถเวทีแบบไฮดรอลิครูปแบบใหม่ ในการทดแทนเวทีรูปแบบเดิมที่เป็นนั่งร้าน เปิดทำการแสดง ณ บริเวณหน้า อิมแพ็คเมืองทองธานี อำเภอ ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่มาของ รถเวทีสองคันนี้ จากที่นายมัทธิง ฉิมหลวงได้ไปทัวร์คอนเสิร์ตที่ยุโรปมีโอกาสเห็นรถเวทีที่ใช้งานอยู่ใน ต่างประเทศจึงมีความเห็นว่าน่าจะนำมาใช้กับทางคณะได้ โดยได้นำรูปแบบที่ต้องการไปเสนอกับทาง อยู่ต่อรถเวทีว่าจะมีโอกาสเป็นไปได้หรือไม่ เป็นการสร้างความแปลกใหม่ให้กับวงการการแสดงหมอลำ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ.2555 ได้มีการเปิดรับสมัครนักแสดงทางเครื่องชายซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้ชม การแสดงเป็นอย่างมาก และได้พัฒนาเรื่องการนำบทเพลงฮิตติดในยุคปัจจุบันมาถ่ายทอดผ่านการแสดง ช่วงคอนเสิร์ตเนื่องจากการเรียกร้องจากแฟนเพลงนับว่าเป็นสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการ ของผู้ชมการแสดงได้เป็นอย่างมาก

ภาพที่ 6 การแสดงในยุคที่เสียงอีสานมีความรุ่งเรือง “เสียงอีสานพีเวอร์” พ.ศ. 2545
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

ภาพที่ 7 ภาพเวทีการแสดงซึ่งพัฒนาให้มีหลายสแต็ป
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยได้สรุปผลในรูปแบบของตาราง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นมาและพัฒนาการของคณะเสียงอีสาน ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 พัฒนาการของคณะเสียงอีสาน

พัฒนาการของคณะเสียงอีสาน	
ปีพุทธศักราช	รายละเอียด
2519	ตั้งวงดนตรีตามความประสงค์ของ นายมัทธิง ฉิมหลวง ชื่อวงดนตรี “นกน้อย อุไรพร” มีสมาชิก 35 คน ค่าจ้าง 2,500 – 3,000 บาท (การแสดงร้องเพลง ลูกทุ่ง)
2521	พัฒนารูปแบบของการแสดง โดยมีการแสดงหมอลำเข้ามาผสมผสานกับการแสดงร้องเพลงลูกทุ่ง
2525	ยกเลิกการรับงานรูปแบบวงดนตรี แต่ยังเป็นศิลปินรับเชิญ
2528	กลับมาตั้งคณะเสียงอีสานอีกครั้ง ทหารเครื่อง 25 คน ถือว่ามากที่สุดในยุคนั้น
2538	ได้เข้าทำสัญญากับบริษัทท็อปไลน์มิวสิค (ได้บันทึกการแสดงในโอกาสต่าง)
2545	ช่วงเวลาคณะเสียงอีสานว่า ศิลปินมีชื่อเสียงได้รับการสนับสนุนจาก สปอนเซอร์เป็นจำนวนมาก คิวงานมีการจอง 2-3 ปี
2547	พัฒนารูปแบบเป็นแบบเสต็ปเวทีให้เป็นแบบขั้นบันได
2553	ใช้รถบรรทุกในการจัดตั้งเวทีโดยใช้ระบบไฮดรอลิกแทนรูปแบบเดิมที่เป็นนั่งร้าน
2555	เพิ่มนักแสดงทางเครื่องชาย
2559	นำบทเพลงตลาดเข้ามาร้องบนเวทีเสียงอีสาน

ผู้วิจัยทำการศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของคณะเสียงอีสาน พบว่า คณะเสียงอีสาน มีการพัฒนารูปแบบการแสดงรวมไปถึงองค์ประกอบต่าง ๆ จนสามารถทำให้เป็นที่ยอมรับจากผู้ชม ซึ่งตรงกับทฤษฎีนาฏยประวัติ จากหนังสือ “หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์” โดยสุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้อธิบายไว้ว่า นาฏยศิลป์ดำรงอยู่ได้ด้วยผู้แสดง ผู้ดู และผู้สนับสนุน คนเหล่านี้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเปลี่ยนรสนิยมไปตามการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคมของตน จึงส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนาฏยศิลป์ของสังคมนั้นเสมอ นาฏยศิลป์จึงไม่สามารถดำรงอยู่

ในสภาพเดิมได้ตลอดไป ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาบ้างน้อยบ้างแล้วแต่กรณี³³ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์การก้าวขึ้นสู่คณะหมอลำแนวหน้าของประเทศไทยอธิบายได้ดังนี้

ในขั้นแรก คือการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ด้านการแสดง(พ.ศ. 2519-2527) คณะเสียงอีสาน ภายใต้การควบคุมดูแลของคุณมัทธิง ฉิมหลวง และคุณนงน้อย อุไรพร เริ่มจากขั้นตอนของการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ด้านการแสดง หมายถึง ขั้นตอนของการสะสมทุนทางวัฒนธรรมเบื้องต้น โดยนงน้อย อุไรพรเป็นผู้ที่มีใจรักในการร้องเพลงซื่อเสียงในการเป็นนักร้องมาตั้งแต่แรกและได้ไปเรียนร้องหมอลำเพิ่มเติม สิ่งนี้คือต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ทำให้ได้มีการตัดสินใจในการก่อตั้งคณะเสียงอีสานโดยมีนงน้อย อุไรพร เป็นหัวหน้าทีมงาน

ขั้นที่สอง คือขั้นตอนของการพัฒนาฝีมือและรูปแบบการแสดงเพื่อตอบสนองผู้ชม (พ.ศ. 2528-2537) เมื่อคณะเสียงอีสาน ได้ก่อตั้งขึ้นก็ได้ทำการแสดงต่อสายตาผู้ชม ในช่วงแรกนั้นจะเป็นการแสดงการร้องเพลงลูกทุ่งเพียงอย่างเดียวซึ่งไม่เป็นที่นิยมมากนักภายหลังจึงได้มีการผสมผสานการแสดงหมอลำ ทำให้คณะเสียงอีสานได้กลับมามีชื่อเสียงอีกครั้ง ในช่วงนี้ได้มีการลองผิดและลองถูกนำข้อดีกลับไปพัฒนาเพื่อตอบสนองคนดู และแสดงฝีมือให้เป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับในบรรดาผู้ชม เรียกได้ว่าเป็นช่วงของการเรียนรู้หาประสบการณ์ด้วยตัวเองว่าจะต้องสร้างสรรค์ผลงานอย่างไรให้เป็นที่ชื่นชอบซึ่งเรียกได้ว่าเป็นคณะหมอลำน้องใหม่

ขั้นที่สาม การสร้างอัตลักษณ์พัฒนารูปแบบการแสดงที่โดดเด่น (พ.ศ. 2538-2547) คณะเสียงอีสานสามารถจับทางได้ถูกกับกระแสนิยมของผู้ชม ซึ่งผู้ชมชอบชมการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนประกอบกับการร้องเพลงลูกทุ่งประกอบทางเครื่อง ความอลังการของชุดทางเครื่อง มีวิธีการและแนวคิดที่โดดเด่น ทำให้คณะเสียงอีสานกลายเป็นคณะที่เป็นที่ยอมรับของผู้ชมจนฉีกตัวออกไปทิ้งห่างคณะอื่นและมีชื่อเสียงเป็นอย่างมาก จากการที่คณะเสียงอีสานได้พัฒนารูปแบบการแสดงอยู่เสมอ ทำให้กลายเป็นคณะหมอลำที่ขึ้นชื่อว่าเป็นหมอลำแนวหน้า ซึ่งชื่อของหมอลำในระดับนี้จะทำให้ผู้ชมสามารถจดจำได้มากขึ้น บริษัทท็อปโดมอนด์จึงได้มาทำสัญญาและได้มีการบันทึกการแสดงสดจัดจำหน่ายทั่วประเทศไทย ทำให้คณะเสียงอีสานมีชื่อเสียงโดยเฉพาะการแสดงตลกที่สามารถครองใจผู้ชมได้อย่างมาก ทำให้คณะเสียงอีสานประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจคณะหมอลำ

³³ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 44.

ขั้นที่สี่ คือการรักษามาตรฐานเพื่อครองใจผู้ชม (พ.ศ. 2548-ปัจจุบัน) การแสดงในขั้นนี้ว่าเป็นขั้นที่เป็นจุดสูงสุดเป็นการรักษาระดับความนิยมที่จะครองใจผู้ชมให้เหนียวแน่น และถือว่าเป็นขั้นที่ทำให้ยากที่สุด คณะเสียงอีสานเป็นคณะที่เรียกได้ว่าสามารถผลิตผลงานให้ออกมาได้ประทับใจผู้ชม ทั้งองค์ประกอบโดยรวมทั้งรูปแบบที่เห็นหน้าเวที แสง เสียง การแสดงต่าง ๆ ตลอดจนเนื้อหาในรูปแบบการแสดงด้านต่าง ๆ มักจะได้รับความคาดหวังว่าจะต้องสมบูรณ์แบบเสมอ ดังนั้นคณะเสียงอีสานมักจะถูกเฟื่องเสียงถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก แต่สิ่งหนึ่งที่คณะเสียงอีสานทำคือการนำข้อวิจารณ์ต่าง ๆ มาพิจารณาและปรับปรุงแก้ไขให้การแสดงมีความสดใหม่และถูกใจผู้ชมอยู่เสมอ พัฒนารูปแบบการแสดงให้มีความทันสมัยจนกลายเป็น “แม่แบบ” หรือเป็นแบบอย่างให้แก่คณะอื่นอีกด้วย

4.2 การออกแบบการแสดงและการบริหารจัดการคณะเสียงอีสาน

4.2.1 กลวิธีการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน

การแสดงคณะเสียงอีสานนับว่าเป็นความบันเทิงที่ได้มอบให้กับแฟนเพลงยาวนานกว่า 45 ปี กว่าที่จะออกมาเป็นการแสดงที่อลังการและมีความลงตัว ต้องผ่านกระบวนการการออกแบบสร้างสรรค์ ซึ่งเรียกว่า นาฏยประดิษฐ์ จากหนังสือหลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์ โดยสุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้ให้ความหมายนาฏยประดิษฐ์ หมายถึงการคิด การออกแบบ และการสร้างสรรค์ แนวคิด รูปแบบ กลวิธีของนาฏยศิลป์ ที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์ จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรึกษา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ่ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนด ดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญในการทำให้นาฏยศิลป์ชุดหนึ่งสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้ ผู้ออกแบบนาฏยศิลป์ เรียกกันโดยทั่วไปว่า ผู้อำนวยการฝึกซ้อม หรือ ผู้ประดิษฐ์ท่ารำ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Choreographer³⁴ ในการออกแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน มีระยะเวลาในการจัดการการแสดง และฝึกซ้อมในช่วงเดือนมิถุนายน-เดือนกันยายนของทุกปี รวมทั้งสิ้น 4 เดือน จากการแสดงที่มีความยิ่งใหญ่อลังการ ทางคณะเสียงอีสานได้แบ่งผู้ออกแบบการแสดงออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เพื่อความสะดวกและรวมเร็วของการทำงาน ทันท่อระยะเวลาที่กำหนดหมดไว้ จากการศึกษางานวิจัยเรื่องการแสดงคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยอธิบายบุคลากรที่สำคัญและหน้าที่ในการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน ดังนี้

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 225.

บุคลากรที่สำคัญในการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน

1) นางอุไร ฉิมหลวง(นกน้อย อุไรพร) มีหน้าที่บริหารจัดการในทุก ๆ ฝ่ายของคณะเสียงอีสานให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น คอยประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการลงพื้นที่แสดงในที่ต่าง ๆ จัดให้มีการประชุมร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบของการแสดงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของทุกฝ่าย จัดทำงบประมาณค่าตัวทีมงานและค่าใช้จ่าย ติดตามผลการทำงานของทุกฝ่ายในทุกขั้นตอนของการทำงาน จัดเตรียมปัจจัยพื้นฐานสำหรับโครงการไว้ล่วงหน้า คัดเลือกนักแสดงให้เหมาะกับบทบาทต่าง ๆ ที่ต้องการนำเสนอ รวมทั้งการเตรียมการในกรณีการเดินทางไปแสดงต่างถิ่น อีกทั้งยังเป็นผู้ประสานรับทล่ำเรื่องต่อกลอนเพื่อใช้แสดงในแต่ละครั้ง

2) นายกัลยวรรณ อ่อนฉวีวง มีหน้าที่จัดวางแผนเกี่ยวกับสคริปลำดับการแสดงและเพลงที่ใช้ร้องทั้งหมด จากนั้นนำเสนอให้นางอุไร ฉิมหลวง(นกน้อย อุไรพร) ได้ตรวจสอบเพื่อปรับแก้ไขตามความเหมาะสม ในการเลือกเพลงที่จะใช้ในการแสดงนั้น ต้องคำนึงถึงแนวคิดหลักในแต่ละปีว่าต้องการจะนำเสนอในรูปแบบใด โดยมักจะเน้นผู้ชมการแสดงเป็นหลักจากประสบการณ์ที่ออกเดินสายทำการแสดง จากนั้นพิจารณาเสียงและบุคลิกภาพของนักร้องให้เหมาะสมกับบทเพลง หากยังไม่ลงตัวต้องกลับมาปรับแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์แบบที่สุดหลังจากนั้นจึงแจ้งรายชื่อบทเพลงสำหรับนั้นร้องเพื่อฝึกซ้อมในลำดับถัดไป ขั้นตอนสุดท้ายคือการส่งสคริปลำดับการแสดงให้กับฝ่ายการแสดงเพื่อออกแบบการแสดง

3) นางสาวอัชฌาวดี จิตรจำเริญ มีหน้าที่ในการออกแบบท่าเต้นและการแสดง โดยจะออกแบบท่าให้มีความสอดคล้องกับเนื้อเพลง จังหวะและทำนองสอดคล้องกัน และได้นำแนวภาษาท่าทางด้านนาฏยศิลป์มาประยุกต์ใช้ดัดแปลงผสมผสานให้เข้ากับท่าเต้น ทำการฝึกซ้อมให้กับทางเครื่องโดยการซ้อมทีละเพลงตามสคริปการแสดงที่ได้รับ และแจ้งแนวความคิดของเพลงทั้งหมดให้กับฝ่ายดูแลเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบการแสดง เพื่อทำการผลิตในลำดับต่อไป

4) นายธนวรรณ เมธาวงศ์ มีหน้าที่ในการออกแบบเวที ออกแบบเครื่องแต่งกายตัดเย็บเครื่องแต่งกาย และออกแบบเวทีในการแสดง ในแต่ละปีต้องมีการออกแบบสร้างสรรค์ของรูปแบบเวทีการแสดง เครื่องแต่งกายของนักแสดงโดยจะทำการออกแบบใหม่อาจจะนำวัสดุใช้แล้วทำกลับมาประยุกต์และสร้างสรรค์เพื่อประหยัดงบประมาณที่การใช้จ่ายแต่ละครั้ง

5) นายจักรพรรดิ บุตติคง เป็นหัวหน้าฝ่ายดนตรีคณะเสียงอีสาน มีหน้าที่ในการเรียบเรียงทำนองเพลงในทุกช่วงของการแสดงคณะเสียงอีสาน เมื่อได้รับลำดับการแสดงเรียบร้อยแล้ว ต้องบริหารจัดการฝึกซ้อมดนตรีตาม

จากการศึกษาบุคลากรที่สำคัญในการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน พบว่ากว่าการแสดงจะออกมาสู่สายตาแฟนเพลงนั้น ผู้ออกแบบการแสดงต้องทำหน้าที่ของตัวเองที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ แม้ว่าการทำงานในการออกแบบการแสดงของคณะเสียงอีสานนั้นจะต้องทำหลายหน้าที่ ผู้วิจัยวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นนี้ได้ว่าเป็นการทำงานที่สามารถไปในทิศทางเดียวกันได้ และหากมีการแก้ไขงานก็สามารถแก้ไขได้อย่างรวดเร็วและตรงจุด ซึ่งแต่ละบุคคลต่างมีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่ตนได้รับมอบหมาย ทำให้การออกแบบนั้นสำเร็จและทันในเวลาที่กำหนด

แนวคิดการแสดงของคณะเสียงอีสาน

แนวคิด คือ ตัวกำหนดแนวทางของรูปแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน ในการออกแบบผลงานการแสดง จากการสัมภาษณ์นั้นน้อย อุไรพรได้กล่าวไว้ว่า การแสดงคณะเสียงอีสานเป็นคณะหมอลำที่ต้องรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่คู่แผ่นดินไทย ในการนำเสนอรูปแบบการแสดงต้องแสดงถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมภาคอีสานเป็นหลัก ถึงแม้ว่าปัจจุบันได้มีการพัฒนานำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ารวมในการแสดง แต่ต้องอนุรักษ์วัฒนธรรมของหมอลำไว้ ทั้งด้านภาษา และวิธีการนำเสนอการแสดง การวางแนวคิดหลักของการแสดงต้องคำนึงถึงสถานการณ์บ้านเมืองเป็นหลัก³⁵ โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ 1) การแสดงคอนเสิร์ต 2) การแสดงตลก 3) การแสดงลำเรื่องต่อกลอน 4) การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น 5) การออกแบบลีลาการแสดง 6) การออกฉากและเวที 7) การออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย 8) เทคนิคแสงเสียง อธิบายได้ดังนี้

³⁵ สัมภาษณ์ อุไร อิมหลวง, หัวหน้าคณะเสียงอีสาน, 17 พฤศจิกายน 2562.

1) การแสดงคอนเสิร์ต

การแสดงคอนเสิร์ต เป็นช่วงของการโซ่วัง แสง สี เสียง การร้องเพลงประกอบทางเครื่อง โดยการนำเพลงแนวต่าง ๆ มาร้อง ประกอบไปด้วยศิลปินนักร้องของคณะเสียงอีสานร้องเพลงสลับกันไปเรื่อย ๆ ซึ่งจะสร้างความโดดเด่นให้กับศิลปินทุกคนในคณะ นายกัลยวรรณ อ่อนเฉวียง ได้กล่าวว่า การที่จะทำให้ทุกคนสนุกพร้อมสนุกไปกับการแสดง ช่วงนี้นั้นต้องขึ้นอยู่กับทางเลือกบทเพลงที่นำมาใช้ในการแสดง ต้องมีจังหวะและทำนองที่มีความสนุกสนาน เนื่องจากแฟนเพลงคณะเสียงอีสานมีหลายช่วงวัย ดังนั้นการเลือกแนวเพลง ต้องมีความหลากหลายเพื่อที่จะสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้ เช่น เพลงที่กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบัน เพลงที่เป็นที่รู้จักในอดีต แม้ว่าแนวเพลงจะมีความหลากหลายแต่คณะเสียงอีสานต้องนำเสนอบทเพลงที่ถ่ายทอดเรื่องราวของคนอีสานรวมทั้งความเป็นศิลปินหมอลำ³⁶

จากการศึกษา แนวคิดการแสดงคอนเสิร์ต พบว่าคณะเสียงอีสานได้มีการนำเสนอการแสดงที่เอาใจผู้ชมในทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย โดยคำนึงถึงความสนุกสนานเป็นสิ่งสำคัญ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวเพลงออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) เพลงดังในอดีตเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมของคนอีสานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป โดยคณะเสียงอีสานมักจะนำเพลงของศิลปินคณะเสียงอีสานที่ได้สร้างชื่อเสียงให้กับคณะ ซึ่งนำมาเรียบเรียงแล้วกลับมาถ่ายทอดบนเวทีคณะเสียงอีสานอีกครั้ง เพื่อเอาใจแฟนเพลงของคณะเสียงอีสานที่ได้ติดตามคณะเสียงอีสานมาเป็นเวลานาน เช่น เพลงข้อมูลมากไม่อยากรัก เพลงรักฟังหลังสงกรานต์ เพลงเกี่ยวข้าวดอรองแฟน เพลงมันต้องถอน เป็นต้น

(2) เพลงฮิตติดตลาด เป็นเพลงที่กำลังได้รับความนิยมของหมู่วัยรุ่นนภายใน 1-2 ปี นำมาเรียบเรียงให้เกิดความร่วมสมัยและมีความกลมกลืนบนเวทีการแสดงหมอลำ โดยการนำเอาอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมหมอลำอีสานเข้ามาผสมผสานในบทเพลงนั้น ๆ

(3) เพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ เป็นเพลงที่มักจะสะท้อนเรื่องราวของอาชีพวิถีชีวิตของหมอลำ รวมทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธาของคนชาวอีสาน โดยการประพันธ์ขึ้นใหม่จากน้อย อุไรพร

³⁶ สัมภาษณ์ กัลยวรรณ อ่อนเฉวียง, ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน, 17 พฤษภาคม 2562.

การเลือกบทเพลงในการถ่ายทอดเป็นสิ่งสำคัญ นอกเหนือจากบุคลิกภาพของนักร้องที่ให้เหมาะกับบทเพลงนั้น ๆ แล้ว น้ำเสียงของศิลปินต้องมีความคล้ายกับศิลปินต้นแบบ เนื่องจากผู้ชมมักจะคุ้นเคยกับศิลปินต้นแบบ เพื่อเป็นการสร้างความโดดเด่นให้กับศิลปินอีกด้วย

2) การแสดงลำเรื่องต่อกลอน

การแสดงลำเรื่องต่อกลอน เป็นการแสดงมีพัฒนาการมาจากหมอลำพื้น เริ่มมีการแสดงเป็นเรื่องโดยการให้ผู้แสดงสมมุติบทบาทเป็นตัวละคร มีฉากของเรื่องหลาย ๆ ฉากจากเดิมที่มีตัวละครหลัก ๆ ไม่กี่คน ก็กลายเป็นการแสดงที่มีตัวละครและตัวประกอบหลายคน และมีการแสดงอื่น ๆ หลายอย่างประกอบเข้าด้วยกัน เช่น มีการแสดงการร้องเพลง แทรกบทตลก การลำเรื่องต่อกลอน แทนที่จะเป็นการลำเป็นเรื่องเพียงอย่างเดียวแบบสมัยก่อน³⁷ บทในการแสดงลำเรื่องต่อกลอน เกิดจากการประพันธ์บทจากกนน้อย อุไรพร ซึ่งเป็นบทที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ กนน้อย อุไรพร ได้กล่าวว่าในการประพันธ์บทแต่ละครั้งได้รับแรงบันดาลใจมาจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องคนใกล้ตัวหรือสถานการณ์ของสังคมที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน เพื่อสะท้อนบทบาทของคนในสังคม ให้มีความตระหนักถึงความผิดชอบชั่วดี แต่ละเรื่องที่ได้ประพันธ์บทนั้น ต้องคำนึงถึงผู้แสดงเป็นสำคัญ การวางตัวละครต้องเหมาะสมกับบทบาท จำนวนของผู้แสดง ความสามารถของผู้แสดงงบประมาณ บางครั้งอาจจะแทรกโชว์พิเศษเข้าในช่วงการลำเรื่องต่อกลอนเพื่อให้สอดคล้องกับบรรยากาศของการแสดง³⁸

จากการศึกษาแนวคิดประพันธ์บทลำเรื่องต่อกลอน พบว่ากนน้อย อุไรพร ได้นำเรื่องราวที่เกี่ยวข้องวิถีชีวิตของคนภาคอีสาน นำเสนอในรูปแบบการลำแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งคณะเสียงอีสานมีความผูกพันกับวิถีชีวิตชาวอีสาน จึงมีการนำเรื่องราวที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ทั้งความรู้ที่เป็นเรื่องธรรมะจารีตประเพณีตลอดจนวัฒนธรรมที่ชาวอีสานดำเนินอยู่ ทำให้ผู้ที่ได้รับฟังรับชมได้เกิดความรู้ความคิด นำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความผาสุกในการดำเนินชีวิต มีการสอนคติธรรมและพิธีกรรม

³⁷ ประยูทธ วรรณอุดม, “กระบวนการต่อรองของหมอลำและผู้ชมหมอลำที่มีต่อบทบาทและอิทธิพลของระบบอุตสาหกรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 42.

³⁸ สัมภาษณ์ อุไร อิมหลวง, หัวหน้าคณะเสียงอีสาน, 17 พฤศจิกายน 2562.

นำหลักธรรมปรัชญาชีวิตมาสอดแทรกในการแสดงบนเวที ภาษาที่เรียบง่าย เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าใจถึงบทบาทของตัวละครและเข้าใจได้ง่ายทำให้ผู้ที่ได้รับชมการแสดงช่วงลำเรื่องต่อกลอนประทับใจทั้งบทกลอนลำ เนื้อเรื่อง ตลอดจนนักแสดงที่ถ่ายทอดออกมาได้อย่างสมบทบาท

3) การแสดงตลก

การแสดงตลก ผู้แสดงหรือศิลปินตลกเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวกลางในการทำหน้าที่สื่อสารและตีความประเด็นหรือรายละเอียดของแนวคิดต่าง ๆ แม้ในบางการแสดง ผู้ที่แสดงความตลกจะถูกจัดให้เป็นเพียงตัวประกอบหนึ่ง แต่จะสังเกตได้ว่าบทบาทในการแสดงนั้นจะมีความโดดเด่น ผู้ที่แสดงความตลกมักจะสามารถึงเหตุการณ์ในสังคมจริงของผู้ชมเข้ามาแทรกในระหว่างเรื่องที่กำลังดำเนินอยู่ได้ตลอดเวลา สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับคนดูได้ตลอดเวลาเช่นกัน ดังนั้นการที่ศิลปินตลกสามารถเข้าออกกระหว่างโลกแห่งความเป็นมาและโลกแห่งความจริงได้อย่างไหลลื่น เท่ากับเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์แห่งความเป็นชีวิตในการมองและทำความเข้าใจโลกทั้งสองแบบได้อย่างเข้าใจ ดังนั้นจะสังเกตได้ว่าตัวตลกเป็นตัวละครที่มีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาและมองโลกในมุมที่กว้างและต่างไป และไม่ว่าจะอยู่ในสื่อใด ผู้ที่ต้องแสดงความตลกก็มักจะได้รับบทบาทที่โดดเด่นเสมอบทบาทของการแสดงตลกที่ปรากฏในสังคมไทยสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่แสดงความตลกนั้นเป็นผู้ที่มีปฏิภาณเป็นพื้นฐานและมีทักษะในการสื่อสารสู่สังคม (Community Skill) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเรื่องที่เป็นเรื่องจริงจิงเรื่องศีลธรรม หรือเรื่องที่เป็นจุดบกพร่องของสังคม เมื่อตลกได้ใช้ปฏิภาณแห่งตนเองเข้ามาสื่อสารเรื่องดังกล่าวจะช่วยให้เรื่องนั้น ๆ มีน้ำหนักที่ลดลงลดทอนความรุนแรง และสามารถสื่อสารสู่สังคมได้โดยไม่สร้างความรู้สึกรู้สึกว่ารู้สึกฝืนที่ทางความคิด³⁹

แนวคิดการแสดงตลกของคณะเสียงอีสาน บุญล้อม หงษ์ทองกล่าวไว้ว่า ได้มีการระดมความคิดของนักแสดงตลกทุกคนที่ได้รับมอบหมายในการแสดง การแสดงตลก คณะเสียงอีสานจะเป็นการสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง เสียดสีสังคม ซึ่งอาจถูกมองข้ามไปจากคนในสังคม แนวทางในการวางแนวคิดการแสดงตลก ต้องมี

³⁹ ปวริส มินา, “การแสดงตลกในนาฏกรรมไทย,” วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 41 (มกราคม-มิถุนายน 2562) หน้า 81.

การศึกษากลุ่มผู้ชมการแสดงจากประสบการณ์ที่ผ่านมาว่าต้องการชมการแสดงตลกแบบใด เช่น มุขตลกแบบใหม่ ๆ ที่ไม่สามารถคาดเดาได้ มุขตลกในตำนานของศิลปินรุ่นเก่านำกลับมาแสดงซ้ำเพื่อให้คิดถึงบรรยากาศแบบเดิม หรือมุขที่ง่าย ๆ แต่ต่างมุมมอง นักแสดงตลกทุกคนต้องมีการวางบุคลิกภาพของตัวเองที่ชัดเจนเพื่อความโดดเด่นของตัวเอง⁴⁰

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการแสดงตลกของคณะเสียงอีสาน พบว่า เนื้อหาที่ใช้ในการแสดงนั้น มุ่งเน้นถึงการสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม ผ่านกระบวนการปรุงแต่งสีสันของมุขตลก การแต่งกายของนักแสดงเพื่อกระตุ้นและดึงดูดความสนใจจากผู้ชม โดยมีการวางบุคลิกของตัวเองที่เป็นเอกลักษณ์และมีความแตกต่างกันเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับการแสดง

4) การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น

การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการแสดงที่ต้องการจะนำเสนอศิลปวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตของคนชาวอีสาน เพื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม และควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ นกน้อย อุไรพร ได้กล่าวไว้ว่า ในการแสดงช่วงนี้ต้องการอนุรักษ์งานศิลปะพื้นบ้านท้องถิ่นที่ถ่ายทอดผ่านการแสดง ทั้งภาษา วัฒนธรรมการแต่งกายท้องถิ่น วิถีชาวบ้าน จารีตประเพณีของคนอีสาน⁴¹

ผู้วิจัยได้ ได้ลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่าคณะเสียงอีสานได้ถ่ายทอดการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีหลักในการเลือกคือ เรื่องราวในการแสดงต้องมีความสอดคล้องกับแนวคิดการแสดงที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอีสาน ในบางครั้งต้องสอดคล้องกับการแสดงลำเรื่องต่อกลอน เนื่องจากในบางปีคณะเสียงอีสานมีการแทรกการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไปอยู่ในช่วงการแสดงลำเรื่องต่อกลอน เพื่อเป็นการอธิบายและสร้างบรรยากาศของการแสดงให้เข้ากับเนื้อหาหรือเรื่องราวนั้น ๆ โดยการนำเสนอผ่านการแสดง ซึ่งประกอบไปด้วย ท่ารำ เครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรีเฉพาะถิ่นนั้น ๆ

⁴⁰ สัมภาษณ์ บุญล้อม หงษ์ทอง, หัวหน้านักแสดงตลกคณะเสียงอีสาน, 11 กันยายน 2563.

⁴¹ สัมภาษณ์ อุไร อิมหลวง, หัวหน้าคณะเสียงอีสาน, 17 พฤศจิกายน 2562.

5) การออกแบบลีลาการแสดง

นักออกแบบลีลาการแสดง คือ ผู้ที่มีพลังในกระบวนการคิดและการกระทำ เป็นผู้ที่มีบทบาทสูงต่อการกำหนดขั้นตอนการประดิษฐ์สร้างสรรค์งาน สิ่งแรกที่นักออกแบบทำแต่ันควรตระหนักคือ เรียนรู้กระบวนการเคลื่อนไหวของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็น นั่ง นอน เดิน วิ่ง ล้ม ลุก รวมถึงศึกษาอารมณ์ความรู้สึกภายในของคนพร้อมกับจดบันทึกสิ่งที่ตนได้เห็นได้สัมผัสโดยอาศัยจินตนาการและแรงบันดาลใจ⁴² อัชฌาวดี จิตรจำเจริญ กล่าวว่า การออกแบบลีลาการแสดงของคณะเสียงอีสาน เป็นการนำเอาการแสดงหลากหลายรูปแบบมาผสมผสานเพื่อให้เกิดเป็นท่าเต้นที่มีความแปลกใหม่แหวกแนวออกไปจากเดิม เช่น เทคนิครำไทย เทคนิคการเต้นบัลเลต์ เทคนิคคอนเทมโพรารีแดนซ์ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องศึกษาจังหวะและทำนองเพลงเป็นสำคัญ ว่าจะต้องนำเสนอการแสดงออกมาในลักษณะใด หากมีจังหวะที่มีเพลงอีสานเข้ามาช่วยด้วย ก็จะออกแบบท่าเต้นให้สอดคล้องกับบทเพลง เช่น การจับ การตั้งวง การเข้แบบอีสาน เข้ามาผสมผสานกับการเต้นแบบสมัยใหม่ ซึ่งมีการเตะขาสูง การเต้นคู่ การยกตัว⁴³

ชุตติเดช ทองอยู่ ได้กล่าวไว้ว่า การออกแบบลีลาการแสดงของคณะเสียงอีสาน เป็นการท้าทายความสามารถของนักออกแบบท่าเต้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากนักแสดงของคณะเสียงอีสานไม่ใช่นักแสดงที่เป็นมืออาชีพในการเต้น ทุกคนต้องมาเรียนรู้การแสดงใหม่ทั้งหมด สิ่งที่แปลกใหม่ของคณะเสียงอีสานที่ได้พัฒนาสู่การแสดงหมอลำในภาคอีสาน คือ การแปรแถว ชุตติเดช ทองอยู่ ได้กล่าวไว้ว่า การที่ให้นักแสดงได้มีการแปรแถว ไม่ใช่เพียงเพราะความสวยงามที่เกิดขึ้นบนเวทีการแสดงเท่านั้น แต่เป็นการให้ผู้ชมการแสดงได้พบนักแสดงหลาย ๆ คน เพื่อไม่ให้เบื่อเมื่อพบแต่นักแสดงคนเดิม ๆ⁴⁴

⁴² งามทัศน์ สุทธิประภา, “กระบวนการสื่อสารการเต้นในการตลาดเชิงกิจกรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จังหวัดบุรีรัมย์, 2546), หน้า 8.

⁴³ สัมภาษณ์ อัชฌาวดี จิตรจำเจริญ, ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน, 11 กันยายน 2563.

⁴⁴ สัมภาษณ์ ชุตติเดช ทองอยู่, ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน, 17 พฤศจิกายน 2562.

จากการศึกษาแนวคิดการออกแบบลีลาการแสดง พบว่า คณะเสียงอีสานได้มีการนำเอา เทคนิครำไทย เทคนิคการเต้นบัลเล่ต์ เทคนิคคอนเทมโพรารีแดนซ์ มาผสมผสานให้มีความลงตัวของท่าน และมีการคำนึงถึงเนื้อหาของบทเพลงที่นำเสนอเพื่อให้สอดคล้องกับจังหวะและทำนองเพลง อย่างไรก็ตามแม้ว่าพื้นที่ของเวทีการแสดงจะมีข้อจำกัดแต่คณะเสียงอีสานได้มีการพัฒนาอยู่เสมอ โดยการนำเทคนิคการแปรแถวมาเข้ามาปรับใช้ในวงการแสดงหมอลำ นับว่าเป็นต้นแบบของการออกแบบการแสดงให้กับคณะอื่น ๆ ในวงการแสดงหมอลำอีกด้วย

6) การออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สามารถทำให้การแสดงเกิดความสมบูรณ์ ทำให้ผู้ชมเข้าถึงเจตนารมณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานของนักออกแบบ นอกจากนั้นเครื่องแต่งกายยังสามารถบ่งบอกเอกลักษณ์ลักษณะนิสัยใจคอของผู้แสดงหรือตัวละคร นักออกแบบการแสดงจำเป็นต้องรู้จักพื้นฐานของการออกแบบเครื่องแต่งกายด้วย เพราะจะได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการแสดงของตน นายธนวรรณ เมธาวงศ์ หัวหน้าฝ่ายการออกแบบเครื่องแต่งกาย กล่าวว่า ในการกำกับดูแลและสั่งการให้งานในฝ่ายเครื่องแต่งกายดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ หลังจากขั้นตอนการออกแบบเสร็จแล้ว ได้ทำหน้าที่เขียนแบบแยกชิ้นส่วนต่าง ๆ เพื่อทำการตัดเย็บ และได้กำหนดชนิดของผ้าและวัสดุอื่น ๆ เพื่อสะดวกในการเย็บเครื่อง⁴⁵ โดยจะแบ่งการออกแบบออกเป็น 4 ส่วน คือ การแสดงช่วงคอนเสิร์ต การแสดงลำเรื่องต่อกลอน การแสดงตลกและการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น การเลือกประเภทของผ้าและวัสดุอื่น ๆ ถือเป็นส่วนประกอบสำคัญต่องานแสดงเพราะนอกจากความพริ้วไหวความแข็งแรงต่างน้ำหนักของผ้านั้น ๆ ล้วนแต่มีผลต่อรูปแบบการแสดงทั้งสิ้น รวมถึงมีอิทธิพลการเคลื่อนไหวของนักแสดง มีการออกแบบชุดการแสดงที่สามารถถอดและสวมใส่ได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากนักแสดงมีระยะเวลาในการเปลี่ยนชุดเพียงแค่ 2 นาที เท่านั้น

⁴⁵ สัมภาษณ์ ธนวรรณ เมธาวงศ์, ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน, 11 กันยายน 2563.

จากการศึกษาแนวคิดการออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และได้ทำการลงพื้นที่สังเกตการณ์การแสดงของคณะเสียงอีสาน พบว่า คณะเสียงอีสานได้ออกแบบเครื่องแต่งกายที่มีสีสันที่สดใส มีการเปลี่ยนชุดการแสดงที่รวดเร็ว การเลือกวัสดุที่มีความแวววาวของเพชรในการประดับชุดการแสดง อีกทั้งได้นำผ้าไหมท้องถิ่นของภาคอีสานมาประยุกต์ให้เข้ากับการแสดง โดยผู้วิจัยจะแบ่งการออกแบบออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

(1) การแสดงช่วงคอนเสิร์ต

- นักร้อง : การออกแบบเครื่องแต่งกายจะมีความสอดคล้องกับแนวเพลงของการแสดง ยกตัวอย่าง เช่น เพลงเร็ว ออกแบบชุดกายแต่งกายให้มีลักษณะสั้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การเต้น เพลงช้า นิยมแต่งกายแบบชุดยาว เช่น ชุดราตรี เนื่องจากไม่มีการออกกำลังกายมาก
- หางเครื่อง : การออกแบบเครื่องแต่งกายต้องมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเพลง เช่น เพลงฝนตกลงมา จะออกแบบให้มีชุดกันฝน เครื่องแต่งกายประดับด้วยเพชร ขนนก มีความอลังการ และออกแบบให้มีขนาดใหญ่ เพื่อดึงดูดสายตาจากผู้ชมการแสดงและเนื่องจากกว่าผู้แสดงต่อ 1 แถวใช้จำนวน 10 คน ต่อระยะ 2 เมตร โดยจะเหมาะสมกับขนาดของเวที

(2) การแสดงลำเรื่องต่อกลอน

- ศิลปินลำเรื่องต่อกลอน : การออกแบบเครื่องแต่งของผู้หญิง แต่งกายชุดราตรีประดับเพชร โดยนำพื้นเมืองอีสานมาใช้ในการออกแบบและตัดเย็บ เพื่อให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวอีสาน อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ผ้าพื้นเมืองทางภาคอีสาน การออกแบบเครื่องแต่งกายของผู้ชาย แต่งกายอย่างลิเกแต่สวมรองเท้า โดยสอดคล้องกับบทบาทที่ได้รับ เช่น บทบาทคนรวยจะแต่งกายอย่างลิเกทั้งท่อนบนและท่อนล่าง บทบาทคนจนจะแต่งแบบลิเกครึ่งท่อน โดยช่วงบนจะเป็นเสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ต ท่อนล่างแต่งกายอย่างลิเก

(3) การแสดงตลก

- ศิลปินตลก แต่งกายชุดล้าลองโดยมีความสัมพันธ์กับบทบาทของตัวละคร ประดับตกแต่งให้มีสีสันเกินจริง ยกตัวอย่างเช่น มีการสวมดอกไม้ที่ศีรษะ การใช้ผมปลอม ใส่ผมปลอม อีกทั้งมีการแต่งหน้าที่ใช้สีฉูดฉาดเพื่อดึงความสนใจจากผู้ชมการแสดง

(4) การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น

- นักแสดง(ทางเครื่อง) การแต่งกายต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาของการแสดงที่นำมาสร้างสรรค์ เช่น ในปี พ.ศ. 2562 ได้นำวัฒนธรรมของจังหวัด ศรีสะเกษ ฟ้อนกลอนตุ้ม ได้นำรูปแบบชุดฟ้อนกลอนตุ้มมาออกแบบ โดยใช้วัสดุในการทำเสื่อที่มีสีสันฉูดฉาด มีการใช้ผ้าเลื่อมเพื่อให้ชุดมีความดึงดูดจากผู้ชมการแสดง

7) การออกแบบฉากและเวที

ฉาก คือ ชิ้นส่วนต่าง ๆ ของวัสดุและสิ่งก่อสร้างทั้งหลายที่นำมาประกอบกันขึ้นเพื่อสร้างทัศนียภาพสมมติขึ้นเป็นรูปและสถานที่ต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ ฉากยังหมายถึงผ้าหรือแผงที่นำมาบังบังสายตา เช่น ฉากผ้าที่บังกั้นระหว่างเวทีหลังโรงเพื่อบังสายตาคณดูหรือฉากพับเคลื่อนออกบังเวลาแต่งตัว การออกแบบฉากและเวทีของคณะเสียงอีสานได้ตรงกับหลักของการออกแบบเวทีของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ ที่กล่าวว่า การออกแบบฉากและเวทีต้องคำนึงถึงหลัก 6 ประการ ดังนี้

(1) หน้าที่ใช้สอย ในการแสดงนาฏศิลป์แต่ละครั้งผู้กำกับการแสดงหรือนักออกแบบการแสดงจะกำหนดการใช้พื้นที่ว่าส่วนใดใช้ทำอะไร ผู้แสดงเข้าออก ณ จุดใด ต้องการอะไรเป็นพิเศษบ้าง การออกแบบฉากจึงต้องตอบสนองหน้าที่ใช้สอยอย่างเคร่งครัดอย่างไรก็ดี ผู้ออกแบบฉากอาจเสนอแนะทางเลือกอื่น ๆ แก่ผู้กำกับการแสดงด้วย

(2) รูปแบบ การแสดงแต่ละครั้งจะมีรูปแบบของการแสดงต่างกันไป เพราะฉากต้องมีรูปลักษณ์ที่สัมพันธ์กับการแสดง

(3) เวที ขนาด รูปร่าง และอุปกรณ์ของเวที เป็นตัวกำหนดในการออกแบบฉาก เวทีขนาดใหญ่ก็สามารถออกแบบให้สลัซซึบซ้อนหรือตระการตาได้มากกว่าเวทีขนาดเล็ก

รูปร่างของเวทีที่เปิดให้คนดูได้เห็นการแสดงด้านเดียวหรือหลายด้าน มีกรอบเวทีหรือไม่มี เหล่านี้มีผลโดยตรงต่อการออกแบบฉาก อุปกรณ์เวที เช่น ม่าน หลีบ ระบาย รอกชักฉาก เวทีหมุน เวทีเลื่อนขึ้นลง เหล่านี้หากมีมากก็จะทำให้การออกแบบฉากตอบสนองการแสดงได้ง่าย เวทีอาจแบ่งออกได้เป็น 5 แบบ คือ 1) เวทีแบบดูด้านเดียว 2) เวทีแบบดูสองด้าน 3) เวทีแบบดูสามด้าน 4) เวทีแบบดูสี่ด้าน และ 5) เวทีแบบประเพณีนิยม สำหรับการแสดง คณะเสียงอีสานเป็นเวทีแบบที่ 1 คือ เวทีแบบดูด้านเดียว เวทีแบบดูด้านเดียว มักมีกรอบเวที บังสายตาคนดูให้เห็นเฉพาะด้าน เปิดเป็นกรอบไว้เท่านั้น เวทีแบบนี้อาจมีพื้นเวทียื่นเลย กรอบออกมาพอสมควร เพื่อให้การที่แสดงใกล้คนดูยิ่งขึ้น

(4) การก่อสร้างฉาก การก่อสร้างฉากต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ

1. วัสดุ 2. โครงสร้าง 3. การถอดประกอบ

- วัสดุ ฉากเป็นการจำลองสถานที่ให้ดูคล้ายจริง ด้วยความประหยัดและรวดเร็ว รวมทั้งเคลื่อนย้ายได้สะดวก ดังนั้นการเลือกวัสดุมาก่อสร้างฉากจึงต้องพิจารณาถึง น้ำหนักเบา ทนทานพอสมควร และวัสดุใดใช้รับน้ำหนัก วัสดุใดใช้ ตกแต่ง วัสดุที่นิยมใช้ทำ ฉากมากที่สุดคือ ไม้ และไม้อัด ไม้ที่อนิยมใช้ทำโครงสร้าง โดยเฉพาะไม้เนื้ออ่อน เพราะมี น้ำหนักเบา เลื่อยง่ายไม่กินแรง ตอกตะปูสะดวก ทำงานเข้ามุมต่าง ๆ ได้ง่าย ส่วนไม้อัด นิยมใช้ทำพื้นและฝา เพราะมีน้ำหนักเบา ผิวบาง เนื้ออ่อน เลื่อยเป็นรูปต่าง ๆ ได้ง่าย และ รวดเร็ว แผ่นใหญ่ทำงานปูพื้นและปิด ฝาได้สะดวกรวดเร็ว ไม้อัดมีขนาดมาตรฐาน คือ 4 ฟุต x 8 ฟุต มีความหนาหลาย ขนาดให้เลือกใช้ตามความจำเป็น ถ้าเป็นพื้นที่ใช้อย่างหนา 10 มิลลิเมตร หรือ 20 มิลลิเมตร เพราะต้องการความทนทานและเสียงไม่ดังเวลาเดิน ถ้า เป็นฝาตรงก็ใช้ อย่างหนา 4 มิลลิเมตร เพื่อให้เบา ถ้าเป็นฝาโค้ง เสาหรือฉลุลายโปร่งก็ใช้ อย่างหนา 2 มิลลิเมตร แต่ไม้อัดมักจะมีเสียงสั่นเมื่อทาสี ดังนั้นถ้าต้องการ ทำเป็นฝา ฉาบปูน จึงต้องปิดทับด้วยผ้าขาวบางอีกชั้นหนึ่งแล้วทาสีทับ จึงจะได้ผิวที่ดูเป็นฝา ฉาบปูนทาสี จากตัวอย่างดังกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าการใช้วัสดุที่เหมาะสมมีความสำคัญมาก

- โครงสร้าง ฉากเป็นสิ่งก่อสร้างชั่วคราวและมักเน้นเพียงด้านที่คนดูเห็น เท่านั้น โครงสร้างของฉากจึงต่างไปจากโครงสร้างของอาคาร ซึ่งเป็นงาน

สถาปัตยกรรม และวิศวกรรม โครงสร้างฉากมีเพียงส่วนที่จำเป็นและมีความแข็งแรงพอสมควรเท่านั้น โครงสร้างฉากอาจเป็นเพียงการนำผาบาง ๆ สองชิ้นมาชนเข้ามูกัน แล้วยึดไว้ด้วยตะปู หรือเชือก ก็จะแข็งแรงพอสำหรับเป็นส่วนหนึ่งของฉากที่ไม่ได้รับการกระทบกระเทือนมากนัก เนื่องจากฉากต้องแยกส่วนออกเป็นชิ้นที่มีขนาดย่อม ๆ พอที่คนจัด ฉากหนึ่งหรือสองคนจะติดตั้งและประกอบรวมเป็นฉากใหญ่ได้ ดังนั้นโครงสร้างของแต่ละชิ้น จึงสำเร็จรูปในตัวเองและต้องต่อกับชิ้นส่วนข้างเคียงได้อย่างแนบสนิท ดังนั้นการแยกชิ้น ส่วนของฉากจึงไม่แยกตรงส่วนที่มีลวดลาย หรือรายละเอียดของฉาก เพราะการประกอบให้สนิทดูประหนึ่งเป็นชิ้นเดียวกันทำได้ยากมักจะคลาดเคลื่อน เพราะเกิดการหลวมคลายกันเล็กน้อยทำให้ดูไม่ประณีตเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังไม่นิยมแยกชิ้นส่วนตรงที่เป็นช่องเปิดซึ่งมีการเปิดปิด เช่น ประตู หน้าต่าง เพราะไม่สามารถต่อกันให้มั่นคงแข็งแรงได้

- การถอดประกอบ หมายถึงการใช้กลวิธีที่สามารถจะนำชิ้นส่วนย่อย ๆ ของฉากมาประกอบกันบนเวทีในเวลาอันรวดเร็ว และสามารถถอดแยกชิ้นส่วนแล้วนำออกไปให้ พันเวทีในเวลาอันรวดเร็วเช่นกัน เพื่อให้ใช้เวลาในการจัดทำฉากสั้นที่สุดเท่าที่จะทำได้ การ แสดงอาจมีการสลับฉากหน้าม่านเพื่อฆ่าเวลาการจัดฉากชุดต่อไปที่กระทำกันอยู่เบื้องหลังม่าน การประกอบฉากจึงไม่นิยมการตอกตะปู เพราะจะมีเสียงดังรบกวนการแสดง นอกจากนี้การ ถอนตะปูในเวลาแยกชิ้นฉากออกจากกันอย่างเร่งรีบ ท่ามกลางแสงสลัวทำได้ยาก อีกทั้งการ ตอกตะปูที่เดิมหลายครั้งเนื้อไม้ก็ โครงฉากก็ทรุดโทรมเร็ว วิธีที่ดีที่สุดคือการใช้เชือกครั้ง ฉากทั้ง 2 เข้าด้วยกันโดยยึดกับปุมโลหะหรือหัวตะปู แล้วทำเงื่อนกระตุก หรือเงื่อนเป็น เพื่อกระตุกเชือกแยกฉากออกได้โดยเร็ว กลวิธีนี้คล้ายการขันเฉพาะของนั่งร้านไม้ไผ่ นั่นเอง ในกรณีที่มีเวลาในการประกอบ และการถอนชิ้นส่วนฉากนานพอสมควร เช่น การเปลี่ยนฉากในช่วงเวลาหยุดพักการแสดง การประกอบฉากอาจใช้เครื่องมือที่เรียกว่าปากจระเข้ ซึ่งคล้ายกับปากคีบขนาดใหญ่ ขันหนีบชิ้นฉากไว้ด้วยกัน ซึ่งก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ได้ผลดี

(5) การจัดฉาก การแสดงนาฏศิลป์อาจจำเป็นต้องมีหลายฉาก การออกแบบฉากต้องคำนึง ถึงการจัดฉากให้สะดวกรวดเร็ว ไม่เป็นอุปสรรคให้การแสดงต้องสะดุดหยุดรอการจัดฉาก และการแก้ปัญหาการจัดฉากซ้ำด้วยการมีการแสดงสลับฉากก็มีใช้สิ่งพึงประสงค์

การออกแบบฉากต้องกำหนดให้ชัดเจนว่า ฉากใดมีชิ้นส่วนอะไร ถอดประกอบอย่างไรได้สะดวก รวดเร็ว สามารถพลิกแพลงใช้ในฉากต่อไปได้โดยปรับเปลี่ยนฉากเพียงบางส่วน เช่น จัดวาง จากย่อม่วางหน้า ฉากใหญ่ไว้ลึกเข้าไป มีม่านกันไว้ พอปิดม่านใหญ่หน้าเวที ก็ยกม่านกัน นั้นขึ้น ขยับชิ้นส่วนของฉากย่อมาไปรวมกับฉากใหญ่ ใช้คนจัดฉากไม่กี่คน ใช้เวลาเพียงสั้น ๆ ก็ เปิดฉากแสดงต่อเนื่องไปได้ หรือเพียงเปลี่ยนผ้าม่านและเครื่องเรือนบางชิ้นก็เป็นอีกฉาก หนึ่งได้เช่นกัน

(6) การประหยัด เป็นเรื่องสำคัญมากในการออกแบบและการก่อสร้างฉาก เพราะ ฉากมีราคาแพงมาก การประหยัดในการออกแบบฉาก หมายถึง การที่ผู้ออกแบบต้องใช้วัสดุให้คุ้มค่า ไม่ออกแบบให้สิ้นเปลืองเศษวัสดุ รู้จักการหยิบยืมหรือดัดแปลงของเก่าให้ใช้ได้ อีก เหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการประหยัด ซึ่งเป็นการประหยัดเงิน ประหยัดเวลา และประหยัดแรงงานไปพร้อมกัน การประหยัดอีกลักษณะหนึ่งคือ การที่ผู้ออกแบบฉากเข้าใจการก่อสร้าง และสามารถจำแนกรายละเอียดของแบบให้เป็นส่วนย่อยทำให้ก่อสร้างได้ง่าย ใช้พื้นที่ก่อสร้างน้อย ใช้คนงานน้อย ขนย้ายได้ง่าย ถอดประกอบชิ้นส่วนประกอบต่าง ๆ ได้ง่าย เหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยประหยัดได้มาก การประหยัดแบบถัดมาคือ การคิดแบบฉากระบบ หน่วยเท่ากัน หมายความว่า ชิ้นส่วนหลัก หลักของฉาก อาทิ พื้น ฝา ช่องเปิดมีหน่วยหลักเท่ากัน เช่น พื้นที่มีขนาดกว้างหนึ่งเมตร ยาวหนึ่งเมตร ฝา กว้างหนึ่งเมตร สูงสองเมตร ช่องเปิดกว้างหนึ่งเมตร สูงสองเมตร เมื่อนำชิ้นส่วนเหล่านี้มาประกอบกันเข้า ด้านประชิดของพื้นกับฝา หรือกับช่องเปิดลงตัวที่หนึ่งเมตร ซึ่งเป็น หน่วยเท่า ก็ จะเห็นได้ว่า ระบบ “หน่วยเท่ากัน” ช่างไม่ต้องเสียเวลาตัดหรือเติมส่วนที่ไม่เท่ากัน จึงช่วยประหยัดได้อย่างดียิ่ง อีกวิธีหนึ่ง⁴⁶

นายธนวรรณ เมธาวงศ์ เป็นผู้ออกแบบฉากและเวทีของคณะเสียงอีสาน ได้กล่าวว่า การออกแบบฉากและเวทีต้องมีรูปแบบตรงกับแนวความคิดหลักของการแสดง คณะเสียงอีสาน และตอบสนองประโยชน์ใช้สอยของฝ่ายการแสดง ทำการเขียนแบบฉากเพื่อการก่อสร้าง ด้วยการแยกชิ้นส่วนของฉากออกจากกันเพื่อให้ง่ายแก่การก่อสร้างและการถอดประกอบ โดยคำนึงถึงความประหยัด และสามารถนำไปใช้ได้มีโอกาสต่อไป เนื่องด้วยคณะ

⁴⁶ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 202-209.

เสียงอีสานตั้งอยู่ในจังหวัดอุดรธานี จึงได้นำเอาคำขวัญของจังหวัดอุดรธานีที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรธานี ดังคำขวัญที่ว่า น้ำตกจากสันภูพาน อุทยานแห่งธรรมะ อารยธรรม 5,000 ปี ธาณิผ้าหมี่ขิด แดนเนรมิตหนองประจักษ์ เลิศลักษณ์กล้วยไม้หอมอุดรซันไฉน์ ซึ่งคำขวัญดังกล่าวเป็นคำขวัญเดิม ต่อมาเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2556 ได้เปลี่ยนเป็น หนองประจักษ์คู่เมือง ลือเลื่องแหล่งธรรมะ อารยธรรมบ้านเชียงมรดกโลกห้าพันปี ธานีผ้าหมี่ขิด ธรรมชาติเนรมิตทะเลบัวแดง ทางคณะเสียงอีสานจึงได้หยิกยกเนื้อหาบางส่วนในคำขวัญของทั้งสองแบบมาใช้ในการออกแบบฉากและเวทีเพื่อใช้ในการแสดง⁴⁷

จากการศึกษาแนวคิดการออกแบบฉากและเวที พบว่า คณะเสียงอีสานนำเสนออัตลักษณ์ของจังหวัดอุดรธานี ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง กล้วยไม้หอมอุดรซันไฉน์ และขาดไม่ได้บนเวทีการแสดงคณะเสียงอีสานคือ รูปพญานาค ซึ่งเป็นสิ่งที่นิกน้อย อุไรพรและทางคณะได้เคารพบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลในการทำการแสดง ผ่านกระบวนการการออกแบบโดยอาศัยทฤษฎีทางทัศนศิลป์ ประกอบกับการจัดองค์ประกอบศิลป์นำเสนอในรูปแบบของเวทีการแสดงหมอลำ

9) เทคนิคแสงเสียง

แสง เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการแสดงของคณะเสียงอีสาน เนื่องจากการแสดงหมอลำแสดงในเวลากลางคืน เพื่อให้ความสว่างและสร้างบรรยากาศให้แก่การแสดง ซึ่งตรงกับการให้ความหมายและหน้าที่ของแสง โดย สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของแสงซึ่งมีหน้าที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

(1) ให้ความสว่าง การแสดงนาฏศิลป์ต้องใช้แสงไฟเพื่อช่วยขับผู้แสดงให้ดูเด่น แม้การแสดงกลางแจ้งในเวลากลางวันก็อาจจำเป็นต้องใช้แสงไฟตั้งเช่นการแสดงนาฏศิลป์เพื่อบันทึกวีดิทัศน์ ใบหน้าของผู้แสดงที่แต่งด้วยแป้งและเครื่องสำอางเมื่อต้องแสงไฟจะผิดฟอร์ม งดงาม เครื่องแต่งกายเมื่อต้องแสงไฟจะมีสีสันสดใส เครื่องประดับต่าง ๆ จะส่องประกาย สะท้อนแสงไฟให้ความตระการตา ฉากที่ให้แสงไฟส่องอย่างเหมาะสมจะเกิดแสงเงา เป็น ความลึกกว่าปกติ และทำให้ผิวของวัสดุที่ทำเทียมขึ้นดูสมจริง

⁴⁷ สัมภาษณ์ ธนวรรณ เมธาวงศ์, ผู้ออกแบบฉากและเวทีคณะเสียงอีสาน, 11 กันยายน 2563.

(2) บอกเวลา แสงเป็นเครื่องบอกเวลาในท้องเรื่องได้เป็นอย่างดี เช่น แสงอ่อน นวลในตอนเช้า แสงสว่างจ้าในตอนกลางวัน แสงสีส้มในตอนเย็น แสงนวลอ่อนสำหรับแสงจันทร์ในตอนกลางคืน

(3) สร้างอารมณ์ แสงมีผลทางจิตวิทยาสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแสงที่ผนวกกับความสว่าง เช่น สีแดง ทำให้ รู้สึกตื่นเต้น รุนแรง สีเขียวทำให้รู้สึกสดชื่น สีฟ้าทำให้รู้สึกอ่อนโยน สีชมพูทำให้รู้สึกหวานชื่น นอกจากนี้แสงที่สองไปยังผู้แสดงหรือถ่ายจากมุมที่ต่างกัน ก็ทำให้ความรู้สึกต่างกันด้วย แสงที่สองออกมาจากด้านหลังผู้แสดงทำให้มี รัศมีมีความน่าเกรงขาม แสงที่ขมุกขมัวทำให้สถานที่นั้นเกิดความน่าสะพรึงกลัว

การออกแบบแสงเวทีของการแสดงคณะเสียงอีสาน ได้ตรงกับหลักการออกแบบแสงของ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ที่กล่าวว่า การออกแบบแสงมีหลักคำนี้ 4 ประการ ดังนี้

(1) พื้นที่ให้แสง การแสดงมักแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนต่าง ๆ การให้แสงจึงควรมุ่งเป็นบริเวณเหล่านั้น มิฉะนั้นจะสว่างเท่ากันไปหมดทั่วบริเวณ ทำให้บรรยากาศทั่วไปดูกระด้าง ไม่มีความลึก เช่น ฉากท้องพระโรงก็ควรจัดแสงให้สว่างบริเวณแท่นที่ประทับมากกว่า บริเวณอื่น ๆ เพื่อให้ดูเด่น นอกจากนี้ยังมีการจัดแสงให้สว่างเป็นการเฉพาะ เช่น แสงจันทร์ ที่สอดส่องเข้ามาทางหน้าต่าง แสงจากกองไฟที่ลุกโชติช่วง แสงจากโคมไฟเพดาน ย่อมส่อง สว่างเฉพาะพื้นที่เป็นวง เพราะมีโคมบังไว้ บังคับให้แสงกระจายออกไป

(2) ความเข้มของแสง การที่แสงให้ความสว่างต่างกันเพราะมีความเข้มของแสงต่างกัน แสงสว่างมากหรือน้อยย่อมให้ผลต่อการดูที่แตกต่างกัน โดยปกติภายในห้องจะมีความสว่างที่เพดานน้อยกว่าที่ระดับสายตา และพื้น เพราะแสงสว่างมักส่องลงมามากกว่าส่องขึ้นไป แสงที่สว่างมากหรือน้อยเกินไปจะทำให้ความลึกของวัตถุสิ่งของหมดไป ภาพบน เวทีจะขาดความลึก ความเข้มของแสงสัมพันธ์กับการเสริมสร้างอารมณ์ในการแสดง ฉากรักที่สว่างเกินไปก็ขาดความอ่อนหวานลึกซึ้ง ฉากรบที่มีมืดเกินไปก็ขาดความตื่นเต้น ความเข้มของแสงจึงเป็นประเด็นที่ต้องจัดทำด้วยความรอบคอบ ความเข้มของแสงควบคุมโดยแผงบังคับที่ปรับความเข้มของหลอดแต่ละดวงได้

(3) ทิศทางของแสง แสงมาจากหลอดไฟอันเป็นต้นกำเนิดแสง หลอดไฟเหล่านี้ติดอยู่กับโคมไฟ ซึ่งสามารถนำไปติดตั้งในตำแหน่งต่าง ๆ ให้ส่องไปในทิศทางที่ต้องการ การให้แสงแก่ผู้แสดงและฉาก เพื่อให้เกิดแสงและเงาแบบธรรมชาตินั้น จะกำหนดให้แสง ส่อง

จากต้นกำเนิดมายังวัตถุรับแสงเป็นมุม 45 องศากับแนวตั้ง ส่วนทิศทางของแสงที่ส่อง มายัง วัตถุโดยรอบนั้นมาจาก 8 ทิศหลัก คือ ด้านหน้า ด้านหลัง ด้านข้างซ้าย ขวา และ ด้านทแยง มุมทั้ง 4 ทิศ และแสงทั้ง 8 ทิศนี้ทำมุม 45 องศากับแนวตั้งเช่นกัน การให้แสง ส่องลง บน วัตถุ ไม่ว่าจะเป็นคนหรือฉากจะไม่ส่องเพียงทิศเดียว เพราะจะทำให้ด้านหนึ่งมืด ด้านหนึ่ง สว่าง ตัดกันมาก ขาดความกลมกลืน ภาพที่เห็นจะดูไม่นุ่มนวล จึงต้องใช้แสงส่อง มา ใน หลายทิศทาง และมีความเข้มของแสงมากน้อยต่างกัน เพื่อเน้นให้เกิดภาพมิติที่มีแสง เงา สมดุลกัน

(4) สีของแสง แสงที่ส่องการแสดงนาฏศิลป์มีทั้งแสงที่ให้ความสว่างธรรมดา แสง และที่เป็นสี วิธีทำให้เกิดแสงที่เป็นสีมี 2 วิธี คือ หลอดไฟสี กับแผ่นใสสี หลอดไฟสี ผลิต จากโรงงานมักมีเพียง 4 สี คือ แดง เขียว เหลือง และน้ำเงิน หากต้องการ เหล่านี้ผสมกันเกิด แสง สีอื่นก็เอาสี สีต่าง ๆ อย่างมากมาย ส่วนแผ่นใสสีเป็นแผ่นพลาสติกโปร่งแสง มีสีเฉพาะ หลากสีทีเดียวแต่ก็นิยมใช้กันอยู่ไม่กี่สีขึ้นอยู่กับว่าการแสดงฉากนั้นต้องการแสง ในบรรยากาศเช่นไร ตัวอย่างฉากพระอาทิตย์อัสดง ท้องฟ้าเป็นสีม่วงอ่อนครามบนส้ม⁴⁸

นายนพดล กาละพันธุ์ กล่าวว่า การออกแบบแสดงเวทีการแสดงต้องคำนึงถึง สถานการณ์และช่วงของการแสดง เช่น การแสดงช่วงคอนเสิร์ตและการแสดงช่วงวัฒนธรรม ท้องถิ่นเป็นการใช้แสงสีที่มีสีสัน จะเป็นการสร้างบรรยากาศและอารมณ์ของการแสดงให้ ดึงดูดสายตาและอารมณ์ร่วมของผู้ชม ส่วนการแสดงการลำเรื่องต่อกลอนและการแสดงตลก จะกำหนดแสงในโทนสีขาวสว่างส่องไปยังนักแสดง เพื่อสามารถให้ผู้ชมสามารถมองเห็นการ แสดงอารมณ์ของนักแสดงได้อย่างชัดเจน เนื่องจากคณะเสียงอีสานเป็นคณะที่มีขนาดใหญ่ จำเป็นต้องมีผู้ออกแบบฝ่ายศิลป์ คือ นายธนวรรธ เมธาวงศ์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ด้านศิลปะและเทคนิคบริหารจัดการในงานฝ่ายฉาก ฝ่ายเครื่องแต่งกาย และฝ่ายเทคนิค ประสานไปในทิศทางเดียวกันทั้ง 3 ฝ่าย ได้จำแนกไปออกเป็น 2 ประเภท 1) เมทัล ฮาไลด์ อยู่บริเวณด้านหน้าเวที เน้นความสว่าง ให้แสงสีนวล 2) LED เพื่อเพิ่มสีสันแก่เวที⁴⁹

⁴⁸ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 218-221.

⁴⁹ สัมภาษณ์ นพดล กาละพันธุ์, หัวหน้าฝ่ายเทคนิคแสงสีเสียงคณะเสียงอีสาน, 11 กันยายน 2563.

จากการศึกษาการออกแบบแสงเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์
แสงสีในการประกอบการแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วงการแสดง ได้แก่

- 1) การแสดงคอนเสิร์ต เป็นช่วงที่นำเสนอถึงความอลังการของการแสดง โดยจะมีการออกแบบให้มีการใช้ไฟ เมทัล ฮาไลด์ ให้ความสว่างของเวที และใช้ไฟ LED เพื่อเพิ่มสีสันแก่เวที
- 2) การแสดงตลกและลำเรื่องต่อกลอน เป็นช่วงที่นำเสนอเรื่องราวที่สะท้อนเหตุการณ์บ้านเมือง โดยจะมีการออกแบบให้มีการใช้ไฟ เมทัล ฮาไลด์ ซึ่งให้ความสว่างของเวที อีกทั้งยังต้องการให้เห็นสีหน้าแววตาของผู้แสดงที่ถ่ายทอดอารมณ์มายังผู้ชม
- 3) การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นช่วงการนำเสนอการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานท้องถิ่น โดยจะมีการออกแบบให้มีการใช้ไฟ เมทัล ฮาไลด์ ให้ความสว่างของเวที และใช้ไฟ LED ตามความเหมาะสมในบางช่วงเวลาเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนกับเนื้อหาของการแสดง

จากการศึกษาการแสดงคณะเสียงอีสาน พบว่า การใช้แสงสีนั้นเป็นสร้างบรรยากาศในการแสดง เพื่อให้ผู้ชมการแสดงได้เกิดอารมณ์ร่วม เช่น การแสดงคอนเสิร์ต เป็นช่วงที่มีการออกแบบให้มีการใช้ไฟ เมทัล ฮาไลด์ ให้ความสว่างของเวที และใช้ไฟ LED เพื่อเพิ่มสีสันในการแสดง การใช้แสงสีแดง สีส้ม โดย สีเขียว โดยวิธีการกะพริบ เป็นการให้อารมณ์ที่มีความตื่นเต้นเร้าใจ เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ชม การแสดงตลกและลำเรื่องต่อกลอน มีการออกแบบให้มีการใช้ไฟ เมทัล ฮาไลด์ ซึ่งให้ความสว่างของเวที อีกทั้งยังต้องการให้เห็นสีหน้าแววตาของผู้แสดงที่ถ่ายทอดอารมณ์มายังผู้ชม หากเป็นช่วงของการเกิดเหตุร้าย จะมีการใช้ LED สีแดง ในการกะพริบ เพื่อบ่งบอกถึงเหตุร้าย การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการออกแบบให้มีการใช้ไฟ เมทัล ฮาไลด์ ให้ความสว่างของเวที และใช้ไฟ LED ตามความเหมาะสมในบางช่วงเวลาเท่านั้น เพื่อสร้างบรรยากาศให้กลมกลืนกับเนื้อหาของการแสดง เช่น การแสดงอัปสร(2561) การใช้ไฟเมทัล ฮาไลด์ ในการเน้นผู้แสดงหลัก และใช้ไฟ LED การใช้สีเหลืองสอดส่องไปยังนักแสดงรอง เพื่อเป็นการให้อารมณ์ถึงความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรม

เสียง คือ ส่วนสำคัญสำหรับการแสดงของคณะเสียงอีสาน ในการจัดการในส่วนของเสียง มีการจัดระบบเสียงเพื่อให้ผู้ชมสามารถได้ยินเสียงของดนตรีและนักร้องชัดเจน เสียงไม่ดังหรือเบาจนเกินไป เพื่อให้ผู้ชมได้รับความสุนทรีย์ในการชมการแสดงอย่างเต็มที่ คณะเสียงอีสาน ได้ใช้ไมค์โครโฟนแบบไร้สายเพื่อสะดวกในการเคลื่อนตำแหน่งในการร้องเพลงของศิลปิน โดยใช้ไมค์โครโฟนแบบไร้สาย จำนวน 7 ตัว สำหรับนักร้องและแบบมีสายจำนวน 8 ตัวสำหรับนักดนตรี และใช้ตู้ลำโพงมอนิเตอร์ เวที 18 นิ้ว ทั้งหมด 48 ตัว และตู้ลำโพง 21 นิ้ว จำนวน 16 ตัว สามารถทำให้ระบบเสียงของคณะเสียงอีสานเพียงพอต่อการทำการแสดงของหมอลำที่มีขนาดใหญ่และผู้ชมการแสดงว่าหมื่นคน

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน ซึ่งประกอบไปด้วยบุคลากรที่สำคัญในการออกแบบการแสดงและแนวคิดการแสดงของคณะเสียงอีสาน พบว่า กว่าจะออกมาเป็นผลงานการแสดงด้านหน้าเวทีให้ทุกคนได้รับชมนั้นได้มีกระบวนการที่ซับซ้อน โดยจะต้องอาศัยความชำนาญในแต่ละด้านผ่านกระบวนการทางความคิดถ่ายทอดผ่านการแสดง ในขั้นแรกต้องคำนึงถึงแนวคิดของการแสดงหลัก จากนั้นจึงออกแบบให้ตรงกับแนวคิดที่ตั้งไว้ ประกอบไปด้วยบทการแสดงลำเรื่องต่อกลอน บทการแสดงตลก การแสดงคอนเสิร์ต การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น การออกแบบลีลาการแสดง การออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การออกแบบฉากและเวที เทคนิคแสง สี เสียง ทั้งนี้ก็เพื่อความสมบูรณ์แบบของทุกฝ่ายเพื่อให้ออกมาในทิศทางเดียวกัน

4.2.2 การบริหารจัดการของคณะเสียงอีสาน

การที่คณะเสียงอีสานจะสามารถประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ได้นั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การมีบริหารจัดการที่ดีภายในคณะ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากิจการการจัดการของคณะเสียงอีสานโดยแบ่งเป็นประเด็นต่าง ได้แก่ การสนับสนุนการแสดง ระยะเวลาในการออกแบบการแสดง คณะเสียงอีสาน

สนับสนุนการแสดง

ประเด็นการสนับสนุนการแสดงของคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ สปอนเซอร์ การจำหน่ายบัตรชมการแสดง รายได้เสริม ประชาสัมพันธ์ สวัสดิการ ดังนี้

1) สปอนเซอร์

คณะเสียงอีสานเป็นคณะหมอลำที่มีขนาดใหญ่ ในการจัดการแสดงแต่ละครั้งนั้นใช้งบประมาณที่สูง ทางคณะได้มีการวางแผนและจัดทำรายการรายได้จากการบริจาค การอุปถัมภ์รายการ(สปอนเซอร์) การจำหน่ายบัตรและการกระตุ้นการขาย รวมถึงการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ ควบคุมการทำงานโดยนายน้อย อุไรพร

การหารายได้จากผู้อุปถัมภ์ จัดได้ว่าเป็นอีกหนึ่งรายได้สำคัญของคณะเสียงอีสาน ที่สามารถทำให้กิจการดำเนินได้อย่างราบรื่นที่นอกเหนือจากการว่าจ้างและการขายบัตรให้กับผู้ชม คณะเสียงอีสานเป็นคณะที่มีชื่อเสียงด้านการแสดงที่มีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือ มีคนดูการแสดงเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีผู้สนับสนุนการแสดงคณะเสียงอีสาน หากมีผู้สนใจในการสนับสนุนการแสดงทางคณะเสียงอีสานได้ทำการยื่นข้อเสนอต่าง ๆ ให้กับทางบริษัทเพื่อพิจารณาในการสนับสนุน อัตลักษณ์ที่สำคัญของคณะเสียงอีสานจะมีช่วงของการแสดงขอบคุณผู้สนับสนุน โดยการสร้างสรรค์การแสดงขึ้นและประพันธ์บทเพลงเพื่อทำการโฆษณาผลิตภัณฑ์ กลุ่มผู้ชมของคณะเสียง อีสานนั้นโดยส่วนมากจะเป็นกลุ่มคนผู้ใช้แรงงาน สปอนเซอร์ที่ให้การสนับสนุนนั้น มักจะเป็นเครื่องดื่มชูกำลัง แต่ภายหลังก็มีสินค้าด้านอื่น ๆ เช่น ขนม นม เป็นต้น

ผู้วิจัยศึกษา การหารายได้จากผู้อุปถัมภ์ โดยสัมภาษณ์ อนุรักษ์ อนุรักษ์ิตาพร ชันคำสรุปได้ว่า ในการเสนอราคาให้แก่ผู้สนับสนุนนั้น ทางคณะเสียงอีสานได้ทำการเสนอราคาและสิ่งที่ทางคณะจะตอบแทน โดยจะมีให้เลือกทั้งหมด 2 แบบ คือ แบบที่ 1 การสนับสนุนแบบจำนวนคิวการแสดง ในส่วนนี้ผู้สนับสนุนจะได้รับการโปรโมทในการติดป้ายโลโก้ผลิตภัณฑ์ หรือการจัดกิจกรรมด้านหน้าเวทีการแสดง ตามจำนวนของคิวการแสดงที่ได้ตกลงกับทางคณะไว้ เช่น 60 คิวการแสดง หรือ 100 คิวการแสดง เป็นต้น แบบที่ 2 เหมาคิวการแสดงตลอดฤดูกาล ในแบบนี้ทางคณะจะออกแบบการแสดงให้กับผู้สนับสนุน รวมถึงได้รับการโปรโมทในการติดป้ายโลโก้ผลิตภัณฑ์และการจัดกิจกรรมด้านหน้าเวทีการแสดงตลอดฤดูของการแสดงในปีนั้น ๆ

ภาพที่ 8 การติดป้ายประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของผู้สนับสนุน

ที่มา: ผู้วิจัย

การติดป้ายผลิตภัณฑ์ของผู้สนับสนุนบนรถบรรทุกอุปกรณ์ของคณะเสียงอีสาน เป็นหนึ่ง
 สิ่งสำหรับแทนการขอบคุณสปอนเซอร์หลักที่ให้การสนับสนุนการแสดงคณะเสียงอีสาน ทางคณะติด
 ป้ายเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการตกลงเงื่อนไขของการทำสัญญากับทาง
 คณะ องค์ประกอบของภาพที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ประกอบไปด้วย ชื่อผลิตภัณฑ์ รูปภาพของ
 ผลิตภัณฑ์ ส่วนผสมหลักที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ และที่สำคัญคือรูปภรรยา อูไรพร เพื่อเป็นการดึงดูด
 สายตาของผู้ที่พบเจอ

ภาพที่ 9 การฝึกซ้อมการแสดงขอบคุณผู้สนับสนุนเครื่องดื่มชูกำลัง
 ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาววราภรณ์ คำเคน

ภาพที่ 10 การแสดงขอบคุณผู้สนับสนุนเครื่องดื่มชูกำลัง
 ที่มา: ผู้วิจัย

การแสดงขอบคุณผู้สนับสนุนจะอยู่ในช่วงท้ายของการแสดงคอนเสิร์ต ความยาวประมาณ 8-10 นาที จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์จะเห็นว่าเป็นช่วงที่มีผู้ชมการแสดงมากที่สุด โดยมีแนวคิดในการออกแบบการแสดง คือ การนำเนื้อหาของสรรพคุณต่าง ๆ มาใช้ในการออกแบบ เช่น การประพันธ์คำร้องต้องมีการสอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ ทำนองเพลงจะเป็นเพลงเร็วเพื่อให้ผู้ชมมีความตื่นตาตื่นใจกับการแสดง การนำภาพของผลิตภัณฑ์มาใช้ประกอบการแสดง การเลือกเสื้อผ้าต้องให้สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์โดยการเลือกสีต้องใกล้เคียงกับผลิตภัณฑ์มากที่สุด

จากการศึกษาการแสดงในช่วงสปอนเซอร์ของคณะเสียงอีสาน ควบคุมการผลิตโดย นกน้อย อุไรพร พบว่าตัวผลิตภัณฑ์เป็นแนวคิดหลักที่สำคัญในการออกแบบการแสดง เนื้อหาของเพลงมุ่งเน้นการบ่งบอกถึงสรรพคุณต่าง ๆ เพื่อเป็นการชวนซื้อการของตัวผลิตภัณฑ์ การออกแบบลีลาท่าเต้นไม่มีความซับซ้อนมากจนเกินไป เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจน การออกแบบเสื้อผ้าการแสดง เน้นสีของผลิตภัณฑ์เป็นหลักประยุกต์ตัดเย็บให้มีความน่าสนใจ การออกแบบจังหวะและทำนองเพลงมีความเร้าใจเพื่อกระตุ้นผู้ชมให้สนใจการแสดง

2) การจำหน่ายบัตรการแสดง

การจำหน่ายบัตรในการชมการแสดงของคณะเสียงอีสาน เป็นอีกหนึ่งวิธีการของการหารายได้ให้กับคณะ โดยผู้วิจัยจะแบ่งการจำหน่ายบัตรออกเป็น 2 แบบ คือ 1. จำหน่ายบัตรชมการแสดงหน้างาน 2. การจำหน่ายบัตรผ่านระบบการโอนเงิน อธิบายได้ดังนี้

- จำหน่ายบัตรชมการแสดงหน้างาน การจำหน่ายบัตรชมการแสดงหน้างาน จะตั้งจุดจำหน่ายบริเวณด้านหน้าทางเข้างาน โดยจะกำหนดราคาที่แตกต่างกันไป 100-140 บาท ตามความเหมาะสมของงานนั้น ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทางของการเดินทางในแต่ละสถานที่ในการเดินสายทำการแสดง
- การจำหน่ายบัตรการแสดงผ่านระบบการโอนเงิน เนื่องจากปัจจุบันทางคณะเสียงอีสาน ได้พัฒนารูปแบบการรับชมการแสดง คณะเสียงอีสาน โดยการรับชมผ่านรูปแบบออนไลน์ โดยวิธีการแพร่ภาพสดในกลุ่มปิดจากเฟซบุ๊กเพื่อเป็นทางเลือกให้กับแฟนเพลง ได้ทำการจำหน่ายบัตรชมการแสดงแบบออนไลน์ชำระเงินโดยวิธีการโอนเงิน

จากการศึกษาการจำหน่ายบัตรชมการแสดง ผู้วิจัยได้สรุปผลในรูปแบบของตารางเพื่อแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการชมการแสดง ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 การจำหน่ายบัตรชมการแสดง

การจำหน่ายบัตรชมการแสดง			
การจำหน่ายบัตร	วิธีการซื้อบัตรชมการแสดง	การรับชมการแสดง	ราคา
1. จำหน่ายบัตรชมการแสดงหน้างาน	ซื้อบัตรชมการแสดงหน้างาน โดยชำระเป็นเงินสด ในวันทำการแสดงของคณะเสียงอีสาน	รับชมการแสดงสด ณ สถานที่จัดการแสดงในวันนั้น ๆ	100 - 140 บาท
2. การจำหน่ายบัตรชมการแสดงผ่านระบบการโอนเงิน	ซื้อบัตรชมการแสดง ชำระเงินโดยวิธีการโอนเงิน จากนั้นส่งหลักฐานในการโอนเงินในการที่ยืนยัน	รับชมการแสดงในรูปแบบการแพร่ภาพสดผ่านกลุ่มปิดในเฟซบุ๊ก ในวันและเวลาที่คณะได้กำหนด	100 - 150 บาท

จากการศึกษาการจำหน่ายบัตรชมการแสดง พบว่า การซื้อบัตรชมการแสดงหน้างานนั้น ผู้ชมการแสดงสามารถรับชมจะได้รับบรรยากาศในการแสดงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยระบบแสง สี เสียง ที่มีความทันสมัย แต่รับชมการแสดงในรูปแบบการแพร่ภาพสดผ่านกลุ่มปิดในเฟซบุ๊กนั้น จะไม่ทำให้เสียเวลาในการเดินทางในการรับชมการแสดง แต่หากไม่สามารถรับชมได้ภายในเวลาที่ทำการแสดงก็สามารถรับชมย้อนหลังได้ทุกเมื่อ ทั้งนี้คณะเสียงอีสานได้มีการสร้างช่องทางต่าง ๆ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้รับชมการแสดง รองรับความต้องการของผู้ชมในทุกรูปแบบ

ภาพที่ 11 จุดจำหน่ายบัตรชมการแสดงบริเวณหน้างาน

ที่มา: ผู้วิจัย

การตั้งจุดจำหน่ายบัตรตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของการจัดงาน โดยผู้จำหน่ายบัตรจะมี 2-3 คน เพื่อความสะดวกและรวดเร็วของผู้ชม เมื่อชำระเงินแล้วจะได้รับบัตรแข็งแล้วนำไปยื่นแก่พนักงานคณะเสียงอีสานเป็นคณะหมอลำที่มีชื่อเสียงแนวหน้าของประเทศไทย ทำให้มีผู้แสวงหาผลประโยชน์จากการแสดงคณะเสียงอีสานเป็นจำนวนมาก ทางคณะจึงมีนโยบายที่ไม่อนุญาตให้ผู้ชมที่มาชมการแสดงแพร่ภาพสดหรือถ่ายวิดีโอ

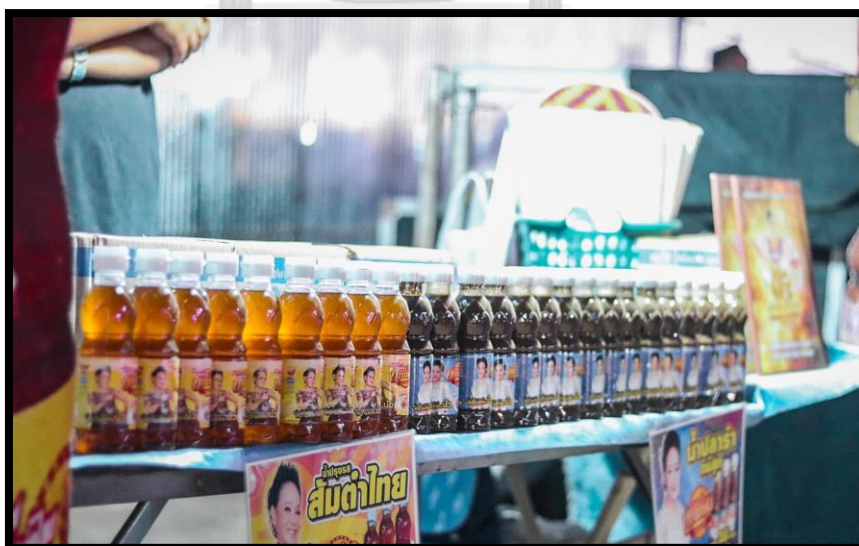
ภาพที่ 12 การจำหน่ายบัตรการแสดงผ่านระบบการโอนเงิน
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อูโรพร

การจำหน่ายบัตรชมการแสดงผ่านการโอนเงินและรับชมผ่านการแพร่ภาพสด นับว่าเป็นอีกหนึ่งทางเลือกของผู้ชม ที่มีความสะดวกในการรับชม ไม่เสียเวลาในการเดินทาง นอกเหนือจาก ผู้ชมที่ซื้อบัตรในการชมการแสดงแล้ว ยังเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ทำให้ผู้ที่ต้องการมอบรางวัลในการสนับสนุนคณะเสียงอีสานได้โอนเงินผ่านช่องทางนี้ด้วย

3) รายได้เสริม

การหารายได้เสริม เป็นอีกหนึ่งหนทางหารายได้ของทางคณะเสียงอีสาน ที่นอกเหนือจากการขายบัตรและการสนับสนุนจากผลิตภัณฑ์ โดยทางคณะได้มีการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ภายใต้แบรนด์ของคณะเสียงอีสานนกันน้อย อุไรพร คุณแม่กันน้อย อุไรพร กล่าวว่ จากภาระหน้าที่ที่ต้องดูแลสมาชิกภายในวงกว่า 300 ชีวิต ถึงแม้ไม่มีงานก็ต้องเลี้ยงดูสมาชิกทุกคน จึงจำเป็นต้องหารายได้เสริมจากการขายสินค้าต่าง ๆ ด้วยการตั้งบูชณะออกทำการแสดงและการขาย สินค้าผ่านออนไลน์ เช่น น้ำปลาร้า ราคาขวดละ 35 บาท สบู่แม่กันน้อย ราคาก้อนละ 100 บาท กาแฟสมุนไพรปรุงสำเร็จ ราคากล่องละ 150 บาท เป็นต้น รูปแบบการขายสินค้าของคณะเสียงอีสานได้ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

- การตั้งบูชขายสินค้าบริเวณหน้างานขณะออกเดินสายทำการแสดง โดยผู้ซื้อสามารถเลือกซื้อสินค้าและชำระเงินสดแล้วรับสินค้าได้ทันที
- การขายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ โดยวิธีการสั่งซื้อสินค้านั้น สามารถสั่งซื้อได้ผ่านทางแฟนเพจเฟซบุ๊ก “เสียงอีสาน นกันน้อย อุไรพร” หรือโทรสั่งซื้อได้ที่ 081-4151666 หรือ 080-9399156 จัดส่งผ่านทางไปรษณีย์

ภาพที่ 13 การตั้งบูชขายสินค้าบริเวณหน้างานการแสดง
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่กันน้อย อุไรพร

ภาพที่ 14 การประชาสัมพันธ์การขายปลาร้ากน้อย อูโรธร ทางออนไลน์
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อูโรธร

ภาพที่ 15 การประชาสัมพันธ์สบูและกาแฟนน้อย อูโรธร ทางออนไลน์
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อูโรธร

การขายสินค้าผ่านออนไลน์บนอินเทอร์เน็ต เป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการขาย ซึ่งเป็นที่นิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน และยังเป็นอีกหนึ่งทางเลือกของผู้บริโภคในการเข้าถึงสินค้าของคณะเสียงอีสานโดยง่าย จากปกติมีเพียงการขายบริเวณหน่วยงานในการเดินสายทำการแสดงเท่านั้น และที่สำคัญสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างตรงกลุ่มรวดเร็ว

จากการศึกษาการหารายได้เสริมของคณะเสียงอีสาน พบว่าการที่คณะเสียงอีสานได้ออกเดินสายทำการแสดง โดยส่วนมากผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสานมักจะเป็นวัยรุ่นและวัยกลางคน ชาวอีสานซึ่งเป็นวัยที่รักษาสุขภาพ นกน้อย อุไรพร จึงได้ทำการผลิตกาแฟเพื่อสุขภาพ จากการเดินสายทำการแสดงของคณะเสียงอีสาน อีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญคือผู้ชมที่รับชมการแสดงคณะเสียงอีสาน นั้นคือคนที่มีสายเลือดของภาคอีสาน ซึ่งอาหารหลักของชาวอีสานนั้นคือส้มตำอาหารประจำคณะเสียงอีสานก็คือส้มตำปูปลาร้า จึงผลิตน้ำปลาร้ามาขายแก่ผู้ชมและขายดีที่สุดใน

4) การประชาสัมพันธ์

ฝ่ายการประชาสัมพันธ์ ต้องเป็นบุคคลที่มีหน้าที่ในการออกแบบการประชาสัมพันธ์การแสดงให้กับคณะเสียงอีสาน เพื่อให้ทุกคนได้รับทราบถึงข่าวสารของคณะที่จะเดินทางมาทำการแสดง และกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้ประชาชนตัดสินใจมาดูการแสดงให้มากที่สุด ในการประชาสัมพันธ์การแสดงของคณะเสียงอีสาน จะดำเนินการด้านการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบข่าวสารเกี่ยวกับการแสดงผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งสื่อออนไลน์และภาพไว้นิลบริเวณสถานที่ทำการแสดง การประชาสัมพันธ์ประกอบด้วย การวางแผนงานในการประชาสัมพันธ์ ทำการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าอย่างน้อย 1 เดือนก่อนทำการแสดง คณะเสียงอีสานมีผู้ติดตามและชื่นชอบศิลปินของคณะเป็นจำนวนมาก จึงใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์เป็นหลัก เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการกระจายข้อมูล โดยผ่านกระบวนการความคิดในการออกแบบโปสเตอร์ในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- (1) วางแผนและงานประชาสัมพันธ์ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงต่อเวลา อยู่ในงบประมาณ และคุณภาพดี
- (2) คิดคำขวัญ คำบรรยาย ข่าวสาร เกี่ยวกับการแสดงของคณะเสียงอีสาน ในลักษณะของการประชาสัมพันธ์
- (3) ทำการประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ ล่วงหน้าอย่างน้อย 1 เดือนก่อนทำการแสดง

ภาพที่ 16 ป้ายไว้นิลสำหรับการประชาสัมพันธ์การแสดงคณะเสียงอีสาน
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพป้ายไว้นิลสำหรับการประชาสัมพันธ์การแสดงคณะเสียงอีสาน ซึ่งมีขนาด 1x2 เมตร ในการประชาสัมพันธ์ได้ทำการระบุนวันที่ สถานที่ไว้ให้ชัดเจน เพื่อติดตั้งบริเวณของการจัดงาน บริเวณใกล้เคียง และบริเวณที่มีผู้คนผ่านไปผ่านมาเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 17 ภาพในการประชาสัมพันธ์ทางสื่ออินเทอร์เน็ต
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

นอกเหนือจากการประชุมสัมพันธ์โดยวิธีการติดป้ายไว้นิลแล้ว คณะเสียงอีสานได้ทำการประชาสัมพันธ์ทางสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อให้การประชาสัมพันธ์นั้น เข้าถึงกลุ่มผู้ชมการแสดงหมอลำอย่างรวดเร็วและทั่วถึง

ภาพที่ 18 เฟซบุ๊กแฟนเพจของคณะเสียงอีสาน
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

การประชาสัมพันธ์ทางสื่ออินเทอร์เน็ตของคณะเสียงอีสาน ใช้ในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการแจ้งคิวในการแสดงแต่ละวัน ซึ่งจะประชาสัมพันธ์ผ่านแฟนเพจเฟซบุ๊กและการโพสต์ในเฟซบุ๊กส่วนตัวของศิลปินนักแสดงคณะเสียงอีสาน เนื่องจากแฟนเพลงแฟนหมอลำคณะเสียงอีสาน จะติดตามบรรดาศิลปินผ่านทางเฟซบุ๊ก

จากการศึกษาการประชาสัมพันธ์ของคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยพบว่าการออกแบบการประชาสัมพันธ์นั้น มีการให้ความสำคัญกับการจัดองค์ประกอบศิลป์มากในการที่จะต้องทำให้สะดุดตา ก่อนการอ่านข้อความใด ๆ ภาพจึงต้องอาศัยทฤษฎีทางทัศนศิลป์ประกอบกับการจัดตัวอักษร อีกทั้งต้องเลือกใช้สีกับรูปแบบและเทคนิคกราฟิกให้มีความเหมาะสม ซึ่งในภาพจะประกอบด้วยหลักการออกแบบและรายละเอียดของข้อมูลดังนี้

- ผู้ที่ผ่านมามีเห็นป้ายการประชาสัมพันธ์ต้องเห็นได้ดีในระยะไกล
- ออกแบบที่มีความทันสมัยแปลกใหม่ทำให้คนสะดุดตา
- การใช้ภาพทึบน้อย อุไรพร ทำให้ภาพดูเด่นและชวนให้คนสนใจ
- มีการเน้นตัวอักษรโดยการตัดขอบใช้สีเข้มเพื่อความเด่นชัด
- รูปแบบการออกแบบ สื่อถึงสาระและอารมณ์ของการแสดงคณะเสียงอีสานได้อย่างชัดเจน เพราะการแสดงของคณะเสียงอีสานคือการมอบความบันเทิง
- ชื่อของคณะต้องดูใหญ่สร้างจุดเด่นให้กับที่พบเห็น
- การแจ้งวัน เวลา เดือน ปี สถานที่ ต้องชัดเจน
- เบอร์โทรศัพท์ในการติดต่อการแสดงและโฆษณา เพื่อเป็นช่องทางในการติดต่อทำการแสดงของผู้ที่สนใจจ้างการแสดงและโฆษณา
- โลโก้ผู้สนับสนุนการแสดง เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้สนับสนุน

5) สวัสดิการ

ฝ่ายสวัสดิการของคณะเสียงอีสานนั้น เป็นคณะบุคคลซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการด้านสวัสดิการให้แก่สมาชิกภายในคณะ ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ในฝ่ายสวัสดิการของคณะเสียงอีสาน โดยแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่อาหาร เจ้าหน้าที่ขับรถ คอนวอย มีรายละเอียดดังนี้

- (1) เจ้าหน้าที่อาหาร ทั้งหมด 4 คน แบ่งเป็นคนทำอาหารหลักจำนวน 2 คน และผู้ช่วยทำอาหารจำนวน 2 คน มีหน้าที่เตรียมอาหารและเครื่องดื่มให้มีปริมาณพอเพียงสำหรับสมาชิกทุกคน โดยทุกเช้าของการเดินทางออกเดินทางสายทำการแสดง รถครีวจะต้องแยกตัวเพื่อออกไปจ่ายตลาด เลือกซื้อวัตถุดิบในการทำอาหาร และเลือกตลาดที่ใกล้เคียงมากที่สุด เนื่องจากสมาชิกคณะเสียงอีสานมีมากกว่า 300 ชีวิต ราคาค่าอาหารไม่ต่ำกว่า 10,000/วัน ข้าวเหนียว 2 กระจอบ/วัน ส้มตำมะละกอ คืออาหารหลักของคณะเสียงอีสาน และจัดทำอีก 1 เมนูสำหรับมื้ออาหารของมือนั้น ๆ ขึ้นอยู่กับการวางแผนของแม่ครัว
- (2) เจ้าหน้าที่ขับรถ จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็น เจ้าหน้าที่ขับรถหลัก จำนวน 20 คน และเจ้าหน้าที่สำรองจำนวน 10 คน เนื่องจากการเดินทางในบางครั้งมีระยะทางที่ไกล จึงจำเป็นต้องมีผู้ขับสำรอง คณะเสียงอีสานเป็นคณะหมอลำที่มีขนาดใหญ่และใช้รถในการเดินทางกว่า 20 คัน สมาชิกในวงกว่า 300 ชีวิต ผู้ที่รับหน้าที่นี้ต้องเป็นคนที่มีความชำนาญเส้นทาง และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง เนื่องจากต้องรับผิดชอบชีวิตสมาชิกในคณะทุกคน
- (3) คอนวอย ประมาณ 50 คน ในการเดินทางออกทำการแสดง การแสดงคณะเสียงอีสานเป็นคณะหมอลำที่มีขนาดใหญ่เดินทางทำการแสดงเกือบทุกวัน มีความจำเป็นต้องมากในฝ่ายคอนวอย เพื่อใช้ในการจัดตั้งเวทีการแสดง การกั้นรั้วเพื่อแบ่งเขตพื้นที่การแสดงตลอดจนการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ เช่น ยกถังเสื้อผ้าของนักแสดง กางเต็นท์เพื่อใช้ในการเตรียมการแสดง เป็นต้น

ระยะในการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน

1) ระยะเตรียมการแสดง

ระยะเตรียมการแสดง หมายถึง ช่วงเวลาที่คณะผู้ริเริ่มโครงการจัดการแสดงต้องแสวงหาความพร้อมต่าง ๆ หรือความเป็นไปได้ในเบื้องต้น เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจในการดำเนินการต่อไป ปัจจัยสนับสนุน 6 ประการ คือ มีเงิน มีคน มีของ มีเวลา มีวิธีการ และมีโอกาส⁵⁰ การเตรียมการแสดงของคณะเสียงอีสานใช้ระยะเวลาในการฝึกซ้อมการแสดงตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายนของทุกปี รวมระยะเวลาทั้งหมด 4 เดือน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คณะเสียงอีสานสิ้นสุดการออกเดินสายทำการแสดง เป็นช่วงก้าวเข้าสู่ฤดูฝน คณะเสียงอีสานต้องออกแบบการแสดงในรูปแบบใหม่ที่จะต้องเปิดทำการแสดงในฤดูแล้งช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤษภาคม ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการแสดงของคณะเสียงอีสาน การลงพื้นที่ การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยจะแบ่งการเตรียมการแสดงของคณะเสียงอีสานออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

(1) งบประมาณ การแสดงคณะเสียงอีสาน เป็นคณะหมอลำที่มีขนาดใหญ่ การออกแบบการแสดงแต่ละครั้งซึ่งงบประมาณที่มากพอสมควร นกน้อย อุไรพร ได้ให้สัมภาษณ์ว่า งบประมาณทั้งหมดไม่อาจชี้แจงได้อย่างละเอียดแต่ต้องมีต้นทุนในแต่ละปีไม่ต่ำกว่า 5-6 ล้านบาทต่อปี เพื่องานที่มีคุณภาพในทุก ๆ ฝ่ายของคณะเสียงอีสาน งบประมาณได้มาจากผู้สนับสนุน(สปอนเซอร์) การขายบัตรหน้างาน และการว่าจ้างของเจ้าภาพ

(2) บุคลากร(คน) การแสดงของคณะเสียงอีสานเป็นคณะหมอลำที่มีขนาดใหญ่ จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่มีความรู้และความสามารถหลายด้านในการสร้างสรรค์ โดยคณะเสียงอีสานจะเปิดรับสมัครบุคลากรทุกตำแหน่งในช่วงเดือนมิถุนายนของทุกปี เพื่อทำการเตรียมการแสดงและฝึกซ้อมในลำดับต่อไป ระหว่างออกเดินสายทำการแสดง หากยังมีตำแหน่งที่ยังว่างก็จะทำการเปิดรับสมัครตลอดทั้งนี้ก็เพื่อให้การทำงานของทุกฝ่ายสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ

⁵⁰ สุรพล วิรุฬห์รักษ์, หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 274.

(3) อุปกรณ์ คณะเสียงอีสาน เป็นคณะหมอลำที่มีประสบการณ์ด้านการแสดงมากกว่า 45 ปี ทำให้คณะเสียงอีสานมีอุปกรณ์ด้านการแสดงอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ และอุปกรณ์ในการตัดเย็บชุดการแสดงที่มีแฟนเพลงมอบผ้าต่าง ๆ ให้กับทางคณะเสียงอีสาน รวมไปถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้โดยการประยุกต์ออกแบบใหม่ จึงทำให้คณะเสียงอีสานสามารถออกแบบและสร้างสรรค์การแสดงได้ในระยะเวลาเพียง 4 เดือนเท่านั้น

(4) เวลา การแสดงคณะเสียงอีสาน ได้มีการบริหารจัดการเรื่องเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีประสบการณ์ด้านการแสดงมากกว่า 45 ปี ใช้เวลาในการจัดการสร้างสรรค์ออกแบบการแสดงทั้งหมด 4 เดือนแบ่งฝ่ายการทำงานของทุกฝ่ายชัดเจนจากการควบคุมการทำงานของนกน้อย อุไรพร ระยะเวลาในการเดินสายออกทำการแสดงตั้งแต่เดือนตุลาคม-พฤษภาคม ของทุกปี ซึ่งไม่ตรงกับฤดูฝน สามารถออกทำการแสดงได้อย่างไม่มีอุปสรรคมากนัก และแบ่งฝ่ายการทำงานของทุกฝ่ายชัดเจน

(5) วิธีการ การแสดงคณะเสียงอีสาน เป็นการแสดงเพื่อมอบความบันเทิงให้กับผู้ชม ซึ่งต้องใช้การความรู้ความสามารถหลายแขนงในการออกแบบการแสดง คณะเสียงอีสานเป็นธุรกิจความบันเทิงที่เปรียบพร้อมของบุคลากร มุ่งเน้นผลิตงานศิลปวัฒนธรรมอีสาน นอกจากแสวงหากำไรแล้วยังเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอีสานตามความประสงค์ของหัวหน้าคณะ

(6) โอกาสในการแสดง การแสดงหมอลำสิ่งที่จะต้องมาคู่กัน คือ ต้องมีเงาภาพจากงานต่าง ๆ มาเชิญหรือมาจ้างไปทำการแสดง สามารถแบ่งได้ดังนี้

- ทำการแสดงแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง ในแบบนี้เจ้าภาพจะมีการจ่ายค่าจ้างตามที่ตกลงไว้ และไม่มี การเก็บค่าบัตรเข้าชม งานลักษณะนี้มักจะ เป็นงานมหรสพสมโภชน์ เทศกาลสำคัญต่าง ๆ

- การปิดวิกแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง ในแบบนี้ทางเจ้าภาพจะมีการจ่ายค่าจ้างตามจำนวนเงินที่ตกลงไว้ให้กับทางคณะ จากนั้นจะมีการเก็บบัตรค่าเข้าชมอีกครั้ง เพื่อแสวงผลกำไรของผู้ว่าจ้าง

- การปิดวิกจากคณะเสียงอีสาน ในแบบนี้จะเป็นการเดินสายออก
ทำการแสดงของคณะเสียงอีสาน ซึ่งรายได้ทั้งหมดจะมากจากการเก็บบัตรค่าเข้าชม
การแสดง

จากประเด็นโอกาสในการแสดง ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และสัมภาษณ์ อนุรักษ์ิตาพร ชันคำ
ได้อธิบายเกี่ยวกับการทำสัญญาว่าจ้างคณะเสียงอีสาน คือ ผู้ว่าจ้างจะต้องชำระค่ามัดจำการแสดง 30
เปอร์เซ็นต์ เพื่อทำการจองคิวการแสดง จากนั้นเมื่อถึงวันแสดงจริงผู้ว่าจ้างจะต้องชำระส่วนที่เหลือ
ราคาว่าจ้างการแสดงของคณะเสียงอีสานในปัจจุบัน เริ่มต้นที่ 260,000 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทาง
ในการออกเดินทางทำการแสดง การติดต่อคณะวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสานไปแสดงงานต่าง ๆ
ทางคณะได้จัดไว้หลายช่องทางแห่ง คือ (1) ติดต่อที่สำนักงาน เลขที่ 555 อำเภอเมือง จังหวัด
อุดรธานี ผู้รับงานโดยตรงคือ นายมัทธิง ฉิมหลวง และนายธนวรรณ เมธาวงศ์ (2) ติดต่อบริษัท ท
อปโลดโตมอนด ที่กรุงเทพมหานคร (3) การติดต่อผ่านทางโทรศัพท์ 095-6964589 ซึ่งเป็นเบอร์
ของนกน้อย อุไรพร รับงานโดยตรง ในการตกลงรับเชิญต้องมีการทำสัญญาว่าจ้างและมีค้ำมัดจำก่อน
ส่วนหนึ่งตามเงื่อนไข ส่วนที่เหลือจ่ายครบก่อนการแสดง ส่วนค่าบริการด้านอื่น ๆ นั้น ทางเป็น
ผู้รับผิดชอบเอง เช่น ค่าอาหาร เวที เครื่องเสียง ทางคณะบริการครบวงจร ซึ่งข้อดี คือสะดวกใน
การบริหารจัดการ ซึ่งทางคณะมีเวลาในการเตรียมการแสดงในที่จำกัด ดังนั้นการจัดการจากทางคณะ
จึงเป็นทางออกที่ทำให้ประหยัดเวลาในเรื่องต่าง ๆ และลดข้อผิดพลาดในการบริหารจัดการของทุก ๆ
ฝ่าย สามารถทำการแสดงได้อย่างมีประสิทธิภาพมอบความสุขให้กับผู้ชมได้ 100%⁵¹

การที่ออกเดินสายทำการแสดง ใช้ต้นทุนในการออกเดินทางสูงมาก ดังนั้นการปิดวิก
แต่ครั้งต้องดูตารางการแสดงจะต้องมีเวลารว่าง 4-5 วัน การแสดงแต่ละครั้งภายใน 4-5 วันนี้จะต้อง
เป็นพื้นที่ที่ไม่ไกลกันจนเกินไป เมื่อกำหนดวันเสร็จและ ต้องศึกษากลุ่มผู้ชมดูเป็นสำคัญ หากเป็นพื้นที่
ในภาคกลางหรือเขตบริเวณกรุงเทพมหานคร จะมุ่งเน้นพื้นที่ที่กลุ่มคนผู้ใช้แรงงานหรือบุคคลที่เป็นคน
ภาคอีสาน เช่น โรงงานต่าง ๆ เป็นต้น จากนั้นทำการสำรวจพื้นที่ที่จะลงพื้นที่แสดง โดยส่วนมากจะ
เป็นลานกว้าง โดนคณะเสียงอีสานจะใช้พื้นที่ในการแสดงไม่ต่ำกว่า 1 ไร่ โดยประมาณ มักจะเป็น
บริเวณลานวัด บริเวณพื้นที่ตลาดนัด ซึ่งง่ายต่อการประชาสัมพันธ์ให้มีความทั่วถึง เมื่อสำรวจพื้นที่
เรียบร้อยแล้วจึงจะทำการติดต่อเจ้าของพื้นที่ที่จะไปทำการแสดง ลำดับสุดท้ายคือกรประชาสัมพันธ์
การแสดง ในขั้นตอนนี้จะทำการประชาสัมพันธ์อย่างน้อย 1 เดือน

⁵¹ สัมภาษณ์ อนุรักษ์ิตาพร ชันคำ, นักแสดงคณะเสียงอีสาน, 11 กันยายน 2563.

ขั้นตอนนี้เป็นารเดินสายทำการแสดง ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนเมษายน ของปีถัดไปจากการรับงานการแสดงในแบบต่าง ๆ คือ แบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง การปิดวิกแบบมี เจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง และการปิดวิกจากคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างคิงานการแสดงของ ตุลาคม 2561 ถึงเดือนเมษายน 2562 เพื่อใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 3 คิงานการแสดงเดือน ตุลาคม 2561

คิงานการแสดงเดือน ตุลาคม 2561	
ว/ด/ป	สถานที่แสดง
12 ต.ค. 2561	ตลาดนัดนิคเน็ท แจ้งวัฒนะ หลักสี่
13 ต.ค. 2561	ตลาดธัญญา อ้อมใหญ่ 14 ต.ค.2561 แสดงที่ ตลาดลาวบางประกง อ.บางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา
15 ต.ค.2561	ข้างหมอชิต 2 จตุจักร ถ.กำแพงเพชร
17 ต.ค.2561	อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ
18 ต.ค.2561	งานไหลเรือไฟ อ.เมือง จ.นครพนม
19 ต.ค.2561	ตลาดก๊กหมู แขวงบางชัน เขตคลองสามวา กทม.
20 ต.ค. 2561	ตลาดซูปเปอร์วันพลาซ่า สีแยกคลองตัน เขตสวนหลวง กทม.
21 ต.ค.2561	พระประแดงอาเขต อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ
22 ต.ค.2561	พัทยาเหนือ สาย 3 ชลบุรี
23 ต.ค.2561	อุดมสุข58 (ตรงข้ามซอยประวิทย์และเพื่อน)
25 ต.ค. 2561	บุญกฐินสามัคคีบ้านพักเสียงอีสาน อ. เมือง จ. อุตรธานี
26 ต.ค. 2561	บ้านกุดคู่ ต.กุดคู่ อ.โนนสังข์ จ.หนองบัวลำภู
27 ต.ค.2561	วัดบารมีชัย บ้านกุดเชียงมี ตบ้านดง อ.อุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น
29 ต.ค. 2561	ตลาดเนืองจ้านงค์ อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี
30 ต.ค. 2561	หน้าศาลเจ้าพ่อเห่าตง ห้วยใหญ่ พัทยา
31 ต.ค. 2561	ข้างป้อมกาดาว แยกนิคมเกตเว อ.แปลงยาว จ.ฉะเชิงเทรา

คิงานการแสดงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2561 คณะเสียงอีสานได้ออกเดินทางทำการแสดงทั้งหมด 16 งาน แบ่งเป็นงานการแสดงแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้างทั้งหมด 4 งาน การปิดวิกแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง 7 การปิดวิกจากคณะเสียงอีสาน 5 งาน รวมทั้งสิ้น 9 จังหวัด ภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ ภาคอีสาน ได้แก่ ศรีสะเกษ หนองบัวลำภู นครพนม อุตรธานี ขอนแก่น

ตารางที่ 4 คิวงานการแสดงเดือน พฤศจิกายน 2561

คิวงานการแสดงเดือน พฤศจิกายน 2561	
ว/ด/ป	สถานที่แสดง
6 พ.ย. 2561	บ้านโสภารา ต.หนองคูขาด อ.บรบือ จ.มหาสารคาม
17 พ.ย. 2561	บุญกฐิน บ้านพิทักษ์ ต.ห้วยเม็ก อ.ห้วยเม็ก จ.กาฬสินธุ์
18 พ.ย. 2561	ศูนย์การค้า 168 platinum ต.เชียงพิณ อ.เมือง จ.อุดรธานี
19 พ.ย. 2561	บ้านสว่าง ต.โพธิ์ชัย อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด
20 พ.ย. 2561	งานสี่ฐานเฟสติวล “บุญสมมาบูชา” ณ ริมบึงสี่ฐาน จ.ขอนแก่น
21 พ.ย. 2561	บุญกฐิน วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ (มจร.) บ้านร้อ ต.น้ำคำ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ
22 พ.ย. 2561	งานลอยกระทง อุทยานกบินทร์เฉลิมราชย์ ต.เมืองเก่า อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี
23 พ.ย. 2561	หน้าที่ว่าการอำเภอเสิงสาง จ.นครราชสีมา
24 พ.ย. 2561	หน้าเทศบาลหัวทะเล ต.หัวทะเล อ.เมือง จ.นครราชสีมา
30 พ.ย. 2561	กทม. หมอชิต 2

คิวงานการแสดงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 คณะเสียงอีสานได้ออกเดินทางทำการแสดงทั้งหมด 10 งาน แบ่งเป็นงานการแสดงแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้างทั้งหมด 4 งาน การปิดวิกแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง 4 การปิดวิกจากคณะเสียงอีสาน 2 งาน รวมทั้งสิ้น 9 จังหวัด ภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ปราจีนบุรี ภาคอีสาน ได้แก่ ศรีสะเกษ มหาสารคาม กาฬสินธุ์ อุดรธานี ขอนแก่น ร้อยเอ็ด นครราชสีมา

ตารางที่ 5 คิวงานการแสดงเดือน ธันวาคม 2561

คิวงานการแสดงเดือน ธันวาคม 2561	
ว/ด/ป	สถานที่แสดง
3 ธ.ค. 2561	งานทุ่งศรีเมือง อ.เมือง จ.อุดรธานี
4 ธ.ค. 2561	งานประจำปีวัดสีกัน (พุทธสยาม) เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ
5 ธ.ค. 2561	งานจิ๋วศาลเจ้าปู่กุดเป่ง อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด
6 ธ.ค. 2561	ไหว้สตุ (สุขาภิบาล 3) เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ (พระประแดงโปรโมชั่น)
8 ธ.ค. 2561	กิ้งแก้ว ซอย 2 อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ (พระประแดงโปรโมชั่น)
9 ธ.ค. 2561	ตลาดวัดศรีประจักษ์ นิคมาออมตะนคร จ.ชลบุรี พระประแดงโปรโมชั่น
10 ธ.ค. 2561	งานประเพณีฮีตสิบสองและงานกาชาด อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ
13 ธ.ค. 2561	ตลาดสามห่วง บางปู กม.34 อ.เมือง จ.สมุทรปราการ
14 ธ.ค. 2561	แสดงที่ ตลาดปัฐวิกรณ์ (ถ.นวมินทร์) เขตบึงกุ่ม กทม.
15 ธ.ค. 2561	ตลาดซุเปอร์วัน สีแยกคลองตัน ถ.สุขุมวิท 71 เขตสวนหลวง กทม.
16 ธ.ค. 2561	พระประแดงอาเขต (ถ.สุขสวัสดิ์) อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ
20 ธ.ค. 2561	งานฤดูหนาว อ.วังสะพุง จ.เลย
22 ธ.ค. 2561	สนามกีฬาหัวหมาก ถนนรามคำแหง กทม.
23 ธ.ค. 2561	ตลาดมาบียงพร อ.ปลวกแดง จ.ระยอง
28 ธ.ค. 2561	งานฉลองอุโบสถ วัดศรีชมชื่น ต.บ้านหวาย อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
30 ธ.ค. 2561	งานฉลองอุโบสถ วัดสุธรรมนิมิตร ต.กวนใหญ่ อ.เมือง จ.หนองคาย
31 ธ.ค. 2561	งานอุปสมบท บ้านทัน ต.นาสีนวน อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม

คิวงานการแสดงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2561 คณะเสียงอีสานได้ออกเดินทางทำการแสดงทั้งหมด 17 งาน แบ่งเป็นงานการแสดงแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้างทั้งหมด 4 งาน การปิดวิก แบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง 7 การปิดวิกจากคณะเสียงอีสาน 6 งาน รวมทั้งสิ้น 11 จังหวัด ภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี ระยอง เพชรบูรณ์ สมุทรปราการ ภาคอีสาน ได้แก่ ร้อยเอ็ด อำนาจเจริญ หนองคายเลย อุดรธานี มหาสารคาม

ตารางที่ 6 คิวงานการแสดงเดือน มกราคม 2562

คิวงานการแสดงเดือน มกราคม 2562	
ว/ด/ป	สถานที่แสดง
10 ม.ค. 2561	10 ม.ค. ตลาดทุ่งเจริญ (ตรงข้าม บ.ซีพีแรม) อ.ลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี
11 ม.ค. 2561	11 ม.ค. ตลาดทรัพย์สินนคร ถ.เทพกษัตร 1 คลองหลวง จ.ปทุมธานี
12 ม.ค. 2562	12 ม.ค. คอนเสิร์ตแฟนมิตติ้ง “สาวกนกปีกเหล็ก” ณ ตลาดมาภรณ์ (ถนนเทพารักษ์) อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ
13 ม.ค. 2562	13 ม.ค. สี่แยกอุทัย โรจนะ อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา
14 ม.ค. 2562	14 ม.ค. งานขึ้นบ้านใหม่ บ.ม่วงคำ ต.โนนศิลา อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์
15 ม.ค. 2562	15 ม.ค. งานกาชาดและงานของมุกดาหาร อ.เมือง จ.มุกดาหาร
17 ม.ค. 2562	17 ม.ค. พัทยาเหนือสาย 3 เมืองพัทยา อ.บางละมุง จ.ชลบุรี
18 ม.ค. 2562	18 ม.ค. งานฉลองอุโบสถ วัดชัยศรี บ้านสระคูณ ผักกาดหญ้า ต.โคกล่าม อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์
19 ม.ค. 2562	19 ม.ค. งานสักการะศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและงานกาชาด จ.หนองบัวลำภู
20 ม.ค. 2562	20 ม.ค. งานนมัสการพระธาตุเชิงชุม ต.ธาตุเชิงชุม อ.เมือง จ.สกลนคร
21 ม.ค. 2562	21 ม.ค. วัดดอนโพธิ์ บ้านโพธิ์ไทรทอง ต.อากาศ อ.อากาศอำนวย จ.สกลนคร
24 ม.ค. 2562	24 ม.ค. ตรงข้ามซอยเทียนทะเล 11 (ถ.บางขุนเทียน-ชายทะเล) เขตบางขุนเทียน
25 ม.ค. 2562	25 ม.ค. ไทวัสดุ (สุขาภิบาล 3) เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ
26 ม.ค. 2562	26 ม.ค. ตลาดไทยประกัน (เคหะบางพลี) อ.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ
27 ม.ค. 2562	27 ม.ค. งานประจำปีวัดโกรกกราก ต.โกรกกราก อ.เมือง จ.สมุทรสาคร
28 ม.ค. 2562	28 ม.ค. แสดงที่ กรุงเทพฯและปริมณฑล (รอยืนยันสถานที่)
29 ม.ค. 2562	29 ม.ค. แสดงที่ ช้างสถานีขนส่งหมอชิต 2 (ถ.กำแพงเพชร 2) กรุงเทพฯ
31 ม.ค. 2562	31 ม.ค. แสดง ที่ งานอเมซิ่งเมืองลิงโมเดล บ้านเชียงสง อ.จอมพระ จ.สุรินทร์

ตารางคิวงานการแสดงเดือน มกราคม พ.ศ. 2562 คณะเสียงอีสานได้ออกเดินทางทำการแสดงทั้งหมด 18 งาน แบ่งเป็นงานการแสดงแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้างทั้งหมด 5 งาน การปิดวิก แบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง 10 การปิดวิกจากคณะเสียงอีสาน 3 งาน รวมทั้งสิ้น 12 จังหวัด ภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี พระนครศรีอยุธยา สมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร ภาคอีสาน ได้แก่ มุกดาหาร สกลนคร สุรินทร์ กาฬสินธุ์ บุรีรัมย์

ตารางที่ 7 คิวงานการสดงเดือน กุมภาพันธ์ 2562

คิวงานการสดงเดือน กุมภาพันธ์ 2562	
ว/ด/ป	สถานที่แสดง
1 ก.พ. 2562	งานประจำปี บ้านเสียว ต.เสียว อ.เบญจลักษ์ จ.ศรีสะเกษ
2 ก.พ. 2562	งานผ้าป่าสามัคคี บ้านบก ต.โพนซ่า อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ
3 ก.พ. 2562	วัดอัมพวันวิทยาราม (หลวงปู่แก้ว) บ้านเพ็ญ อ.กุดจับ จ.อุดรธานี
4 ก.พ. 2562	งานดอกฝ้ายบานสืบสานวัฒนธรรมไทยและงานกาชาด อ.เมือง จ.เลย
5 ก.พ. 2562	กทม. ลานช้างหมอซืด 2
6 ก.พ. 2562	งานเปิดทองฝิ่งลูกนิมิต วัดห้วยสามพันนาม อ.ห้วยหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์
7 ก.พ. 2562	งานเปิดทองพระพุทธชัยมงคล บ้านดำน ต.โคกปีบ อ.เมือง จ.สระแก้ว
8 ก.พ. 2562	งานฉลองอุโบสถ วัดพุทธาราม (ทุ่งพระพุทธร) ต.เขาไม้แก้ว อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี
9 ก.พ. 2562	วัดยางกระทุ่ม บ้านยางกระทุ่ม ต.ตะขบ อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา
10 ก.พ. 2562	งานยกช่อฟ้า วัดมาบยางพร ต.มาบยางพร อ.ปลวกแดง จ.ระยอง
11 ก.พ. 2562	งานประจำปี วัดกลางคลองสาม บ้านคลองสาม ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี
12 ก.พ. 2562	บุญคุณลาน วัดเศวตวันนาราม บ้านด่อน อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
13ก.พ. 2562	บุญพะเหวด วัดโคกเขตตาราม บ้านนาบัว ต.นางัว อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี
14 ก.พ. 2562	งานฉลองอุโบสถ วัดโพธาราม บ้านท่าไคร้ ต.บึงกาฬ อ.เมือง จ.บึงกาฬ
15 ก.พ. 2562	งานนมัสการพระธาตุพนมจำลอง วัดป่าธรรมพิทักษ์ บ้านธาตุ อ.ห้วยเม็ก จ.กาฬสินธุ์
16 ก.พ. 2562	บุญเรือน วัดสระกำแพงใหญ่ ต.สระกำแพงใหญ่ อ.อุทุมพรพิสัย จ.ศรีสะเกษ
17 ก.พ. 2562	งานประจำปี วัดโพธิ์ศรี บ้านสำพันตา ต. พันตา อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี
18 ก.พ. 2562	งานนมัสการหลวงปู่ด่อน บ้านเมืองเก่า ต.บ้านยาง อ.เกษตรสมบูรณ์ จ.ชัยภูมิ
19 ก.พ. 2562	งานเปิดทองพระเจ้าใหญ่ วัดหงษ์ บ้านศรีชะแรด ต.มะเฟือง อ.พุทไธสง จ.บุรีรัมย์
20 ก.พ. 2562	งานนมัสการพระธาตุสี่จระ วัดลาดทรงธรรม บ้านท่าลี่ ต.ท่าลี่ อ.ท่าลี่ จ.เลย
21 ก.พ. 2562	งานฉลองอุโบสถ วัดชัยสะอาด บ้านดอนเข้ม ต.หัวนา อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู
22 ก.พ. 2562	บ้านพักเสียงอีสาน จ.อุดรธานี
23 ก.พ. 2562	วัดปทุมवास บ้านเขว้า ต.บ้านเขว้า อ.บ้านเขว้า จ.ชัยภูมิ
24 ก.พ. 2562	หลังวัดสะพาน 4 มาบยางพร

คิวงานการแสดงเดือน กุมภาพันธ์ 2562	
ว/ด/ป	สถานที่แสดง
25 ก.พ. 2562	ไทวัสดุ มินบุรี
26 ก.พ. 2562	หมอชิต 2 จตุจักร ถ.กำแพงเพชร 2
27 ก.พ. 2562	โกลบอลเฮาส์(สาขานครราชสีมา)
28 ก.พ. 2562	บุญผะเหวด วัดสังฆคณาราม บ้านกลางใหญ่ ต.กลางใหญ่ อ.บ้านฝ้อ จ.อุดรธานี

คิวงานการแสดงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 คณะเสียงอีสานได้ออกเดินทางทำการแสดงทั้งหมด 28 งาน แบ่งเป็นงานการแสดงแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้างทั้งหมด 19 งาน การปิดวิก แบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง 5 การปิดวิกจากคณะเสียงอีสาน 4 งาน รวมทั้งสิ้น 15 จังหวัด ภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สระแก้ว ปราจีนบุรี ระยอง ปทุมธานี ภาคอีสาน ได้แก่ ศรีสะเกษ หนองบัวลำภู เลย นครราชสีมา กาฬสินธุ์ บึงกาฬ ชัยภูมิ บุรีรัมย์ อุดรธานี ภาคใต้ ได้แก่ ประจวบคีรีขันธ์

ตารางที่ 8 คิวงานการแสดงเดือน มีนาคม 2562

คิวงานการแสดงเดือน มีนาคม 2562	
ว/ด/ป	สถานที่แสดง
1 มี.ค. 2562	งานแก้บน ณ ลานพญาศรีสัตตนาคราช ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครพนม
2 มี.ค. 2562	บ้านกุดละลม ต.หนองนาแซง อ.เมือง จ.ชัยภูมิ
3 มี.ค. 2562	วัดโพธิ์ศรีสำราญ บ้านบุ่งหมากลาน ต.ปะโค อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี
5 มี.ค. 2562	งานเครื่องเคลือบพันปีประเพณีบ้านกรวดและงานกาชาด อ.บ้านกรวด จ.บุรีรัมย์
6 มี.ค. 2562	ตลาดคลองถม อ.หนองกี่ จ.บุรีรัมย์
8 มี.ค. 2562	งานบุญมหาชาติ บ้านหิงห้อย ต.หนองแวง อ.เทพารักษ์ จ.นครราชสีมา
9 มี.ค. 2562	งานฉลองอุโบสถ วัดเกาะหมาก บ้านดอนอุดม ต.ห้วยยาง อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ
10 มี.ค. 2562	งานบุญมหาชาติ วัดพระพุทธบาทบัวคำ ต.หมากหญ้า อ.หนองบัวซอ
11 มี.ค. 2562	งานบุญผะเหวด วัดโพธิ์ชัยโคกศรี บ้านโคกศรี ต.อุ่มเม่า อ.ยางตลาด จ.กาฬสินธุ์
12 มี.ค. 2562	วัดสว่างโนนทัน บ้านวังเจริญ ต.วังหินลาด อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น
13 มี.ค. 2562	บ้านด่อน ต.บ้านด่อน อ.รัตนวาปี จ.หนองคาย
15 มี.ค. 2562	ตลาดปัฐวิกรณ์ (ถ.นวมินทร์72) เขตบึงกุ่ม กทม.
16 มี.ค. 2562	งานบุญผะเหวด วัดป่าประชาสามัคคี บ้านขุนหาญ ต.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ
17 มี.ค. 2562	งานผ้าป่าสามัคคีและฉลองกุฏิ วัดปรารังค์ภู่ ต.ภู่อ.ปรารังค์ภู่ จ.ศรีสะเกษ
19 มี.ค. 2562	บุญเดือนสี่ ปิดทองพระเจ้าใหญ่ศรีเจริญ ต.หัวตะพาน จ.อำนาจเจริญ
22 มี.ค. 2562	วัดเขต บ้านลาดใต้ อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
27 มี.ค. 2562	งานเพลิตเพลินงานวัด ณ สนามเอ็กซ์ไฮท์ พัทธาสาย3 เมืองพัทยา จ.ชลบุรี
29 มี.ค. 2561	งานฉลองเจดีย์ วัดสวนตาลวราราม บ้านแก่นท้าว ต.เม็กดำ อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม
30 มี.ค. 2561	30 งานยกช่อฟ้าและบุญประจำปี วัดนาแค บ้านนาแค ต.เมืองปัก อ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา จ.อุดรธานี
31 มี.ค.62	หน้าวัดอ้อมน้อย พุทธมณฑลสาย5

คิวงานการแสดงเดือน มีนาคม พ.ศ. 2562 คณะเสียงอีสานได้ออกเดินทางทำการแสดงทั้งหมด 20 งาน แบ่งเป็นงานการแสดงแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้างทั้งหมด 12 งาน การปิดวิกแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง 5 การปิดวิกจากคณะเสียงอีสาน 3 งาน รวมทั้งสิ้น 13 จังหวัด ภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี ภาคอีสาน ได้แก่ ศรีสะเกษ หนองบัวลำภู นครราชสีมา กาฬสินธุ์ ชัยภูมิ บุรีรัมย์ อุดรธานี นครพนม ขอนแก่น หนองคาย อำนาจเจริญ มหาสารคาม

ตารางที่ 9 คิวงานการแสดงเดือน เมษายน 2562

คิวงานการแสดงเดือน เมษายน 2562	
ว/ด/ป	สถานที่แสดง
2 เม.ย. 2562	สี่แยกมิตรกมล จ.ชลบุรี
3 เม.ย. 2562	ตลาดลาว มาบตาพุด จ.ระยอง
4 เม.ย. 2562	สนามกีฬา สาย3
5 เม.ย. 2562	ข้างสถานีขนส่งหมอชิต2 (ถนนกำแพงเพชร เขตจตุจักร กทม
6 เม.ย. 2562	หัวสนามบิน (ประตู7) เครื่องสพพัฒนศรีราชา อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี
7 เม.ย. 2562	งานปิดทอง วัดหนองวานเหลือง ต.เขาหินซ้อน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา
9 เม.ย. 2562	บ้านปทุมวาปี ต.ปทุมวาปี อ.สองดาว จ.สกลนคร
10 เม.ย. 2562	งานฉลองชุมชนประตู่วัดป่าไผ่ บ.กุดคำ ต.ทุ่งฝน อ.ทุ่งฝน จ.อุดรธานี
12 เม.ย. 2562	บ้านหนองหัวหมู ต.สระกำแพงใหญ่ อ.อุทุมพรพิสัย จ.ศรีสะเกษ
13 เม.ย. 2562	งานผ้าป่าสามัคคีวัดชัยชุมพล บ.เต่า ต.เต่า อ.บ้านแท่น จ.ชัยภูมิ
14 เม.ย. 2562	งานฉลองวิหารวัดจอมมะณี ต.หนองกุ้งศรี อ.โนนสะอาด จ.อุดรธานี
15 เม.ย. 2562	งานนมัสการพระเจ้าใหญ่ บ.ยางเครือ ต.เมืองทุ่ง อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
16เม.ย. 2562	งานฉลองศาลปู่ตาและบุญสงกรานต์ ต.สามสวน อ.บ้านแท่น จ.ชัยภูมิ
17 เม.ย. 2562	งานนมัสการหลวงพ่อบุญและบุญสงกรานต์ วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) ต.ในเมือง อ.เมือง จ.หนองคาย
18 เม.ย. 2562	บ้านสำราญ ต.อาจสามารถ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด
19 เม.ย. 2562	งานสร่งคู่บัวมาศ บ.กกกอก ต.บัวมาศ อ.บรบือ จ.มหาสารคาม
20 เม.ย. 2562	วัดนากลาง บ.นากลาง ต.นากลาง อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา
21 เม.ย. 2562	งานผ้าป่าสามัคคีวัดบ้านโพธิ์ ต.โพธิ์ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ
26 เม.ย. 2562	งานวันแรงงานแห่งชาติ สนามช้าง ปตท.นิคมฯนวนคร อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี
27 เม.ย. 2562	งานรำลึกวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี
29 เม.ย.2562	งานทำบุญสนามโรงเรียนบ้านโคกสูงโคกสวรรค์ ต.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู

คิวงานการแสดงเดือน เมษายน พ.ศ. 2562 คณะเสียงอีสานได้ออกเดินทางทำการแสดงทั้งหมด 22 งาน แบ่งเป็นงานการแสดงแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้างทั้งหมด 13 งาน การปิดวิกแบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง 6 การปิดวิกจากคณะเสียงอีสาน 3 งาน รวมทั้งสิ้น 12 จังหวัด ภาคกลาง

ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา ภาคอีสาน ได้แก่ ศรีสะเกษ หนองคาย สกลนคร นครราชสีมา มหาสารคาม ชัยภูมิ อุดรธานี ร้อยเอ็ด

จากการศึกษาคิวงานแสดงของคณะเสียงอีสานตั้งแต่ เดือน ตุลาคม 2561 ถึงเดือน เมษายน 2562 พบว่า คณะเสียงอีสานได้เดินสายทำการแสดงในช่วงของฤดูหนาวและฤดูร้อน ทั้งนี้ก็เนื่องจากฤดูฝนจะเป็นอุปสรรคมากขณะทำการแสดง การเดินสายทำการแสดงไปยังสถานที่ต่าง ๆ นั้น จะเห็นได้ว่าคณะเสียงอีสานได้ทำการแสดงในทุกจังหวัดของภาคอีสาน นอกเหนือจากนั้นแล้วไม่มีการเดินทางไปทำการแสดงในภาคกลาง โดยสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ผู้ชมต้องเป็นคนที่ชอบดูการแสดง หมอลำ ได้แก่ บริเวณที่มีกลุ่มผู้ใช้แรงงาน เนื่องจากชาวอีสานได้มีการเดินทางไปทำงานในสถานที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ในจังหวัด ชลบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร ระยอง ฉะเชิงเทรา พระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร เป็นต้น เนื่องจากทำงานหนัก การชมการแสดงหมอลำเป็นอีกหนึ่งความบันเทิงที่ทำให้เกิดความคลายเครียดจากการทำงานได้

2) ระยะเวลาดำเนินการ

คณะเสียงอีสานได้เริ่มดำเนินการออกแบบและดำเนินการ ตั้งแต่ช่วงเดือน มิถุนายนถึงเดือนกันยายน แบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

(1) การเตรียมการฝ่ายต่าง ๆ

จากการศึกษาในประเด็นของบุคลากรที่สำคัญในการออกแบบ และการวางแผนคิดการแสดงของคณะเสียงอีสาน ผู้ออกแบบการแสดงทุกคนต้องดำเนินการในขั้นตอนนี้เพื่อนำไปสู่การฝึกซ้อมการแสดงและการแสดงจริง ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นเตรียมการในระยะนี้ โดยการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะดำเนินการในการฝึกซ้อมและผลิตในส่วนต่าง ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับควมยิ่งใหญ่ของการแสดงคณะเสียงอีสาน โดยผู้วิจัยได้แบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ คือ 1. การรับสมัครสมาชิก 2. การออกแบบและสร้างเวทีการแสดง 3. การจัดลำดับการแสดง โดยมีขั้นตอนดังนี้

การรับสมัครสมาชิก

การแสดงคณะเสียงอีสานในการควบคุมและบริหารจัดการโดย นกน้อย อุไรพร ได้กล่าวไว้ว่าทางคณะเสียงอีสานจะรับสมัครทุกคนที่มาสมัครกับทางคณะเสียงอีสาน ให้โอกาสกับทุกคนแต่ทุกคนจะมีความสามารถที่แตกต่างกันไป แต่ก็เชื่อว่าทุกคนจะได้เป็นนักร้อง หากมีใจรักในด้านการแสดงทุกคนจะต้องฝึกหัดการเต้น เพื่อเป็นบททดสอบและเป็นพื้นฐานของการแสดง

ในคณะเสียงอีสาน ต้องเป็นคนที่มีความรอบคอบเกี่ยวกับการทำงานสูง เนื่องจากจะต้องออกทำการแสดงเกือบทุกวันและไม่สามารถให้ผู้อื่นมาแทนในตำแหน่งของตนเองได้ ในการคัดเลือกผู้แสดง ต้องกระทำด้วยความพิถีพิถันและรอบคอบในเรื่อง บุคลิกรูปร่าง หน้าตา น้ำเสียง กิริยา ท่าทาง ความสามารถในการร้องเพลง การร้องหมอลำ การเต้น และอื่น ๆ บทบาทของตัวละคร นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงเวลาที่ผู้แสดงคนนั้นสามารถจะสละให้กับ การฝึก การซ้อม และการแสดง การที่ผู้แสดงขาดการฝึกซ้อมย่อมนำความเสียหายมาสู่การแสดงโดยรวมเป็นอย่างมาก⁵² ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

- ศิลปินนักร้อง: การกำหนดตัวนักแสดงนักร้องการแสดงคณะเสียงอีสาน ความสามารถในการร้องเพลงน้ำเสียงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นลำดับขั้นแรก ทั้งรูปแบบในการร้องเพลงลูกทุ่งและการร้อง หมอลำ ความสามารถในการแสดงออกด้านหน้าเวทีไม่มีความเขินอาย รวมไปถึงบุคลิกภาพรูปร่างหน้าตา
- หางเครื่อง: การคัดเลือกหางเครื่องการแสดงคณะเสียงอีสาน เปิดรับสมัครทุกคนที่มีใจรักในการเต้น เนื่องจากทางคณะเสียงอีสานได้มีการฝึกหัดสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานในขั้นแรก หางเครื่องคณะเสียงอีสานต้องเป็นบุคคลที่มีปฏิภาณไหวพริบ เนื่องจากการแสดงของคณะเสียงอีสาน มีการปรับเปลี่ยนได้ทุกโอกาสตามความเหมาะสม ต้องเป็นบุคคลที่มีวินัยรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองในระดับสูงไม่มีใครสามารถแทนหน้าที่ของกันและกันได้
- นักแสดงตลก การกำหนดนักแสดงตลกคณะเสียงอีสานในปัจจุบันคัดเลือกจากความสมัครใจ และประสบการณ์ในการแสดงตลก นักแสดงตลกต้องเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ที่สามารถสร้างสีสันการแสดงด้านหน้าเวทีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องสามารถร้องเพลงลูกทุ่งได้ สามารถออกแบบการแสดงตลกได้เป็นอย่างดี ในการคัดเลือกแต่ละครั้งจะมีบททดสอบการแสดง
- นักดนตรี: การกำหนดนักดนตรีของคณะเสียงอีสาน ต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเล่นดนตรีแต่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

⁵² สัมภาษณ์ อนุ อิมหลวง, หัวหน้าคณะเสียงอีสาน, 17 พฤศจิกายน 2562.

มีปฏิภาณไหวพริบ เนื่องจากการแสดงของคณะเสียงอีสานได้มี การปรับเปลี่ยนเพลงในการแสดงได้ทุกโอกาส ตามความเหมาะสม ต้องเป็นบุคคลที่มีวินัยรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองในระดับสูง

- คอวยและอื่น ๆ: ต้องเป็นผู้ที่มีใจรักในการทำงานความอดทน สูง มีความรับผิดชอบ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

ดีเนื่องจากการเดินสายทำการแสดงมีเกือบทุกวันและไม่สามารถ กำหนดเวลาของการทำงานได้ทุกครั้ง

การเปิดรับสมัครสมาชิกกายของคณะเสียงอีสาน จะมีการเปิดรับ และประชาสัมพันธ์ผ่านทางเฟซบุ๊กแฟนเพจของคณะเสียงอีสาน โดยจะมักจะอยู่ในช่วงของเดือน มิถุนายน-กรกฎาคมของทุกปี หรือเมื่อจำนวนบุคลากรขาดแคลนก็ประกาศรับสมัครได้ทุกเมื่อ

ภาพที่ 19 การประชาสัมพันธ์รับสมัครบุคลากรคณะเสียงอีสาน
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

**โอกาสของคนมีฝัน
มาถึงแล้ว**

เสียงอีสาน
นกน้อย อุไรพร

เปิดรับสมัคร
นักร้องหน้าใหม่!
รับสมัครวันที่ 18-30 มิถุนายน 2564

คุณสมบัติ : ไม่จำกัดเพศ อายุ 17-24 ปี
ผู้มีใจรักในเสียงเพลง กล้าแสดงออก

- ส่งคลิปผลงานความยาวไม่เกิน 5 นาที
มาที่ facebook fanpage เสียงอีสาน นกน้อย อุไรพร
- อัปเดตคลิปหน้า Facebook หรือ tiktok ของตัวเอง
พร้อมเปิดสาธารณะ: ดิดเอชแท็ก #เสียงอีสานนกน้อย
พร้อมชื่อที่อยู่ เบอร์โทรติดต่อกลับ

ผู้ผ่านการคัดเลือก จะได้เซ็นสัญญาร่วมงานกับ **เสียงอีสาน**

**แล้วเรามาเป็น
ครอบครัว
เดียวกัน**

หมายเหตุ : อายุต่ำกว่า 18 ปี ต้องมีเอกสารได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง

ภาพที่ 20 ภาพการประชาสัมพันธ์เปิดรับสมัครนักร้องคณะเสียงอีสาน
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

นอกเหนือจากการรับผ่านสมัครที่บ้านพักของคณะเสียงอีสานแล้ว ทางคณะได้มีการเปิดรับสมัครผ่านรูปแบบออนไลน์ โดยให้ผู้ที่สนใจทำการบันทึกเป็นคลิปเพื่อเป็นการสมัครในขั้นแรก จากนั้นจึงได้มีการคัดเลือกเพื่อเข้าสู่การพิจารณา โดยการร้องเพลงสดที่บ้านพักคณะเสียงอีสาน เพื่อเป็นการทดสอบความมั่นใจและการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ

การสร้างฉากและเวทีการแสดง

ฉากและเวทีเป็นส่วนที่สำคัญในการแสดง คณะเสียงอีสานตั้งอยู่ในจังหวัดอุดรธานี จึงมีการนำเอาคำขวัญของจังหวัดอุดรธานีที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของจังหวัดมาเป็นแนวคิดในการออกแบบการแสดง ดังคำขวัญที่ว่า น้ำตกจากสันภูพาน อุทยานแห่งธรรมะ อารยธรรม 5,000 ปี ธาณิผ้าหมี่ขิด แดนเนรมิตหนองประจักษ์ เลิศลักษณ์กล้วยไม้หอมอุดรชนั้โฉนน์ ซึ่งคำขวัญดังกล่าวเป็นคำขวัญเดิม และในปัจจุบัน ได้เปลี่ยนเป็น หนองประจักษ์คู่เมือง ลือเลื่องแหล่งธรรมะ อารยธรรมบ้านเชียงมรดกโลกห้าพันปี ธาณิผ้าหมี่ขิด ธรรมชาติเนรมิตทะเลบัวแดง ผู้ออกแบบได้นำเสนออัตลักษณ์ของจังหวัดอุดรธานีผ่านการออกแบบฉากและเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน เช่น เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง กล้วยไม้หอม อุดรชนั้โฉนน์ รูปพญานาค ซึ่งเป็นสิ่งที่ทางคณะได้เคารพบูชา เพื่อเป็นสิริมงคลในการทำการแสดง

การออกแบบฉากและเวทีของคณะเสียงอีสานต้องคำนึงถึงการใช้รถ 6 ล้อ จำนวน 2 คัน ประกอบการออกแบบ เนื่องจากการใช้รถเป็นฐานโครงสร้างของเวทีนั้นเป็นการลดจำนวนของคนในการติดตั้ง ประหยัดเวลาในการติดตั้งเวที อีกทั้งยังลดการเกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นขณะการติดตั้งหรือขณะทำการแสดง รับน้ำหนักได้ 13 ตัน หรือประมาณ 260 คน เป็นการพัฒนาให้เป็นหมอลำแบบสมัยใหม่ ใช้พื้นที่เวที ยาว 37 เมตร กว้าง 15 เมตร สูง 7 เมตร

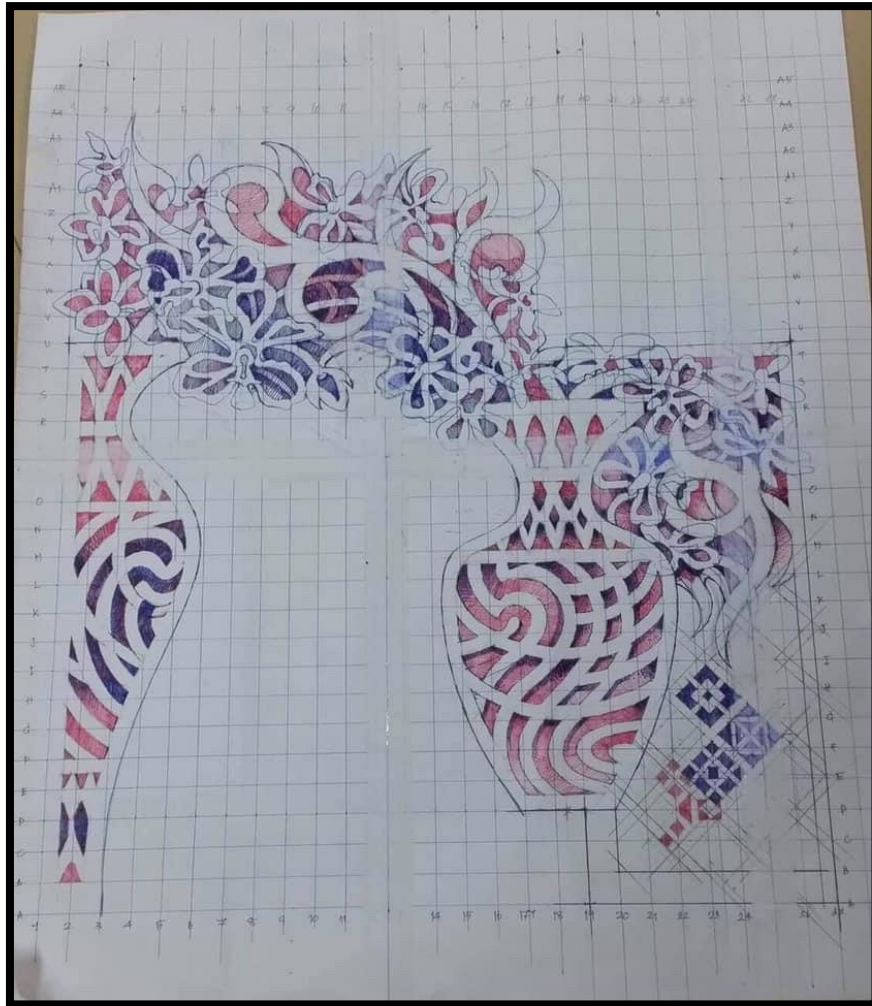
ภาพที่ 21 รถบรรทุกในการติดตั้งเวทีการแสดงของคณะเสียงอีสาน
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 22 ภาพการออกแบบเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน พ.ศ. 2562

การออกแบบเวทีการแสดงคณะเสียงอีสานพ.ศ.2562 โดยนายธนวรรณ เมธาวงศ์ โดยการเลือกใช้คู่สีที่ตัดกันอย่างชัดเจน(ม่วง-เหลือง)เพื่อความโดดเด่นของฉากหลัง นำเสนอผ่านอัตลักษณ์ของจังหวัดอุดรธานี คือ เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง กล้วยไม้หอมอุดรชน้ไม้ ภูมิปัญญาภาค

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายธนวรรณ เมธาวงศ์

ภาพที่ 23 แบบร่างการแบ่งสัดส่วนของฉากเวที
 การร่างแบบ ขั้นตอนที่ทำขึ้นหลังจากการออกแบบ โดยแบ่งสัดส่วนของฉากให้ได้ตามที่ออกแบบไว้
 เพื่อให้ได้สัดส่วนที่มีขนาดเท่ากับในการสร้างแบบขนาดจริงของฉาก

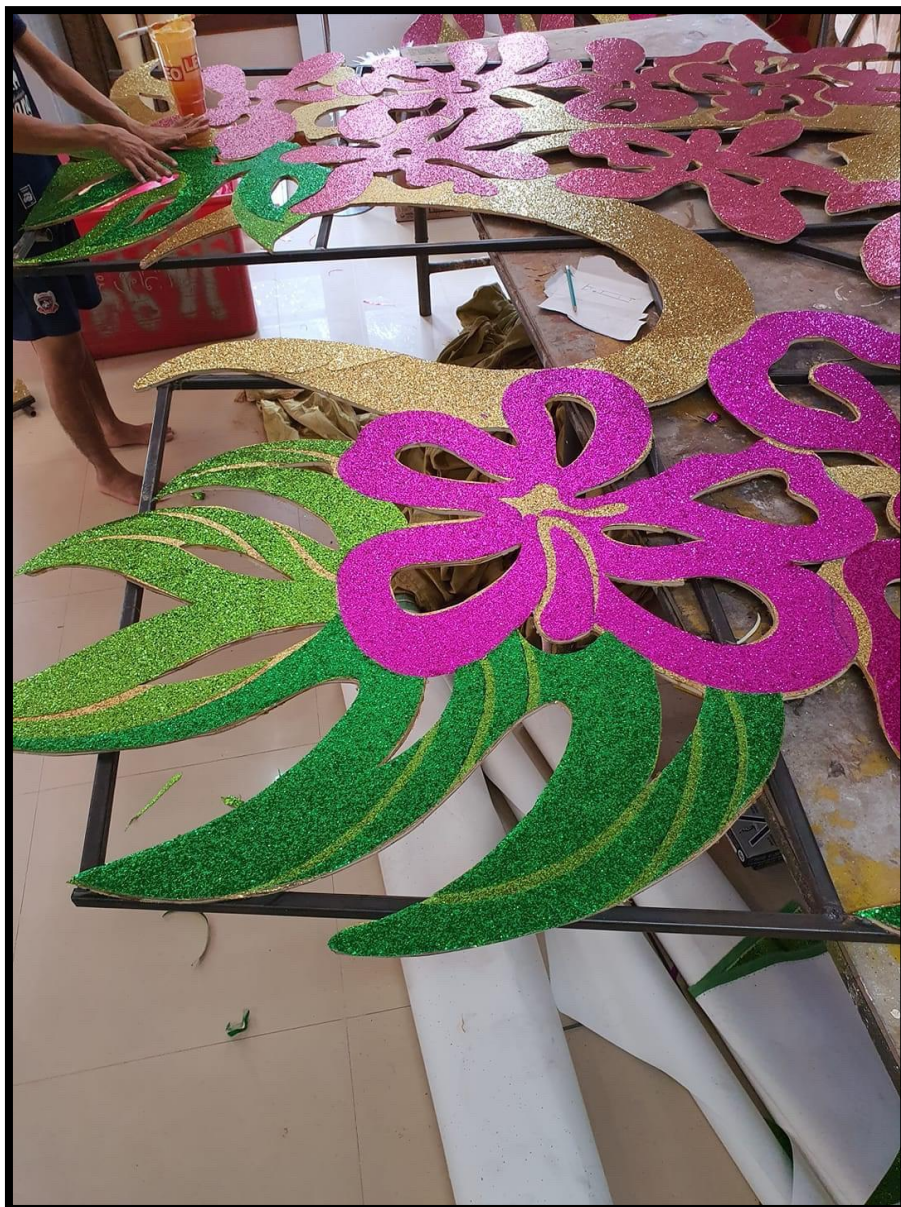
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายธนวรรณ เมธาวงศ์

ภาพที่ 24 ขั้นตอนการร่างแบบลงบนไม้อัด

การร่างแบบลงบนไม้อัด เป็นขั้นตอนที่เพิ่มขึ้นหลังจากการร่างแบบแบ่งสัดส่วนลงในกระดาษ ซึ่งต้องร่างตามสัดส่วนที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้ได้ตามที่ต้องการ แบ่งลายสำหรับการฉลุลายให้ชัดเจน

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากนายธนวรรณ เมธาวงศ์

ภาพที่ 25 การติดผ้ากากเพชรลงบนฉากเวทีการแสดง

การติดผ้ากากเพชรลงบนฉากเวทีการแสดงของคณะเสียงอีสาน นับว่าเป็นเอกลักษณ์สำคัญของ

คณะเสียงอีสาน นอกจากความสวยงามที่เกิดขึ้นบนเวทีแล้ว

ยังสามารถทนต่อแดดและฝนได้เป็นอย่างดี

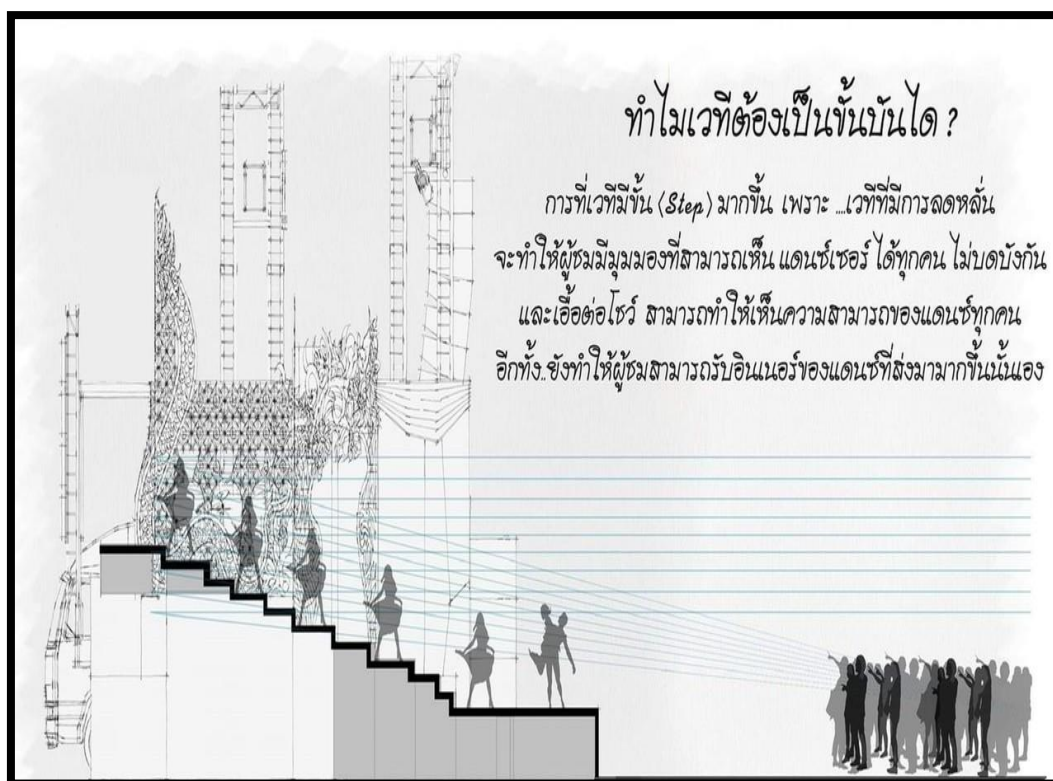
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 26 ภาพตัวอย่างของการออกแบบของฉากหลัง
 เนื่องจากการตั้งเวทีการแสดงแต่ละครั้งเป็นการตั้งบนสถานที่โล่งไม่สามารถกำหนดหรือควบคุม
 แรงลมได้ ผู้ออกแบบจึงได้ออกแบบฉากโดยการใช้เทคนิคแบบการฉลุลาย นอกจากความสวยงามแล้ว
 ก็เพื่อลดการต้านลมปลอดภัยมากยิ่งขึ้นเวลามีลมแรง

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายธนวรรณ เมธาวงศ์

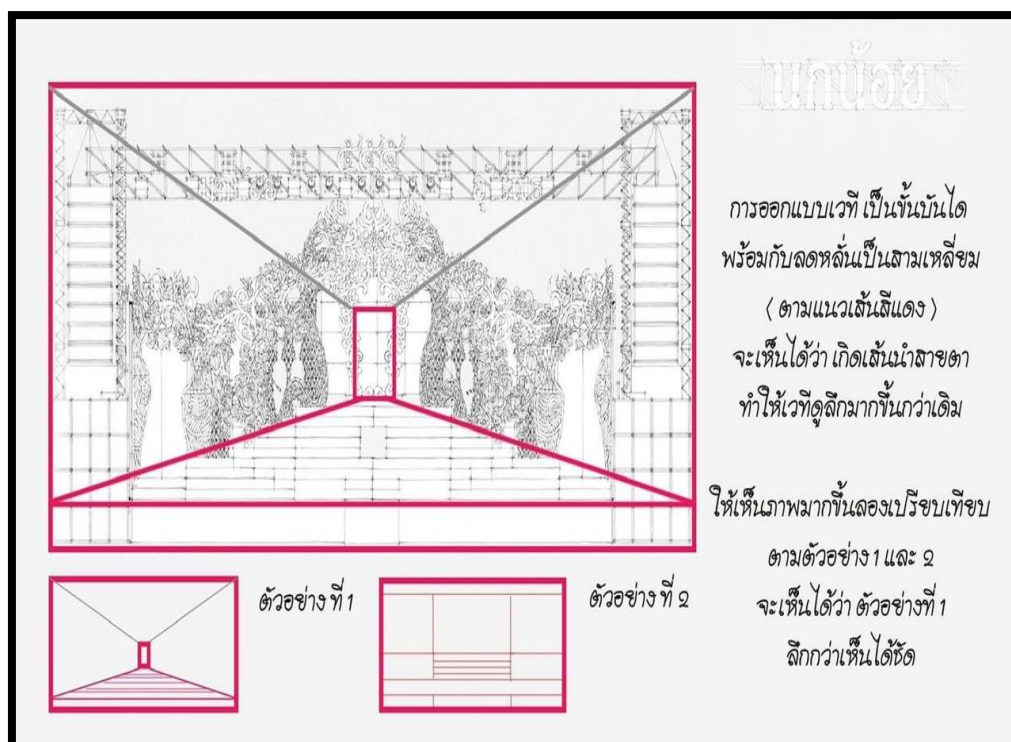
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 27 ภาพตัวอย่างการออกแบบโครงสร้างด้านข้างของเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน การออกแบบเวทีให้เป็นขั้นบันได เพราะการที่มีเวทีลดหลั่นจะทำให้ผู้ชมมีมุมมองที่เห็นนักแสดงได้ทุกคน ไม่มีการบดบังกันและสามารถเห็นสีหน้าแววตาของนักแสดงทุกคนที่ส่งมายังผู้ชม

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายธนวรรณ เมธาวงศ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 28 ภาพตัวอย่างการออกแบบโครงสร้างด้านหน้าของเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน ออกแบบเป็นขั้นบันไดลดทอนเป็นรูปสามเหลี่ยม เพื่อเกิดเป็นเส้นนำสายตา ทำให้เวทีดูลึกมากยิ่งขึ้น

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายธนวรรณ เมธาวงศ์

จากการศึกษาการออกแบบฉากและเวทีของคณะเสียงอีสาน พบว่าคณะเสียงอีสาน ได้นำเสนอวัฒนธรรมของจังหวัดอุดรธานีผ่านรูปแบบของเวทีการแสดง ซึ่งเป็นที่ตั้งของคณะเสียงอีสาน โดยมีการนำคำขวัญจังหวัดอุดรธานีมาเป็นแนวคิดในการออกแบบ ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง กล้วยไม้หอม อุดรชนไหม้ รูปพญานาค เป็นต้น โดยมีโครงสร้างหลักในการจัดตั้งเวทีคือ รถ 6 ล้อ จำนวน 2 คัน ทั้งนี้ก็เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการติดตั้ง ลดจำนวนคนในการติดตั้ง อีกทั้งยังลดการเกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ รับน้ำหนักได้ 13 ตัน หรือประมาณ 260 ใช้พื้นที่เวที ยาว 37 เมตร กว้าง 15 เมตร สูง 7 เมตร เพื่อควายิ่งใหญ่อลังการของเวทีและการพัฒนาระดับรูปแบบการหมอลำให้มีความทันสมัย สามารถเข้าถึงกับผู้ชมทุกเพศทุกวัย เนื่องจากคณะเสียงอีสานมีการเดินสายทำการแสดงทุกวันจึงได้มีการออกแบบให้สามารถติดตั้งได้ง่าย โดยการแยกชิ้นส่วนในการประกอบสร้าง มีน้ำหนักที่เบา ใช้วัสดุที่สามารถทนต่อสภาพภูมิอากาศในทุกรูปแบบ เช่น การใช้ผ้าเป็นพื้นหลังเวที

การใช้ผ้ากากเพชรที่ทนน้ำมาใช้ในการสร้างฉาก และมีการใช้เทคนิคของงานทัศนศิลป์มาประยุกต์ให้เข้ากับเวทีการแสดง เพื่อดึงดูดสายตาของผู้ชมการแสดง ให้เกิดเป็นเวทีการแสดงที่ยิ่งใหญ่อลังการ

เวทีการแสดงของคณะเสียงอีสานเป็นเวทีแบบดูด้านเดียว เป็นพื้นเวทีที่ยกพื้นขึ้นสูงประมาณ 1.50 เมตร เพื่อสามารถให้ผู้ชมที่อยู่แถวหลังมองเห็นได้อย่างชัดเจน มีการออกแบบและใช้วัสดุที่สะดวกแก่การเคลื่อนย้ายและติดตั้งมีหลักการสร้างที่ตรงกับ ทฤษฎีนาฏยอลังการ ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ คือ การก่อสร้างฉากต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ 1. วัสดุ คณะเสียงอีสานมีการใช้วัสดุที่มีขนาดเบาแต่ทนทาน เพื่อง่ายแก่การขนย้ายขนแต่ทุกสภาพอากาศ 2. โครงสร้าง คณะเสียงอีสานมีการใช้โครงสร้างของรถและโครงเหล็กเป็นฐานของฉากและเวที เพื่อสะดวกรวดเร็วปลอดภัยในการติดตั้ง 3. การถอดประกอบ คณะเสียงอีสานมีการเดินสายทำการแสดงไปยังสถานที่ต่าง ๆ จึงได้การออกแบบสำหรับการถอดและประกอบได้อย่างง่าย โดยการแยกเป็นชิ้นต่าง ๆ และจึงค่อยนำมาประกอบกัน

การจัดลำดับการแสดงคณะเสียงอีสาน

การจัดลำดับการแสดงคณะเสียงอีสาน โดย นกน้อย อุไรพร และนาย กัลยวรรณ อ่อนเฉวียง คือผู้กำหนดจัดวางแผนเกี่ยวกับลำดับการแสดงทั้งหมดของคณะเสียงอีสาน มุ่งเน้นให้ผู้ชมการแสดงในทุกเพศทุกวัยได้รับความบันเทิงให้มากที่สุด นายกัลยวรรณ อ่อนเฉวียง กล่าวว่า ผู้ถ่ายทอดผลงานการแสดงหรือนักร้องเป็นส่วนที่สำคัญเช่นกัน ทั้งน้ำเสียงและบุคลิกภาพ เพราะผู้ถ่ายทอดผลงานการแสดงต้องมีความชอบในบทเพลงที่ตนนำเสนอ จากนั้นวางโครงการนำเสนอการแสดงหาจุดเชื่อมของช่วงต่าง ๆ และปรับแก้เพื่อความไหลลื่นของการแสดง จากนั้นนำลำดับการแสดงทั้งหมดส่งต่อไปให้ฝ่ายดนตรีและฝ่ายออกแบบการแสดงต่อไป⁵³

จากการศึกษาการจัดลำดับการแสดงคณะเสียงอีสาน มีการวางลำดับการแสดงโดยคำนึงความเหมาะสมในการแสดงรวมไปถึงระยะเวลาของการแสดงในแต่ละช่วง เพื่อสามารถเอาใจผู้ชมในทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หลักในการจัดวางลำดับของการแสดง มีดังนี้

⁵³ สัมภาษณ์ กัลยวรรณ อ่อนเฉวียง, ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน, 17 พฤศจิกายน 2563.

ตารางที่ 10 ตารางวิเคราะห์การจัดลำดับการแสดงคณะเสียงอีสาน

วิเคราะห์การจัดลำดับการแสดงคณะเสียงอีสาน			
ช่วงที่	การแสดง	คำอธิบายการแสดง	เวลา
1	การเตี้ย	เป็นการร้องเพลงลูกทุ่งด้านหน้าเวทีการแสดง ศิลปินทุกคนร้องสลับกันไปเรื่อย ๆ 1-2 เพลง รวมทั้งหมดประมาณ 1-18 เพลง	21.00-22.00 น. (1 ชั่วโมง).
2	การแสดงคอนเสิร์ต	เป็นการแสดงร้องเพลงลูกทุ่งประกอบทาง เครื่องประกอบไปด้วย - การแสดงร้องเพลงลูกทุ่งของศิลปิน - การแสดงขอบคุณผู้สนับสนุน - การแสดงช่วงนกร้อง อูไรพร - การแสดงช่วงนกร้องน้องใหม่ รวมทั้งหมด ประมาณ 30 เพลง	22.00-00.00 น. (2 ชั่วโมง)
3	การแสดงวัฒนธรรม ท้องถิ่น	เป็นการแสดงที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ต่าง ๆ นำมาสร้างสรรค์เป็นการแสดง	00.00-00.10 น. (10 นาที)
4	การแสดงตลก	เป็นการแสดงที่มีการดำเนินเป็นเรื่องราว มี เนื้อหาที่สะท้อนและเสียดสีสังคม	00.10-00.40 น. (30 นาที)
5	การแสดงลำเรื่อง ต่อกลอน	เป็นการแสดงที่มีการดำเนินเป็นเรื่องราว มี เนื้อหาที่สะท้อนสังคมให้แง่คิดคติสอนใจ เพื่อ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย - การเตี้ยเพื่อเปลี่ยนฉาก - การแสดงลำเรื่องต่อกลอน	00.40-04.40 น. (4 ชั่วโมง)
7	การแสดงเตี้ยลา	เป็นการร้องเพลงลูกทุ่งด้านหน้าเวทีการแสดง โดยนักแสดงทุกคนสลับกันไปเรื่อย ๆ 1-2 เพลง รวมทั้งหมดประมาณ 1-18 เพลง เพื่อ เป็นการอำลาแฟนเพลง	04.40-05.40 น. (1 ชั่วโมง)

จากการศึกษาและสังเกตการณ์การจัดลำดับการแสดงของคณะเสียงอีสาน พบว่า คณะเสียงอีสานได้มีการนำเอาการเตี้ยหรือการร้องเพลงมาไว้ในลำดับแรก เริ่มแสดงในเวลา 21.00 น. เป็นระยะเวลา 1 ชั่วโมง ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการโหมโรง เพื่อเตรียมความพร้อมของนักแสดง นักร้อง ได้วอร์มเสียงในการร้อง ทางเครื่องได้มีการเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นแสดงในช่วงถัดไป ระบบเสียงได้

ตรวจสอบความเรียบร้อย อีกทั้งยังเป็นการเชิญชวนผู้ชมที่มาชมการแสดง การแสดงคอนเสิร์ต เป็นช่วงการแสดงที่มีความยิ่งใหญ่ตระการตา ทำการแสดงในเวลา 22.00-00.00 น. เป็นระยะเวลา 2 ชั่วโมง ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้ชมเดินทางมาถึง ณ สถานที่ทำการแสดง ซึ่งเป็นการแสดงร้องเพลงลูกทุ่ง ประกอบทางเครื่องประกอบไปด้วย การแสดงร้องเพลงลูกทุ่งของศิลปินทุกคน มีการร้องเดี่ยวและร้องคู่ จากนั้นเป็นการแสดงขอบคุณผู้สนับสนุน เนื่องจากผู้ชมในช่วงนี้มีจำนวนมากที่สุดและกำลังมีอารมณ์ร่วมกับการแสดง จึงเหมาะสมกับการประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้สนับสนุนโดยมีการแสดงเพลงเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของผู้สนับสนุน ต่อมาเป็นการแสดงช่วงนทน้อย อุไรพร เป็นช่วงที่สำคัญสำหรับการแสดงของคณะเสียงอีสาน เพราะแฟนเพลงส่วนมากจะชื่นชอบนทน้อย อุไรพร ซึ่งเป็นศิลปินต้นแบบในการต่อสู้ชีวิตบนสายอาชีพหมอลำ ตลอดจนความสามารถในการแสดงแม้ว่าอายุ 63 ปี ก็สามารถเดินสายทำการแสดงได้อย่างมีคุณภาพ มีการนำทายาทหรือเป็นที่รู้จักกันในนาม น้องแป้ง เสียงอีสาน ขึ้นร่วมร้องเพลงคู่ เนื่องจากเป็นผู้ที่จะต้องสืบสานการแสดงของคณะเสียงอีสานในลำดับต่อไป และได้นำศิลปินน้องใหม่ร้องเพลงคู่กับนทน้อย อุไรพร เพื่อเป็นการสร้างความรู้จักให้กับผู้ชมและคอยติดตามศิลปินน้องใหม่ในโอกาสต่อไป ถัดมาเป็นการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ เริ่มการแสดงเวลา 00.00-00.10 น. ในการแสดงช่วงนี้เป็นการสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้ชมอีกครั้ง หลังจากทีบรรยากาศด้านหน้าเวลาได้พักการเดินของทางเครื่อง จึงได้ออกแบบการแสดงให้ดูยิ่งใหญ่เพื่อดึงดูดผู้ชมให้มีความสนใจการแสดงที่อยู่บนเวที ในเวลา 00.10-00.40 น. เป็นการแสดงตลก ที่นำมาไว้ช่วงนี้เนื่องจากเป็นการแสดงที่มีเนื้อหาที่สะท้อนและเสียดสีสังคม อีกทั้งเป็นเวลาที่ตลกจึงมีการสร้างเสียงหัวเราะเพื่อกระตุ้นผู้ชมให้มีส่วนร่วมในการแสดง ต่อมาคือการแสดงลำเรื่องต่อกลอน เป็นการแสดงที่มีการดำเนินเป็นเรื่องราว มีเนื้อหาที่สะท้อนสังคมให้แง่คิดคติสอนใจ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แสดงในช่วงเวลา 00.40-04.40 น. นับว่าระยะเวลาที่ยาวนานมากที่สุดของการแสดง เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของการชมการแสดงหมอลำที่ผู้ชมการแสดงต้องชมการแสดงได้ตลอดทั้งคืน ในช่วงนี้เป็นการสืบสานวัฒนธรรมหมอลำแบบดั้งเดิมโดยการร้องลำ เพื่อเอาใจกลุ่มผู้ชมผู้สูงวัยที่ชื่นชอบการร้องหมอลำ ในช่วงนี้ทางเครื่องได้พักและศิลปินหมอลำได้สลับกันขึ้นแบ่งออกเป็นฉากต่าง มีการเต้ยเพื่อเปลี่ยนฉาก เพื่อเป็นการร้องเพลงขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมของนักแสดงในฉากถัดไป และสุดท้ายคือการเต้ยลา จะเป็นช่วงที่นำมาไว้เป็นลำดับสุดท้ายของการแสดงทุกครั้งเป็นระยะเวลา 1 ชั่วโมง ศิลปินทุกคนออกมาร้องเพลงด้านหน้าเวที เพื่อเป็นการส่งมอบความสุขและสร้างภาพประทับใจให้กับผู้ชมอีกครั้ง โดยส่วนมากวันรุ่งขึ้นจะชอบเต้น จึงมีการเลือกบทเพลงที่มีทำนองที่เร็วเพื่อเอาใจผู้ชม ทั้งนี้ผู้ว่าจ้างสามารถเปลี่ยนแปลงช่วงการแสดง

ได้ตามเหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาของการแสดงได้ ผู้วิจัยยกตัวอย่างลำดับการแสดง เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของแต่ละปี 2562 และ 2563 สามารถแบ่งเป็นลำดับได้ดังนี้ ดังนี้

ตารางที่ 11 ลำดับการแสดงคณะเสียงอีสานปี 2562 และ 2563

ลำดับการแสดงคณะเสียงอีสานปี 2562 และ 2563	
2562	2563
ลำดับที่ 1 การเต้ย ศิลปินหมอลำทุกคนออกมา ร้องเพลงด้านหน้าเวที	ลำดับที่ 1 การเต้ย ศิลปินหมอลำทุกคนออกมา ร้องเพลงด้านหน้าเวที
ลำดับที่ 2 การแสดงคอนเสิร์ต ช่วงที่ 1 โชว์เทิดพระเกียรติสถาบัน พระมหากษัตริย์ ช่วงที่ 2 ศิลปินหมอลำร้องเพลงสลับกันไปเรื่อยๆ คนละ 1 บทเพลง ช่วงที่ 3 แทรกบทเพลงของคุณผู้สนับสนุน (สปอนเซอร์) ช่วงที่ 3 ช่วงโชว์คุณแม่นกน้อย อุไรพร+ศิลปิน ศิลปินน้องใหม่ ช่วงที่ 4 การแสดงตลก ช่วงที่ 5 ช่วงโชว์คุณแม่จ๊กจั่น ดาวไพร (ดาวร้าย แห่งคณะเสียงอีสาน) ช่วงที่ 6 ศิลปินหมอลำร้องเพลงสลับกันไปเรื่อยๆ คนละ 1 บทเพลง	ลำดับที่ 2 การแสดงคอนเสิร์ต ช่วงที่ 1 ศิลปินหมอลำร้องเพลงสลับกันไปเรื่อยๆ คนละ 1 บทเพลง ช่วงที่ 2 แทรกบทเพลงของคุณผู้สนับสนุน (สปอนเซอร์) ช่วงที่ 3 ศิลปินหมอลำร้องเพลงสลับกันไปเรื่อยๆ คนละ 1 บทเพลง ช่วงที่ 4 การแสดงวัฒนธรรม 4 ภาค
ลำดับที่ 3 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน (แทรกการ แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น)	ลำดับที่ 3 การแสดงตลกช่วงที่ 1
ลำดับที่ 4 เต้ยลา	ลำดับที่ 4 ช่วงโชว์คุณแม่นกน้อย อุไรพร+ศิลปิน น้องใหม่
	ลำดับที่ 5 การแสดงตลกช่วงที่ 2
	ลำดับที่ 6 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน
	ลำดับที่ 7 เต้ยลา

ตารางที่ปรากฏคือ มีการเต้ยในการเปิดการแสดงทุกครั้ง ในปี 2562 คณะเสียงอีสานได้ออกแบบการแสดงเทิดพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นการนำเสนอการแสดงเพื่อให้เข้ากับเหตุการณ์บ้านเมือง เนื่องจากเป็นปีแห่งการเฉลิมฉลองการขึ้นครองราชย์ของในหลวงรัชกาลที่ 10 ในปี 2562 และ 2563 นั้น ช่วงคอนเสิร์ตมักจะประกอบไปด้วย การร้องเพลงประกอบทางเครื่องของศิลปินในคณะเสียงอีสาน การแสดงงิ้วน้อย อุไรพร การแสดงขอบคุณผู้สนับสนุน ในปี 2563 ศิลปินดาวร้ายของคณะเสียงอีสานที่รู้จักกันในนาม จ๊กจั่น ดาวไพร จะงตอกออกเดินสายทำการแสดง ปี 2562 จึงได้มีการแสดงช่วงของตัวเองเพื่อให้แฟนเพลงได้ร่วมสนุกกับศิลปินได้อย่างเต็มที่ การแสดงตลกในปี 2563 ได้แบ่งออกเป็น 2 ช่วง เพื่อให้ทางเครื่องได้มีเวลาในการเปลี่ยนชุดการแสดง เนื่องจากการแสดงช่วงงิ้วน้อยอุไรพรนั้นเป็นการแสดงที่มีการสวมใส่ชุดที่ใหญ่จึง ต้องใช้เวลาในการเตรียมความพร้อม การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นในปี 2562 ได้มีการแทรกอยู่ในช่วงการแสดงลำเรื่องต่อกลอน เนื่องจากการสร้างบรรยากาศให้เข้ากับการแสดงและสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ในทุกครั้งของการทำการแสดงมักจะปิดท้ายด้วยการเต้ยลา เพื่อเป็นการอำลาและขอบคุณผู้ชมที่มารับชมการแสดง

ทั้งนี้เจ้าภาพผู้ว่าจ้าง สามารถปรับเปลี่ยนลำดับการแสดงได้ตามความเหมาะสม เนื่องจากอาจจะมีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาในการทำการแสดง หรือผู้ชมที่สถานที่นั้นมักนิยมดูเฉพาะการแสดงคอนเสิร์ตก็สามารถตัดการแสดงบางช่วงออกไปได้

(2) การฝึกซ้อมการแสดงคณะเสียงอีสาน

การซ้อมแยกของนักแสดง

การฝึกซ้อมการแสดงของคณะเสียงอีสานในช่วงแรก (เดือนมิถุนายน ถึงเดือนสิงหาคม) จะเป็นการซ้อมแยกออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

- ทางเครื่อง: ในขั้นแรกจะเป็นการฝึกซ้อมการเดินพื้นฐานของทางเครื่องโดยวิธีการนับจังหวะเป็นเซต เพื่อเป็นการฝึกทักษะเบื้องต้นของทางเครื่อง และสามารถนำไปเต้นได้กับทุกเพลง จากนั้นฝึกโดยการรับท่าจากครูผู้สอนเต้นเข้ากับบทเพลงที่ใช้ในการแสดงของทุกช่วง ซ้อมทีละเพลงเพื่อจดจำลีลาท่าทาง ทางเครื่องจะต้องจดลีลาลำทางให้แม่นยำและซ้อมให้เกิดความชำนาญ เนื่องจากการแสดงเป็นหมู่คณะ จึงต้องให้เกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด

- นักดนตรี: ในการซ้อมของนักดนตรีนั้นเมื่อได้รับบทเพลงมา ต้องแกะตามเพลงต้นฉบับแล้วนำมาปรับปรุงพัฒนาให้มีความร่วมสมัย หลังจากนั้นจะทำการฝึกซ้อมในแต่

ละเพลงให้เกิดความแม่นยำ หากจุดเชื่อมระหว่างเพลงและทุกช่วงของการแสดงให้มีความลงตัว
กลมกลืนกันมากที่สุด

- นักร้อง: เมื่อได้รับทราบบทเพลงจากผู้กำหนดและจัดวางลำดับการแสดงแล้ว นักร้องต้องฝึกการร้องเพลง โดยการจำเนื้อร้องของเพลงที่ตนได้รับเพื่อให้เกิดความชำนาญ
สร้างเอกลักษณ์ในการร้องตามฉบับของตนเองเพื่อสื่อสารอารมณ์ตามบทเพลงนั้น ๆ นักร้องอาจจะมี
ส่วนร่วมในการเต้น โดยจะต้องฝึกซ้อมกับทางเครื่อง อาจจะใช้เวลาในการซ้อมไม่มากนัก เนื่องจาก
ต้องเต้นเพียงบางส่วนของเพลงเท่านั้น เช่น ท่อนฮุคของเพลง

- นักแสดงตลก: การฝึกซ้อมการแสดงตลกนั้นทุกคนในทีมต้องระดม
ความคิด โดยการศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อสะท้อนปัญหานั้น ๆ จากนั้นช่วยกันหามุขตลก
และกลวิธีต่าง ๆ เพื่อใช้ในการแสดง เพื่อที่จะทำให้ผู้ชมได้รับความบันเทิงมากที่สุด จากนั้นฝึกซ้อม
ตามลำดับ จำบทให้แม่นยำและสามารถเสริมบทได้ตามความเหมาะสมขณะทำการแสดง และสามารถ
ด้นสดได้เพื่ออรรถรสของการแสดงตลก

- นักแสดงลำเรื่องต่อกลอน: การฝึกซ้อมการลำเรื่องต่อกลอน ทุกคน
จะต้องจำบทของตัวเองและฝึกร้องให้แม่นยำ เนื่องจากการแสดงลำเรื่องต่อกลอนนั้นเป็นวิธีการร้อง
หมอลำแบบท่องบท จึงจะต้องฝึกร้องเพลงเพื่อให้เกิดความชำนาญ จากนั้นมาพบกันเพื่อฝึกซ้อมต่อ
บทละครซึ่งกันและกัน หากจุดเชื่อมต่าง ๆ หากบทเสริมในการเจรจาเพื่อให้ผู้ชมได้เข้าใจในบทบาทของตัว
ละครมากขึ้น

ภาพที่ 29 การฝึกซ้อมการเต้นพื้นฐานของหางเครื่อง
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 30 การฝึกซ้อมฝ่ายนักดนตรี
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 31 การฝึกซ้อมการร้องเพลงของนักร้อง
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาวณัฐธิดาพร ชันคำ

ภาพที่ 32 การฝึกซ้อมการแสดงตลก
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 33 การฝึกซ้อมเต้นระหว่างนักเรียนกับทางเครื่อง
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาวณัฐธิดาพร ชันคำ

ภาพที่ 34 การฝึกซ้อมหมอลำเรื่องต่อกลอน
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

การซ้อมรวมของนักแสดง

การแสดงซ้อมรวมนักแสดง อยู่ในช่วงเดือนกันยายน เป็นการนำสิ่งที่ได้ซ้อมแยกของแต่ละฝ่ายมารวมกัน ตลอดจนเครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง มาให้ผู้แสดงทุกคนลองสวมใส่เพื่อปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ ในขั้นตอนนี้ทางเครื่องและนักร้องฝึกซ้อมร่วมกันรวมถึงนักดนตรี ซ้อมในแต่ละเพลงให้มีความลงตัว แก้ไขจังหวะและทำนองเพลงให้เข้ากับทุกฝ่าย จัดวางตำแหน่งของนักแสดงทุกคนให้อยู่ในตำแหน่งที่แสดงในวันจริง นักแสดงตกลงซ้อมรวมกับนักดนตรีเพื่อจัดวางเพลงในการสร้างบรรยากาศเพิ่มอรรถรสของการแสดง นักแสดงลำเรื่องต่อกลอนซ้อมเข้ากับดนตรีเพื่อเทียบเสียงเพลงในการร้องลำและปรับแก้ตามความเหมาะสม

ภาพที่ 35 การซ้อมรวมฝ่ายของนักแสดง นักร้อง ทางเครื่อง นักดนตรี
ที่มา : ผู้วิจัย

การซ้อมรวมของทุกฝ่าย

การแสดงซ้อมรวมทุกฝ่ายของคณะเสียงอีสานอยู่ในช่วง 1 สัปดาห์สุดท้าย ก่อนทำการแสดงจริง การนำงานฉากและเวที งานเครื่องแต่งกาย แสง สี เสียง เทคนิคพิเศษ มารวมกัน เพื่อฝึกซ้อมให้เกิดความราบรื่นตลอดการแสดงตั้งแต่ต้นจนจบ มีคิวที่แม่นยำในทุก ๆ ขั้นตอน โดยจัดเป็นการซ้อมรวมของฝ่ายฉากและแสง เสียง เทคนิคพิเศษ กับ ฝ่ายเครื่องแต่งกาย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากเนื่องจากคณะเสียงอีสานได้มีเน้นการเปลี่ยนชุดการแสดงของทางเครื่องที่รวดเร็ว ดังนั้นจึงมีการซ้อมให้เกิดความชำนาญในการเปลี่ยนชุด เพื่อความเรียบร้อย กลมกลืน ไม่ให้เกิดอุปสรรค

ภาพที่ 36 การฝึกซ้อมรวมของทุกฝ่าย
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

(3) ระยะเวลาการแสดงจริง

คณะเสียงอีสานออกเดินสายในการทำการแสดงตั้งแต่เดือนตุลาคม – พฤษภาคม ของทุกปี จากการรับงานการแสดงในแบบต่าง ๆ คือ แบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง การปิดวิก แบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง และการปิดวิกจากคณะเสียงอีสาน

เนื่องจากคณะเสียงอีสานได้มีการใช้รถในการเดินสายออกทำการแสดง จะต้องมีการเติมน้ำมันของรถทุกคัน เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการเดินทางไปถึงยังจุดหมายของพื้นที่ในการแสดง ซึ่งประกอบไปด้วยรถ 6 ล้อ จำนวน 17 คัน รถบัสจำนวน 5 คัน การใช้รถ 6 ล้อในการเดินทาง

เพราะสะดวกในการเข้าพื้นที่ต่าง ๆ ในการทำการแสดง ไม่เล็กและไม่ใหญ่จนเกินไป และในรถบัสในการเป็นที่นอนสำหรับทุกคนภายในคณะ เพราะสามารถบรรจุและปรับเปลี่ยนให้เป็นที่นอนได้อย่างง่าย การเติมน้ำมันในแต่ละครั้งจะต้องมีการเติมน้ำมันรถทุกคันและเครื่องปั่นไฟที่ใช้สำหรับขณะทำการแสดง ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในแต่ละครั้งไม่ต่ำกว่า 50,000 บาท ขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการเดินทาง เนื่องจากจำนวนรถมีมากกว่า 20 คัน ต้องใช้เวลาในการเติมน้ำมันประมาณ 1 ชั่วโมงต่อครั้ง

ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ในการแสดง เมื่อแสดงเสร็จเวลาประมาณ 06.00 น. ทุกฝ่ายต้องรีบเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เสร็จเร็วที่สุด ซึ่งใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมงแล้วออกเดินทางทันที ขณะที่ออกเดินทาง คือเวลาพักผ่อนของนักแสดง การอยู่ของทุกคนอยู่ในระดับเดียวกัน การหลับนอนของบุคลากรคณะเสียงอีสานเป็นรถบัส ที่นั่งแถวละ 4 ที่นั่ง ใช้นอนขาไขว้กัน เปรียบเสมือนบ้าน ขับตามกับเป็นคาราวาน ซึ่งจะออกเดินทางในช่วงกลางวันเนื่องจากทำการแสดงในเวลากลางคืน โดยจะต้องอยู่เป็นขบวนเดียวกันเกือบทุกคืนยกเว้นรถสวัสดิการในการทำอาหาร เพราะจะต้องเดินทางไปตลาดสดเพื่อจัดเตรียมวัตถุดิบในการทำอาหาร ในการออกเดินทางไปพร้อมกับเป็นขบวนก็เพื่อให้ไปถึงจุดหมายในเวลาเดียวกัน สะดวกต่อการทำงานเมื่อถึงสถานที่ หากรถคันใดมีปัญหา ก็สามารถช่วยกันแก้ไขได้ในทันที

เมื่อถึงสถานที่จัดงาน ทุกฝ่ายก็เริ่มทำงาน จัดระเบียบสถานที่และการจอดรถให้อยู่ในตำแหน่งที่พร้อมใช้งาน กันรั้วเพื่อสร้างอาณาเขตของการแสดงและพื้นที่ส่วนตัว ติดตั้งเวทีขลุ่ยและติดตั้งทันที หากไม่เคยเห็นสถานที่ที่จะทำการแสดงในการติดตั้ง เมื่อถึงสถานที่ดังกล่าว ต้องดูพื้นที่ของสนามและความต้องการของเจ้าภาพว่าจะหันไปในทิศทางใด ประเมินสถานที่และเร่งจัดการให้เสร็จภายใน 2 ชั่วโมง โดยจะใช้พื้นที่ในการแสดงประมาณ 1 ไร่ หรือ 1,600 ตารางเมตร

การจัดตั้งเวทีในการแสดงของคณะเสียงอีสาน จะประกอบไปด้วยส่วนของลำโพง ส่วนของเวทีซึ่งแบ่งออกเป็นส่วนทำการแสดงและส่วนนักดนตรี ส่วนใต้ถุนของเวทีเป็นที่สำหรับเก็บชุดเตรียมตัว เปลี่ยนชุดระหว่างการแสดงและเป็นที่พักผ่อนของทางเครื่อง ส่วนของพื้นที่ด้านหลังเวทีที่ใช้ในการเตรียมตัวของนักแสดง บริเวณด้านหลังของเวทีการแสดงเพื่อใช้ในการเตรียมตัวก่อนทำการแสดง การเก็บและจัดเตรียมอุปกรณ์ ซึ่งใช้พื้นที่นับจากด้านหลังของเวทีความลึกไม่ต่ำกว่า 10 เมตร โดยประมาณ เพื่อสะดวกในการจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบการแสดง และส่วนของคนดูซึ่งได้ทำการกันรั้วให้ได้พื้นที่มากเท่าที่จะทำได้ เพื่อรองรับผู้ชมให้ได้มากที่สุด เมื่อจัดตั้งเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้ทำการตรวจเช็คความเรียบร้อยของทุกฝ่าย คือ แสง เสียง ดนตรี เพื่อให้การแสดงออกมาได้อย่างสมบูรณ์แบบให้ได้มากที่สุด

ภาพที่ 37 บรรยากาศการเติมน้ำมันรถของคณะเสียงอีสาน
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 38 รถบรรทุกที่ใช้สำหรับเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ ของคณะเสียงอีสาน
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนกน้อย อุไรพร

ภาพที่ 39 แผนผังการจัดรถของคณะเสียงอีสานในการเดินสายทำการแสดง

การจัดรถของคณะเสียงอีสานสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม มีเพียงรถที่เกี่ยวกับเวทีการแสดงเท่านั้นที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ คือ รถเวที รถลำโพง และรถระบบเสียง

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 40 บริเวณพื้นที่สำหรับผู้ชมการแสดง

ในภาพดังกล่าวจะเป็นการลงพื้นที่การแสดงในแบบของมีผู้ว่าจ้าง โดยจะไม่มีกั้นรั้ว ผู้ชมมักจะมีการจองพื้นที่ชมการแสดงด้วยการมาปูเสื่อและเขียนชื่อไว้และจะกลับมาชมการแสดงอีกครั้งเมื่อเริ่มการแสดง ในเวลา 20.00 น. โดยประมาณ โดยทางคณะจัดตั้งเวทีแล้วเหลือพื้นที่ด้านหน้าให้มากที่สุดเพื่อที่จะต้อนรับผู้ชมการแสดง

ที่มา: ผู้วิจัย

การเตรียมตัวของนักแสดง

เมื่อนักแสดงทุกคนเดินทางมาถึง ณ สถานที่ทำการแสดงก่อนเวลาแสดง ไม่ต่ำกว่า 3 ชั่วโมง เมื่อเวทีตั้งเสร็จนักแสดงก็จะสามารถเข้ามายังพื้นที่ด้านล่างได้ ใช้เวลาส่วนนี้ในการเตรียมการต่าง ๆ ให้พร้อม ได้แก่ การแต่งหน้า โดยนักแสดงทุกคนต้องแต่งหน้าด้วยตัวเอง เตรียมเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายให้เรียบร้อย จัดเตรียมชุดการแสดงของตนเรียงให้เป็นระเบียบตามลำดับคิวเพลงที่ตัวเองต้องออกทำการแสดง เพื่อให้สะดวกแก่การหยิบใช้ เนื่องจากมีเวลาในการเปลี่ยนชุดเพียงแค่ 2 นาที บริเวณใต้ถุนเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน จะใช้เป็นที่พักผ่อนและเตรียมตัวของทางเครื่อง ส่วนศิลปินหมอลำทางคณะเสียงอีสานได้จัดเตรียมพื้นที่สำหรับศิลปินหมอลำไว้ คือ รถมินิบัส ซึ่งจะเป็นพื้นที่สำหรับการเตรียมตัวในการแสดง แต่งหน้า เปลี่ยนชุด พักผ่อน ส่วนนักดนตรีก็ติดตั้งเครื่องดนตรีประจำที่และเตรียมแสดงเมื่อใกล้ถึงเวลา

ภาพที่ 41 บริเวณใต้ถุนเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 42 ศิลปินหมอลำแต่งหน้าเตรียมแสดง
ก่อนเริ่มทำการแสดง (18.00 – 20.30 น.)

ที่มา: ผู้วิจัย

การแสดงของคณะเสียงอีสาน ประกอบไปด้วย การเตี้ยเปิดทำการแสดง การแสดงคอนเสิร์ต การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น การแสดงตลก การแสดงลำเรื่องต่อกลอน การเตี้ยลา โดยเจ้าภาพผู้ว่าจ้างสามารถมีส่วนร่วมในปรับเปลี่ยนการแสดงได้ตามความเหมาะสมต้องข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ เช่น จากความนิยมของผู้ชมในสถานที่นั้น ๆ หรือระยะเวลาในการทำการแสดงมีเวลาจำกัด อาจจะต้องตัดลำดับการแสดงในบางช่วงออกได้

ภาพที่ 43 ช่วงการเตี้ยเปิดทำการแสดง

ช่วงเวลา 21.00 – 22.00 น.

CHULALONGKORN UNIVERSITY
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 44 ช่วงการแสดงคอนเสิร์ต

ช่วงเวลา 22.00 – 00.00 น.

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 45 ช่วงการแสดงวัฒนธรรมร่วมสมัย

ช่วงเวลา 00.00 – 00.10 น.

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาวชญ์จิตดาพร ชันคำ

ภาพที่ 46 ช่วงการแสดงตลก

ช่วงเวลา 00.10 – 00.40 น.

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 47 ช่วงการแสดงลำเรื่องต่อกลอน

ช่วงเวลา 00.40 – 04.40 น.

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาวณัฐธิดาพร ชันคำ

ภาพที่ 48 ช่วงการแสดงเต้ยลา

ช่วงเวลา 04.40 – 05.40 น.

ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาววราภรณ์ คำเคน

ภาพที่ 49 การแสดงด้านหน้าเวทีสู่สายตาผู้ชมของคณะเสียงอีสาน

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนกน้อย อุไรพร

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูล เกี่ยวกับผู้ชมการแสดงหมอลำคณะเสียงอีสาน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ชมที่รับชมการแสดงคณะเสียงอีสาน ซึ่งจะประกอบไปด้วยบุคคลที่เป็นแฟนหมอลำคณะเสียงอีสาน บุคคลที่ฟังชมการแสดงเสียงอีสานเป็นครั้งแรก การสัมภาษณ์ในครั้งนี้ได้มุมมองที่มีความแตกต่างและมีความหลากหลายของผู้ชมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นข้อมูลที่สำคัญของการพัฒนาการแสดงให้กับคณะเสียงอีสานในครั้งต่อไปอีกด้วย

คณะเสียงอีสานว่าเป็นคณะหมอลำที่ถ่ายทอดการแสดงได้อย่างร่วมสมัย ทั้งรูปแบบของเวทีที่มีการปรับเปลี่ยน โดยการเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาผสมกับการแสดงหมอลำระบบเสียงที่มีคุณภาพที่ดีที่สุดของการแสดงหมอลำ การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของคณะ ที่ได้นำเอาผ้าไหมท้องถิ่นของภาคอีสานมาตัดเย็บในแบบชุดราตรี การแต่งหน้าของศิลปินที่มีความสบายตา ไม่แต่งหน้าจัดจนเกินไป แต่เสตีปของเวทีมากจนเกินไปทำให้มีข้อจำกัดในการแปรแถวของนักแสดงซึ่งทำให้เป็นอุปสรรคของนักแสดงขณะทำการแสดง⁵⁴ คณะเสียงอีสานเป็นคณะหมอลำที่เป็นลำดับต้น ๆ ของประเทศไทยทั้งรูปแบบของการแสดงที่มีความอลังการ แต่สิ่งหนึ่งที่ชอบคือ คุณแม่นกน้อย อุไรพร ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะเสียงอีสาน นับว่าเป็นต้องแบบของศิลปินหมอลำ ทั้งเสียงร้อง ทักษะการแสดง ตลอดจนเป็นแบบอย่างในความเป็นผู้นำ เนื่องจากต้องดูแลสมาชิกภายในคณะกว่า 300 ชีวิต ต้องเป็นผู้หญิงที่เก่งและแกร่ง อยากจะให้ศิลปินรุ่นหลังที่อยู่ในคณะเสียงอีสานได้พัฒนาศักยภาพทักษะของการแสดง หมั่นฝึกฝนเพื่อความสำเร็จในการแสดงหมอลำในอนาคต⁵⁵ การแสดงคณะเสียงอีสานถือว่าการแสดงที่มีความยิ่งใหญ่อลังการ ทั้งรูปแบบเวทีการแสดงที่มีความทันสมัย การออกแบบชุดที่แปลกใหม่ การนำเสนอเพลงสามารถเอาใจผู้ชมทุกกลุ่ม ซึ่งมีการนำเพลงดังในอดีตกลับมาร้องทำให้คิดถึงบรรยากาศในอดีตในกาชมการแสดงหมอลำ และยังทำเสนอเพลงที่ทันสมัยเอาใจวัยรุ่น ซึ่งปัจจุบันผู้ชมการแสดงมักจะมารับชมเพื่อความบันเทิง ชอบการเต้น ซึ่งคณะเสียงอีสานสามารถตอบโจทย์ในข้อนี้ได้เป็นอย่างดี⁵⁶ การแสดงของคณะเสียงอีสาน เป็นคณะที่นำความอลังการเป็นสำคัญ แม้ว่าในบางเพลงคนในภาคกลางหรือภาคอื่น ๆ ไม่เข้าใจในความหมายแต่สามารถชมการแสดงได้อย่างมีความสุข เนื่องจากมีการออกแบบชุดให้มีความยิ่งใหญ่ โดยการใช้นกที่สามารถดึงดูดสายตาผู้ชมได้อย่างดีเยี่ยม แม้จะใช้นักแสดงเพียงไม่กี่คน แต่สามารถทำให้การแสดงเป็นเวทีนั้นมีความ

⁵⁴ สัมภาษณ์ ชัยวัฒน์ บุตตา, ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน, 17 ตุลาคม 2562.

⁵⁵ สัมภาษณ์ วิรุฒ มิ่งสอน, ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน, 17 พฤศจิกายน 2562.

⁵⁶ สัมภาษณ์ พัชรวดี อ่อนคำ, ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน, 11 กันยายน 2563.

ยิ่งใหญ่ได้⁵⁷ ช่วงของการแสดงลำเรื่องต่อกลอนของคณะเสียงอีสาน ถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของการแสดงหมอลำที่ไม่เหมือนคณะอื่น ๆ คณะเสียงอีสานได้นำเสนอเรื่องราวที่ไม่ใช่วรรณกรรมแบบดั้งเดิมมาใช้ในการแสดง แต่เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในสังคมมาประพันธ์คำร้องถ่ายทอดเรื่องราวผ่านการแสดงลำเรื่องต่อกลอน สอดแทรกคติสอนใจต่างเพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ด้วยนักแสดงของคณะเสียงอีสานที่มีความสามารถรอบด้านถ่ายทอดอารมณ์ได้อย่างสมบทบาท ทำให้แฟนเพลงได้กล่าวถึงเป็นอย่างมาก โดยให้มีการนำเรื่องราวการแสดงลำเรื่องต่อกลอนที่เคยแสดงแล้วให้นำกลับมาถ่ายทอดอีกครั้งบนเวทีคณะเสียงอีสาน เช่น เรื่องวงเวียนชีวิต และการแสดงตลกที่ได้นำเรื่องราวของสังคมมาถ่ายทอดสอดแทรกมุขตลกได้อย่างสร้างสรรค์ เช่น การเมือง เพื่อเป็นการสะท้อนสังคม เรื่องราวที่ให้แก่คิดในการใช้ชีวิตในสังคม⁵⁸ ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสานมีความหลากหลายประกอบไปด้วย วัยรุ่น วัยทำงาน และผู้สูงอายุ ซึ่งวัยรุ่นจะชื่นชอบการแสดงของโชว์ที่มีความอลังการ เพลงที่มีความทันสมัย เช่น ช่วงการแสดงคอนเสิร์ต วัยทำงาน จะชื่นชอบการแสดงตลก เนื่องจากจะทำให้คลายความเครียดจากการทำงาน ชื่นชอบในตัวศิลปินเพราะเป็นแบบอย่างที่สำคัญในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะคุณแม่นกน้อย อุไรพร วัยผู้สูงอายุซึ่งเป็นเหล่าบรรดาอนุรักษนิยม จะชื่นชอบการแสดงลำเรื่องต่อกลอน เนื่องจากชอบฟังทำนองการร้องหมอลำ รวมถึงวิถีชีวิตต่าง ๆ ของการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น จากความชื่นชอบของผู้ชมในทุกกลุ่ม คณะเสียงอีสานมีการออกแบบการแสดงที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ชมการแสดงได้ในทุกเพศทุกวัย ซึ่งเป็นที่กล่าวถึงเป็นอย่างมากในวิธีการถ่ายทอดการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการแสดงลำเรื่องต่อกลอนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งเป็นเพียงคณะเดียวในประเทศไทยที่มีการทำเรื่องชาวบ้านมาประพันธ์แล้วนำมาแสดงในเวทีการแสดงหมอลำ การแสดงคอนเสิร์ตที่สามารถเข้าถึงผู้ชมการแสดงในทุกกลุ่ม เช่น ได้นำเพลงที่กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบันมาถ่ายทอดบนเวทีการแสดงหมอลำ ถือเป็นการพัฒนาเพื่อเอาใจผู้ชมในหมู่วัยรุ่น การแสดงตลกที่มีเนื้อหาเสียดสีสังคมที่สามารถนำมาถ่ายทอดได้อย่างสร้างสรรค์ การออกแบบเวทีให้มีความทันสมัยใช้เทคนิคขององค์ประกอบศิลป์ มาปรับใช้เพื่อสามารถทำให้การแสดงบนเวทีมีความยิ่งใหญ่อลังการ การใช้ชุดการแสดงที่สามารถดึงดูดผู้ชมได้ตลอดเวลา เช่น ขนนก เพชร การแต่งกายของนักแสดงช่วงลำเรื่องต่อกลอน ได้มีการนำผ้าไหมหรือผ้าท้องถิ่นของภาคอีสานมาออกแบบและตัดเย็บในรูปแบบของชุดราตรีให้มีความทันสมัย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของคณะเสียงอีสาน ทั้งนี้ก็ได้คำนึงถึงบทบาทของการแสดงด้วย เนื่องด้วยปัจจุบันได้มีการรับสมัครนักร้องศิลปินคนใหม่เข้ามาร่วมการ

⁵⁷ สัมภาษณ์ ภาวิณี อ่อนคำ, ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน, 11 กันยายน 2563.

⁵⁸ สัมภาษณ์ ปุณยวิทย์ เร็วชัย, ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน, 23 พฤศจิกายน 2563.

แสดงในคณะ อาจจะทำให้ยังขาดประสบการณ์ในการแสดง ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบทบาทการแสดงได้เท่าที่ควรโดยเฉพาะการแสดงลำเรื่องต่อกลอนที่นำเรื่องราวกลับมาแสดงอีกครั้ง ทำให้เกิดข้อเปรียบเทียบในการแสดง อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จได้เท่าที่ควร จากการสัมภาษณ์ผู้ชมการแสดง ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เวทีการแสดงคณะเสียงอีสานนั้นได้นำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้และสร้างให้เกิดมิติมากขึ้น ทั้งนี้หากมีนักแสดงที่น้อยก็สามารถเกิดมุมมองของผู้ชมที่มองขึ้นมาว่ายังมีขนาดที่ใหญ่ การแสดงเสิร์ตของคณะเสียงอีสานได้เอาใจผู้ชมการแสดงหมอลำในทุกเพศทุกวัย โดยการนำเสนอเพลงที่มีความหลากหลาย และชุดการแสดงที่มีความยิ่งใหญ่อลังการ เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ชมให้สามารถร่วมสนุกไปกับการแสดงได้ตลอดเวลา การแสดงตลกได้มีการนำเนื้อเรื่องที่เสียดสีสังคมมาใช้ในการแสดง เนื่องจากเป็นที่กล่าวถึงของคนในสังคม เพื่อสร้างความน่าติดตามว่านักแสดงสามารถนำเสนอผ่านมุขตลกได้สร้างสรรค์มากเพียงใด ตลอดจนถึงผู้ชมการแสดง การแสดงลำเรื่องบทกลอนที่ลำเรื่องต่อกลอนที่เป็นเรื่องของชาวบ้านสามัญชนธรรมดา มีการใช้ภาษาที่มีความเป็นชาวบ้านโดยผ่านการร้องหมอลำที่เข้าถึงบทบาทและอารมณ์ได้เป็นอย่างมาก เป็นการทำให้ผู้ชมการแสดงสามารถเข้าใจการแสดงได้ง่าย และสามารถร้องใจแฟนเพลงได้อย่างมาก ตลอดจนการสวมใส่ชุดพื้นเมืองอีสาน ซึ่งถือเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย จะเห็นได้ว่าผู้ชมการแสดงเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนให้กับอาชีพการแสดงหมอลำ ทำให้คณะเสียงอีสานพัฒนาทั้งรูปแบบการแสดง วิธีการแสดง องค์ประกอบต่าง ๆ และศักยภาพของศิลปินในการแสดง เพื่อสามารถเข้าถึงผู้ชมระหว่างผู้ชมกับศิลปิน ถือว่ารายได้ส่วนหนึ่งได้มาจากรางวัลน้ำใจจากแฟนเพลง โดยเกิดจากความสามารถของนักแสดงในการถ่ายทอดการแสดง ในการสร้างความสนิทสนมระหว่างผู้ชมกับศิลปินนั้น เทคโนโลยีสมัยใหม่ในปัจจุบันเป็นอีกหนึ่งช่องทางสำคัญที่สามารถพูดคุยกับผู้ชมได้ คือการแพร่ภาพสดผ่านทางเฟซบุ๊ก โดยศิลปินมักจะพูดคุยกับบรรดาแฟนเพลงในช่วงระหว่างแต่งหน้าหรือเตรียมตัวในการแสดง ประชาสัมพันธ์อันเพลงให้มารับชมการแสดง ตลอดจนการมอบรางวัลการแสดงด้านหน้าเวทีและในรูปแบบการโอนเงินเพื่อเป็นกำลังใจในการทำหน้าที่บทบาทการแสดง

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ จักจั่น ดาวไพร ศิลปินคณะเสียงอีสานที่มีประสบการณ์ด้านการแสดงมากกว่า 30 ปี สรุปว่า การที่จะเป็นศิลปินที่สามารถร้องใจแฟนเพลงได้ ต้องมีความขยันฝึกซ้อมพัฒนาศักยภาพของตัวเองอยู่เสมอ โดยศิลปินคณะเสียงอีสานจะได้รับการฝึกการแสดงจากการเป็นทางเครื่อง เปรียบเสมือนกับฝึกฝนการแสดงขั้นพื้นฐาน ที่จะสามารถดึงดูดผู้ที่มาชมการแสดง อีกทั้งยังเป็นการฝึกพลังที่ได้จากการเต้น ไม่ทำให้เหนื่อยง่ายขณะทำการแสดง จากนั้นจึงมีการฝึกร้องเพลงรวมทั้งการร้องหมอลำ ศิลปินทุกคนต้องรู้จักนำข้อผิดพลาดมาเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาตัวเอง

อยู่เสมอ จากประสบการณ์ด้านการแสดงกว่า 30 ปี ด้วยการฝึกร้องเพลง ร้องลำ และพัฒนาตัวเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้จักจั่น ดาวไพร ได้รับการชื่นชอบของบรรดาแฟนเพลงเป็นที่ยอมรับว่าเป็นศิลปินหมอลำที่มีคุณภาพ ทำให้แฟนเพลงติดตามการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าในปัจจุบันอายุ 50 ปี ด้วยน้ำเสียงที่เป็นเอกลักษณ์และการเข้าถึงบทบาทในการแสดงทำให้จักจั่น ดาวไพร สามารถดำรงอยู่ในสายงานการแสดงหมอลำได้ อีกทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ศิลปินน้องใหม่อีกด้วย⁵⁹

การบริหารจัดการของคณะเสียงอีสาน ที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของอย่างหนักของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางคณะเป็นอย่างมาก ด้วยมาตรการจากภาครัฐจึงไม่สามารถเดินสายทำการแสดงได้ดังเช่นที่ผ่านมา ทางคณะได้ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันเพื่อความอยู่รอด จึงได้มีการปรับเปลี่ยนการนำเสนอการแสดง คือการนำเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ เข้ามาปรับใช้ในคณะ

จากอดีตถึงปัจจุบัน คณะเสียงอีสาน เป็นที่คณะหมอลำที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของเหล่าแฟนเพลงหมอลำตลอดจนคนทั่วไป ซึ่งคณะเสียงอีสานนั้นได้สร้างความสุข สร้างเสียงหัวเราะ และความบันเทิงครบทุกรสชาติมาตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คณะเสียงอีสานนั้นจัดทำการแสดงออกเป็น 4 รูปแบบ คือ การแสดงคอนเสิร์ต การแสดงตลก การแสดงลำเรื่องต่อกลอน และการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมทุกเพศทุกวัย เห็นได้จากเมื่อคณะเสียงอีสานจัดทำการแสดงที่ได้ก็จะมีเหล่าบรรดาแฟนเพลงตามไปรับชมที่นั่นด้วย ในกาจัดทำการแสดงแต่ละครั้งนั้นก็มีผู้มารับชมการแสดงตั้งแต่หลักร้อยจนถึงหลักหมื่น คณะเสียงอีสานนั้นมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้ทันสมัยและให้ตรงกับความต้องการของผู้ชมการแสดงอยู่เสมอ อีกสิ่งหนึ่งที่ได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย คือการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นสื่อกลางระหว่างคณะเสียงอีสานกับผู้รับชมการแสดง ก็คือ การถ่ายทอดสดผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถเข้ารับชมได้จากทุกมุมของโลกแทนการบันทึกแผ่นซีดี ซึ่งไม่ได้รับความนิยมและเข้าถึงได้ยากแล้วเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่าง ๆ เหล่านี้ที่เกิดขึ้นเป็นอีกช่องทางหนึ่ง ที่ทำให้คณะเสียงอีสานนั้นสามารถถ่ายทอดการแสดงศิลปวัฒนธรรมให้เข้าถึงยังพื้นที่ต่างได้อย่างง่ายดาย ไม่ว่าจะเป็นการแพร่ภาพสดผ่านทางเฟซบุ๊ก การแพร่ภาพสดผ่านทางเฟซบุ๊กนี้ ทำให้ผู้ชมรับชมการแสดงนั้นรับชมการแสดงราวกับการรับชมการแสดงหน้าเวทีที่คมชัดทั้งภาพและเสียง การใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางหนึ่งที่ได้รับผลดี สิ่งหนึ่งคือแฟนคลับสามารถเข้ามาพูดคุย และรับชมได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้นผ่านทางกลุ่มแฟนคลับ แม้ว่าในอนาคตเทคโนโลยี

⁵⁹ สัมภาษณ์ บานเย็น มุกตาม่วง, นักแสดงคณะเสียงอีสาน, 17 ตุลาคม 2562.

จะปรับเปลี่ยนหมุนเวียนเปลี่ยนผันไปตามยุคสมัยมากเพียงใด ศิลปวัฒนธรรมการแสดงหมอลำก็จะยังคงดำรงอยู่ได้ ถ้าหากว่าเราได้ช่วยกันอนุรักษ์ ส่งเสริม ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมการแสดงหมอลำนี้ผ่านทางเทคโนโลยีต่างๆที่เปลี่ยนไป ให้เป็นที่รู้จักของคนรุ่นหลังสืบไป

คณะเสียงอีสานได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ไม่สามารถเดินสายออกทำการแสดงได้ ซึ่งตรงกับปี 2563-2564 คุณแม่ณน้อย อุไรพร ได้หาทางแก้ไขปัญหาเพื่อความอยู่รอดของสมาชิกภายในคณะ ผู้วิจัยจะนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาโดยแบ่งออกเป็น 2 ฤดูกาลทำการแสดง ดังนี้

1) ฤดูกาลแสดง พ.ศ. 2562-2563

ในฤดูกาลแสดง พ.ศ. 2562-2563 คณะเสียงอีสานต้องเดินสายทำการแสดงทั้งสิ้น 8 เดือน คือ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2562 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 เมื่อได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดอย่างหนักของเชื้อไวรัสโควิด-19 จึงไม่สามารถทำการแสดงได้ในช่วงเดือน มีนาคม พ.ศ. 2563 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 รวมทั้งสิ้น 3 เดือน

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ทางคณะเสียงอีสานขาดรายได้จากการเดินสายทำการแสดง และสมาชิกภายในคณะก็ไม่มีรายได้เพื่อที่จะส่งให้กับครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบ นกน้อย อุไรพร จึงได้หาวิธีแก้ไขเพื่อที่จะหารายได้ให้คณะและกับสมาชิกทุกคน โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 เหตุการณ์ คือ 1. ทำการแสดงภายใต้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 2. การแพร่ภาพสดผ่านกลุ่มปิดทางเฟซบุ๊ก 3. การร้องเพลงไฟล์สดผ่านทางเฟซบุ๊กแฟนเพจหลักของคณะเสียงอีสาน

ตารางที่ 12 ช่วงการแสดงภายใต้ผลกระทบจากการแพร่ระบาดโควิด-19 ฤดูกาล 2562-2563

เหตุการณ์	ลำดับการแสดง (ระยะเวลา)	จำนวนนักแสดง (คน)	รูปแบบเวที (ขนาด)	การจำหน่าย บัตร
1. ทำการแสดงภายใต้ มาตรการ ควบคุมการ แพร่ระบาด เชื้อไวรัสโค วิด-19	- คอนเสิร์ต - ตลก - ลำเรื่องต่อกลอน - การแสดงวัฒนธรรม ท้องถิ่น (8-9 ชั่วโมง)	ศิลปินหมอลำ 20 ทางเครื่อง 80 ศิลปินตลก 8 นักดนตรี 15	แบบเต็มวง ยาว 37 เมตร กว้าง 15 เมตร สูง 7 เมตร	ซื้อบัตรหน้างาน ราคา 100 บาท

เหตุการณ์	ลำดับการแสดง (ระยะเวลา)	จำนวนนักแสดง (คน)	รูปแบบเวที (ขนาด)	การจำหน่าย บัตร
2. การแพร่ภาพสดผ่านกลุ่มปิดทางเฟซบุ๊ก	- คอนเสิร์ต - ตลก (5 ชั่วโมง)	ศิลปินหมอลำ 10 ทางเครื่อง 20 ศิลปินตลก 4 นักดนตรี 8	เวทีขนาดเล็ก ยาว 15 เมตร กว้าง 10 เมตร สูง 6 เมตร	โอนเงินเข้าบัญชี ของคณะ ราคา 100 บาท
3. การร้องเพลงไฟล์สดผ่านทางเฟซบุ๊กแฟนเพจ	-ร้องเพลงลูกทุ่ง 3 ชั่วโมง	ศิลปินหมอลำ 3 ทางเครื่อง 2	ไม่มีเวที (แสดงในบ้านพัก)	โอนเงินเข้าบัญชี ของคณะตาม กำลังของผู้รับชม

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์การแสดงคณะเสียงอีสาน ในการแสดงภายใต้ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ฤดูกาล 2562-2563 พบว่า ช่วงที่ 1 คือการทำการแสดงภายใต้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 คณะเสียงอีสานได้แสดงแบบเต็มรูปแบบ ทั้งลำดับการแสดง จำนวนนักแสดง รูปแบบเวที และการจำหน่ายบัตร แต่ต้องอยู่ในมาตรการจากนโยบายของรัฐบาล การจัดพื้นที่ในการทำการแสดง จะต้องภายใต้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในการเข้าชมการแสดง ทุกคนต้องใส่แมส หมั่นล้างมือ คณะเสียงอีสาน ได้จัดเตรียมเก้าอี้ในการรับชมการแสดงห่างกันอย่างน้อย 1 เมตร ไว้อย่างเป็นทางการระเบียบซึ่งรองรับผู้ชมกว่า 600 ที่นั่ง ต่อมาช่วงที่ 2 คือการแพร่ภาพสดผ่านกลุ่มปิดทางเฟซบุ๊ก ทางรัฐบาลได้ออกคำสั่งไม่ให้ออกเดินสายทำการแสดงได้ทางคณะเสียงอีสานไม่มีงาน แต่รายจ่ายที่คณะต้องรับผิดชอบก็ยังคงต้องจ่าย คณะเสียงอีสานจึงมีการอนุญาตให้สมาชิกสามารถออกไปทำงานภายนอกในคณะได้ เพื่อเป็นการหารายได้ให้กับตนเอง แต่คุณแม่นกน้อย อุไรพร ได้ทำการจัดการแสดงเพื่อเป็นการหารายได้ให้กับคณะ โดยวิธีการแสดงผ่านการแพร่ภาพสดในกลุ่มปิดทางเฟซบุ๊ก โดยลดขั้นตอนในการแสดงลงเนื่องจากนำการแสดงเพียง 5 ชั่วโมง ประกอบด้วย การแสดงคอนเสิร์ต และการแสดงตลก เป็นการร้องเพลงประกอบทางเครื่อง โดยใช้การแสดงตลกเป็นการแสดงขึ้น เพื่อให้ทางเครื่องได้พักก่อน มีการลดศิลปินในการแสดง มีศิลปินหมอลำ 10 คน ทางเครื่อง 20 ศิลปินตลก 4 นักดนตรี 8 เวทีขนาดเล็ก ยาว 15 เมตร กว้าง 10 เมตร สูง 6 เมตร ทั้งนี้ก็เพื่อลดต้นทุนต่าง ๆ ในการทำการแสดงเนื่องจากสมาชิกบางคนได้ทำการออกจากคณะเพื่อไปหาอาชีพเสริมในช่วงนี้ ผู้ชมการแสดงสามารถซื้อบัตรการแสดงผ่านการโอนเงินเข้าบัญชีของคณะในราคา 100 บาท แล้วรับชมได้ผ่านทางเฟซบุ๊กกลุ่มปิดที่คณะสร้างขึ้น ช่วงที่ 3 คือการ

ร้องเพลงไฟล์สดผ่านทางเฟซบุ๊กแฟนเพจหลักของคณะเสียงอีสาน ซึ่งผู้ชมสามารถโอนเงินเข้าบัญชีของคณะเพื่อเป็นการสนับสนุนให้แก่คณะเสียงอีสาน ทางคณะได้มีการร้องเพลงลูกทุ่งประกอบทางเครื่องจำนวน 2 คน นักร้องจำนวน 3 คน เพื่อเป็นการหารายได้ให้กับคณะสำหรับค่าอาหารของสมาชิกคณะเสียงอีสานไม่สามารถเดินสายทำการแสดงได้แต่ยังมีการดูแลรับผิดชอบเรื่องอาหารสำหรับนักแสดงในทุกวัน

2) ฤดูกาลแสดง พ.ศ. 2563-2564

ในฤดูกาลแสดง พ.ศ. 2563-2564 คณะเสียงอีสานต้องเดินสายทำการแสดงทั้งสิ้น 8 เดือน คือ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2563 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564 เมื่อได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดอย่างหนักของเชื้อไวรัสโควิด-19 จึงไม่สามารถทำการแสดงได้ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564 รวมทั้งสิ้น 5 เดือน

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้คณะขาดรายได้จากการเดินสายทำการแสดง นกน้อยอุไรพร จึงได้หาวิธีแก้ไขเพื่อที่จะหารายได้ให้คณะและกับสมาชิกทุกคน ครั้งนี้ทางคณะเสียงอีสานถือว่าเป็นครั้งที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นประเด็นดังนี้ ประเด็นแรก คือ ทำการแสดงได้ ประเด็นที่สองการหารายได้นอกเหนือจากการแสดงและทางออกอื่น ๆ

ตารางที่ 13 ช่วงการแสดงภายใต้ผลกระทบจากการแพร่ระบาดโควิด-19 ฤดูกาล 2563-2564

เหตุการณ์	ลำดับการแสดง (ระยะเวลา)	จำนวนนักแสดง (คน)	รูปแบบเวที (ขนาด)	การจำหน่าย บัตร
1. การแพร่ภาพสดผ่านกลุ่มปิดทางเฟซบุ๊ก	- คอนเสิร์ต - ตลก (5 ชั่วโมง)	ศิลปินหมอลำ 10 ทางเครื่อง 20 ศิลปินตลก 4 นักดนตรี 8	เวทีขนาดเล็ก ยาว 12 เมตร กว้าง 10 เมตร สูง 6 เมตร	โอนเงินเข้าบัญชี ของคณะ ราคา 100 บาท
2. การร้องเพลงไฟล์สดผ่านทางเฟซบุ๊ก	-ร้องเพลงลูกทุ่ง ประกอบทางเครื่อง (3 ชั่วโมง)	ศิลปินนักร้อง 3 ทางเครื่อง 2	ไม่มีเวที (แสดงในบ้านพัก)	โอนเงินเข้าบัญชี ของคณะตาม กำลังของผู้รับชม

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์การแสดงคณะเสียงอีสาน ในการแสดงภายใต้ผลกระทบจากการแพร่ระบาดโควิด-19 ฤดูกาล 2563-2564 พบว่า ครั้งนี้ได้รับผลกระทบหนักที่สุด เนื่องจากไม่สามารถเดินสายทำการแสดงได้ในระยะเวลาที่คือ 5 เดือน ทำให้ขาดรายได้กว่า 100 ล้านบาท

คณะเสียงอีสานได้ทำการแก้ไขปัญหาโดยการหาช่องทางในการทำการแสดง เพื่อหารายได้ให้กับคณะ ในช่วงที่ 1 คือการแพร่ภาพสดผ่านกลุ่มปิดทางเฟซบุ๊ก ได้ทำการจัดการแสดงเพื่อเป็นการหารายได้ให้กับคณะ โดยวิธีการแสดงผ่านการแพร่ภาพสดในกลุ่มปิดทางเฟซบุ๊ก โดยลดขั้นตอนในการแสดงลงเหลือเพียง 5 ชั่วโมง เพื่อความกระชับของการแสดง ผู้ชมส่วนมากมักจะชอบฟังเพลงจึงเน้นการแสดงในรูปแบบคอนเสิร์ตและมีการแสดงตลกเพื่อให้ทางเครื่องได้พักช่วงในการเดิน มีศิลปินหมอลำ 10 คน ทางเครื่อง 20 ศิลปินตลก 4 นักดนตรี 8 เวทีขนาดเล็ก ยาว 15 เมตร กว้าง 10 เมตร สูง 6 เมตร เพื่อลดต้นทุนต่าง ๆ ของการแสดง โดยใช้พื้นที่ในบ้านพักเสียงอีสานในการจัดเวทีทำการแสดง ผู้ชมการแสดงซื้อบัตรการแสดงผ่านการโอนเงินเข้าบัญชีของคณะในราคา 100 บาท เพื่อรับชมได้ผ่านทางเฟซบุ๊กกลุ่ม ช่วงที่ 2 คือการร้องเพลงไฟล์สดผ่านทางเฟซบุ๊กแฟนเพจหลักของคณะเสียงอีสาน เป็นการร้องเพลงประกอบทางเครื่อง ประกอบไปด้วย ศิลปินนักร้อง 3 ทางเครื่อง 2 โดยการผลัดกันมาร้องเพลงในแต่ละวัน เพื่อเป็นการหารายได้ให้กับคณะ ซึ่งผู้ชมสามารถโอนเงินเข้าบัญชีของคณะเพื่อเป็นการสนับสนุนให้แก่คณะเสียงอีสาน และเป็นค่าอาหารของสมาชิกของคณะเสียงอีสานไม่สามารถเดินสายทำการแสดงได้ จากการทำการแสดงผ่านรูปแบบออนไลน์ คณะเสียงอีสานได้การตอบรับจากผู้ชมในหลายกลุ่มตั้งแต่แฟนเพลงของคณะที่ติดตามการแสดงมาโดยตลอด และผู้ชมกลุ่มใหม่ที่ยังไม่เคยชมการแสดงของคณะเสียงอีสาน ทำให้คณะเสียงอีสานมีฐานแฟนคลับมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 50 การจัดพื้นที่การแสดงภายใต้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 51 บรรยากาศด้านหน้าเวทีของการแพร่ภาพสด
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

ภาพที่ 52 การควบคุมการทำงานการแพร่ภาพสดของคุณแม่นกน้อย อุไรพร
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากแม่นกน้อย อุไรพร

ภาพที่ 53 บรรยากาศการร้องเพลงไฟล์สดผ่านทางแฟนเพจคณะเสียงอีสาน
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จากผลกระทบการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 สมาชิกคณะเสียงอีสานไม่สามารถออกเดินสายทำการแสดงได้ ส่งผลให้สมาชิกในคณะไม่มีรายได้ จึงมีการหาอาชีพเสริมเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิก คุณแม่นกน้อย อุไรพร จึงนำสินค้าภายใต้แบรนด์นกน้อย อุไรพร ซึ่งประกอบไปด้วย ปลาร้า สบู่ กาแฟ ให้สมาชิกที่สนใจได้นำไปขายในรูปแบบออนไลน์ โดยไม่ต้องสต็อกสินค้า นอกจากนี้ คุณแม่นกน้อย อุไรพร ได้อนุญาตให้สมาชิกคณะเสียงอีสานใช้พื้นที่บริเวณบ้านพักคณะเสียงอีสานในการค้าขายสินค้า โดยมีทั้งอาหารสดและอาหารแห้ง ทำการขายทั้งในรูปแบบหน้าร้านและในรูปแบบออนไลน์ เพื่อเป็นการหารายได้ให้กับตนเอง

ในช่วงเดือนมกราคม 2564 คุณแม่นกน้อย อุไรพร ได้เปิดเผยอาการของนายมัทธิง ฉิมหลวง สามีคู่ชีวิต ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งคณะเสียงอีสานร่วมกันมา พบว่ามีอาการป่วยหนัก แต่ไม่ยอมรักษา เนื่องจากทางคณะไม่มีรายได้จึงไม่ยอมรับบวกราคาใช้จ่ายในส่วนต่าง ๆ ของคณะ คุณแม่นกน้อย อุไรพร จึงได้ประกาศขายบ้าน ในราคา 70 ล้านบาท ส่วนหนึ่งก็เพื่อนำเงินไปรักษาสามีของตน และดูแลสมาชิกต่อไป เพื่อที่จะให้คณะเสียงอีสานได้ดำเนินต่อไปในวงการการแสดงหมอลำ

ภาพที่ 54 บรรยากาศร้านค้าบริเวณหน้าบ้านพักเสียงอีสาน
ที่มา : ได้รับความอนุเคราะห์จากนายชีวิน ศิริวิชัย

ภาพที่ 55 ประกาศขายบ้านเพื่อรักษาสามีและคณะเสียงอีสาน
ที่มา: มติชนออนไลน์. แม่กนน้อยประกาศขายบ้าน รักษาสามีป่วยหนัก ต่อลมหายใจ เสียงอีสาน.
[ออนไลน์]. 2564. แหล่งที่มา : https://www.matichon.co.th/entertainment/thai-entertainment/news_2529791 [3กรกฎาคม 2564]

จากการศึกษา การบริหารจัดการของคณะเสียงอีสาน พบว่า การที่จะประสบความสำเร็จในการแสดงในต้องอาศัยการบริหารจัดการภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ทางขณะได้มีการหารายได้เพื่อเป็นทุนในการสร้างผลงานการแสดง ซึ่งเรียกว่าเป็นลูกค้า คือ รายได้จากผู้สนับสนุน รายได้จากผู้ชมการแสดงจากการขายบัตร รายได้จากการว่าจ้างจากเจ้าภาพ และรายได้เสริมจากการขายผลิตภัณฑ์ภายใต้แบรนด์คนน้อย อุไรพร ซึ่งรายได้จากผู้สนับสนุนทางคณะเสียงอีสาน ได้มีการนำป้ายผลิตภัณฑ์ของผู้สนับสนุนนั้นแปะที่รถบรรทุกของคณะเสียงอีสาน เพื่อประชาสัมพันธ์ และมีการออกแบบการแสดงภายใต้แนวคิดที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เนื้อหาของเพลงมุ่งเน้นการบ่งบอกถึงสรรพคุณต่าง ๆ เพื่อเป็นการชวนซื้อการของตัวผลิตภัณฑ์ ในการทำการแสดงแต่ละครั้ง คณะเสียงอีสานได้ทำการประชาสัมพันธ์ทั้งการติดป้ายบริเวณจัดงาน และการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบออนไลน์ อย่างน้อย 1 เดือนก่อนทำการแสดง เพื่อเป็นการแจ้งให้แฟนเพลงได้รับทราบและได้มีเวลาในการจัดสรรเวลาเพื่อที่จะได้มารับชมการแสดง คณะเสียงอีสานเป็นคณะหมอลำที่มีขนาดใหญ่ มีสมาชิก 200-300 ชีวิต ดังนั้นได้มีการจัดแจงหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการทำงานให้ทันกับเวลาขณะเดินสายทำการแสดง การที่ออกเดินสายทำการแสดงคณะเสียงอีสานได้เดินทางทำการแสดงทุกจังหวัดในภาคอีสาน นอกจากนี้ทางคณะต้องศึกษากลุ่มคนดูเป็นสำคัญในการชมการแสดง โดยชาวอีสานได้มีการเดินทางไปทำงานในสถานที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย ดังนั้น คณะเสียงอีสานมักจะทำการแสดงใกล้กับบริเวณโรงงานอุตสาหกรรมที่มีคนอีสานทำงานอยู่ เช่น ชลบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร ระยอง ฉะเชิงเทรา พระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร คณะเสียงอีสานจะใช้พื้นที่ในการแสดงไม่ต่ำกว่า 1 ไร่ โดยประมาณ คณะเสียงอีสานมีการรับสมาชิกเพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงในทุกฝ่ายในเดือน มิถุนายน-สิงหาคม ของทุกปี โดยสามารถสมัครได้ที่บ้านพักเสียงอีสาน ได้มีออกแบบการแสดงรวมถึงการซ้อมการแสดงในช่วงเดือนมิถุนายน-กันยายน ซึ่งการจัดลำดับของการแสดงนั้นต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้ชมเป็นหลัก โดยจะต้องเข้าถึงผู้ชมการแสดงในทุกกลุ่ม โดยจะเริ่มการแสดงตั้งแต่เวลา 21.00-05.00 น. รวมทั้งสิ้น 8 ชั่วโมงโดยประมาณ ซึ่งประกอบไปด้วย การแสดงคอนเสิร์ต การแสดงตลก การแสดงลำเรื่องต่อกลอน การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น เห็นได้จากความหลากหลายของการแสดงทำให้คณะเสียงอีสานได้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมทุกเพศทุกวัย ผู้ว่าจ้างหรือเจ้าภาพสามารถปรับเปลี่ยนลำดับการแสดงได้ตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ทางบ้านเมืองก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ อาจจะมีผลกระทบต่อการทำงานการแสดงได้ คณะเสียงอีสานได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ไม่สามารถเดินสายออกทำการแสดงได้ ซึ่งตรงกับปี 2563-2564 คุณแมนน้อย อุไรพร ได้หาทางแก้ไขปัญหา

เพื่อความอยู่รอดของสมาชิกภายในคณะ ทางคณะได้ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันเพื่อความอยู่รอด โดยการปรับเปลี่ยนการนำเสนอการแสดง คือการนำเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ เข้ามาปรับใช้ในคณะคือการถ่ายทอดสดผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของการแสดงให้เหมาะสมกับข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ สมาชิกได้มีการขายสินค้าบริเวณบ้านพักคณะเสียงอีสานอีกทั้งยังขายสินค้าในรูปแบบออนไลน์เพื่อเป็นการหารายได้ให้แก่ตนเอง แม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์อย่างไรแต่คณะเสียงอีสานก็ยังยืนหยัดที่จะดำเนินการต่อเพื่อความอยู่รอดของศิลปินและสมาชิกทุกคนตลอดจนเป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมของคนอีสานให้อยู่คู่กับแผ่นดินไทยสืบไป

การจัดการของคณะเสียงอีสาน เป็นการจัดการในรูปแบบขององค์กร ซึ่งมีการกำหนดหน้าที่ในการทำงานในฝ่ายต่าง ๆ โดยต้องอาศัยคนหมู่มากเพื่อให้ทำงาน และความสามารถซึ่งกันและกันภายในองค์กร เพื่อให้ผลของการจัดการนั้นเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งตรงกับทฤษฎีนาฏยขององค์กร ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวว่าการทำนฏยศิลป์ คือการทำงานที่หวังผลงานที่สวยงาม ประณีต สร้างสรรค์ในเวลาดำเนินการที่รวดเร็ว เป็นระบบ มีระเบียบแบบแผน และเทคนิคที่ชัดเจน การทำงาน นาฏยศิลป์ต้องใช้ทั้งเหตุผลและอารมณ์ แม้การทำงานจะมีนโยบายวัตถุประสงค์ และวิธีทำงานอย่างชัดเจนอยู่แล้ว เมื่อลงมือทำงานไปแล้วอาจมีความคิดที่ดีกว่า มีวิธีการที่เหมาะสมกว่าเกิดขึ้นจากคณะผู้ร่วมงาน คณะเสียงอีสานได้มีการปรับปรุงแก้ไขสอบถามจากผู้เกี่ยวข้องและผู้ร่วมงานอยู่เสมอเพื่อผลงานการแสดงที่มีคุณภาพ

4.3 รูปแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน 2561-2563

ประเด็นนี้ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลในเรื่องรูปแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน จากการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการประมวลข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยแบ่งเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการแสดงนั้น คณะเสียงอีสานได้นำเสนอรูปแบบของการแสดงทั้งหมด 4 ประเภท คือ การแสดงคอนเสิร์ต การแสดงตลก การแสดงลำเรื่องต่อกลอน การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษารูปแบบการแสดงของคณะเสียงอีสานตั้งแต่ พ.ศ. 2561 ถึง 2563 สามารถวิเคราะห์ผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.3.1 การแสดงคอนเสิร์ต 2561-2563

การแสดงคอนเสิร์ตเป็นช่วงการแสดงหมอลำที่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน ในการแสดงช่วงนี้เป็นการแสดงร้องเพลงประกอบทางเครื่อง โดยมีวิธีการเลือกเพลงจากบุคลิกของนักร้อง และนำบทเพลงที่กำลังได้รับความนิยมมาทำการแสดงเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ชม มีการเลือกชุดการแสดงต้องมีความสอดคล้องกับบทเพลง การออกแบบท่าเต้นคำนึงจังหวะทำนองเพลง และเนื้อหา จากการลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์การแสดงคอนเสิร์ตได้ ดังนี้

ตารางที่ 14 ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563

ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563			
รูปแบบ	ฤดูกาล 2561	ฤดูกาล 2562	ฤดูกาล 2563
1. แนวคิด	คณะเสียงอีสานนำเพลงที่ได้รับความนิยมของคนอีสานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป มาเรียบเรียงแล้วกลับมาถ่ายทอดบนเวทีเสียงอีสานและนำเพลงที่กำลังได้รับความนิยมของหมู่วัยรุ่นภายใน 1 ถึง 2 ปี มาใช้ในการแสดง	คณะเสียงอีสานนำบทเพลงที่ได้รับความนิยมของคนอีสานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป มาเรียบเรียงแล้วกลับมาถ่ายทอดบนเวทีเสียงอีสาน ได้นำเพลงที่กำลังได้รับความนิยมของหมู่วัยรุ่นภายใน 1 ถึง 2 ปี มาใช้ในการแสดง และนำเพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ เป็น	คณะเสียงอีสานนำเพลงที่ได้รับความนิยมของคนอีสานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป มาเรียบเรียงแล้วกลับมาถ่ายทอดบนเวทีเสียงอีสานและนำเพลงที่กำลังได้รับความนิยมของหมู่วัยรุ่นภายใน 1 ถึง 2 ปี มาใช้ในการแสดง

ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563			
รูปแบบ	ฤดูกาล 2561	ฤดูกาล 2562	ฤดูกาล 2563
		เพลงที่สะท้อนเรื่องราววิถีชีวิตของชาวอีสาน	
2. เพลง	- เพลงดั่งในอดีต เช่น เพลงซึ้งไห้เร่เส่นแรง เพลงนกจำ - เพลงฮิตติดตลาด เช่น เพลงโสดโสดตาย เพลงปูหนีบอปี	- เพลงดั่งในอดีต เช่น เพลงอย่าด่วนรัก - เพลงฮิตติดตลาด เช่น เพลงผีจับหัว เพลงฝนตกลงมา - เพลงที่ประพันธ์ขึ้นมาใหม่ เช่น เพลงวอนย่านาคี ปู่ศรีสุทโธ	- เพลงดั่งในอดีต เช่น เพลงวอนที่มีรักเดียว เพลงข้อมูลมากไม่यरัก - เพลงฮิตติดตลาด เช่น เพลงแอมลันปิด เพลงเจ็บตรงนี้ - เพลงที่ประพันธ์ขึ้นมาใหม่ เช่น เพลงชีวิตหมอลำมีกรรมปลิ้น
3. ดนตรี	มีการใช้รูปแบบวงดนตรีลูกทุ่ง ประกอบด้วย กลอง เบส กีตาร์ คีย์บอร์ด ทรัมเปต ทรอมโบน อัลโต้ เทนเนอร์ บาริโตน โซปราโน แซ็กโซโฟน ผสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน ประกอบด้วย แคน ซอ โหวต	มีการใช้รูปแบบวงดนตรีลูกทุ่ง ประกอบด้วย กลอง เบส กีตาร์ คีย์บอร์ด ทรัมเปต ทรอมโบน อัลโต้ เทนเนอร์ บาริโตน โซปราโน แซ็กโซโฟน ผสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน ประกอบด้วย แคน ซอ โหวต	มีการใช้รูปแบบวงดนตรีลูกทุ่ง ประกอบด้วย กลอง เบส กีตาร์ คีย์บอร์ด ทรัมเปต ทรอมโบน อัลโต้ เทนเนอร์ บาริโตน โซปราโน แซ็กโซโฟน ผสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน ประกอบด้วย แคน ซอ โหวต
4. ผู้แสดง	- นักร้องทั้งหมด 15 คน ในการแสดงมีทั้งร้องคู่ และร้องเดี่ยว โดยน้ำเสียงของนักร้องต้องมีความคล้ายกับเพลงต้นฉบับ	- นักร้องทั้งหมด 15 คน ในการแสดงมีทั้งร้องคู่ และร้องเดี่ยว โดยน้ำเสียงของนักร้องต้องมีความคล้ายกับเพลงต้นฉบับ	- นักร้องทั้งหมด 15 คน ในการแสดงมีทั้งร้องคู่ และร้องเดี่ยว โดยน้ำเสียงของนักร้องต้องมีความคล้ายกับเพลงต้นฉบับ

ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงคอนเสิร์ตคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563			
รูปแบบ	ฤดูกาล 2561	ฤดูกาล 2562	ฤดูกาล 2563
	- ทางเครื่อง จำนวน 80 คน ชาย 40 หญิง 40 ในการแสดงแต่ละเพลง กำหนดทางเครื่อง ประมาณ 35-45 คน/เพลง นักแสดงทุกคน ต้องมีทักษะในการเต้นระดับดี	- ทางเครื่อง จำนวน 80 คน ชาย 40 หญิง 40 ในการแสดงแต่ละเพลง กำหนดทางเครื่อง ประมาณ 35-45 คน/เพลง นักแสดงทุกคน ต้องมีทักษะในการเต้นระดับดี	- ทางเครื่อง จำนวน 70 คน ชาย 35 หญิง 35 ในการแสดงแต่ละเพลง กำหนดทางเครื่อง ประมาณ 35-45 คน/เพลง นักแสดงทุกคน ต้องมีทักษะในการเต้นระดับดี
5. ลีลาท่าเต้น	มีการออกแบบท่าทางให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อร้องและทำนองเพลง โดยมีการนำท่าจินตลีลา ภาษาท่าทางด้าน นาฏยศิลป์ เทคนิคการเต้นบัลเลต์ เทคนิคการเต้นคอนเทมโพรารี แดนซ์ มาออกแบบลีลาท่าเต้น	มีการออกแบบท่าทางให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อร้องและทำนองเพลง โดยมีการนำท่าจินตลีลา ภาษาท่าทางด้าน นาฏยศิลป์ เทคนิคการเต้นบัลเลต์ เทคนิคการเต้นคอนเทมโพรารี แดนซ์ มาออกแบบลีลาท่าเต้น	มีการออกแบบท่าทางให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อร้องและทำนองเพลง โดยมีการนำท่าจินตลีลา ภาษาท่าทางด้านนาฏยศิลป์ เทคนิคการเต้นบัลเลต์ เทคนิคการเต้นคอนเทมโพรารี แดนซ์ มาออกแบบลีลาท่าเต้น
6. การแต่งกาย	การแต่งกายนักร้องและทางเครื่อง มีการออกแบบการแต่งกายให้สัมพันธ์กับเนื้อร้องและทำนองเพลงมีความสะดวกในการออกท่าทาง	การแต่งกายนักร้องและทางเครื่อง มีการออกแบบการแต่งกายให้สัมพันธ์กับเนื้อร้องและทำนองเพลงมีความสะดวกในการออกท่าทาง	การแต่งกายนักร้องและทางเครื่อง มีการออกแบบการแต่งกายให้สัมพันธ์กับเนื้อร้องและทำนองเพลงมีความสะดวกในการออกท่าทาง

จากการศึกษาและสังเกตการณ์การแสดงคอนเสิร์ตคณะเสียงอีสานปี 2561-2563 พบว่า แนวคิดการแสดงนั้นได้มีการนำบทเพลงดังในอดีตมาถ่ายทอดในการแสดง เป็นเพลงที่ได้รับ ความนิยมของวงการการแสดงหมอลำ โดยคณะเสียงอีสานมักจะนำเพลงของศิลปินคณะเสียงอีสาน ที่ได้สร้างชื่อเสียงให้กับคณะนำมาเรียบเรียงแล้วกลับมาถ่ายทอดอีกครั้ง เพื่อเอาใจแฟนเพลงของคณะ เสียงอีสานที่ได้ติดตามคณะเสียงอีสานมาเป็นเวลานาน เช่น เพลงข้อมูลมากไม่ยากรัก เพลงรักฟัง หลังสงกรานต์ เป็นต้น คณะเสียงอีสานได้นำเพลงฮิตติดตลาด เป็นเพลงที่กำลังได้รับความนิยมของ หมู่วัยรุ่นในปัจจุบัน นำมาเรียบเรียงให้มีความร่วมสมัยและมีความกลมกลืนในเวทีการแสดงหมอลำ เพื่อเป็นการเอาใจวัยรุ่นให้เกิดอารมณ์ร่วมของการแสดงในปี 2562-2563 ได้มีการประพันธ์เพลง ขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นการถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตของคนชาวอีสานรวมทั้งอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้าง แรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ชม มีการใช้รูปแบบวงดนตรีลูกทุ่ง ประกอบด้วยกลอง เบส กีตาร์ คีย์บอร์ด ทรัมเปต ทรอมโบน อัลโต้ เทนเนอร์ บาริโตน โซปราโน แซ็กโซโฟน ผสมวงดนตรี พื้นบ้านอีสาน ประกอบด้วย แคน ซอ โหวด เนื่องจากการแสดงร้องเพลงลูกทุ่ง จึงใช้รูปแบบของ วงดนตรีลูกทุ่งที่มีขนาดใหญ่ผสมผสานสำเนียงอีสานให้เกิดความเหมาะสมในการแสดงหมอลำ ในทุกปี ผู้ออกแบบท่าเต้นมีการให้ความสอดคล้องกับเนื้อหาจังหวะและทำนองเพลง เป็นการให้ทางเครื่อง สามารถจดจำท่าทางการเต้นได้อย่างง่าย เนื่องจากต้องเต้นหลายเพลง อีกทั้งยังใช้ ท่าจินตลีลา ภาษาท่า ทางด้านนาฏศิลป์ เทคนิคการเดินบัสเล่ต์ เทคนิคการเดินคอนเทมโพรารีแดนซ์ เทคนิคการแปรแถว มาออกแบบลีลาท่าทางการเต้น เพื่อแสดงถึงความสามารถของนักแสดงและการพัฒนาการเต้นของ วงการแสดงหมอลำ โดยในปี 2561-2562 มีทางเครื่องทั้งหมด 80 คน เนื่องจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ผู้ที่มาสวมครีเป็นทางเครื่องลดลงทำให้ในปี 2563 มีจำนวนทางเครื่อง เพียงแค่ 70 คน จำนวนนักร้องในปี 2561-2563 มีจำนวนทั้งหมด 15 คน ชุดของนักร้อง มีการ ออกแบบแต่งกายจะมีความสอดคล้องกับแนวเพลงของการแสดง ยกตัวอย่าง เช่น เพลงเร็ว ออกแบบ ชุดกายแต่งกายให้มีลักษณะสั้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การเต้น เพลงช้านิยมแต่งกายแบบชุดยาว เช่น ชุดราตรี เนื่องจากไม่มีการออกท่าทางมาก ทางเครื่อง มีการออกแบบเครื่องกายให้ มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเพลง เช่น เพลงฝนหลงมา จะออกแบบให้มีชุดกันฝน ทางเครื่อง สวมใส่ชุดบอดีสูทเพื่อความรวดเร็วในการเปลี่ยนชุดการแสดง เพราะมีเวลาในการเปลี่ยนชุดเพียงแค่ 2 นาที เท่านั้น เครื่องแต่งกายประดับด้วยเพชร ขนนก มีความอลังการ และออกแบบให้มีขนาดใหญ่ เนื่องจากว่าผู้แสดงต่อ 1 แถวใช้จำนวน 10 คน ต่อระยะ 2 เมตร โดยจะเหมาะสมกับขนาดของเวที และสามารถดึงดูดสายตาของผู้ที่เข้าชมการแสดงได้แม้อยู่ระยะไกล

จากการวิเคราะห์การแสดงคอนเสิร์ตในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลตัวอย่างที่ได้จากการศึกษาและสังเกตการณ์ การแสดงคอนเสิร์ตของคณะเสียงอิสาน ดังนี้

1) การแสดงคอนเสิร์ต 2561

ภาพที่ 56 การแสดงคอนเสิร์ตพ.ศ. 2561 ช่วงเมตเล่นกน้อย อุไรพร
 ในช่วงนี้เป็นการแสดงร้องเพลงประกอบทางเครื่อง โดยนกน้อย อุไรพร จะเนื้อหาของชีวิตหมอลำคณะเสียงอิสานที่ต่อสู้ชีวิตมาจนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงเนื้อหาที่สื่อถึงการขอบคุณแฟนเพลงหมอลำที่ได้ให้กำลังใจและสนับสนุนแก่คณะเสียงอิสาน ชุดการแสดงต้องมีความยิ่งใหญ่อยู่หลังการตระการตา บทเพลงที่ร้องจะเป็นบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นโดยนกน้อย อุไรพร
 ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

ภาพที่ 57 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงโสดโสดตาย

การแสดงคอนเสิร์ตเพลงโสดโสดตาย โดยวราภรณ์ คำเคน เนื้อหาของเพลงคือหญิงสาวออกหักจากผู้ชาย ได้ออกไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ และได้มีการเต้นเพื่อเป็นการหยอกล้อระหว่างหนุ่มสาว ชุดการแสดงของ นักร้องและทางเครื่องได้ออกแบบให้มีความวิบวับสีโอให้เห็นถึงบรรยากาศเที่ยวในสถานบันเทิง

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 58 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงซีเฮอร์เสนห์แรง

การแสดงคอนเสิร์ต เพลงซีเฮอร์เสนห์แรง โดย ณัฐธิดาพร ชันคำ โดยเนื้อหาของเพลงคือหญิงสาวที่มีรูปร่างซีเฮอร์ แต่เธอกลับมองว่าไม่เป็นอุปสรรคหากเธอมีความมั่นใจในตัวเอง ชุดการแสดงของนักร้องและทางเครื่องได้ออกแบบให้มีความวิบวับเพื่อความตระการตาขณะอยู่บนเวที อีกทั้งยังใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงเพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ชมให้มีความตื่นเต้นตลอดเวลา

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

2) การแสดงคอนเสิร์ต 2562

ภาพที่ 59 การแสดงคอนเสิร์ตพ.ศ. 2562 เพลงผีจับหัว

การแสดงคอนเสิร์ตเพลง ผีจับหัว โดย ราตรี ดาวฮูโต เป็นบทเพลงที่นำเสนอความสนุกสนานเนื้อหาจะเป็นเรื่องราวสองแฉ่งสองง่ามทั้งนี้ก็เพื่อความบันเทิงของผู้ชมการแสดง ชุดการแสดงของนักร้องและทางเครื่องได้ออกแบบให้มีความวิบวับเพื่อความตระการตาขณะอยู่บนเวที การเลือกใช้สีชุดการแสดงระหว่างนักร้องกับทางเครื่องให้ตัดกันคือสีดำ-ขาว เพื่อความโดดเด่นของนักร้อง

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

ภาพที่ 60 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงอย่าด่วนรัก

การแสดงคอนเสิร์ต อย่าด่วนรัก โดยณัฐธิดาพร ชันคำ เป็นบทเพลงครั้งอดีตของคณะเสียงอีสานโดยเนื้อหาของเพลงคือการจีบระหว่างหนุ่มสาว หากจะมีความรักต้องอย่ารีบร้อนควรศึกษากันให้มาก ชุดการแสดงของนักร้องและหางเครื่องได้ออกแบบให้มีความวิบวับเพื่อความตระการตาขณะอยู่บนเวทีในการตัดเย็บชุดหางเครื่องเป็นการตัดเย็บให้กระโปรงบานเพื่อที่จะสามารถใช้ประกอบกับท่าเต้นได้

ให้เกิดความน่าสนใจจากผู้ชมการแสดง

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนกน้อย อุไรพร

ภาพที่ 61 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงวอนยานาคี ปุศรีสุทโธ

การแสดงคอนเสิร์ต เพลงวอนยานาคี ปุศรีสุทโธ โดย ภาคภูมิ ยางศรี เป็นบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นจาก
 คณะเสียงอีสาน และได้เป็นเพลงที่เปิดการแสดงในช่วงคอนเสิร์ต เพื่อเป็นการระลึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 ที่คณะเสียงอีสานเคารพนับถือ โดยเนื้อหาของเพลงกล่าวถึงการเคารพบูชาพญานาคเพื่อความเป็นสิริ
 มงคล ชุดการแสดงได้ออกแบบให้มีความความยิ่งใหญ่ตระการตาขณะอยู่บนเวที โดยได้รับแรงบันดาลใจ

มาจากพญานาคมาประยุกต์

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

3) การแสดงคอนเสิร์ต 2563

ภาพที่ 62 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงชีวิตหมอลำ

การแสดงคอนเสิร์ต เพลงชีวิตหมอลำ โดย อนันตชัย ถนอมชาติ โดยเนื้อหาของเพลงเป็นการบรรยายถึงหนุ่มหมอลำที่ต้องสู้ชีวิตในการทำงานเพื่อครอบครัวและคนที่รัก ชุดการแสดงของนักร้องและทางเครื่องได้ออกแบบให้มีความวิบวับเพื่อความตระการตาขณะอยู่บนเวที ชุดนักร้องได้มีการสอดแทรกผ้าไหมอีสานเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของหมอลำ

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนกน้อย อุไรพร

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 63 การแสดงคอนเสิร์ต เพลงวอนพี่มีรักเดียว

การแสดงคอนเสิร์ต เพลงวอนพี่มีรักเดียว โดย วราภรณ์ คำเคน หรือที่รู้จักกันในนาม โดยเนื้อหาของเพลงเป็นการอ้อนวอนชายหนุ่มที่มาจีบว่าไม่ควรเจ้าชู้ หากมีความจริงใจก็ควรที่จะซื่อสัตย์กับตนคนเดียว ในเพลงนี้จะเป็นการผสมผสานระหว่างเพลงลูกทุ่งกับการร้องหมอลำเข้าด้วยกัน ชุดการแสดงของนักร้องและทางเครื่องได้ออกแบบให้มีความวิบวับเพื่อความตระการตาขณะอยู่บนเวที ชุดนักร้องได้มีการสอดแทรกกล้วยไม้สีส้มเพื่อเป็นเอกลักษณ์ของหมอลำ

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์นางสาววราภรณ์ คำเคน

ภาพที่ 64 การแสดงคอนเสิร์ต พ.ศ.2563 ช่วงเมดเล่่นกน้อย อุไรพร
 การแสดงคอนเสิร์ตพ.ศ. 2563 ช่วงเมดเล่่นกน้อย อุไรพร ในช่วงนี้เป็นการแสดงร้องเพลงประกอบ
 ทางเครื่อง นำทีมโดยนกน้อย อุไรพร และสมาชิกศิลปินหมอลำผู้หญิง ชุดการแสดงของนักร้องและ
 ทางเครื่องได้ออกแบบให้มีความวิบวับเพื่อความตระการตาขณะอยู่บนเวที และได้ใช้ปีกขนนกเพื่อเป็น
 การแสดงนำเสนอถึงความยิ่งใหญ่อลังการ

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.3.2 การแสดงตลก 2561-2563

การแสดงตลกของคณะเสียงอีสาน เป็นช่วงการแสดงหมอลำที่ได้รับมอบความบันเทิง และเสียงหัวเราะให้กับผู้ชม โดยมีการนำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนหรือล้อเลียนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย สอดแทรกมุขตลก จากการลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์การแสดงตลก ฤดูกาล 2561-2563 ได้ดังนี้

ตารางที่ 15 ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงตลกคณะเสียงอีสาน ฤดูกาล 2561-2563

ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงตลกฤดูกาล 2561-2563			
รูปแบบ	ฤดูกาล 2561	ฤดูกาล 2562	ฤดูกาล 2563
1. แนวคิด	มีการจำลองบรรยากาศของการใช้ชีวิตของชาวบ้านอีสาน และเป็นเรื่องชาวที่สะท้อนสังคม แสดงเรื่อง การซื้อหวยใต้ดิน เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า ในวันที่ 1,16 ของทุกเดือน ชาวบ้านจะการซื้อหวยใต้ดิน โดยจะลุ้นผลสลากทางโทรทัศน์ แต่หากการซื้อหวยใต้ดินนั้นผิดกฎหมาย จึงถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย	มีการนำเรื่องราวที่ได้รับ ความสนใจหรือเป็นการสังคมสะท้อน จำลองบรรยากาศของการใช้ชีวิตของชาวบ้านอีสาน เป็นการกล่าวถึง การบริหารของผู้นำชุมชนในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง สะท้อนถึงความเชื่อระหว่างการรักษาพยาบาลของโรงพยาบาลและแบบพื้นบ้าน	มีการนำเรื่องราวที่สะท้อนสังคม มาถ่ายทอดผ่านการแสดงตลก กล่าวถึงบรรยากาศบนเครื่องบิน สะท้อนถึง การเอาตัวรอดเมื่อเกิดเหตุที่ไม่คาดฝันของแต่ละบุคคล
2. นักแสดง	- ชาวบ้าน 3 คน - เจ้าหน้าที่กองสลาก 2 คน - ตำรวจ 1 คน	- ผู้นำชุมชน 1 คน - เจ้าหน้าที่พยาบาล 1 คน - ชาวบ้าน 5 คน	- เจ้าหน้าที่บนเครื่องบิน 1 คน - คนขับเครื่องบิน 1 คน - ผู้โดยสาร 4 คน

ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงตลกฤดูกาล 2561-2563			
รูปแบบ	ฤดูกาล 2561	ฤดูกาล 2562	ฤดูกาล 2563
3. ดนตรี	มีการใช้เอฟเฟ็คเสียงจากเสียงกลอนและคีย์บอร์ดประกอบการแสดงตลก	มีการใช้เอฟเฟ็คเสียงจากเสียงกลอนและคีย์บอร์ดประกอบการแสดงตลก	มีการใช้เอฟเฟ็คเสียงจากเสียงกลอนและคีย์บอร์ดประกอบการแสดงตลก
4. เพลง	-	มีการนำเพลงที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับเนื้อของเรื่องมาใช้ประกอบ เช่น ในขณะที่ชาวบ้านทำการรักษา ได้ทำการร้องเพลงเพื่อขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นเพลงประพันธ์ขึ้นมาใหม่	-
5. ลีลาท่าทาง	มีการออกท่าทางแบบท่าสามัญ	มีการออกท่าทางแบบท่าสามัญ	มีการออกท่าทางแบบท่าสามัญ
6. การแต่งกาย	- ชาวบ้าน สวมเสื้อคอกระเช้า และนุ่งผ้าถุง - เจ้าหน้าที่กองสลาก สวมใส่ชุดสูท - ตำรวจ สวมใส่เครื่องแบบคล้ายตำรวจ	- แต่งกายเครื่องแบบชุดสีกากี - เจ้าหน้าที่พยาบาล สวมใส่เครื่องแบบพยาบาล - ชาวบ้าน สวมเสื้อคอกระเช้า และนุ่งผ้าถุง	- เจ้าหน้าที่บนเครื่องบิน แต่งกายเครื่องแบบสวมใส่ชุดสูท - คนขับเครื่องบิน แต่งกายชุดลำลอง - ผู้โดยสาร แต่งกายชุดลำลอง

จากการศึกษาและสังเกตการณ์การแสดงตลกตั้งแต่ปี 2561-2563 พบว่า แนวคิดการแสดงนั้นได้มีมีการนำเรื่องราวที่ได้รับความสนใจหรือเป็นการสะท้อนสังคม ถ่ายทอดผ่านการแสดงตลก เพื่อเป็นการสะท้อนปัญหาหรือเสียดสีสังคม นอกเหนือจากที่ผู้ชมที่ได้รับความบันเทิงแล้วยังสอดแทรกแง่คิดเพื่อเป็นแนวทางในการใช้ชีวิต เช่น การทำตัวภายใต้กฎหมายของสังคม หากผิดกฎก็จะได้รับโทษตามมาซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ในการแสดงแต่ละครั้งจะมีนักแสดงประมาณ 6-8 คนเพื่อที่จะสามารถแสดงได้ครบตามบทบาทตามเนื้อเรื่อง และสามารถรับส่งมุขตลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักแสดงตลกต้องเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ที่สามารถสร้างสีสันการแสดงด้านหน้าเวทีได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างดีเยี่ยม มีการใช้เอฟเฟ็คเสียงจากเสียงกลอนและคีย์บอร์ดประกอบการแสดงตลก เพื่อให้ผู้ชมได้รับบรรยากาศเข้าถึงอารมณ์ของการแสดงมุขตลกมากขึ้น ในปี 2561 และ 2563 ไม่พบการนำบทเพลงมาร้องขณะทำการแสดง แต่ในปี 2562 มีการนำเพลงที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับเนื้อหาของเรื่องมาใช้ประกอบ เช่น ในขณะที่ชาวบ้านทำการรักษา ได้ทำการร้องเพลงเพื่อขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นเพลงประพันธ์ขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้ชมการแสดงได้เข้าถึงบรรยากาศที่นักแสดงตลกต้องการจะสื่อสาร และได้แทรกมุขตลกเพื่อสร้างคลี่คลายของการแสดงแต่งกายชุดลำลองและเครื่องแบบโดยมีความสัมพันธ์กับบทบาทของตัวละคร ประดับตกแต่งให้มีสีสันเกินจริง ยกตัวอย่างเช่น มีการสวมดอกไม้ที่ศีรษะ การใช้ผมปลอม ใส่ผมปลอม อีกทั้งมีการแต่งหน้าที่ใช้สีฉูดฉาดเพื่อดึงความสนใจจากผู้ชมการแสดง

จากการวิเคราะห์การแสดงตลกในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลตัวอย่างที่ได้จากการศึกษาและสังเกตการณ์การแสดงตลกของคณะเสียงอีสาน ดังนี้

1) การแสดงตลก 2561

ภาพที่ 65 การแสดงตลก พ.ศ. 2561 เปิดฉากการแสดง
การเปิดฉากของการแสดงตลก โดยจะเป็นการเปิดตัวละครที่ดำเนินเรื่องราว ซึ่งเป็นชาวบ้านเดินทาง
ไปดูทีวีในวันนั้นจะตรงกับวันที่ 16 ซึ่งเป็นวันหอยออก ทั้งสองจะไปล้นหอยใต้ดินที่ตนได้ซื้อไว้

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 66 การแสดงตลก พ.ศ. 2561 ดำเนินเรื่อง
จากภาพคือการแสดงในการชมผลการออกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยจะมีการจำลองภาพของทีวี
การประกาศการออกรางวัล เป็นการแต่ตัวตามบทบาทของตัวละครต่าง ๆ

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 67 การแสดงตลก พ.ศ. 2561 สรุปรื่อง

จากภาพคือการลงพื้นที่ของตำรวจ ซึ่งออกการจับชาวบ้านที่กระทำความผิดต่อกฎหมาย ซึ่งทั้งคู่ก็ได้จำนนต่อหลักฐาน ในฉากนี้เป็นการสะท้อนถึงชาวบ้านซึ่งได้กระทำความผิดต่อกฎหมายก็ต้องได้รับความผิด

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2) การแสดงตลก 2562

ภาพที่ 68 การแสดงตลก พ.ศ. 2562 เปิดฉากการแสดง
การเปิดฉากของการแสดงตลก โดยจะเป็นการเปิดตัวละครที่ดำเนินเรื่องราว ซึ่งเป็นผู้นำ
หมู่บ้านในการบริหารบ้านเมือง ในฉากนี้เป็นการสะท้อนสังคมของบ้านเมือง

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 69 การแสดงตลก พ.ศ. 2562 เปิดตัวนักแสดง
จากภาพคือการเปิดตัวตัวละครของฉากที่ 2 ซึ่งเป็นชาวบ้านที่มีอาการเจ็บป่วยเดินทางมายัง
บ้านท่านผู้นำหมู่บ้าน โดยการใช้สัญลักษณ์คือการให้น้ำเกลือ
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

ภาพที่ 70 การแสดงตลก พ.ศ. 2562 ดำเนินเรื่อง

เป็นการแสดงของชาวบ้านที่มีอาการเจ็บป่วยได้หมดสติ ผู้นำหมู่บ้านจึงได้เรียกนางพยาบาล
มาช่วยทำการปฐมพยาบาลแต่ก็ไม่ฟื้นคืนชีพ ฉากนี้เป็นการสะท้อนถึงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินขึ้นควรมีสติ

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 71 การแสดงตลก พ.ศ. 2562 สรุปรื่อง
 การเรียกวัดใจกำลังใจเพื่อให้อาการของชาวบ้านที่หมดสติไปได้ฟื้นคืนชีพกลับมา
 โดยวิธีการที่ฟังพาสั่งที่มองไม่เห็น ในฉากนี้เป็นการสะท้อนถึงภูมิปัญญาของชาวบ้าน
 ในการรักษาคนที่มีอาการเจ็บป่วย

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

3) การแสดงตลก 2563

ภาพที่ 72 การแสดงตลก พ.ศ. 2563 เปิดฉากการแสดง
จากภาพคือการเปิดฉากของการแสดงตลก โดยจะเป็นการเปิดตัวละครที่ดำเนินเรื่องราว
ซึ่งเป็นเหตุการณ์เกิดขึ้นบนเครื่องบินโดยจะมีผู้โดยสารได้เดินทางมาขึ้นเครื่องบิน

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 73 การแสดงตลก พ.ศ. 2563 การดำเนินเรื่อง

จากภาพเป็นการแสดงถึงเหตุการณ์ที่กำลังจะบินแต่ไม่มีคนขับเครื่องบิน จากนั้นจึงตัดสินใจให้
ผู้โดยสารเป็นคนขับเครื่องบิน จึงทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่คิดฝัน สะท้อนการใช้ชีวิตบน

ความประมาทอาจทำให้เกิดเหตุที่ไม่คาดคิด

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 74 การแสดงตลก พ.ศ. 2563 สรุปรเรื่อง

การจำลองเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันขณะเครื่องบินกำลังบินอยู่บนอากาศ โดยมีการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อสื่อให้เห็นเหตุการณ์ที่ชัดเจนมากขึ้นคือการใช้แปงโรยคือกำลังบอกว่ามีเมฆเยอะและพายุที่กำลังเผชิญ ฉากนี้เป็นการสะท้อนถึงการเอาตัวรอดในขณะที่อยู่บนเครื่องบินและห้ามตื่นตระหนก

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.3.3 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน 2561-2563

ลำเรื่องต่อกลอน เป็นการแสดงหมอลำที่มีพัฒนาการมาจากหมอลำพื้น ที่เป็นการลำเพื่อเล่าเรื่องนิทานพื้นบ้านและเรื่องเล่า โดยการให้ผู้แสดงสมมุติบทบาทเป็นตัวละคร มีฉากของเรื่องหลาย ๆ ฉาก แต่เดิมมีตัวละครหลัก ๆ ไม่กี่คน เช่น พระเอก นางเอก ตัวโกง ตัวพ่อ ตัวแม่ ผู้ช่วยพระเอกและผู้ช่วยนางเอกซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวตลกไปด้วย⁶⁰ คณะเสียงอีสานได้มีการพัฒนารูปแบบการแสดงการลำเรื่องต่อกลอน ทั้งเนื้อหาของการลำที่เน้นเรื่องของวิถีชีวิตของชาวอีสาน โดยการประพันธ์บทของนกน้อย อุไรพร ทั้งเครื่องแต่งกายตามความสมจริงในบทบาทของหมอลำพัฒนาเป็นการแสดงที่มีตัวละครและตัวประกอบหลายคน ได้นำการแสดงอื่น ๆ ประกอบเข้าด้วยกัน เช่น มีการแสดงช่วงเพลง(การเต้ย) ช่วงตลก ช่วงการลำเรื่องต่อกลอน แทนที่จะเป็นการลำเป็นเรื่องเพียงอย่างเดียวแบบสมัยก่อน จากการลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์การแสดง ลำเรื่องต่อกลอนทั้งหมด 3 เรื่อง ได้แก่ 1. เรื่องวงเวียนชีวิต (2561) 2. บุญนำกรรมแต่ง (2562) 3. โควิดลืขิตรัก (2563) ดังนี้

ตารางที่ 16 ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงลำเรื่องต่อกลอน 2561-2563

ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงลำเรื่องต่อกลอน 2561-2563			
รูปแบบ	ฤดูกาล 2561	ฤดูกาล 2562	ฤดูกาล 2563
1. แนวคิด	มีการนำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตชาวอีสาน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ถ่ายทอดผ่านการแสดงลำเรื่องต่อกลอน คือเรื่อง “วงเวียนชีวิต” เป็นบทลำเรื่อง เป็นเรื่องราวของความรักระหว่างชายหญิงต่างฐานะทางสังคมของบุญจันทร์และ	มีการนำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตชาวอีสาน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ถ่ายทอดผ่านการแสดงลำเรื่องต่อกลอน คือเรื่อง “บุญนำกรรมแต่ง” เป็นเรื่องราวของความรักระหว่างชายหญิงในอำเภออุทุมพรพิสัย	มีการนำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตชาวอีสาน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ถ่ายทอดผ่านการแสดงลำเรื่องต่อกลอน เรื่อง “โควิดลืขิตรัก” จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด19 ในปัจจุบัน ที่ส่งผลกระทบต่อให้แก่คนในสังคม

⁶⁰ ประยูทธ วรรณอุดม, “กระบวนการต่อรองของหมอลำและผู้ชมหมอลำที่มีต่อบทบาทและอิทธิพลของระบบอุตสาหกรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 42.

ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงลำเรื่องต่อกลอน 2561-2563			
รูปแบบ	ฤดูกาล 2561	ฤดูกาล 2562	ฤดูกาล 2563
	<p>วาสนา เมื่อความรักเป็นความผิดทั้งสองจึงต้องหลบซ่อนตัวเข้าสู่เมืองหลวง กระทั่งต่างฝ่ายต่างแยกย้ายกัน เพราะวาสนาต้องพราวออกจากบ้านโนนสำราญเข้าสู่เมืองหลวงได้แต่ฐานะของตัวเอง โดยการเป็นภรรยาของเสี่ยหลี เจ้าของธุรกิจร้านอาหารในกรุงเทพฯ</p>	<p>จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อทั้งสองมีฐานะที่ยากจน ความรักของทั้งสองจึงเกิดความห่างไกล ผู้ชายเดินทางเข้าสู่เมืองหลวง จึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องความรัก ส่งผลให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ</p>	<p>ทั้งในเรื่องของการงานและอื่น ๆ สะท้อนถึงปัญหาชีวิตของหลากหลายอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพหมอลำที่ได้รับผลกระทบส่งผลให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ</p>
2. นักแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - วาสนา - บุญจันทร์ - เสี่ยหลี - ลูก 3 คน 	<ul style="list-style-type: none"> - ยายบุญศรี - บุญยัง - แสงทิว - บุญมัน - ชาวบ้าน 3 คน 	<ul style="list-style-type: none"> - สมจิตร - แจ็กกว้าง - สมศรี - แม่สมศรี - สงกรานต์ - สมศักดิ์
3. ดนตรี	<p>มีการใช้ แคน คีย์บอร์ด ประกอบการร้องลำและใช้วงดนตรีลูกทุ่งแบบเต็มวงในการร้องเพลง (การเต้ย) เพื่อเปลี่ยนฉาก</p>	<p>มีการใช้ แคน คีย์บอร์ด ประกอบการร้องลำ และใช้วงดนตรีลูกทุ่งแบบเต็มวงในการร้องเพลง (การเต้ย) เพื่อเปลี่ยนฉาก</p>	<p>มีการใช้ แคน คีย์บอร์ด ประกอบการร้องลำ และใช้วงดนตรีลูกทุ่งแบบเต็มวงในการร้องเพลง (การเต้ย) เพื่อเปลี่ยนฉาก</p>

ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงลำเรื่องต่อกลอน 2561-2563			
รูปแบบ	ฤดูกาล 2561	ฤดูกาล 2562	ฤดูกาล 2563
4. เพลง	มีการนำเพลงที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องและเป็นสำเนียงอีสานมาใช้ในการขับร้องประกอบการเปลี่ยนฉากของการแสดง	มีการนำเพลงที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องและเป็นสำเนียงอีสานมาใช้ในการขับร้องประกอบการเปลี่ยนฉากของการแสดง	มีการนำเพลงที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องและเป็นสำเนียงอีสานมาใช้ในการขับร้องประกอบการเปลี่ยนฉากของการแสดง
5. ลีลาการแสดง	มีการออกท่าทางแบบท่าสามัญ	มีการออกท่าทางแบบท่าสามัญ	มีการออกท่าทางแบบท่าสามัญ
6. การแต่งกาย	<ul style="list-style-type: none"> - วาสนา สวมใส่ชุดราตรีสั้นโดยการนำผ้าไหมพื้นเมืองอีสานมาประยุกต์ในการออกแบบและตัดเย็บ - บุญจันทร์ สวมใส่ชุดลิเกครึ่งท่อน - เสี้ยหลี่ สวมใส่ชุดลำลอง - ลูก 3 คน สวมใส่ชุดลำลอง 	<ul style="list-style-type: none"> - ยายบุญศรี สวมใส่ชุดผ้าไหมพื้นเมืองอีสาน - บุญยัง สวมใส่ชุดราตรีสั้นโดยการนำผ้ามัดหมี่มาประยุกต์ในการออกแบบและตัดเย็บ - แสงทิว สวมชุดแบบลิเกใส่ ไส้รองเท้า - บุญมัน สวมใส่ชุดผ้าไหมพื้นเมืองอีสาน - ชาวบ้าน ผู้ชายสวมชุดแบบลิเกใส่ ไส้รองเท้า ผู้หญิงสวมใส่ชุดราตรียาว 	<ul style="list-style-type: none"> - สมจิตร์ สวมชุดแบบลิเกใส่ ไส้รองเท้า - แจ็กว้าง สวมใส่ชุดราตรียาว - สมศรี สวมใส่ชุดราตรียาว - แม่สมศรี สวมใส่ชุดราตรีสั้นโดยการนำผ้าไหมพื้นเมืองอีสานมาประยุกต์ในการ - สงกรานต์ สวมชุดแบบลิเกใส่ ไส้รองเท้า - สมศักดิ์ สวมชุดแบบลิเก ไส้รองเท้า

จากการศึกษาและสังเกตการณ์การแสดงลำเรื่องต่อกลอนตั้งแต่ปี 2561-2563 พบว่า แนวคิดการแสดงลำเรื่องต่อกลอนนั้น ได้นำเรื่องราวที่เกี่ยวข้องวิถีชีวิตของคนภาคอีสาน นำเสนอให้เห็นถึงเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่ได้รับฟังรับชมได้เกิดความรู้สึกนึกคิด นำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความผาสุกในการดำเนินชีวิต โดยมักจะสะท้อนถึงแรงงานจากชนบทที่ต้องเดินทางไปทำงาน ณ ต่างถิ่น สะท้อนชีวิตของคนรากหญ้าในการบอกเล่าเรื่องราวได้อย่างชัดเจน ความสำคัญของการแสดงที่เป็นเสน่ห์ของการแสดงลำเรื่องต่อกลอนของคณะเสียงอีสาน คือความสมจริงในบทบาทของศิลปินหมอลำ มีการสอนคติธรรมและพิธีกรรม นำหลักธรรมปรัชญาชีวิตมาสอดแทรกในการแสดงบนเวที มีการใช้ภาษาการลำและการเจรจาที่มีความเรียบง่าย เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าใจถึงบทบาทของตัวละครและเข้าถึงได้ง่าย ทำให้ผู้ที่รับชมการแสดงช่วงลำเรื่องต่อกลอนประทับใจทั้งบทกลอนลำ เนื้อเรื่อง ตลอดจนนักแสดงที่ถ่ายทอดออกมาได้อย่างสมบทบาท นักแสดงหลักของลำเรื่องต่อกลอนจะมีประมาณ 4-6 คน และสมาชิกที่เหลือจะเป็นนักแสดงรองเพื่อคอยเสริมบรรยากาศของการแสดง มีการใช้ แคน คีย์บอร์ด ประกอบการร้องลำและใช้วงดนตรีลูกทุ่งแบบเต็มวงในการร้องเพลง(การเต้ย)เพื่อเปลี่ยนฉาก ในการเต้ยเปลี่ยนฉากนั้นเป็นการเตรียมตัวสำหรับนักแสดงในฉากต่อไป ให้มีความพร้อมในฉากการแสดงของตน ขณะการลำจะมีการออกท่าทางแบบท่าสามัญเพื่อสื่อสารอารมณ์ให้ผู้ชมได้เข้าถึงบทบาทของตัวละครมากยิ่งขึ้น การแต่งกายของช่วงการแสดงลำเรื่องต่อกลอนนั้นเครื่องแต่งกายของผู้หญิง แต่งกายชุดราตรีประดับเพชร โดยนำพื้นเมืองอีสานมาใช้ในการออกแบบและตัดเย็บ เพื่อให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวอีสาน อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ผ้าพื้นเมืองทางภาคอีสาน การออกแบบเครื่องแต่งกายของผู้ชาย แต่งกายอย่างลิเกแต่สวมรองเท้า โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับบทบาทที่ได้รับ เช่น บทบาทคนรวยจะแต่งกายอย่างลิเกทั้งท่อนบนและท่อนล่าง บทบาทคนจนจะแต่งแบบลิเกครึ่งท่อน โดยช่วงบนจะเป็นเสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ต ท่อนล่างแต่งกายอย่างลิเก

จากการวิเคราะห์การแสดงลำเรื่องต่อกลอนในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลตัวอย่างที่ได้จากการศึกษา และสังเกตการณ์การแสดงลำเรื่องต่อกลอนของคณะเสียงอีสาน ดังนี้

1) การแสดงลำเรื่องต่อกลอน “วงเวียนชีวิต”

“วงเวียนชีวิต” เป็นบทลำเรื่องต่อกลอนของหมอลำคณะเสียงอีสาน เป็นเรื่องราวของความรักระหว่างชายหญิงต่างฐานะทางสังคมของบุญจันทร์และวาสนา เมื่อความรักเป็นความผิดทั้งสองจึงต้องหลบซ่อนตัวเข้าสู่เมืองหลวง กระทั่งต่างฝ่ายต่างแยกย้ายกัน เพราะวาสนาต้องพรากออกจากบ้าน โนนสำราญเข้าสู่เมืองหลวง ได้แต่ฐานะของตัวเองโดยการเป็นภรรยาของเสี่ยหลี เจ้าของธุรกิจร้านอาหารในกรุงเทพฯ

ตารางที่ 17 ตัวอย่างบทลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง วงเวียนชีวิต

ตัว ละคร	นักแสดง	บทลำเรื่องต่อกลอน
บุญ จันทร์	บุญชู ภูธร	วาสนากลับคืนเมื่อบ้าน ไปอยู่กับลูกไปอยู่กับยายคือเก่าเถาะวาสน์ ลำพังโตอ้ายมันบ่เป็นหยั่งดอกวาสน์ เห็นวาสน์มีความสุขอ้ายกะสบายใจ แต่อ้ายทนบ่ได้ที่เห็นลูกมันมีปมด้อย เห็นลูกมันต้องเป็นกำพว้า ทั้งๆ ที่แม่บ่ทันได้ตาย วาสนาโนนสำราญบ้านเก่าตั้งแต่กี้ เขาเคยสาบตสาบานบ่แม่นเบาะวาสน์ ว่าเกิดปัญหาอียังขึ้นเฮาสิบที่มบ่ป่ากัน หลายปีที่เขาอยู่บ้านกัน จนได้ลูกได้เต้านำกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา วาสนาคงคิดพ้อบหลายกะหน้อย วาสนาอย่าให้ลูกเป็นกำพว้า เป็นปัญหาในสังคมเถาะวาสน์
วาสนา	จ๊กจั่น ดาว ไพโร	วาสนาน้ำตา ร่วง อ้ายบุญจันทร์มาทวงชายตัดพ้อพว้าฮ้อม โตหากยังบ่พร้อมสียอมกล่าวผัว แนวนได้หลงเกือกกล้วย มั่วหมู่กามารมณ บ่สมเขาคนดี บ่คู่ศักดิ์ศรีอ้าย คิดแล้วหายใจสิ้น ลูกของแม่กะสำคัญ อยากรกลับบ้านคืนเก่า แต่ยงเฮ็ดบ่ได้แข็งใจไว้สี้ไล่หนี การสูเฮ็ดจั้งซี่ มันดีบ่กูขอถาม ช่างมาหยามศักดิ์ศรี หมิ่นสตรีอยู่ในบ้าน พวกคนพาลหาเรื่อง หรือเป็นแก๊งกวนเมือง เตี้ยวลีแจ้งตำรวจหย่อง กูบมีพี่น้องตระกูลไฮไฟ่มู่กา หมู่เวรเอ๊ย

จากการศึกษา บทลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง วงเวียนชีวิต ของคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง โดยอาศัยทฤษฎีโครงสร้างของบทละคร แบ่งออกเป็น 7 ส่วนสำคัญ สรุปได้ดังนี้

- (1) การเริ่มเรื่อง : นำเสนอบรรยากาศของประเพณีบุญบั้งไฟของภาคอีสาน ในฉากนี้เป็น การสะท้อนให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงวรรณกรรมและวิถีชีวิตของคนภาคอีสาน
- (2) การเกิดความขัดแย้ง : ตัวละครบุญจันทร์และวาสนารักกัน แต่โดนกีดขวางเรื่องความรัก สังคมและพ่อแม่ฝ่ายหญิงมองว่าเป็นคนความรักที่ไม่เหมาะสมเนื่องจากบุญจันทร์มีฐานะ ยากจน เป็นการสะท้อนตัวตนของคนรากหญ้าซึ่งได้รับการดูถูกจากสังคม สาเหตุ ดังกล่าวเป็นการสะท้อนถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นในสังคม
- (3) การพัฒนาเรื่องซับซ้อน : บุญจันทร์และวาสนาได้ออกเดินทางสู่กรุงเทพมหานคร และได้ ทำงานในร้านอาหารแห่งหนึ่ง ในขณะที่อยู่กับก็มีลูกด้วยกัน ทำงานได้ไม่นานบุญจันทร์ ประสบอุบัติเหตุ ร่างกายไม่สมบูรณ์ไม่สามารถทำงานต่อได้ จึงโดนไล่ออกจากร้าน นอกจากประเด็นความแตกแยกระหว่างบุญจันทร์กับวาสนาแล้ว สิ่งหนึ่งที่สะท้อนภาพ ของคนอีสานคือการต่อสู้ชีวิตในการทำงานที่ได้ออกเดินทางมาทำงานที่กรุงเทพมหานคร
- (4) การหักเหของเรื่อง : วาสนามีสามีใหม่คือเจ้าของร้านอาหาร ส่วนบุญจันทร์ก็เลี้ยงลูกตาม ลำพัง จากนั้นก็ได้พาลูกทั้งเดินทางไปหาวาสนาซึ่งเป็นแม่ของลูก ณ ร้านอาหารที่วาสนา ทำงานอยู่ ฉากนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเด็กกำพร้า แม้จะไม่ ๑ ได้ตั้งใจให้เกิดเหตุการณ์ เยี่ยงนี้แต่ทุกอย่างล้วนโดนบีบบังคับจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
- (5) การคลี่คลายเรื่อง : บุญจันทร์และลูกขอร้องให้วาสนากลับบ้าน วาสนาได้บอกเหตุผลทุก อย่างกับลูกและบุญจันทร์ว่ายังรักและเป็นห่วงอยู่เสมอ แต่หากความรักของคงไม่มีทาง เป็นไปได้แล้วเนื่องจากได้แต่งงานใหม่แล้ว สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของลูกที่อ่อน วนของให้วาสนากลับบ้านเพื่อที่จะอยู่กันเป็นครอบครัว
- (6) วิกฤตการณ์ : วาสนาตัดสินใจที่จะอยู่ที่นี้เพื่อจะได้หาเงินส่งไปให้ลูก ถึงแม้ว่าจะไม่ได้อยู่ กับลูกแต่ตนเชื่อว่าเราจะไม่ลำบาก ในฉากนี้สะท้อนถึงจิตใจของผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งบางครั้ง อาจจะต้องเลือกในสิ่งที่ไม่ได้ต้องการ แต่ด้วยอำนาจของสามีใหม่เธอจึงไม่เลือกที่จะ กลับไปกับบุญจันทร์
- (7) การสรุปเรื่อง : บุญจันทร์ตัดสินใจบวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับพ่อแม่และวาสนารวมไป ถึงเรื่องที่เลวร้ายในชีวิต การบวชของบุญจันทร์ เป็นการแสดงในเชิงสัญลักษณ์ ให้ ตระหนักถึงคุณค่าของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ

ภาพที่ 75 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน วงเวียนชีวิต 1

จากภาพคือการแสดงของตัวละครวาสนา เป็นการแนะนำตัวละครเพื่อให้ผู้ชมการแสดงได้ทราบถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากนางบ้านเย็น มุกดาม่วง

ภาพที่ 76 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน วงเวียนชีวิต 2

จากภาพเป็นฉากที่บุญจันทร์ได้พาลูก ๆ มาเจอแม่เพื่อขอร้องให้กลับไปอยู่กันเป็นครอบครัว
แต่वासนาได้ปฏิเสธแล้วบอกให้พวกเธอกลับไป

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2) การแสดงลำเรื่องต่อกลอน “บุญนำกรรมแต่ง”

“บุญนำกรรมแต่ง” เป็นลำเรื่องต่อกลอนของหมอลำคณะเสียงอีสาน ประพันธ์บท โดย นกน้อย อุไรพร เป็นเรื่องราวของความรักระหว่างชายหญิงในอำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อทั้งสองมีฐานะที่ยากจน ความรักของทั้งสองจึงเกิดความห่างไกล ผู้ชายเดินทางเข้าสู่เมืองหลวง จึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องความรักส่งผลให้เกิดเรื่องราวต่าง ๆ

ตารางที่ 18 ตัวอย่างบทลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง บุญนำกรรมแต่ง

ตัวละคร	นักแสดง	บทลำเรื่องต่อกลอน
ยายบุญศรี	นกน้อย อุไรพร	บัดนี้จาฮอดเบื่องฝ่าย “ยายบุญศรี มีบุญศีลกินทานทางได้บ่เว้น ว่าง ต่างกะ ” เป็นคนมีจิตใจต่อบุญกุศลตั้ง นำไปหวังได้สร้างบุญ บ่เคย ตกทุกข์ไซ้ สุดแต่มั่งคั่งมี ย้อนว่าใจใสก้วง ดวงธรรมจั่งทั้ง เหลี่ยม เพิ่งไว้เดื่อพี่น้องผลจากสร้างกุศล
บุญมัน (แม่แสงทวี)	ราตรี ดาวฮูโต	กล่าวถึงยายบุญมัน จะกลางคืนกลางวันมันละมีดบ่เห็นหุง นางลูก ใม่มันกะแล้วแต่ซุ่ม หยางหาเซ็นเหล่าชะชาย เป็นหนี้ทั้งน้อยอ้าย หาเงินจ่ายรายวัน
บุญยัง	จักจั่น ดาวไพร	กล่าวฮอด "บุญยัง " นาง ปวดสมองจ้าวๆ ฝักกะหล่าวหนีหาย จัก เป็น ตายทางได้บ่มีได้ไค้งอวย ภูเงินส่งอีกด้วย ให้เมียใช้ส่งใส่ กรรม แม่กะตาบอด ถิมไว้ให้เมียเพ็ง จักสิหันหน้าเพ็ง เป็นผู้ได้มีตัว ทำได้บ่หล่ามอง

จากการศึกษา บทลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง บุญนำกรรมแต่ง ของคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง โดยอาศัยทฤษฎีโครงสร้างของบทละคร แบ่งออกเป็น 7 ส่วนสำคัญ สรุปได้ดังนี้

- (1) การเริ่มเรื่อง : นำเสนอบรรยากาศในอำเภออุทุมพรพิสัย เป็นการเริ่มเรื่องด้วยยายบุญศรี เป็นผู้ที่มีจิตบุญกุศล จะทำการจัดทำผ้าป่าสามัคคีขึ้น ณ วัดสระกำแพงใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ ในฉากนี้เป็นการสะท้อนให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงวรรณกรรมและวิถีชีวิตของคนภาคอีสาน
- (2) การเกิดความขัดแย้ง : ตัวละครบุญยังอาศัยอยู่ที่จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อหาถึงแสงทวีซึ่งไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร นอกจากประเด็นความรักที่ห่างไกลกันระหว่างบุญยังกับ

แสงทวีแล้ว สิ่งหนึ่งที่สะท้อนภาพของคนอีสานคือการการเลือกทางเดินชีวิตในการทำงาน ที่ได้ต้องเดินทางมาทำงานที่กรุงเทพมหานคร

- (3) การพัฒนาเรื่องซับซ้อน : นำเสนอบรรยากาศของงานผ้าป่าที่จัดขึ้น ณ วัดสระกำแพงใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ บุญยังได้แต่เฝ้ารอการกลับมาของแสงทวี แต่แสงทวีก็ไม่ได้กลับมา ในฉากนี้เป็นการสะท้อนให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงวรรณกรรมและวิถีชีวิตของคนภาคอีสาน ที่จะต้องกลับมารวมตัวกันในประเพณีที่สำคัญของชุมชนอีกทั้งสอดแทรกการแสดงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ
- (4) การหักเหของเรื่อง : แสงทวิหลอกให้บุญยังผู้เป็นเมียกู้เงินแล้วส่งไปให้ แต่ความจริงแล้วตนได้นำไปซื้อเหล้ามาอีกทั้งยังนำไปให้กับเมียคนใหม่ ฉากนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการใช้เงินในทางที่ถูกไม่ควรส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาในชีวิต
- (5) การคลี่คลายเรื่อง : ในฉากนี้นำเสนอความยากลำบากในการใช้ชีวิตของบุญยังที่ต้องดูแลแม่ของแสงทวิซึ่งพิการทางสายตาเพียงลำพัง ฉากนี้สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมส่งผลให้เกิดปัญหาที่ทุกคนไม่คาดคิด
- (6) วิกฤตการณ์ : จากความลำบากและเรื่องราวของบุญยังที่โดนแสงทวิหักหลังทำให้บุญยังแค้นมาก และได้วางยาแม่ของแสงทวิจนเสียชีวิต ในฉากนี้สะท้อนการตัดสินใจทำโดยขาดความยั้งคิดจนทำให้เกิดปัญหาซึ่งทำให้คนอื่นเดือนร้อน
- (7) การสรุปเรื่อง : จัดงานศพให้กับแม่ของแสงทวิ แล้วแยกย้ายต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และได้สอดแทรกคติในการชีวิตให้ตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์

ภาพที่ 77 การแสดงลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง บุญนำกรรมแต่ง เปิดการแสดง
จากภาพดังกล่าวเป็นการเปิดเรื่องการแสดงลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง กล่าวถึงบรรยากาศของชุมชน
ซึ่งจะนำไปสู่เหตุการณ์เรื่องต่าง ๆ ในการแสดง
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อูไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 78 การแสดงลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง บุญนำกรรมแต่ง

จากภาพคือการแสดงของตัวละครแม่และตัวละครบุญยัง เป็นการบรรยายอาการของตัวเอง ซึ่งเป็นคนตาบอด ช่วยเหลือตัวเองไม่ค่อยได้ ส่วนลูกสะใภ้ก็ไม่อยากดูแลเนื่องจากเป็นภาระแก่ตน
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3) การแสดงลำเรื่องต่อกลอน “โควิดลิขิตรัก” 2563

การแสดงลำเรื่องต่อกลอน “โควิดลิขิตรัก” เป็นบทลำเรื่องต่อกลอนที่ใช้ทำการแสดงในปี พ.ศ. 2563-2564 ประพันธ์บทโดยนกัน้อย อุไรพร โดยนำเอาเรื่องราวจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในปัจจุบัน ที่ส่งผลกระทบต่อให้แก่คนในสังคม ทั้งในเรื่องของการงานและอื่น ๆ นำเสนอผ่านรูปแบบการลำเรื่องต่อกลอนเพื่อสะท้อนถึงปัญหาชีวิตของหลากหลายอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพหมอลำที่ทางคณะเสียงอีสานได้รับผลกระทบโดยตรง ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนที่ชมการแสดงได้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตที่ไม่ประมาท

ตารางที่ 19 ตัวอย่างบทลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง โควิดลิขิตรัก

ตัวละคร	นักแสดง	บทลำเรื่องต่อกลอน
สมจิตร	บุญหลงเสียงอีสาน	อยู่บ้านหยุดเชื้อเพื่อชาติ รัฐบาลประกาศก้อง ดั่งหมองเข้าในหู แต่ มาหลูโดนใจ คิดอยากไปยามสาว หม่อหนาวเข้ามาแล้ว "หม่อสม จิตร" บ่มีเงินค่าแก้ว แนวสตาบ์บ่มีใช้ ตั้งแต่มอเตอร์ไซค์ กะหยุดไว้ บ่ให้เล่น หมู่มอหล่าหม่อแคน ตั้งแต่แหวนบ่อยู่ก้อย สายสร้อยแก่น คอ หมู่มอพวกใสเหม็ดน้อ
สงกรานต์	ท้อพีเสียงอีสาน	ยามนี้เสียงสาฟ่า เป็นเวลาใกล้สว่าง เสียงไก่ตบปีกขึ้น ชั้นล้อหม่อ สาบ หมอ "# สงกรานต์แนมเพ็งหยดน้ำค้าง กลิ้งอยู่ใบบอน คิดอาวรณ์อาลัย ผู้เป็นตายอยู่ในบ้าน ฟีนี่มาบ่ทันเจ้า หลวงตาเอาเข้าบ้าน ก่อน ตายพร้อมกับลูกอ่อน พอปานขอนแก่นไม้ถูกไฟไหม้เผา หล่า นางเอ๋ย พี่สับให้เจ้า ตายเปล่าๆ ต้องเอาคืน ผู้มันเอาฝืนสุ่ม ไล่คุมให้ มันได้ ผู้ได้เป็นคนร้าย หรือผู้ได้บงการ งานนี้พี่ปล่อย ตำรวจเต็มใจส้อย คอยแต่พี่ รื้อฟื้น นำขึ้นใส่ตาราง
สมศักดิ์	ท้อมเสียงอีสาน	สมศักดิ์” ได้ฟังแล้ว โอ้ย !!! นั่งแมนสมน้ำหน้า ไทบ้านให้ อับอาย ลูกสาวตายทั้งคน แม่บ่สนใจ เล่นไปหาคุม เอาพระเอก หมอลำ ให้เขาปล้ำให้เขาหยอง เวรกรรมนำสนอง เงินทองเกลี้ยงมัน ลิ่นเหลือแต่ซิ่นท่อย

จากการศึกษา บทเล่าเรื่องต่อกลอนเรื่อง โควิดลิขิตรัก ของคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง โดยอาศัยทฤษฎีโครงสร้างของบทละคร แบ่งออกเป็น 7 ส่วนสำคัญ สรุปได้ดังนี้

- (1) การเริ่มเรื่อง : นำเสนอบรรยากาศสถานการณ์ของภาคอีสาน ที่ประสบปัญหาของสถานการณ์จากการระบาดของโรคโควิด 19 ให้ประชาชนอยู่บ้านหยุดเชื้อเพื่อชาติ ฉากนี้เป็นการสะท้อนถึงมาตรการจากภาครัฐให้ประชาชนร่วมมือกันเพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19
- (2) การเกิดความขัดแย้ง : ตัวละครสมจิตรรับบทเป็นหนุ่มหมอลำ ซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงในการทำอาชีพการแสดงหมอลำเนื่องจากต้องงดการแสดงทำให้ไม่เห็น ทำให้ตัวละครแม่ยก(แม่ของสมศรี)ซึ่งเป็นแม่ยกได้นำเงินมาให้หนุ่มหมอลำ เป็นการสะท้อนถึงวิธีการใช้เงินอย่างไม่ระมัดระวัง สอนให้ผู้ชมการแสดงใช้จ่ายอย่างไม่ประมาท
- (3) การพัฒนาเรื่องซับซ้อน : สมศรีผู้เป็นลูกไม่มีทางเลือก จึงได้ทำการกู้เงินจากตัวละครเจ๊กว้างซึ่งเป็นเศรษฐีเจ้าแม่เงินกูรายวัน ฉากนี้เป็นการสะท้อนถึงปัญหาของชาวบ้านที่หาเข้ากินค่าที่ไม่มีทางเลือกจึงได้กู้เงินของคณอีสาน คือการต่อสู้ชีวิตในการทำงานที่ได้ออกเดินทางมาทำงานที่กรุงเทพมหานคร
- (4) การหักเหของเรื่อง : เจ๊กว้างเป็นเศรษฐีแม่หม้ายที่ร่ำรวย ทำให้สมจิตรซึ่งเป็นนักร้องชื่อดังที่ตกงานจากงานการแสดงเข้ามาพัวพันหวังเงินทอง แต่นักร้องชื่อดังกลับมีครอบครัวอยู่แล้ว ทำให้ว้างไม่พอใจที่เข้ามาหลอกตน จึงได้เข้าไปทำร้ายครอบครัวของสมจิตร ฉากนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในเชิงชู้สาว สอดแทรกคติสอนใจว่าหากกระทำผิดในการผิดลูกผิดเมียอาจจะทำให้เกิดปัญหาในชีวิตได้
- (5) การคลี่คลายเรื่อง : เปิดฉากด้วยตัวละครสมศรีซึ่งรู้สึกตัวว่าตัวเองมีอาการของโควิด 19 ตัดพ้อชีวิต พรรณาถึงชีวิตของตน ฉากนี้สะท้อนให้เห็นถึงความลำบากหากติดโรคโควิด 19 อีกทั้งยังสอดแทรกความรู้ในการป้องกันตัวจากโรคโควิด 19 อีกด้วย
- (6) วิกฤตการณ์ : ในขณะนั้นเจ๊กว้างก็ได้มาทวงหนี้สมศรี แต่สมศรีไม่มีจ่ายจึงทำให้โดนทำร้ายร่างกายและเสียชีวิตในเวลาต่อมา แต่ด้วยความหัวหมอของเจ๊กว้างก็ได้ทำลายหลักฐาน ในฉากนี้สะท้อนจุดจบของการใช้ชีวิตที่ประมาทและพิชโรคโควิด 19 นอกจากจะทำลายร่างกายและยังสามารถทำลายการใช้ชีวิตซึ่งไปสู่จุดจบที่ไม่ดี

- (7) การสรุปเรื่อง : สงกรานต์ซึ่งเป็นสามีของสมศรีและแม่ของสมศรีกลับใจเป็นคนดีใช้ชีวิตที่ไม่ประมาท หลังจากนั้นก็มีจุดประสงค์ในการจัดงานทำบุญให้สมศรีแต่ไม่มีเงิน ด้วยความโชคดีสมศักดิ์ซึ่งเป็นน้องของสมศรีถูกลอตเตอรี่รางวัลที่ 1 จึงสามารถจัดงานได้ การจัดงานทำบุญในครั้งนี้เป็นการแสดงในเชิงสัญลักษณ์ เพื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงคุณค่าของมนุษย์และการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท

ภาพที่ 79 การแสดงลำเรื่องต่อกลอนเรื่อง โควิดลิขิตรัก 1

จากภาพคือการแสดงของตัวละครเจ็กว้าง และ ตัวละครสมจิตร การแสดงของสมจิตรเป็นนักแสดงหมอลำที่กำลังตกงานซึ่ง ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และได้มาพัวพันกับ

เจ็กว้างซึ่งเป็นเศรษฐีและมีอาชีพปล่อยเงินกู้

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาววราภรณ์ คำเคน

ภาพที่ 80 การแสดงลำเรื่องต่อกลอน เรื่อง โควิดลิขิตรัก 2

การแสดงของตัวละครสมศรี เป็นเหตุการณ์ที่สมศรีได้เจอสมจิตรและแจ็กว้างได้อยู่ด้วยกัน สมศรีรู้สึกไม่พอใจกับการกระทำของทั้งสองเนื่องจากคนก็ได้หลงรักสมจิตรเช่นกัน จึงทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างแจ็กว้างกับสมศรี

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาวสุพิศ เกตดี

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล สัมภาษณ์และลงพื้นที่ในการชมการแสดงช่วงการแสดงลำเรื่องต่อกลอนคณะเสียงอีสาน ตั้งแต่ พ.ศ.2561-2563 พบว่า คณะเสียงอีสานมีการแสดงลำเรื่องต่อกลอน คือ เรื่องวงเวียนชีวิต เรื่องบุญนำกรรมแต่ง เรื่องโควิดลิตริกรัก บทการแสดงลำเรื่องต่อกลอนของคณะเสียงอีสาน เป็นภาพสะท้อนสังคมอีสาน โดยมักจะสะท้อนถึงแรงงานจากชนบทที่ต้องเดินทางไปทำงาน ณ ต่างถิ่น สะท้อนชีวิตของคนรากหญ้าในการบอกเล่าเรื่องราวได้อย่างชัดเจน ตรงกับคนรับชมเสมือนเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนที่กำลังนั่งรับชมด้านหน้าเวที ความสำคัญของการแสดงที่เป็นเสน่ห์ของการแสดงลำเรื่องต่อกลอนของคณะเสียงอีสานคือความเหมือนจริง และความสมจริงในบทบาทของศิลปินหมอลำ ชุดที่สวมใส่จะเป็นการประยุกต์ให้เหมาะสมกับตัวละคร ผู้แสดงเป็นตัวนาง(นางเอก ตัวร้ายผู้หญิง ตัวประกอบผู้หญิง)จะสวมใส่ชุดราตรีโดยนำผ้าไหมพื้นเมืองในการตัดเย็บประยุกต์ให้มีความทันสมัย ผู้แสดงตัวพระ(พระเอก ตัวร้ายผู้ชาย ตัวประกอบผู้ชาย)จะสวมใส่ชุดแบบลิเก หากได้รับบทบาทที่แตกต่างก็จะแต่งกายแบบลิเกครั้งก่อน โดยท่อนล่างยังคงชุดลิเกไว้ แต่ท่อนบนจะแต่งกายตามบทบาทนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้คนดูเข้าใจและเห็นความแตกต่างของตัวละคร

วิธีการแสดงลำเรื่องต่อกลอน เป็นการแสดงที่ใช้การร้องทำนองหมอลำในการถ่ายทอดเรื่องราว ใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีหลักประกอบการร้องหมอลำ มีการเจรจาเพื่อให้นักแสดงได้แสดงอารมณ์และสื่อสารให้ผู้ชมการแสดงได้เข้าใจเรื่องราวมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยวิธีการท่องจำ ฝึกซ้อมให้เกิดความชำนาญ และมีการเต้ย(ร้องเพลง) เพื่อเป็นการขึ้นระหว่งการแสดงและใช้ในการเปลี่ยนฉาก ซึ่งเพลงที่ใช้ในการร้องต้องเป็นเพลงลูกทุ่งที่ผสมผสานสำเนียงหมอลำ เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมของการใช้ภาษาในการแสดงหมอลำ

บทละครสำหรับการใช้แสดงของคณะเสียงอีสาน มีเนื้อหาที่สมจริงตามธรรมชาติบนโลกแสดงถึงเรื่องราวในอดีตและปัจจุบันของมนุษย์ ซึ่งตรงกับทฤษฎี นาฏยวรรณกรรม ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวไว้ว่า บทละครปรัชญาชีวิต หมายถึง บทละครที่แสดงเรื่องราวในอดีตหรือปัจจุบันที่เน้นความคิดของมนุษย์ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง โดยอาศัยการตัดสินใจ ลงมือ กระทำ หรือไม่กระทำการใด ๆ บนพื้นฐานของปรัชญาทางศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ หรือ หาเหตุผลแห่งการดำรงอยู่ขั้นพื้นฐาน ละครเชิงปรัชญาชีวิตมักแสดงถึงเหตุการณ์สำคัญของชีวิตหรือเสี้ยวหนึ่งของชีวิตตัวละคร เพื่อเป็นสถานการณ์จำลองให้คนดู มีประสบการณ์จำลองแล้วนำไปเป็นอุทาหรณ์ของตนต่อไป โดยการประพันธ์บทนั้น คณะเสียงอีสานได้ใช้โครงสร้างของบทละคร โดยแบ่งออกเป็น 7 ส่วนคือ การเริ่มเรื่อง

การเกิดความขัดแย้ง การพัฒนาเรื่องซับซ้อน การหักเหของเรื่อง การคลี่คลายเรื่อง วิกฤตการณ์ และการสรุปเรื่อง เพื่อเป็นการทำให้ผู้ชมการแสดงได้รับอรรถรสของการแสดง

4.3.4 การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น 2561-2563

แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นของคณะเสียงอีสาน เป็นการสร้างสรรค์การแสดงจากรากของวัฒนธรรมของภาคอีสานหรือวัฒนธรรมของประเทศไทย ผ่านกระบวนการทางความคิดการออกแบบ นำเสนอผ่านรูปแบบการแสดงเพื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมไทย ในช่วงนี้ใช้ระยะเวลาในการแสดงประมาณ 10 นาที โดยผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563 ดังนี้

ตารางที่ 20 ตารางวิเคราะห์การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563

ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563			
รูปแบบ	ฤดูกาล 2561	ฤดูกาล 2562	ฤดูกาล 2563
1. แนวคิด	นำเสนอศิลปวัฒนธรรมการแสดงอัสรา อีสานใต้	นำเสนอศิลปวัฒนธรรมการแสดงของจังหวัดศรีสะเกษ	นำเสนอวัฒนธรรมการแสดง 4 ภาค ผ่านเรื่องราวที่สะท้อนให้ระลึกถึงคุณแผ่นดิน
2. เพลง	- เพลงกันตรึมซึ้ง	- เพลงดอกคำดวนบาน	- เพลงบุญคุณแผ่นดิน
3. ดนตรี	มีการใช้รูปแบบวงดนตรีลูกทุ่ง ประกอบด้วยกลอง เบส กีตาร์ คีย์บอร์ด ทรัมเปต ทรอมโบน อัลโต้ เทนเนอร์ บาริโตน โซปราโน แซ็กโซโฟน ผสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน ประกอบด้วย แคน ซอ โหวด	มีการใช้รูปแบบวงดนตรีลูกทุ่ง ประกอบด้วยกลอง เบส กีตาร์ คีย์บอร์ด ทรัมเปต ทรอมโบน อัลโต้ เทนเนอร์ บาริโตน โซปราโน แซ็กโซโฟน ผสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน ประกอบด้วย แคน ซอ โหวด	มีการใช้รูปแบบวงดนตรีลูกทุ่ง ประกอบด้วย กลอง เบส กีตาร์ คีย์บอร์ด ทรัมเปต ทรอมโบน อัลโต้ เทนเนอร์ บาริโตน โซปราโน แซ็กโซโฟน ผสมวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน ประกอบด้วย แคน ซอ โหวด

ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563			
รูปแบบ	ฤดูกาล 2561	ฤดูกาล 2562	ฤดูกาล 2563
4. ผู้แสดง	- นักแสดงหลัก 1 คน - นักแสดงประกอบ 50 คน นักแสดงทุกคนต้องมี ทักษะในการร่ำระดับ ดี	- นักแสดงหลัก 2 คน (ร้องเพลง) - นักแสดงประกอบ ผู้ชาย 35 ผู้หญิง 35 คน นักแสดงทุกคนต้องมี ทักษะในการร่ำระดับดี	- นักแสดงหลัก 9 คน (นักร้อง) - นักแสดงประกอบ ผู้ชาย 35 คน ผู้หญิง 35 คนนักแสดงทุกคนต้องมี ทักษะในการเต้นระดับดี
5. ลีลาท่ารำ	มีการออกแบบท่าทาง ให้มีความสัมพันธ์กับ เนื้อร้องและทำนอง เพลง โดยมีการนำท่า รำนาฏศิลป์ไทย ประยุกต์เข้ากับการรำ อัปสรตามแบบภาพ จำหนัก มาออกแบบ ลีลาท่ารำ	มีการออกแบบท่าทางให้ มีความสัมพันธ์กับเนื้อ ร้องและทำนองเพลง โดย มีการพ่อนแบบดั้งเดิมคือ การพ่อนกลองตุ้ม และมี การนำท่าจีนตลีลา ผสม กับภาษาท่าทางด้าน นาฏศิลป์ มาออกแบบ ลีลาท่ารำ	มีการออกแบบท่าทางให้ มีความสัมพันธ์กับเนื้อ ร้องและทำนองเพลง โดยมีการนำท่าจีนตลีลา ภาษาท่าทางด้าน นาฏศิลป์ เทคนิคการ เต้นบัลเลต์ เทคนิคการ เต้นคอนเทมโพรารี แดนซ์ มาออกแบบลีลา ท่าเต้น
6. การแต่ง กาย	มีการออกแบบเครื่อง แต่งกายให้สอดคล้อง กับเนื้อหาของ การแสดง นักแสดง สวมชุดอัป ราประยุกต์จาก รูปแบบดั้งเดิมตาม รูปแบบของภาพ จำหลักในปราสาท ของอีสานใต้ เลือกใช้ วัสดุในการตัดเย็บที่มี สีสันฉูดฉาด	มีการออกแบบเครื่องแต่ง กายให้สอดคล้องกับ เนื้อหาของ การแสดง - นักแสดงหลัก แต่งกาย ชุดพื้นเมืองของจังหวัดศรี สะเกษ - นักแสดงประกอบ ผู้ชาย สวมชุดตาม รูปแบบดั้งเดิมคือการ พ่อนกลองตุ้ม แต่เลือกใช้ วัสดุในการตัดเย็บที่มีสี ฉูดฉาด ผู้หญิง สวมชุด	มีการออกแบบเครื่อง แต่งกายให้สอดคล้องกับ เนื้อหาของ การแสดง - นักแสดงหลัก แต่งกาย ตามวัฒนธรรม 4 ภาค แบบดั้งเดิม ภาคอีสาน แต่งกายชุดอัปสร ภาค กลางแต่งกายชุดลิเก ภาคเหนือแต่งกายชุด ชาวเขา ภาคใต้แต่งกาย ชุดโนห์รา - นักแสดงประกอบ

ตารางวิเคราะห์รูปแบบการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นคณะเสียงอีสานฤดูกาล 2561-2563			
รูปแบบ	ฤดูกาล 2561	ฤดูกาล 2562	ฤดูกาล 2563
		ตามรูปแบบของภาพ จำหลักนางอัปสร ณ จังหวัดศรีสะเกษ	ผู้ชายชาย นำผ้าพื้นเมือง จากวัฒนธรรม 4 ภาค มาประยุกต์ผสมผสาน ความร่วมมือ ผู้หญิง แต่งกายแบบไทย ประยุกต์

จากการศึกษาและสังเกตการณ์ การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นคณะเสียงอีสาน พ.ศ. 2561 ถึง 2563 พบว่าคณะเสียงอีสานนำเสนอศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมถึงวิถีชีวิตของคนชาวอีสาน เพื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม มีการกำหนดแนวคิดของการแสดงที่ชัดเจน ชัดเจน ได้มีการเลือกบทเพลงที่ใช้ขับร้องสอดคล้องกับเนื้อหา เช่น เพลงดอกกลาดวนบาน ใช้ในการแสดงวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากเนื้อร้องได้กล่าวถึงการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดศรีสะเกษ หรือเพลงบุญคุณแผ่นดิน เป็นการสื่อให้ผู้ชมรักแผ่นดินเกิดซึ่งดอกกลาดวนบานกับการแสดงวัฒนธรรม 4 ภาค การออกแบบลีลาท่าทางการแสดงได้ออกแบบให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาการแสดง เช่น การแสดงวัฒนธรรมศรีสะเกษ ก็ได้ทำท่ารำแบบดั้งเดิมมาใช้ในการแสดง และมีการออกแบบท่าทางให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อร้องและทำนองเพลง โดยมีการนำท่าจินตลีลา ภาษาท่าทางด้านนาฏยศิลป์ เทคนิคการเต้นบัลเลต์ เทคนิคการเต้นคอนเทมโพรารีแดนซ์ มาออกแบบลีลาท่าเต้นอีกด้วย ใช้นักแสดงในการแสดงประมาณ 50-70 คน เนื่องจากการแสดงที่สื่อถึงวัฒนธรรมยังต้องใช้นักแสดงมากกว่าปกติ เพื่อความยิ่งใหญ่ตระการตาขณะอยู่บนเวทีเพื่อดึงดูดสายตาจากผู้ชม มีการออกแบบเครื่องแต่งกายให้สอดคล้องกับเนื้อหาของการแสดงโดยศึกษาข้อมูลในเชิงลึก ต้องตรงกับข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น การแสดงวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ สวมชุดตามรูปแบบดั้งเดิมคือ การฟ้อนกลองตุ้ม แต่เลือกใช้วัสดุในการตัดเย็บที่มีสีสันฉูดฉาด สดใสเพื่อให้มีความโดดเด่นเมื่ออยู่บนเวทีการแสดง เช่น ผ้าเลื่อม เลื่อมประดับเพชร

จากการวิเคราะห์การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลตัวอย่างที่ได้จากการศึกษา และสังเกตการณ์การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นของคณะเสียงอีสาน ดังนี้

1) การแสดงนางอัปสร อีสานใต้ 2561

ภาพที่ 81 การแสดงนางอัปสร อีสานใต้ เปิดการแสดง
การแสดงอัปสร มีแรงบันดาลใจจากภาพจำหลักนางอัปรที่ปราสาทขอมจังหวัดศรีสะเกษ
ออกแบบทำให้มีความเหมาะสมกับการแสดงหมอลำ
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 82 การแสดงอัปสร อีสานใต้ ภาพจบการแสดง
การแสดงอัปสร นำเสนอวัฒนธรรมอีสานใต้ ผ่านกระบวนการออกแบบให้เกิดความร่วมมือ

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2) การแสดงวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ 2562

ภาพที่ 83 การแสดงชุด วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ฟ้อนกลองตุ้ม
จากภาพเป็นการเปิดการแสดงโดยนำเสนอการแสดงฟ้อนกลองตุ้ม ซึ่งเป็นการแสดงประจำ
จังหวัดศรีสะเกษเป็นการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

ภาพที่ 84 การแสดงชุด วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ 2
 จากภาพเป็นการร้องเพลงลูกทุ่ง ออกแบบการแสดงวัฒนธรรมของจังหวัดศรีสะเกษ
 ให้เกิดความแปลกใหม่

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

3) การแสดงชุด บุญคุณแผ่นดิน 2563

ภาพที่ 85 การแสดงชุด บุญคุณแผ่นดิน เปิดการแสดง

การแสดงชุด บุญคุณแผ่นดิน ได้รับวัฒนธรรมมาจาก วัฒนธรรม 4 ภาค ของประเทศไทย
ภาคเหนือ ได้แก่ ชาวเขา ภาคใต้ ได้แก่ การแสดงโนห์รา ภาคกลาง ได้แก่ การแสดงลิเก
และภาคอีสาน ได้แก่ การแสดงอัสรา

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 86 การแสดงชุด บุญคุณแผ่นดิน ร้องเพลงประกอบทางเครื่อง
จากภาพคือการร้องเพลงประกอบทางเครื่อง ที่มีเนื้อหาให้ทุกคนได้สำนึกในแผ่นดินเกิด นำเสนอ
วัฒนธรรม 4 ภาค มาประยุกต์ให้เข้ากับการแสดงหมอลำ ภาคเหนือ ได้แก่ ชุดชาวเขา ภาคใต้ ได้แก่
ชุดโนห์รา ภาคกลาง ได้แก่ ชุดลิเก ภาคอีสาน ได้แก่ ชุดอัปสร

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแม่นกน้อย อุไรพร

จากการศึกษาการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นของคณะเสียงอิสาน พบว่าในช่วงการแสดง
วัฒนธรรมท้องถิ่น คณะเสียงอิสานมีการสร้างสรรค์การแสดงขึ้นโดนนำเรื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่นมา
ออกแบบให้เป็นการแสดงที่มีความแปลกใหม่ ซึ่งตรงกับ นาฏยประดิษฐ์ ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ ได้
กล่าวว่า นาฏยประดิษฐ์ เป็นการประมวลปัจจัยต่าง ๆ ของการแสดงมาสร้างสรรค์เป็นนาฏยศิลป์ ที่
ต้องการความแปลกความใหม่ แต่ก็ยังต้องอาศัยปัจจัยของนาฏยจารีตจากอดีตเป็นฐาน วัตถุประสงค์
ความคิด วิธีการ การศึกษา และเรียนรู้ตัวอย่างจากอดีต ทำให้การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นของคณะ
เสียงอิสานนั้นมีความแปลกใหม่และโดดเด่น

สรุป

การแสดงคณะเสียงอีสาน นับว่าเป็นความบันเทิงที่ได้ให้ความสุขกับแฟนเพลงยาวนานกว่า 45 ปี กว่าที่จะออกมาเป็นการแสดงที่อลังการและมีความลงตัว ต้องผ่านกระบวนการการออกแบบสร้างสรรค์ การวางแนวคิด รูปแบบกลวิธีการแสดง ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงาน ในการออกแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน มีระยะเวลาในการจัดการการแสดงและฝึกซ้อมในช่วงเดือนมิถุนายน-เดือนกันยายนของทุกปี รวมทั้งสิ้น 4 เดือน จากการแสดงที่มีความยิ่งใหญ่อลังการ คณะเสียงอีสานได้แบ่งผู้ออกแบบการแสดงออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วของการทำงาน ทันต่อระยะเวลาที่กำหนดหมดไว้ มีแนวคิดในด้านต่าง ๆ โดยการนำเสนอรูปแบบการแสดง ต้องแสดงถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมภาคอีสานและออกแบบให้เกิดความร่วมมือ ประกอบด้วย 1. แนวคิดการแสดงคอนเสิร์ต นำเสนอการแสดงที่เอาใจผู้ชมการแสดงในทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย นำเสนอบทเพลงที่มีความหลากหลาย เช่น เพลงดังในอดีต เพลงฮิตติดตลาด เพลงที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อ 2. แนวคิดการแสดงตลก นำเสนอเนื้อหาสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม ผ่านกระบวนการปรุงแต่งลีลาของมุขตลก การแต่งกายของนักแสดงเพื่อกระตุ้นและดึงดูดความสนใจจากผู้ชม 3. แนวคิดการแสดงประพันธ์บทเล่าเรื่องต่อกลอน นำเรื่องราวที่เกี่ยวข้องวิถีชีวิตของคนภาคอีสาน นำเสนอในรูปแบบการลำแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวต่าง ๆ 4. แนวคิดการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการนำเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นมาออกแบบการแสดง พัฒนารูปแบบให้เกิดความทันสมัย เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม 5. แนวคิดการออกแบบลีลาการแสดง มีการผสมผสานรูปแบบการแสดงจากหลายแขนงเพื่อความแปลกใหม่ของการ 6. แนวคิดการออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ออกแบบให้มีสีสันสดใส สะดวกแก่การเปลี่ยนที่รวดเร็ว เลือกวัสดุที่มีความแวววาว เพื่อความโดดเด่นขณะอยู่บนเวที 7. แนวคิดการออกแบบฉากและเวที นำเสนออัตลักษณ์ของจังหวัดอุดรธานี ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง กล้วยไม้หอมอุดรชนันไฉน เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของจังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นที่ตั้งของคณะเสียงอีสาน 8. แนวคิดเทคนิคแสงเสียง ออกแบบเพื่อเป็นสร้างบรรยากาศในการแสดง ในแต่ละช่วงจะมีการออกแบบที่ต่างกัน เช่น การแสดงคอนเสิร์ต เพิ่มแสงเพื่อสีสันในการแสดง เพื่อให้อารมณ์ที่มีความตื่นเต้นเร้าใจ การแสดงตลกและลำเรื่องต่อกลอน เน้นความสว่างของเวทีเพื่อให้เห็นสีหน้าแววตาของผู้แสดง

การบริหารจัดการภายในคณะเสียงอีสาน ได้ทำการแบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เพื่อประสิทธิภาพของงาน โดยรายได้ของคณะเสียงอีสานที่นอกเหนือจากการว่าจ้างจากผู้ว่าจ้างแล้ว ยังมีรายได้จากการสนับสนุนจากสปอนเซอร์ การจำหน่ายบัตรให้กับผู้ชมการแสดง อีกทั้งยังมีการจำหน่าย

สินค้าภายใต้แบรนด์ของคณะเสียงอีสาน ในการลงพื้นที่เดินสายทำการแสดงของคณะเสียงอีสานได้มีการประชาสัมพันธ์ ทั้งการติดป้ายไว้นิวสและยังได้ทำการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต คณะเสียงอีสานมีการปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอรูปแบบการแสดงให้มีความทันสมัย นอกเหนือจากการลงพื้นที่แสดงในสถานที่ต่าง ๆ และ ได้นำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นสื่อกลาง คือการถ่ายทอดสดผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ก็เพื่อการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้ง่ายขึ้น รวมทั้งการรักษาศิลปวัฒนธรรมการแสดงหมอลำอีสานให้เข้าได้กับทุกยุคสมัย

ระยะของการออกแบบและการทำการแสดงคณะเสียงอีสานภายใน 1 ฤดูกาลของการแสดงนั้น ใช้เวลาในการออกแบบทั้งหมด 4 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึง เดือนกันยายน และออกเดินสายทำการแสดงทั้งหมด 8 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึง เดือนพฤษภาคม โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะดังนี้ 1) ระยะเตรียมการแสดง ซึ่งจะเตรียมการแสดงในช่วงเดือนมิถุนายน หัวหน้าฝ่ายทุกฝ่ายได้ดำเนินการออกแบบการแสดงโดยต้องคำนึงถึงแนวคิดการแสดงหลัก ต้องคำนวณค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทำการศึกษาองค์ความรู้เพื่อเป็นข้อมูลในการทำงาน สรรวจวัสดุภายในคณะเสียงอีสานที่สามารถทำกลับมาประยุกต์ใช้ เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายภายในคณะ 2) ระยะดำเนินการ ภายในเดือนกรกฎาคม ถึง เดือนกันยายน ทุกฝ่ายลงมือเตรียมการต่าง ๆ และทำการฝึกซ้อมการแสดง ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ทุกอย่างออกมาสมบูรณ์ที่สุด 3) ระยะแสดงจริง ภายในเดือนตุลาคม ถึง เดือนพฤษภาคม คณะเสียงอีสานได้ออกเดินสายทำการแสดงในสถานที่ต่าง ๆ ทุกฝ่ายภายในคณะทำหน้าที่ของตนเองตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ 4) ระยะประเมินผล ในการประเมินผลหลังการแสดงเสร็จทุกครั้ง หากมีข้อบกพร่องต่าง ๆ ทั้งจากสมาชิกภายในคณะและผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน เก็บมาเป็นข้อสำคัญในการแก้ไขพัฒนาในครั้งต่อไปเพื่อเป็นการครองใจผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด

กลุ่มผู้ชมการแสดงของคณะเสียงอีสานมีความหลากหลายของช่วงวัย ทางคณะเสียงอีสานจึงได้ปรับเปลี่ยนพัฒนารูปแบบการแสดงอยู่เสมอ เพื่อให้มีรูปแบบการแสดงที่มีความทันสมัย พัฒนาการแสดงที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวอีสาน การพัฒนารูปแบบของเวทีที่มีความทันสมัยเป็นแบบขั้นบันไดหลายชั้น พัฒนาชุดของการแสดงให้เกิดความอลังการสร้างความตระการตาบนเวทีการแสดง ทำให้การแสดงคณะเสียงอีสานสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ชมทุกเพศทุกวัย

จากการที่ผู้วิจัยการแสดงคณะเสียงอีสาน พบว่าในการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสานจะคำนึงถึงเหตุการณ์ของบ้านเมืองเป็นสำคัญ เพื่อสะท้อนวิถีชีวิตของคนอีสานผ่านการแสดงในรูปแบบอุตสาหกรรมความบันเทิง โดยเน้นการใช้แนวคิดการนำเสนอที่ผสมผสานระหว่างการแสดง

แบบดั้งเดิมกับการแสดงแบบสมัยใหม่ นำวิชาความรู้ของศิลปะการแสดงทุกแขนงมาดัดแปลง ผสมผสานออกแบบนำเสนอผ่านการแสดงหมอลำ พัฒนารูปแบบการแสดงจากประสบการณ์ที่มากกว่า 45 ปี จนทำให้คณะเสียงอีสานสามารถครองใจผู้ชมจากทุกกลุ่ม

จากการศึกษารูปแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน ได้นำเสนอรูปแบบการแสดงทั้งหมด 4 รูปแบบ ดังนี้

1) การแสดงคอนเสิร์ต การแสดงคอนเสิร์ตเป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมมาก คณะเสียงอีสานได้นำเสนอเพลงเพลงที่มีความผสมผสานหลายรูปแบบ โดยจะเลือกเพลงจากบุคลิกและน้ำเสียงของนักร้อง ประกอบไปด้วย เพลงฮิตติดตลาด เพลงดังในอดีต และเพลงที่ประพันธ์ขึ้นมาใหม่ ใช้วงดนตรีลูกทุ่งผสมผสานวงดนตรีพื้นเมือง เพื่อการเข้าถึงผู้ชมการแสดงและตอบสนองความต้องการของผู้ชมทุกกลุ่ม โดยการแสดงช่วงนี้เป็นการแสดงร้องเพลงประกอบทางเครื่อง มีนักร้อง 1 คน/เพลงหรือมากกว่า ทางเครื่องจำ 35 คน/เพลง การออกแบบท่าเต้นคำนึงจังหวะทำนองเพลงและเนื้อหา โดยการประยุกต์ภาษาท่าทางด้านนาฏศิลป์ เทคนิคการเต้นบัลเล่ต์ การเต้นจินตลีลา มาประยุกต์เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อร้องและทำนองเพลง มีการเลือกชุดการแสดงให้สอดคล้องกับบทเพลงโดยการดัดแปลงชุดให้มีความร่วมสมัย เลือกใช้วัสดุที่เน้นความสดใสเพื่อให้ความโดดเด่นเมื่ออยู่บนเวทีการแสดง เช่น ขนนก การติดระบายในชุด การใช้เลื่อมประดับเพชร

2) การแสดงตลก เป็นศิลปะการแสดงที่ให้ความบันเทิงสนุกสนานเพลิดเพลิน นอกเหนือจากความบันเทิงแล้วยังมีการสอดแทรกความรู้คติธรรม ซึ่งเป็นการสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง นำเสนอมุขตลกแบบใหม่ ๆ มีเนื้อเรื่องที่ไม่ซ้ำซ้อนจนเกินไป เครื่องแต่งกายสวมใส่ตามบทบาทต่าง ๆ ดำเนินเป็นเรื่องราวเป็นฉาก ๆ มีประยุกต์การแต่งกายนักแสดงให้มีสีสันแปลกตาเพื่อกระตุ้นและดึงดูดความสนใจจากผู้ชม การวางบุคลิกของตัวละครที่เป็นเอกลักษณ์และมีความแตกต่างกันเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับการแสดง นักแสดงตลกต้องเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ที่สามารถสร้างสีสันการแสดงด้านหน้าเวทีได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะได้อย่างดีเยี่ยม

3) การแสดงลำเรื่องต่อกลอน เป็นภาพสะท้อนสังคมอีสาน โดนมักสะท้อนถึงชาวอีสานที่ต้องเดินทางไปทำงาน ณ ต่างถิ่น สะท้อนชีวิตของคนรากหญ้าในการบอกเล่าเรื่องราวได้อย่างชัดเจน ตรงกับคนรับชมเสมือนเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนที่กำลังนั่งรับชมด้านหน้าเวที ความสำคัญของการแสดงที่เป็นเสน่ห์ของการแสดงลำเรื่องต่อกลอนของคณะเสียงอีสาน คือความเหมือนจริงและความสมจริงในบทบาทของศิลปินหมอลำ ชุดที่สวมใส่จะเป็นการประยุกต์ให้เหมาะสมกับตัวละคร

ผู้แสดงเป็นตัวนาง(นางเอก ตัวร้ายผู้หญิง ตัวประกอบผู้หญิง) จะสวมใส่ชุดราตรีโดยนำผ้าไหมพื้นเมืองในการตัดเย็บประยุกตให้มีความทันสมัย ผู้แสดงตัวพระ(พระเอก ตัวร้ายผู้ชาย ตัวประกอบผู้ชาย) จะสวมใส่ชุดแบบลิเก หากได้รับบทบาทที่แตกต่างก็จะแต่งกายแบบลิเกครึ่งท่อน โดยท่อนล่างยังคงชุดลิเกไว้ แต่ท่อนบนจะแต่งกายตามบทบาทนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้คนดูเข้าใจและเห็นความแตกต่างของตัวละคร โดยวิธีการนำเสนอของการแสดงลำเรื่องต่อกลอนจะแบ่งออกเป็นฉากต่าง ๆ ดำเนินการแสดงด้วยวิธีการร้องหมอลำกลอน การเจรจา และการเต้ย(การร้องเพลงลูกทุ่ง) เริ่มต้นเปิดฉากการแสดงด้วยการเต้ย จากนั้นจึงนำเข้าสู่การแสดง ในการเปลี่ยนฉากการแสดงแต่ละครั้งจะมีการเต้ยและมีการรำประกอบเพลงโดยมีทางเครื่องมาร่วมแสดง) และจบการแสดงด้วยการเต้ยลาเพื่อเป็นการอำลาสร้างความประทับใจให้กับผู้ชม

4) การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น คณะเสียงอีสานได้นำเสนอศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ผ่านการออกแบบให้มีความร่วมสมัย ประกอบการบรรเลงเพลงพื้นบ้านผสมผสานกับดนตรีลูกทุ่งและได้นำบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมดังกล่าวมาร้องในการแสดง การออกแบบท่าเต้นมีการผสมผสานระหว่างท่ารำแบบดั้งเดิมประกอบการเต้นร่วมสมัย และได้นำภาษาท่าทางด้านนาฏศิลป์มาปรับใช้ในการแสดง เพื่อให้สอดคล้องกับคำร้องของบทเพลงดังกล่าว เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายมีรูปแบบของชุดการแสดงดั้งเดิมดัดแปลงชุดไทยให้มีความร่วมสมัย เลือกใช้วัสดุที่เน้นถึงความสดใสเพื่อให้มีความโดดเด่นเมื่ออยู่บนเวทีการแสดง เช่น ผ้าเลื่อม เลื่อมประดับเพชร

คณะเสียงอีสานมีวิธีการแสดงที่มีความรวดเร็วและความยิ่งใหญ่ของการแสดง เนื่องจากการแสดงมีเวลาจำกัด มีการเดินทางออกทำการแสดงในทุกวัน ดังนั้นทุกฝ่ายต้องมีความชำนาญในบทบาทของตนเองที่ได้รับมอบหมาย เริ่มจากการตั้งเวทีที่รวดเร็วเพื่อให้ทันต่อเวลาในการทำการแสดง วิธีการนำเสนอการแสดงที่รวดเร็วกระชับไม่ทิ้งช่วงว่างของเวที ทำให้ช่วงการแสดงคอนเสิร์ตทางเครื่องต้องมีความรวดเร็วในการเปลี่ยนชุด สามารถดึงดูและเอาใจผู้ชมทุกเพศทุกวัย ผู้ชมการแสดงถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนที่ทำให้การแสดงเกิดความพัฒนาอยู่เสมอ จากการพัฒนาของทุกองค์ประกอบในการแสดงทำให้คณะเสียงอีสานมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น จนกลายเป็นที่ยอมรับจากแฟนเพลงทั่วประเทศ และสามารถยืนหยัดได้ในฐานะคณะหมอลำที่มีคุณภาพ นำไปสู่การเป็นแบบอย่างในการแสดงให้กับหมอลำคณะอื่น ๆ ในประเทศไทย และได้รับการยอมรับว่าเป็นคณะหมอลำบรมครูซึ่งเป็นต้นแบบการพัฒนาการแสดงให้แก่วงการหมอลำของประเทศไทย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การแสดงคณะเสียงอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย คือ ศึกษาประวัติคณะเสียงอีสานและรูปแบบการแสดงการจัดการหมอลำคณะเสียงอีสาน ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งเนื้อหาการนำเสนอออกเป็น 3 ประเด็น คือ สรุปผลการศึกษา การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้ มีดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการแสดงคณะเสียงอีสาน ประกอบด้วยการค้นคว้าข้อมูลด้านเอกสาร การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

ด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้จำแนกเอกสารเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงหมอลำในภาคอีสาน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการแสดงหมอลำและรูปแบบของการแสดงหมอลำประเภทต่าง ๆ รวมไปถึงประเด็นที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ พัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยของหมอลำ กลุ่มที่ 2 เป็นการศึกษาการบริหารจัดการการแสดงของคณะเสียงอีสาน แบ่งเนื้อหาออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ประเด็นแรกเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน ประเด็นที่สองเกี่ยวกับการบริหารจัดการของคณะเสียงอีสาน ประเด็นที่สามศึกษาบทบาทของคณะเสียงอีสานด้านการให้บริการแก่สังคม กลุ่มที่ 3 เป็นการศึกษาหลักทฤษฎีด้านนาฏศิลป์หรือการแสดง ในประเด็นที่กล่าวถึง นาฏยประวัติ นาฏยทฤษฎี นาฏยวรรณกรรม นาฏยอลังการ นาฏยประดิษฐ์ และนาฏยองค์กร

วิธีการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงคณะเสียงอีสาน 1. ความเป็นมาและพัฒนาการของคณะเสียงอีสาน 2. การจัดการออกแบบการแสดงและการบริหารจัดการคณะเสียงอีสาน 3. รูปแบบการแสดงของคณะเสียงอีสาน โดยผู้วิจัยได้ระบุถึงแหล่งที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยแหล่งข้อมูลประเภทเอกสารและสื่อออนไลน์ ประเภทวีดิทัศน์ในสื่อออนไลน์ ส่วนขอบเขตงานวิจัยประกอบด้วยขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านพื้นที่ และด้านเวลา และวิธีการเก็บข้อมูลประกอบด้วยวิธีการค้นคว้าเอกสาร การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และสังเกตการณ์จากการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยอุปกรณ์ที่ช่วยในการบันทึกภาพและเสียง รวมทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการณ์

จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูล รวมไปถึงตรวจสอบข้อมูล ในลำดับสุดท้ายจึงทำการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบวิทยานิพนธ์ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 บท โดยใช้การวิเคราะห์สาระ และวิเคราะห์เชิงพรรณนา ในการอธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาประวัติศาสตร์ ผลงานรูปแบบการแสดง และการจัดการหอลาคณะเสียงอีสาน

ผลการวิจัยพบว่า “หอลาคณะเสียงอีสาน” เกิดขึ้นจากการเล่านิทาน เมื่ออดีตผู้ที่มีความรู้สามารถอ่านหนังสือได้คือ พระภิกษุหรือผู้ที่เคยบวชเรียน จากเป็นการเล่าแบบธรรมดา ก็ได้มีการสร้างสรรค์เพลงให้เกิดความน่าสนใจ ซึ่งลักษณะการเล่าแบบนี้เรียกว่า “ลำพืน” ต่อมาได้พัฒนาเป็นหอลาคณะอีกหลายประเภท เช่น หอลาคณะกลอน หอลาคณะหม่อ หอลาคณะเพลิน หอลาคณะผีฟ้า หอลาคณะหม่อซึ่งได้รับความนิยมมาก เนื่องจากมีตัวแสดงหลายคนแสดงตามบทบาทนั้น ๆ นอกจากคนที่เล่นเครื่องดนตรีหลักแล้ว ยังได้มีการนำเอาโขนและพินเข้ามาด้วย ต่อมาได้นำเอาเพลงลูกทุ่งเข้ามามีบทบาท โดยการนำดนตรีตะวันตกเข้ามาผสมด้วย นับว่าเป็นสิ่งที่ทำให้การแสดงหอลาคณะได้มีการพัฒนา จากการแสดงหอลาคณะพื้นบ้านสู่การพัฒนาการแสดงในเชิงธุรกิจนั้น การจัดการแสดงหอลาคณะได้มีการประยุกต์ปรับเปลี่ยนให้มีความร่วมสมัยมากขึ้น ทั้งรูปแบบการจัดเวที แสง สี เสียง ที่แปลกใหม่ การถ่ายทอดการแสดงด้านวรรณกรรมก็นำเอาคำกลอนแบบชาวบ้านมาใช้แสดง สะท้อนถึงชีวิตของคนในสังคมสอดแทรกคติสอนใจ บูรณาการด้านดนตรีระหว่างดนตรีพื้นบ้านและดนตรีสากล พัฒนาลีลาท่าทางของนักแสดงให้มีความทันสมัยมากขึ้น ภายใต้การจัดการขององค์กรคณะหอลาคณะ โดยการนำแนวคิดของการบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้

คณะเสียงอีสาน เป็นคณะหอลาคณะที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย มีสมาชิกกว่า 300 ชีวิต นำเสนอการแสดงที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมชาวอีสานได้อย่างชัดเจน คณะเสียงอีสานก่อตั้งขึ้นเมื่อตั้งแต่ พ.ศ. 2519 เดิมใช้ชื่อว่าวงดนตรีนกอ้อย อุไรพร โดยมีนายมัทธิง ฉิมหลวง เป็นผู้จัดการวงและนกอ้อย อุไรพร เป็นหัวหน้าวง สำหรับการแสดงมีเพียงการร้องเพลงประกอบดนตรีเท่านั้น มีสมาชิกในวงประมาณ 35 คน มีพาหนะคือรถมินิบัสเพียงคันเดียวสำหรับอุปกรณ์และสมาชิกในวง ในช่วงแรกยังไม่ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายจึงศึกษามุมมองด้านการตลาดใหม่ พบว่ากลุ่มผู้ชมกลุ่มวัยรุ่นที่มารับฟังดนตรีเพียงอย่างเดียวมีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มคนวัยทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุ ต้องการชมการแสดงที่มากกว่าการแสดงดนตรีเพียงอย่างเดียว ภายหลังได้มีการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการแสดงเพื่อให้ถูกใจผู้ชมทุกกลุ่มทุกเพศ ทุกวัย จึงสนับสนุนให้นกอ้อย อุไรพร ฝึกหัดการร้องหม่อลำ ต่อมาในปีพ.ศ. 2528 ได้มีการพัฒนารูปแบบการแสดง รูปแบบเวที ชุดทางเครื่องที่ใช้ประกอบการแสดง ทำให้การแสดงมีความอลังการมากขึ้น ได้

สมาชิกเพิ่มภายในวง เช่น ทางเครื่อง ศิลปินนักร้องและตลก ทำให้คณะเสียงอีสานเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายของคนในภาคอีสาน ต่อมาคณะเสียงอีสานได้ร่วมสัญญากับบริษัทที่อปโลเนมิวสิค มีการอัดเพลงและบันทึกการแสดงสด คอนเสิร์ต ตลก และลำเรื่องต่อกลอน ออกอัลบั้มเพลงให้แก่ศิลปิน มีการจัดคอนเสิร์ตในวาระพิเศษ เช่น คอนเสิร์ตวันพ่อ วันแม่ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 ถือว่าเป็นช่วงเวลาประสบความสำเร็จมากที่สุดของคณะเสียงอีสาน มีความลงตัวของการแสดงและชื่อเสียงของศิลปิน มีสปอนเซอร์หลักและบริษัทเครื่องดื่มชูกำลังชื่อดังในการสนับสนุน มีการติดต่อการแสดงล่วงหน้า 2-3 ปี นับว่าเป็นปรากฏการณ์ ที่เรียกว่า “เสียงอีสานฟีเวอร์” เมื่อชื่อเสียงของคณะเสียงอีสานมีมากขึ้นสืบเนื่องมาจากจำนวนของทีมงาน ขบวนการนอยที่ยาวเหยียด เวที แสง สี เสียง และการแสดงที่ยิ่งใหญ่อลังการ รวมไปถึงการมีชื่อเสียงของศิลปินอีกมากมาย เช่น ลูกแพร-ไหมไทย อุไรพร ปอยฝ้าย มาลัยพร คำมอด พรชุนเดช นื่องแกละ เสียงอีสาน สายใย-ไหมพรม อุดมพร ต่อมาในปี 2547-2548 คณะเสียงอีสานมีการพัฒนาโดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้าประยุกต์ใช้กับรูปแบบการแสดง เช่น การเพิ่มเวทีในรูปแบบขั้นบันได มีการพัฒนาชุดทางเครื่องให้มีความสวยงามและทันสมัย ได้ออกแบบฉากและเวทีโดยการนำผ้ากากเพชรเข้ามาใช้ประกอบการออกแบบป้ายและฉากของเวที ในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2553 มีการพัฒนาระบบโดยเปลี่ยนมาใช้เวทีแบบไฮดรอลิกรูปแบบใหม่จากเดิมที่มีรูปแบบลักษณะเป็นแบบนั่งร้าน สร้างความแปลกใหม่ให้กับวงการการแสดงหมอลำ ซึ่งอาจเป็นทางเลือกให้กับวงหมอลำคณะอื่น ๆ นำไปเป็นต้นแบบในการใช้ประโยชน์ของเวทีหมอลำในปัจจุบัน

คณะเสียงอีสานได้กำหนดแนวคิดของการแสดง เพื่อเป็นแนวทางที่สำคัญในการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน การนำเสนอรูปแบบการแสดงต้องแสดงถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมภาคอีสานเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งรูปแบบการแสดงแนวอนุรักษ์ศิลปะแบบดั้งเดิมและการแสดงแนวร่วมสมัย โดยแนวคิดหลักของการแสดงต้องคำนึงถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้ผู้ชมการแสดงมีการตระหนักถึงคุณค่าศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทยแบ่งออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1) แนวคิดการแสดงคอนเสิร์ต นำเสนอการแสดงที่เอาใจผู้ชมการแสดงในทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย นำเสนอบทเพลงที่มีความหลากหลาย เช่น เพลงดังในอดีต เพลงฮิตติดตลาด เพลงที่ประทับใจขึ้นเพื่อ เพื่อสร้างความโดดเด่นให้แก่การแสดง สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ชม

2) แนวคิดการแสดงตลก นำเสนอเนื้อหาสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม ผ่านกระบวนการปรุงแต่งสีสันของมุขตลก การแต่งกายของนักแสดงเพื่อกระตุ้นและดึงดูดความสนใจจาก

ผู้ชม โดยมีการวางบุคลิกของตัวละครที่เป็นเอกลักษณ์และมีความแตกต่างกันเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับ การแสดง

3) แนวคิดการประพันธ์บทลำเรื่องต่อกลอน นำเรื่องราวที่เกี่ยวข้องวิถีชีวิตของคนภาคอีสาน นำเสนอในรูปแบบการลำแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวต่าง ๆ นำหลักกรรมปรัชญาชีวิตมาสอดแทรกใน การแสดงบนเวที ภาษาที่เรียบง่าย เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าใจถึงบทบาทของตัวละคร

4) แนวคิดการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นมาออกแบบเป็นการ แสดง เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอีสาน งานศิลปะพื้นบ้านท้องถิ่นที่ถ่ายทอดผ่าน การแสดง ทั้งภาษา วัฒนธรรมการแต่งกายท้องถิ่น วิถีชาวบ้าน จารีตประเพณีของคนอีสาน พัฒนา รูปแบบให้เกิดความทันสมัย

5) แนวคิดการออกแบบลีลาการแสดง มีการผสมผสานรูปแบบการแสดงจากหลายแขนงเพื่อ ความแปลกใหม่ของการแสดง เช่น นำเอาเทคนิครำไทย เทคนิคการเต้นบัลเลต์ เทคนิคคอนเทม โปรารีแดนซ์ มาผสมผสานให้มีความลงตัวของท่านั้น โดยคำนึงถึงเนื้อหาของบทเพลงที่นำเสนอ เพื่อให้สอดคล้องกับจังหวะและทำนองเพลง

6) แนวคิดการออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ออกแบบเครื่องแต่งกายให้มีสีสันสดใส สะดวก แก่การเปลี่ยนที่รวดเร็ว เลือกวัสดุที่มีความแวววาวของเพชรในการประดับชุดการแสดง เพื่อความโดดเด่นขณะอยู่บนเวที อีกทั้งนำผ้าไหมท้องถิ่นของภาคอีสานมาประยุกต์ให้เข้ากับการแสดง เพื่อเป็นการ อนุรักษ์วัฒนธรรมของคนอีสาน

7) แนวคิดการออกแบบฉากและเวที นำเสนออัตลักษณ์ของจังหวัดอุดรธานี ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง กล้วยไม้หอมอุดรชนันโณ ออกแบบให้มีความสะดวกในการติดตั้ง เนื่องจาก คณะเสียงอีสานมีการออกเดินสายทำการแสดงไปยังสถานที่ต่าง ๆ ทุกวัน

8) แนวคิดเทคนิคแสงเสียง การใช้แสงสีเพื่อเป็นสร้างบรรยากาศในการแสดง ผู้ชมได้เกิด อารมณ์ร่วม ในแต่ละช่วงจะมีการออกแบบที่ต่างกัน เช่น การแสดงคอนเสิร์ต เพิ่มแสงเพื่อสีสันใน การแสดง เพื่อให้อารมณ์ที่มีความตื่นเต้นเร้าใจ การแสดงตลกและลำเรื่องต่อกลอนเน้นความสว่าง ของเวทีเพื่อให้เห็นสีหน้าแววตาของผู้แสดง

สิ่งสำคัญที่ทำให้การแสดงหอลาคณะเสียงอีสานประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ได้กว่า 45 ปี สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การบริหารจัดการภายในองค์กร คณะเสียงอีสานมีการแบ่งบุคลากรออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เพื่อประสิทธิภาพของงานและสามารถทันต่อเวลาที่กำหนด รายได้ของคณะเสียงอีสานที่นอกเหนือจากการว่าจ้างจากผู้ว่าจ้างแล้ว ยังมีรายได้จากการสนับสนุนจากสปอนเซอร์หรือผู้สนับสนุน รายได้จากการจำหน่ายบัตรให้กับผู้ชมการแสดง อีกทั้งยังมีการจำหน่ายสินค้าภายใต้แบรนด์ของคณะเสียงอีสาน คณะเสียงอีสานมีการเสนอราคาให้แก่ผู้สนับสนุนออกแบบการแสดงให้กับผู้สนับสนุน และได้รับการโปรโมทในการติดป้ายโลโก้ผลิตภัณฑ์และการจัดกิจกรรมด้านหน้าเวทีการแสดงเพื่อเป็นการขอบคุณผู้สนับสนุน มีการจำหน่ายบัตรให้แก่ผู้ชมการแสดงตั้งแต่ราคา 100-150 ขึ้นอยู่กับระยะทางในการเดินทางเดินสายทำการแสดง เช่น ในเขตภาคอีสาน 100 บาท ในเขตภาคกลาง 140 บาท อีกทั้งยังมีการหารายได้เสริมจากการขายสินค้าภายใต้แบรนด์คินกนอย อุไรพร โดยการตั้งบูธและรูปแบบออนไลน์ เช่น ปลายี่งอ สบู่ กาแฟ เป็นต้น เพื่อเป็นค่าอาหารในการดูแลสมาชิกภายในคณะในการลงพื้นที่เดินสายทำการแสดงของคณะเสียงอีสานได้มีการประชาสัมพันธ์ ทั้งการติดป้ายไว้นิลและยังได้ทำการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต ต้องทำการประชาสัมพันธ์อย่างน้อย 1 เดือนก่อนทำการแสดง นอกเหนือจากการลงพื้นที่แสดงในสถานที่ต่าง ๆ คณะเสียงอีสานได้นำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นสื่อกลาง คือการถ่ายทอดสดผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ก็เพื่อการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้ง่ายขึ้น

ในการออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน ใช้เวลาในการออกแบบทั้งสิ้น 4 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน-กันยายน โดยหัวหน้าฝ่ายทุกฝ่ายได้ดำเนินการออกแบบการแสดง ต้องคำนึงถึงแนวคิดการแสดงด้านต่าง ๆ คำนวณค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทำการศึกษาองค์ความรู้เพื่อเป็นข้อมูลในการทำงานสำรวจวัสดุภายในคณะเสียงอีสานที่สามารถทำกลับมาประยุกต์ใช้ เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายภายในคณะ คณะเสียงอีสานจะเปิดรับสมัครสมาชิกในช่วงเดือนมิถุนายน-กรกฎาคมของทุกปี โดยเปิดโอกาสกับทุกคนที่มีใจรักในการแสดง คณะเสียงอีสานได้ดำเนินการในการฝึกซ้อมและจัดการในฝ่ายต่าง ๆ ภายในเดือนกรกฎาคม-กันยายน ทุกฝ่ายลงมือเตรียมการต่าง ๆ และทำการฝึกซ้อมการแสดงปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ทุกอย่างออกมาสมบูรณ์ที่สุด โดยขั้นตอนที่นำไปสู่รูปแบบการแสดงที่ยิ่งใหญ่อลังการนั้น คือ การวางลำดับการแสดง คณะเสียงอีสานได้มีการวางลำดับการแสดงโดยคำนึงความเหมาะสมในการแสดงระยะเวลาของการแสดงแต่ละช่วง เพื่อสามารถเอาใจผู้ชมในทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย เจ้าภาพผู้ว่าจ้างสามารถปรับเปลี่ยนลำดับการแสดงได้ตามความเหมาะสม เนื่องจากอาจจะมีการข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาในการทำการแสดง แสดงตั้งแต่เวลา 21.00-06.00 น. รวมทั้งสิ้นประมาณ 8-9 ชั่วโมง โดยจะแบ่งเป็นช่วงต่าง ๆ ดังนี้ เริ่มจากการเตี้ย เป็นระยะเวลา 1 ชั่วโมง

เปรียบเสมือนเป็นการโหมโรงเพื่อเตรียมความพร้อมของนักแสดง และเป็นการเชิญชวนผู้ชมที่มาชมการแสดง ต่อมาเป็นการแสดงคอนเสิร์ต เป็นระยะเวลา 2 ชั่วโมง เป็นช่วงการแสดงที่มีความยิ่งใหญ่ตระการตา สามารถเอาใจผู้ชมได้ด้วยการนำเสนอเพลงที่มีความหลากหลายตามความชอบของแต่ละกลุ่ม เช่น เพลงดังในอดีต เพลงฮิตในปัจจุบัน การแสดงช่วงนท้อย อุไรพร เป็นช่วงที่สำคัญสำหรับการแสดงของคณะเสียงอีสาน นับว่าเป็นศิลปินต้นแบบในการใช้ชีวิต ตลอดจนความสามารถในการแสดงแม้ว่าอายุ 63 ปี ก็สามารถเดินสายทำการแสดงได้อย่างมีคุณภาพ ถัดมาการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ เริ่มการแสดงเวลา 00.00-00.10 น. เป็นการสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้ชมอีกครั้ง หลังจากทีบรรยากาศด้านหน้าเวลาได้พักการเต้นของหางเครื่องเนื่องจากได้แนะนำศิลปินน้องใหม่ เวลา 00.10-00.40 น. คณะเสียงอีสานนำเสนอการแสดงตลก เป็นเวลาที่ตลกจึงมีการสร้างเสียงหัวเราะเพื่อกระตุ้นผู้ชมให้มีส่วนร่วมในการแสดง ต่อมาเป็นการแสดงลำเรื่องต่อกลอน มีการดำเนินเป็นเรื่องราวที่สะท้อนสังคมให้แง่คิดคติสอนใจ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แสดงในช่วงเวลา 00.40-04.40 น. นับว่าระยะเวลาที่ยาวนานมากที่สุดของการแสดง เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของการชมการแสดงหมอลำ เอาใจกลุ่มผู้ชมผู้สูงอายุที่ชื่นชอบการฟังลำ และสุดท้ายคือการเต้ยลา เป็นระยะเวลา 1 ชั่วโมง นักแสดงทุกคนออกมาร้องเพลงเพื่อเป็นการส่งมอบความสุขให้กับผู้ชมอีกครั้ง เพื่อเป็นการขอบคุณสร้างความประทับใจและอำลาผู้ชม ทำการฝึกซ้อมใหญ่ในช่วงเดือนกันยายน และซ้อมรวมของทุกฝ่ายในสัปดาห์สุดท้ายของเดือนกันยายนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการแสดง

การเดินสายทำการแสดง คณะเสียงอีสานออกเดินสายในการทำการแสดงในเดือนตุลาคม ถึงเดือนพฤษภาคม ต้องเดินทางไปยังสถานที่ทำการแสดงให้เร็วที่สุด เมื่อถึงสถานที่ทำการแสดง ทุกฝ่ายเริ่มทำงานของตัวเองที่ได้รับมอบหมาย จัดระเบียบสถานที่และการจัดรถให้อยู่ในตำแหน่งที่พร้อมใช้งาน กันรั้วเพื่อสร้างอาณาเขตของการแสดงและพื้นที่ส่วนตัว ติดตั้งเวทีขงอุปกรณ์และติดตั้งทันที และเร่งจัดการให้เสร็จภายใน 2 ชั่วโมง โดยจะใช้พื้นที่ในการแสดงประมาณ 1 ไร่ หรือ 1,600 ตารางเมตรเมื่อเวทีตั้งเสร็จนักแสดงหางเครื่องและศิลปินหมอลำเริ่มแต่งหน้า นักแสดงทุกคนต้องแต่งหน้าด้วยตัวเอง จัดเตรียมเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายโดยการเรียงให้เป็นระเบียบตามลำดับคิวเพลงที่ตัวเองต้องออกทำการแสดง เนื่องจากมีเวลาในการเปลี่ยนชุดเพียงแค่ 2 นาที เมื่อเริ่มการแสดงนักแสดงทุกคนรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ เมื่อแสดงเสร็จทุกฝ่ายต้องทำการจัดเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ ของตนให้เร็วที่สุด เพื่อจะต้องออกเดินทางไปยังสถานที่ต่อไป จากการประเมินผลของผู้ชมการแสดงหมอลำ พบว่าผู้ชมการแสดงจะมีความชื่นชอบแตกต่างกันไป เช่น วิทยุรุ่น

ชื่อชอบเพลงฮิตในปัจจุบัน ้วยทำงานยชอบดูโชว์ที่มีความอลังการ ทั้งชุดการแสดงที่มีสีสันดึงดูดสายตา ผู้สูงอายุชื่นชอบการแสดงลำเรื่องเรื่องต่อกลอน ทำให้คณะเสียงอีสานสามารถเข้าถึงผู้ชมการแสดง ของทุกกลุ่ม

โอกาสในการแสดงของคณะเสียงอีสานมีหลายรูปแบบ สามารถแบ่งได้ดังนี้ 1) ทำการแสดง แบบมีเจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง ในแบบนี้เจ้าภาพจะมีการจ่ายค่าจ้างตามที่ตกลงไว้ และไม่มีเก็บค่า บัตรเข้าชม งานลักษณะนี้มักจะเป็นงานมหรสพสมโภชน์ เทศกาลสำคัญต่าง 2) การปิดวิกแบบมี เจ้าภาพเป็นผู้ว่าจ้าง ในแบบนี้ทางเจ้าภาพจะมีการจ่ายค่าจ้างตามจำนวนเงินที่ตกลงไว้ให้กับทางคณะ จากนั้นจะมีการเก็บบัตรค่าเข้าชมอีกครั้ง เพื่อแสวงผลกำไรของผู้ว่าจ้าง 3) การปิดวิกจากคณะเสียง อีสาน ในแบบนี้จะเป็นการเดินสายออกทำการแสดงของคณะเสียงอีสาน ซึ่งรายได้ทั้งหมดจะมากจาก การเก็บบัตรค่าเข้าชมการแสดง ผู้ว่าจ้างจะต้องชำระค่ามัดจำการแสดง 30 เปอร์เซ็นต์ เพื่อทำการจอง คิวการแสดง จากนั้นเมื่อถึงวันแสดงจริงผู้ว่าจ้างจะต้องชำระส่วนที่เหลือ ราคาว่าจ้างการแสดงของ คณะเสียงอีสานในปัจจุบัน เริ่มต้นที่ 260,000 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทางในการออกเดินทางทำการ แสดง

คณะเสียงอีสาน เป็นที่คณะหมอลำที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยู่อักของเหล่าบรรดามิตรรักแฟน เพลงหมอลำตลอดจนคนทั่วไป ซึ่งคณะเสียงอีสานนั้นได้สร้างความสุข สร้างเสียงหัวเราะ และความ บันเทิงครบทุกรสชาติมาตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมทุกเพศทุกวัย มีการ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้ทันสมัย และให้ตรงกับความต้องการของผู้ชมการแสดงอยู่เสมอ อีกสิ่ง หนึ่งที่ได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย คือการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นสื่อกลาง ระหว่างคณะเสียงอีสานกับผู้รับชมการแสดง คือการถ่ายทอดสดผ่านระบบอินเทอร์เน็ต สามารถเข้า รับชมการได้จากทุกมุมของโลกแทนการบันทึกแผ่นซีดีซึ่งไม่ได้รับความนิยมและเข้าถึงได้ยากแล้ว ซึ่ง เทคโนโลยีสมัยใหม่ต่าง ๆ เหล่านี้ที่เกิดขึ้นเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้คณะเสียงอีสานนั้นสามารถ ถ่ายทอดการแสดงศิลปวัฒนธรรมให้เข้าถึงยังพื้นที่ต่างได้อย่างง่ายดาย ไม่ว่าจะเป็นการแพร่ภาพสด ผ่านทางเฟซบุ๊ก การแพร่ภาพสดผ่านทางเฟซบุ๊กนี้ทำให้ผู้ชมรับชมการแสดงนั้นรับชมการแสดงราว กับการรับชมการแสดงหน้าเวทีที่คมชัดทั้งภาพและเสียง การใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางหนึ่งที่ได้รับ ผลดี สิ่งหนึ่งคือแฟนคลับสามารถเข้ามาพูดคุย และรับชมได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้นผ่านทางกลุ่มแฟน คลับ ในปีพ.ศ. 2563-2564 คณะเสียงอีสาน ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำ ให้ไม่สามารถเดินสายออกทำการแสดง ซึ่งตรงกับปี 2563-2564 คุณแมนน้อย อุไรพร ได้หา ทางแก้ไขปัญหาเพื่อความอยู่รอดของสมาชิกภายในคณะ ทางคณะได้ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใน

ปัจจุบันเพื่อความอยู่รอด โดยการปรับเปลี่ยนการนำเสนอการแสดง คือการนำเทคโนโลยีในเข้ามาปรับใช้ในคณะคือการถ่ายทอดสดผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของการแสดงให้เหมาะสมกับข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ สมาชิกได้มีการขายสินค้าบริเวณบ้านพักคณะเสียงอีสาน อีกทั้งยังขายสินค้าในรูปแบบออนไลน์เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง แม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์อย่างไรแต่คณะเสียงอีสานก็ยังยืนหยัดที่จะดำเนินการต่อเพื่อความอยู่รอดของสมาชิกทุกคน ตลอดจนเป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมของคนอีสานให้อยู่คู่กับแผ่นดินไทยสืบไป

คณะเสียงอีสาน ได้มีการนำเสนอการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ รวมกันเป็นการแสดงคณะหมอลำที่มีขนาดใหญ่ เน้นการใช้แนวคิดการนำเสนอที่มีความผสมผสานระหว่างการแสดงแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดเป็นศิลปะการแสดงในรูปแบบของการแสดงหมอลำคณะเสียงอีสาน แบ่งออกเป็นรูปแบบการแสดง 4 ส่วนดังนี้

1) การแสดงคอนเสิร์ต เป็นการแสดงร้องเพลงประกอบทางเครื่อง เป็นช่วงการแสดงหมอลำที่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน โดยมีวิธีการเลือกเพลงตามความต้องการของผู้ชมการแสดงทุกช่วงวัย โดยจะคำนึงถึงบุคลิกของนักร้องผู้ถ่ายทอด การเลือกชุดการแสดงต้องมีความสอดคล้องกับบทเพลง การออกแบบท่าเต้นต้องคำนึงจังหวะทำนองเพลงและเนื้อหาเพื่อสะดวกในการเคลื่อนไหว มีการนำเสนอบทเพลงที่เอาใจแฟนเพลงในทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย โดยคำนึงถึงความสนุกสนานเป็นสำคัญ ดังนี้

- เพลงดังในอดีต: เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมของคนอีสานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป คณะเสียงอีสานได้นำเพลงของศิลปินคณะเสียงอีสานที่ได้สร้างชื่อเสียงให้กับคณะ มาถ่ายทอดบนเวทีคณะเสียงอีสานอีกครั้ง เช่น เพลงข้อมูลมากไม่เอายากรัก เพลงรักฟังหลังสงกรานต์ เพลงเกี่ยวข้าวดอรรอแฟน

- เพลงฮิตติดตลาด: เป็นเพลงที่กำลังได้รับความนิยมของหมู่วัยรุ่นภายใน 1-2 ปี นำมาเรียบเรียงให้มีความร่วมสมัยและมีความกลมกลืนในเวทีการแสดงหมอลำ

- เพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่: เป็นเพลงที่มักจะสะท้อนเรื่องราวอาชีพ วิถีชีวิตของหมอลำ รวมทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธาของคนชาวอีสาน โดยการประพันธ์ขึ้นใหม่จากนักร้อง อุไรพร เช่น เพลงชีวิตหมอลำ เพลงสาวหางเครื่อง

2) การแสดงตลก เป็นช่วงการแสดงหมอลำที่ได้รับมอบความบันเทิงและเสียงหัวเราะให้กับผู้ชม ดำเนินเป็นเรื่องราวมีเนื้อหาที่สะท้อนหรือล้อเลียนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ผ่านกระบวนการปรุงแต่งสีสันของมุขตลก การแต่งกายของนักแสดงเพื่อกระตุ้นและดึงดูดความสนใจจากผู้ชม โดยมีการวางบุคลิกของตัวละครที่เป็นเอกลักษณ์และมีความแตกต่างกันเพื่อสร้างจุดเด่นให้กับการแสดง

3) การแสดงลำเรื่องต่อกลอน ลำเรื่องต่อกลอน เป็นการแสดงหมอลำที่มีพัฒนาการมาจากหมอลำพื้น ที่เป็นการลำเพื่อเล่าเรื่องนิทานพื้นบ้านและเรื่องเล่า โดยการให้ผู้แสดงสมมุติบทบาทเป็นตัวละคร มีฉากของเรื่องหลาย ๆ ฉาก แต่เดิมมีตัวละครหลัก ๆ ไม่กี่คน เช่น พระเอก นางเอก ตัวโกง ตัวพ่อ ตัวแม่ ผู้ช่วยพระเอกและผู้ช่วยนางเอกซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวตลกไปด้วย ในปัจจุบันคณะเสียงอีสานได้มีการพัฒนารูปแบบการแสดงการลำเรื่องต่อกลอน ทั้งเนื้อหาของการลำที่เน้นเรื่องของวิถีชีวิตของชาวอีสาน โดยการประพันธ์บทของกนน้อย อุไรพร ทั้งเครื่องแต่งกายตามความสมจริงในบทบาทของหมอลำพัฒนาเป็นการแสดงที่มีตัวละครและตัวประกอบหลายคน ได้นำการแสดงอื่น ๆ ประกอบเข้าด้วยกัน เช่น มีการแสดงช่วงเพลง(การเต้ย) ช่วงตลก ช่วงการลำเรื่องต่อกลอน แทนที่จะเป็นการลำเป็นเรื่องเพียงอย่างเดียวแบบสมัยก่อน

4) การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการแสดงที่ต้องการจะนำเสนอศิลปวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตของคนชาวอีสาน เพื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ทั้งภาษา วัฒนธรรมการแต่งกายท้องถิ่น วิถีชาวบ้าน จารีตประเพณีของคนอีสาน ผ่านกระบวนการทางความคิดการออกแบบ มีการออกแบบลีลาท่าทางการแสดงได้นำท่าทางของพื้นบ้านมาประยุกต์และผสมผสานลีลาเทคนิคท่าแบบสมัยใหม่ ออกแบบเครื่องแต่งกายได้นำผ้าพื้นเมืองตามแนวคิดมาประยุกต์กับการตัดเย็บนำเสนอผ่านรูปแบบการแสดงเพื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาการแสดงหมอลำในประเทศไทยรวมถึงการแสดงของคณะเสียงอีสาน พบว่าคณะเสียงอีสานมีรูปแบบการแสดงที่มีเอกลักษณ์อันโดดเด่น ทำให้คณะเสียงอีสานเป็นที่ยอมรับของแฟนเพลง จากในและนอกประเทศว่าเป็นคณะหมอลำที่มีคุณภาพและมีเอกลักษณ์ ทั้งรูปแบบการแสดง บทเพลงที่นำมาถ่ายทอด วิธีการออกแบบการแสดง และองค์ประกอบในการแสดงด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดความน่าสนใจและน่าติดตาม คณะเสียงอีสานมีการพัฒนาการแสดงให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์เอกลักษณ์ของคณะเสียงอีสานโดยออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1. ฉากและเวทีการแสดงคณะเสียงอีสาน มีการออกแบบเวทีในรูปแบบขั้นบันได นำความรู้ทางด้านสถาปนิก

มาประยุกต์ใช้ในเวทีการแสดงหมอลำ เพื่อสร้างมิติให้กับเวทีทำให้ผู้ชมได้มองเห็นนักแสดงที่อยู่บนเวทีได้อย่างชัดเจน นักแสดงสามารถส่งอารมณ์สื่อสารกับผู้ชมโดยไม่บังคับซึ่งกันและกัน และมีการนำรถบรรทุกมาเป็นโครงสร้างของเวทีทำให้การติดตั้งมีความสะดวกและรวดเร็ว ลดจำนวนบุคลากรในการติดตั้ง สามารถติดตั้งเสร็จได้เพียง 2 ชั่วโมง แล้วสามารถทำการแสดงได้ทันที นับว่าเป็นสิ่งที่สร้างความแปลกใหม่ให้กับวงการการแสดงหมอลำในประเทศไทยเป็นอย่างมาก

2. การแสดงคอนเสิร์ต คณะเสียงอีสาน คณะเสียงอีสานประสบความสำเร็จในการแสดงหมอลำ ทั้งศิลปินในคณะที่มีชื่อเสียง บทเพลงที่โด่งดัง โดยทางคณะมีการประพันธ์คำร้องและทำนองเพลง บันทึกเสียง ออกอัลบั้มให้แก่ศิลปิน และได้มีการนำมาถ่ายทอดในช่วงการแสดงคอนเสิร์ตของคณะเสียงอีสาน จนได้รับความนิยมและชื่นชอบของแฟนเพลง ทำให้หมอลำคณะอื่น ๆ ได้นำบทเพลงของคณะเสียงอีสานไปร้องในคณะของตน นับว่าเป็นเพียงคณะเดียวในประเทศไทยที่มีการประพันธ์บทเพลงให้แก่ศิลปินจนเป็นที่ยอมรับของแฟนเพลงทำให้คณะอื่นได้นำไปร้อง เช่น เพลงเกี่ยวข้าวดออรอแฟน เพลงสองนาที่ก็มีแสง เพลงข้อมูลมากไม่यरรัก เพลงสาวหางเครื่อง เพลงรักฟังหลังสงกรานต์

3. การแสดงตลก คณะเสียงอีสานได้นำเสนอการแสดงตลกโดยมีเนื้อที่เสียดสีสังคม ทันทต่อเหตุการณ์บ้านเมือง ถ่ายทอดมุขตลกที่เป็นเอกลักษณ์ โดยนักแสดงมีลักษณะเฉพาะทำให้เกิดความโดดเด่นของการแสดง ตัวกล้านำเสนอความจริงของสังคมบนความถูกต้อง และพัฒนาศักยภาพของตัวเองอยู่เสมอจนเป็นที่จดจำของผู้ชม ทำให้คณะเสียงอีสานได้รับความยอมรับจากแฟนหมอลำว่าเป็นสุดยอดของการแสดงตลก

4. การแสดงลำเรื่องต่อกลอน คณะเสียงอีสานมีการประพันธ์บทลำเรื่องต่อกลอนขึ้นมาใหม่ โดยการนำเรื่องราวของชาวบ้านมานำเสนอในรูปแบบของการแสดงหมอลำ ใช้ภาษาที่มีความเรียบง่าย ทำให้ผู้ชมเข้าใจในเนื้อหาการแสดงและสามารถเข้าถึงบทได้อย่างลึกซึ้ง สอดแทรกคติสอนใจเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทำให้การแสดงช่วงลำเรื่องต่อกลอนของคณะเสียงอีสานได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นอย่างมากทั้งมีการเรียกร้องให้นำบทเดิมกลับมาแสดงใหม่อีกครั้ง เช่น เรื่องวงเวียนชีวิต ซึ่งเป็นคณะหมอลำเพียงคณะเดียวในประเทศไทย ที่แสดงลำเรื่องกลอนที่เป็นเรื่องราววิถีชีวิตของชาวบ้าน

5. ชุดการแสดง คณะเสียงอีสานได้มีการออกแบบชุดการแสดงให้มีความทันสมัย นอกจากนี้ยังเน้นความอลังการและความยิ่งใหญ่ของชุดหางเครื่อง เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชมการแสดง เช่น การใช้ขนนกกระจอกเทศมาออกแบบให้เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องประดับ นับว่าเป็นสิ่งที่ทำให้แฟนเพลงประทับใจเป็นอย่างมาก ด้วยสีสันที่ฉูดฉาดเมื่ออยู่บนเวทีการแสดงทำให้เกิดความอลังการตระการตา แม้ว่าจะเป็นการลงทุนที่มีราคาสูงก็ตาม คณะเสียงอีสานเป็นเพียงคณะเดียวที่มีการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการนำผ้าไหมท้องถิ่นของภาคอีสานมาประยุกต์ออกแบบ

และตัดเย็บให้แก่นักแสดงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ชุดราตรีผ้าไหม ชุดสูทผ้าไหม ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของคณะเสียงอีสาน 6. วิธีการแสดง คณะเสียงอีสานมีวิธีการแสดงที่มีความรวดเร็วและความยิ่งใหญ่ของการแสดง เนื่องจากการแสดงมีเวลาจำกัด มีการเดินทางออกทำการแสดงในทุกวัน ดังนั้นทุกฝ่ายต้องมีความชำนาญในบทบาทของตนเองที่ได้รับมอบหมาย เริ่มจากการตั้งเวทีที่รวดเร็วเพื่อให้ทันต่อเวลาในการทำการแสดง วิธีการนำเสนอการแสดงที่รวดเร็วกระชับไม่ทิ้งช่วงว่างของเวที ทำให้ช่วงการแสดงคอนเสิร์ตทางเครื่องต้องมีความรวดเร็วในการเปลี่ยนชุด สามารถดึงชุดและเอาใจผู้ชมทุกเพศทุกวัย ผู้ชมการแสดงถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนที่ทำให้การแสดงเกิดความพัฒนาอยู่เสมอ จากการพัฒนาของทุกองค์ประกอบในการแสดงทำให้คณะเสียงอีสานมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น จนกลายเป็นที่ยอมรับจากแฟนเพลงทั่วประเทศ และสามารถยืนหยัดได้ในฐานะคณะหมอลำที่มีคุณภาพ นำไปสู่การเป็นแบบอย่างในการแสดงให้กับหมอลำคณะอื่น ๆ ในประเทศไทย และได้รับการยอมรับว่าเป็นคณะหมอลำบรมครูซึ่งเป็นต้นแบบการพัฒนาการแสดงให้แก่วงการหมอลำของประเทศไทย

5.2 การอภิปรายผล

1. จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของคณะเสียงอีสาน พบว่า จากอดีตจนถึงปัจจุบัน กลุ่มผู้ชมการแสดงของคณะเสียงอีสานมีความหลากหลายของช่วงวัย คณะเสียงอีสานจึงได้ปรับเปลี่ยนพัฒนารูปแบบการแสดงอยู่เสมอ ด้านดนตรีได้นำดนตรีสากลเข้ามาใช้กับการแสดงเพื่อให้มีรูปแบบที่มีความทันสมัย พัฒนาการแสดงที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวอีสาน การพัฒนารูปแบบของเวทีที่มีความทันสมัยเป็นแบบขั้นบันไดหลายชั้น พัฒนาชุดของการแสดงให้เกิดความอลังการสร้างความอลังการบนเวทีการแสดง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมาพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับการแสดงหมอลำในยุคปัจจุบัน คณะเสียงอีสานได้ทำการเซ็นสัญญากับบริษัทเพลง จึงได้รับโอกาสในการบันทึกการแสดงสดเพื่ออัดแผ่นจัดจำหน่ายจนทำให้คณะเสียงอีสานได้เป็นที่รู้จักของผู้ชมทั่วประเทศ กว่า 45 ปี ของการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงอยู่เสมอทำให้คณะเสียงอีสานเป็นที่ยอมรับจากผู้ชมก้าวขึ้นสู่คณะหมอลำแนวหน้าของประเทศไทย จากการพัฒนาการแสดงผู้วิจัยจำแนกดังนี้

1) การเก็บเกี่ยวประสบการณ์ด้านการแสดง คณะเสียงอีสานภายใต้การควบคุมดูแลของนายมัชกิจ ฉิมหลวง และนงน้อย อุไรพร เริ่มจากขั้นตอนของการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ด้านการแสดง หมายถึง ขั้นตอนการสะสมทุนทางวัฒนธรรมเบื้องต้น โดยนงน้อย อุไรพร เป็นผู้ที่มีใจรักในการร้องเพลงชื่อเสียงในการเป็นนักร้องมาตั้งแต่แรกและได้ไปเรียนร้องหมอลำเพิ่มเติม สิ่งนี้คือต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ทำให้ได้มีการตัดสินใจในการก่อตั้งคณะเสียงอีสานโดยมีนงน้อย อุไรพร เป็นหัวหน้าทีมงาน

2) การพัฒนาฝีมือและรูปแบบการแสดงเพื่อตอบสนองผู้ชม เมื่อคณะเสียงอีสาน ได้ก่อตั้งขึ้น ก็ได้ทำการแสดงต่อสายตาผู้ชม ในช่วงแรกนั้นจะเป็นการแสดงการร้องเพลงลูกทุ่งเพียงอย่างเดียวซึ่งไม่เป็นที่นิยมมากนักภายหลังจึงได้มีการผสมผสานการแสดงหมอลำ ทำให้คณะเสียงอีสานได้กลับมามีชื่อเสียงอีกครั้ง ในช่วงนี้ได้มีการลองผิดและลองถูกนำข้อดีกลับไปพัฒนาเพื่อตอบสนองคนดูและแสดงฝีมือให้เป็นที่ประจักษ์และติดที่ยอมรับในบรรดาผู้ชม เรียกได้ว่าเป็นช่วงของการเรียนรู้หาประสบการณ์ด้วยตัวเองว่าจะต้องสร้างสรรค์ผลงานอย่างไรให้เป็นที่ชื่นชอบ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นคณะหมอลำน้องใหม่

3) การสร้างอัตลักษณ์พัฒนารูปแบบการแสดงที่โดดเด่น คณะเสียงอีสานสามารถจับทางได้ ถูกกับกระแสนิยมของผู้ชม ซึ่งผู้ชมชอบชมการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนประกอบกับการร้องเพลงลูกทุ่งประกอบทางเครื่อง ความอลังการของชุดทางเครื่อง มีวิธีการและแนวคิดที่โดดเด่น ทำให้คณะเสียงอีสานกลายเป็นคณะที่เป็นที่ยอมรับของผู้ชมจนฉีกตัวออกไปทิ้งห่างคณะอื่น และมีชื่อเสียงเป็นอย่างมาก ซึ่งชื่อของหมอลำในระดับนี้จะทำให้ผู้ชมสามารถจดจำได้มากขึ้น จึงได้ทำสัญญากับบริษัทท็อปโดมอนด์ และได้มีการบันทึกการแสดงสดจัดจำหน่ายทั่วประเทศไทย ทำให้คณะเสียงอีสานมีชื่อเสียงโดยเฉพาะการแสดงตลกที่สามารถครองใจผู้ชมได้อย่างมาก ประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจหมอลำ

4) การรักษามาตรฐานเพื่อครองใจผู้ชม การแสดงในขั้นนี้ว่าเป็นขั้นที่เป็นจุดสูงสุดเป็นการรักษาระดับความนิยมที่จะครองใจผู้ชมให้เหนียวแน่นและถือว่าเป็นขั้นที่ทำไต่ยากที่สุด คณะเสียงอีสานเป็นคณะที่เรียกได้ว่าเป็นคณะที่สามารถผลิตผลงานให้ออกมาได้ประทับใจผู้ชม ทั้งองค์ประกอบโดยรวมทั้งรูปแบบที่เห็นหน้าเวที แสง เสียง การแสดงต่าง ๆ ตลอดจนเนื้อหารูปแบบการแสดงด้านต่าง ๆ มักจะได้รับความคาดหวังว่าจะต้องสมบูรณ์แบบเสมอ ดังนั้นคณะเสียงอีสานมักจะถูกเพ่งเล็งถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก แต่สิ่งหนึ่งที่คณะเสียงอีสานทำคือการนำข้อวิจารณ์ต่าง ๆ มาพิจารณาและปรับปรุงแก้ไขให้การแสดงมีความสดใหม่และถูกใจผู้ชมอยู่เสมอ

จากการศึกษาการจัดการออกแบการแสดงของคณะเสียงอีสาน พบว่าการออกแบการแสดงคณะเสียงอีสาน ได้คำนึงถึงเหตุการณ์ของบ้านเมืองเป็นสำคัญ เพื่อสะท้อนวิถีชีวิตผ่านการแสดงในรูปแบบอุตสาหกรรมความบันเทิง โดยเน้นการใช้แนวคิดการนำเสนอที่ผสมผสานระหว่างการแสดงแบบดั้งเดิมกับการแสดงแบบสมัยใหม่ นำวิชาความรู้ของศิลปะการแสดงทุกแขนงมาดัดแปลงผสมผสานออกแบนำเสนอในรูปแบบการแสดงหมอลำ พัฒนารูปแบบการแสดงจากประสบการณ์ที่

ผ่านมาให้เป็นการแสดงที่สมบูรณ์แบบ การวางแนวคิดเป็นสิ่งสำคัญในการออกแบบการแสดง คณะเสียงอีสานได้มีการวางแนวคิดโดยมีตัวแปรที่สำคัญคือผู้ชมการแสดง จากแนวคิดที่สำคัญทำให้เกิดรูปแบบการแสดงที่มาสสามารถเอาใจผู้ชมทุกช่วงวัย ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

แนวคิดการแสดงแนวอนุรักษ์ ในการนำเสนอรูปแบบการแสดงแนวอนุรักษ์ของคณะเสียงอีสานที่สำคัญคือ การลำเรื่องต่อกลอน เป็นการแสดงร้องกลอนลำดำเนินเป็นเรื่องราว ในส่วนนี้ คณะเสียงอีสานยังคงอนุรักษ์รูปแบบการแสดงนี้ไว้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของภาคอีสาน โดยมีวิธีการแสดงคือการร้องกลอนลำ ต้องอาศัยทักษะการท่องจำ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาของการแสดง คณะเสียงอีสานได้ประพันธ์บทกลอนลำให้มีความทันสมัย เรื่องราวชาวบ้านและทันต่อเหตุการณ์ สถานการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และมีการสอดแทรกการแสดงตลกเพื่ออรรถรสของการแสดง เช่น เรื่องโควิดลิขิตรัก เรื่องวงเวียนชีวิต เป็นต้น อีกทั้งยังมีการนำเสนอการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ของภาคอีสาน ผ่านรูปแบบการแสดงสร้างสรรค์โดยอาศัยข้อมูลเชิงลึกเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ จนสามารถเป็นที่ยอมรับและชื่นชอบของผู้ชมทุกกลุ่มในปัจจุบัน

แนวคิดการแสดงแนวร่วมสมัย การนำเสนอรูปแบบการแสดงแนวร่วมสมัยของคณะเสียงอีสานที่สำคัญคือ รูปแบบการแสดงคอนเสิร์ต(ร้องเพลงลูกทุ่งประกอบหางเครื่อง) ในการวางแนวคิดส่วนนี้มุ่งเน้นการมอบความบันเทิงให้กับผู้ชมการแสดงเป็นหลัก การเลือกบทเพลงที่ต้องการนำเสนอต้องเป็นเพลงที่มีความทันสมัยและได้รับความนิยมในหมู่วัยรุ่น อีกทั้งยังผสมผสานเพลงที่ได้รับความนิยมของทุกวัย คณะเสียงอีสานโดยได้มีการเลือกบทเพลงทั้งหมด 3 หมวดคือ 1) เพลงฮิตในปัจจุบัน 2) เพลงดังในอดีต 3) เพลงที่ประพันธ์ขึ้นให้ มีการออกแบบชุดการแสดงให้เกิดความทันสมัย เช่น ชุดราตรีผ้าไหมประดับเพชร กะบายชนกในการประกอบการแสดง สร้างความยิ่งใหญ่อลังการ เพื่อเอาใจผู้ชมการแสดงทุกกลุ่ม

จากประเด็นข้างต้นผู้วิจัยได้อภิปรายผลแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมหมอลำ: คณะเสียงอีสาน ได้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นอีสานด้านการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน ซึ่งยังคงรูปแบบการแสดงที่เป็นแบบดั้งเดิม สะท้อนเรื่องราวผ่านการแสดง โดยวิธีการร้องหมอลำที่ใช้ทักษะการท่องจำ การเสริมบทด้วยวิธีเจรจา เพื่อให้ได้อรรถรสและสามารถเข้าใจตัวละครในการแสดง ซึ่งมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบการลำดำเนินเป็นเรื่องราว สอดแทรกคติสอนใจ

2) สร้างคุณค่าของการแสดงหมอลำ: การแสดงหมอลำ นอกจากจะมอบความบันเทิงให้กับผู้ชมแล้ว ยังเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคม สะท้อนอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ และยังสามารถเสริมสร้างความแข็งแกร่งวัฒนธรรมชุมชน

3) พัฒนาการแสดงให้มีความทันสมัย: จากกระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป คณะเสียงอีสานได้พัฒนารูปแบบการแสดงให้มีความทันสมัย โดยการรับวัฒนธรรมต่างประเทศมาประยุกต์กับการแสดงแบบดั้งเดิม เพื่อการเข้าถึงของผู้ชมการแสดงให้สามารถรับชมได้อย่างทั่วถึงและตามความต้องการของผู้ชมทุกกลุ่ม

4) ความต้องการของผู้ชมการแสดงหมอลำ: สื่ออินเทอร์เน็ตที่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วโดยในปัจจุบัน ผู้ชมสามารถมีบทบาทในการออกความคิดเห็นและวิจารณ์การแสดงหมอลำ ซึ่งผู้ชมสามารถแนะนำและเสนอความต้องการผ่านทางเฟซบุ๊กแฟนเพจของคณะเสียงอีสาน คณะเสียงอีสาน ทางคณะได้นำข้อคิดเห็นของผู้ชมมาพิจารณาปรับเปลี่ยนและพัฒนาการแสดงเพื่อสนองความต้องการของผู้ชมให้ได้มากที่สุด เนื่องจากผู้ชมการแสดงคือส่วนสำคัญที่ทำให้คณะหมอลำสามารถอยู่ต่อไปได้

คณะเสียงอีสานได้เดินสายทำการแสดงในช่วงของฤดูหนาวและฤดูร้อน เนื่องจากฤดูฝนจะเป็นอุปสรรคมากขณะทำการแสดง การเดินสายทำการแสดงไปยังสถานที่ต่าง ๆ นั้น จะเห็นได้ว่าคณะเสียงอีสานได้ทำการแสดงในทุกจังหวัดของภาคอีสาน และมีการเดินทางไปทำการแสดงในภาคกลาง โดยสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ผู้ชมต้องเป็นคนที่ชอบดูการแสดงหมอลำ เนื่องจากชาวอีสานได้มีการเดินทางไปทำงานในสถานที่ต่าง ๆ ของประเทศ การจัดคิวงานการแสดงนั้นมักจะเป็นการเดินทางในระยะที่ไม่เกิน 300 กม. ทั้งนี้ก็เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย ๆ หากมีการเดินทางมายังภาคกลาง ก็จะทำการแสดงติดต่อกันอย่างน้อย 3-5 งาน การลงพื้นที่แสดงมักจะเป็นสถานที่ที่ติดกับโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีคนอีสานทำงานอยู่ที่นี่เป็นจำนวนมาก เช่น โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัด ชลบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร ระยอง ฉะเชิงเทรา พระนครศรีอยุธยา ปราชินบุรี เพชรบูรณ์ กรุงเทพมหานคร เป็นต้น ได้ทำการแสดงในพื้นที่ของภาคอีสานในทุกจังหวัด เหนือจากการทำงานหนักการชมการแสดงหมอลำเป็นอีกหนึ่งความบันเทิงที่ทำให้เกิดความคลายเครียดจากการทำงานได้

จากการเดินสายทำการแสดงของคณะเสียงอีสาน ที่ได้มอบความสุขความบันเทิง ตลอดจนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมหมอลำที่สอดแทรกแนวทางในการดำเนินชีวิตให้กับผู้ชมการแสดง ตลอด

ระยะเวลา 45 ปี ของการออกเดินสายทำการแสดงทำให้คณะเสียงอีสาน ได้สั่งสมประสบการณ์จากการทำงานด้านการจัดการแสดงหมอลำ มีการปรับเปลี่ยนพัฒนารูปแบบการแสดงเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์บ้านเมือง จนเกิดการยอมรับจากแฟนเพลงในวงกว้างว่าเป็นคณะหมอลำที่มีคุณภาพ แม้จะพบเจอวิกฤติต่าง ๆ แต่คณะเสียงอีสานสามารถก้าวผ่านปัญหาโดยตลอด ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของสมาชิกภายในคณะกว่า 300 ชีวิต โดยมีกนน้อย อุไรพร เป็นหัวหน้าคณะ ซึ่งเป็นคณะเดียวของประเทศไทยที่เป็นผู้หญิงเป็นผู้นำทีมงานในด้านการแสดงหมอลำ เป็นบุคคลที่มีความสามารถรอบด้านมีความอดทนสูงเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีทักษะทางด้านการแสดงที่มีคุณภาพ อธิยาศัยดี ทำให้เป็นที่ชื่นชอบของบรรดาแฟนเพลง จากการพัฒนาการแสดงอยู่เสมอ ได้แก่เวทีการแสดง มีการนำรถบรรทุกมาเป็นโครงสร้างของเวทีทำให้การติดตั้งมีความสะดวกรวดเร็ว และได้ออกแบบเวทีให้เป็นรูปแบบขั้นบันไดทำให้เกิดมิติของเวที ผู้ชมสามารถเข้าถึงการสื่อสารอารมณ์ของนักแสดงทุกคนโดยไปดบังกัน ปรับเปลี่ยนแนวความคิดการแสดงให้เกิดความทันสมัยอยู่เสมอ การแสดงตลกและลำเรื่องต่อกลอนที่เป็นถ่ายทอดเรื่องราวความจริงในสังคม และการใช้ภาษาที่เรียบง่ายทำให้ผู้ชมเข้าถึงการแสดงได้อย่างลึกซึ้ง มีการพัฒนาออกแบบชุดการแสดงให้เกิดความร่วมมือการเลือกวัสดุที่นำมาใช้ในการตัดเย็บให้มีความโดดเด่น ซึ่งได้นำขนนกกระจอกเทศมาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการแต่งกายของทางเครื่อง ทำให้บรรยากาศของเวทีมีความยิ่งใหญ่อลังการ ทันสมัย ตื่นตาตื่นใจ สามารถครองใจผู้ชมในทุกเพศทุกวัย เป็นการสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่ดีของคณะเสียงอีสาน นอกจากนี้คณะจะมีรายได้หลักในการทำการแสดงแล้วกนน้อย อุไรพร ทำการขายสินค้าเพื่อเป็นรายได้เสริมให้แก่คณะคือผลิตภัณฑ์ภายใต้แบรนด์ "กนน้อย อุไรพร" ได้แก่ ปลาร้า สบู่ กาแฟ ผ่านช่องทางการขายในการตั้งบูธด้านหน้าบริเวณเวทีการแสดงและในรูปแบบออนไลน์ จากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้คณะเสียงอีสานไม่สามารถเดินสายทำการแสดงได้ จึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการแสดง และลดจำนวนนักแสดง เพื่อความอยู่รอดของภายในคณะ มีการใช้พื้นที่บริเวณหน้าบ้านพักเสียงอีสานเป็นพื้นที่ในการขายสินค้าต่าง ๆ เพื่อเป็นอาชีพเสริมให้แก่สมาชิกภายในคณะ เนื่องด้วยผู้นำทีมงานที่มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพที่รอบด้าน ทำให้คณะเสียงอีสานก้าวผ่านกับปัญหาได้ทุกครั้ง ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงการต่อสู้ในทุก ๆ ด้านของกนน้อย อุไรพร เพื่อความอยู่รอดของสมาชิกภายในคณะ เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้สะท้อนให้เห็นถึงถึงหลักในการทำงานตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดีและความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตบนสังคม

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง การแสดงคณะเสียงอีสาน เน้นศึกษาประวัติความเป็นมาและการจัดการของคณะเสียงอีสาน แต่ยังมีองค์ความรู้อีกหลายส่วนที่ควรได้รับการศึกษาเพื่อเผยแพร่เป็นองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น

1. ประสบการณ์ในการวิจัยภาคสนามเรื่องการแสดงหมอลำคณะเสียงอีสาน ทำให้ผู้วิจัยพบประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจ คือ ควรศึกษาการให้โอกาสของคนที่มีใจรักในการแสดงในการทำงานเกี่ยวกับการแสดงหมอลำ

2. ควรศึกษาแนวทางการบริหารงานด้านวัฒนธรรมหมอลำ หาแนวทางของการดำเนินธุรกิจว่าจะเป็นการนำเสนอการแสดงรูปแบบใดเพื่อให้วัฒนธรรมหมอลำดำรงอยู่ต่อไปได้ในอนาคต

เนื่องจากงานวิจัยเรื่องการแสดงหมอลำคณะเสียงอีสาน เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ความรู้ของหลายสาขาวิชา ทั้งด้านจัดการแสดง วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี การอนุรักษ์วัฒนธรรม รวมไปถึงการสร้างอาชีพให้กับบุคคลที่มีความสนใจในการสืบสานวัฒนธรรมหมอลำ ดังนั้นหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนควรตระหนักถึงความสำคัญของการแสดงหมอลำ สนับสนุนเผยแพร่องค์ความรู้การแสดงหมอลำให้เป็นที่ประจักษ์ทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมการสร้างอาชีพให้แก่ประชาชน จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยพบว่า ในยุคการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้การแสดงของคณะเสียงอีสานถูกยกเลิกและไม่สามารถออกเดินสายทำการแสดงได้ ก่อให้เกิดปัญหาทางการเงิน นอกเหนือจากหน่วยงานภาครัฐแล้วทางคณะเสียงอีสานหรือชมรมภาคีเครือข่ายการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนควรหาวิธีการหรือช่องทางอื่นในการจัดการแสดง เพื่อเป็นการหารายได้ให้แก่คณะที่จะดำรงสืบสานวัฒนธรรมหมอลำต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

กัลยวรรณ อ่อนเฉวียง. ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 17 พฤศจิกายน 2562.

ข้าคม พรประสิทธิ์และบุษกร บิณฑสันต์. หมอลำ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

งามทัศน์ สุทธิประภา. "กระบวนการสื่อสารการต้นในการตลาดเชิงกิจกรรม." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
ศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวาทยวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2546.

จรัมโม ศรีหงส์ทอง. "ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการวงดนตรีหมอลำคณะ
เสียงอีสานนกอ้อย อุไรพร." วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

ชัยวัฒน์ บุตตา. ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 17 ตุลาคม พ.ศ. 2562.

ชุตีเดช ทองอยู่. ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562.

ณัฐธิดาพร ชันคำ. นักแสดงคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 11 กันยายน พ.ศ. 2563.

ณัฐสุด ภาระพันธ์. "จุลสารลายไทยฉบับพิเศษ." ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

ทิดโส สุดสะแนน. "หมอลำยุคพัฒนา." วารสารทางอีสาน 3 (กุมภาพันธ์ 2558): 24-33.

ธนวรรณ เมธาวงศ์. ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 11 กันยายน พ.ศ. 2563.

นพดล กาละพันธุ์. หัวหน้าฝ่ายเทคนิคแสงสีเสียง. สัมภาษณ์. 11 กันยายน พ.ศ. 2563.

นพมาส แวหงส์. ปริทัศน์ศิลปะการละคร ภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

บานเย็น มุกตม่าง. นักแสดงคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 17 ตุลาคม พ.ศ. 2562.

บุญล้อม หงส์ทอง. นักแสดงตลกคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 11 กันยายน พ.ศ. 2563

ประจักษ์ เพ็งจางค์. "การประยุกต์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อใช้เครื่องมือในการสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์

กรณีศึกษา: หมอลำอีสาน." สารนิพนธ์สาขาการบริหารการสื่อสาร คณะนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกริก, 2552.

ประยุทธ์ วรรณอุดม. "กระบวนการต่อรองของหมอลำและผู้ชมหมอลำที่มีบทบาทและอิทธิพลของระบบ

อุตสาหกรรม." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาศาสตร์ดุซมิทัศน์ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศ

ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ปวริส มินา. "การแสดงตลกในนาฏกรรมไทย." วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 41

(มกราคม-มิถุนายน 2562): 81.

บุญยวิทย์ เร็วชัย. ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563.

พรสรวง เถาว์ทวี. "พัฒนาการของหมอลำในเมืองอุบล." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา

ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.

พัชรราวดี อ่อนคำ. ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 11 กันยายน พ.ศ. 2563.

ภาณุพงศ์ ธงศรี, "เสียงอีสานลำเรื่องต่อกลอนสะท้อนคนรากหญ้าและคุณค่าของมนุษย์ในระบบทุนนิยม

," 25 กันยายน 2562, <https://isaanrecord.com/2019/05/27/isaan-molam-band>.

ภาณินีย์ อ่อนคำ. ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563.

ยุทธศิลป์ จุฑาวิจิตร. "การฟ้อนอีสาน." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานาฏศิลป์ บัณฑิต

วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ราชัน เจริญแก่นทราย. "กลวิธีการล่ากลอน หมอลำฉวีวรรณ พันธุ์." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

วิรัช ศรีพุทธา. "การบริหารจัดการวงหมอลำระเบียบวาทศิลป์ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงในยุค

โลกาภิวัตน์." การประชุมวิชาการเสนองานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษา

และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2 (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 2562).

วิระ บำรุงศรี. "การบริหารจัดการวงดนตรีลูกทุ่งในประเทศไทย กรณีศึกษาวงดนตรีลูกทุ่ง บุญศรี รัตนัง

นกน้อย อุไรพร อภาพร นครสวรรค์ เอกชัย ศรีวิชัย." วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 16 (มกราคม 2558 2558): 5.

วิรุฒ มิ่งสอน. ผู้ชมการแสดงคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562.

ศิริชัย ทัพทวา. "การพัฒนาารูปแบบการแสดงหมอลำหมู่เชิงธุรกิจ." วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ 7

(ธันวาคม 2561): 32.

สมคิด สุขเอิบ. "ตลกอีสาน การดำรงอยู่และการจัดการพาณิชย์." วารสารความหลากหลายทาง

วัฒนธรรม 12 (กันยายน 2556): 330-35.

สมาน แสนสุภาและอนุรักษ์ บุญแจะ. "การบริหารจัดการวงหมอลำคณะประถมนันทิงศิลป์."

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 12 (มกราคม 2563): 40-45.

สุพรรณิ เหลือบุญชู. "ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน." วิทยานิพนธ์สาขาดุริยางคศิลป์ ภาควิชา

ทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2547.

สุริยา สมุทคุปดี. คนซึ่งอีสาน : ร่างกาย กามารมณ์ อัตลักษณ์ และเสียงสะท้อนของคนทุกชั้นในหมอลำ

ซึ่ง. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2544.

อัชฌาวดี จิตรจำเริญ. ผู้ออกแบบการแสดงคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 11 กันยายน พ.ศ. 2563.

อุไร นิมหลวง. หัวหน้าคณะเสียงอีสาน. สัมภาษณ์. 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 87 บรรยากาศการพักระหว่างแสดง
 ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนกน้อย อุไรพร

ภาพที่ 88 บรรยากาศหลังเวทีขณะทำการแสดง
 ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนกน้อย อุไรพร

ภาพที่ 89 บรรยากาศการแต่งหน้าของนักแสดง
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 90 บรรยากาศการทำผมของศิลปินหมอลำ
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาวน้ำอ้อย เย็นสบาย

ภาพที่ 91 บรรยายการทำสัญญาว่าจ้างของคณะเสียงอีสาน
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

ภาพที่ 92 บรรยายการทำสัญญาผู้ให้การสนับสนุนการแสดงคณะเสียงอีสาน
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

ภาพที่ 93 สมุดจดบันทึกจ่ายรายการเติมน้ำมันรถของคณะเสียงอีสาน
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาวณัฐธิดาพร ชันคำ

ภาพที่ 94 บรรยากาศการแพร่ภาพสดในรูปแบบการแสดงออนไลน์
ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

วันที่	รายรับ	รายจ่าย	คงเหลือ
8 กันยายน	8500	0	
9 กันยายน	4150	12650	
10 กันยายน	3300	2000	
11 กันยายน	2100	0	
12 กันยายน	3000	3400	
13 กันยายน	3050	0	
14 กันยายน	1950	8000	
15 กันยายน	3600	0	
16 กันยายน	3100	0	
17 กันยายน	3450	0	
18 กันยายน	3200	10000	
19 กันยายน	4100	0	
20 กันยายน	2000	8000	
21 กันยายน	5800	0	
22 กันยายน	7950	7250	
23 กันยายน	4800	0	
24 กันยายน	4600	0	
25 กันยายน	7200	13800	
26 กันยายน	13750	10000	
27 กันยายน	17730	0	
28 กันยายน	30070	32230	5500+26730
29 กันยายน	25050	10000	
30 กันยายน	36650	16650	6650+10000
1 ตุลาคม	36650	101770	
2 ตุลาคม	33900	33900	
3 ตุลาคม	44850	44850	
4 ตุลาคม	22050	22050	
	รายรับ	รายจ่าย	คงเหลือ
	8336,550.00	8336,550.00	80.00

ภาพที่ 95 ยอดเงินจากการเก็บบัตรการแสดงผ่านกลุ่มปิดในเฟซบุ๊กของคณะเสียงอีสาน
 ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณแมนน้อย อุไรพร

ภาพที่ 96 บรรยากาศด้านล่างเวทีการแสดง

ใช้สำหรับการแต่งตัว แต่งหน้าและเตรียมการแสดงของทางเครื่อง เมื่อตั้งเวทีการแสดงเสร็จแล้ว ทางเครื่องจะนำเสื้อผ้าการแสดงทั้งหมดจัดเรียงไว้ตามลำดับของคิดการแสดงที่ได้รับมอบหมาย โดยจะแบ่งเป็นล๊อคของตนเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่มา: ผู้วิจัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 97 บรรยายภาพหน้าเวที(คุณแม่นกน้อย อุไรพร)
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 98 บรรยากาศหน้าเวที(น้องแป้ง เสียงอีสาน)

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 99 บรรยากาศหน้าเวที(น้ำตาล วราภรณ์ เสียงอีสาน)

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 100 บรรยากาศการสัมภาษณ์คุณแม่นน้อย อุไรพร
ที่มา: ผู้วิจัย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายปณตทัต ลำเพ็ญ
วัน เดือน ปี เกิด	6 กุมภาพันธ์ 2539
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2558 มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย พ.ศ. 2562 ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 66 หมู่ 9 ตำบลตุม อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ 33240

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY